

การคิดเชิงบัญชีเพื่อการจัดการการเงินส่วนบุคคลของนิสิตปริญญาโท
สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

งานวิจัย 2

ของ

ปิยดา สมบัติวัฒนา

เสนอต่อคณะกรรมการบริหารหลักสูตร (เห็นวิจัย)
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สอบวันที่ 28 เดือนมกราคม พ.ศ.2554

การคิดเชิงบัญชีเพื่อการจัดการการเงินส่วนบุคคลของนิสิตปริญญาโท
สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ
ของ
ปิยดา สมบัติวัฒนา

เสนอต่อคณะกรรมการบริหารหลักสูตร (เน้นวิจัย)
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มกราคม 2554

ปิยดา สมบัติวัฒนา. (2554). การคิดเชิงบัญชีเพื่อการจัดการการเงินส่วนบุคคลของนิสิตปริญญาโท สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร. ดุษฎี โยเหลา, รองศาสตราจารย์ ดร. ชำรงค์ อุดมไพจิตรกุล, อาจารย์ ดร. สธัญ ภู่งง.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจการคิดเชิงบัญชีที่ผู้ร่วมวิจัยนำมาใช้ในการจัดการรายได้และจัดการค่าใช้จ่าย จนกระทั่งมีเงินเก็บออมของตนเองมากเพียงพอที่จะเป็นแหล่งเงินทุนหลักในการศึกษาระดับปริญญาโทได้ ผู้ร่วมวิจัยเป็นนิสิตปริญญาโท ภาคนอกเวลาราชการของคณะสังคมศาสตร์และสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยผู้ที่เป็นผู้ร่วมวิจัยต้องเป็นผู้ที่ใช้เงินจากการเก็บออมเงินรายได้ของตนเองมาเป็นค่าเล่าเรียนระดับปริญญาโท ซึ่งผู้ร่วมวิจัยในครั้งนี้มีจำนวน 6 ราย การเก็บรวบรวมข้อมูลทำโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงประสบการณ์การสะสมเงิน วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใช้แนวทางการวิเคราะห์โดยการเทียบเคียงรูปแบบการกระทำของผู้ร่วมวิจัยกับแนวคิดการคิดเชิงบัญชี

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ร่วมวิจัยส่วนใหญ่มีรูปแบบการกระทำของการจัดการการเงินส่วนบุคคล เพื่อให้มีเงินออมสอดคล้องกับแนวคิดการคิดเชิงบัญชี ได้แก่ การจัดสรรรายได้ออกเป็นหลายบัญชีคิดในใจ และการจัดสรรเงินสำหรับค่าใช้จ่ายในการบริโภคแต่ละประเภท แต่มีรูปแบบการกระทำเกี่ยวกับการบันทึกการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต ที่แตกต่างไปจากแนวคิดการคิดเชิงบัญชี

นอกจากการคิดตามแนวคิดการคิดเชิงบัญชีแล้ว ผู้ให้ข้อมูลยังใช้การคิดเชิงจิตวิทยาลักษณะอื่นมากำกับกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการออมเงิน ประกอบด้วย การคิดตามแนวทางจิตวิทยาการรู้คิด ได้แก่ การใช้ความทรงจำจากประสบการณ์ตรงของตนเอง และการคิดตามแนวทางจิตวิทยาสังคม ได้แก่ ความตั้งใจที่จะออม การได้เห็นแบบอย่างจากผู้อื่นและได้นำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง การกำกับตนเอง ความรู้สึกรับผิดชอบต่อครอบครัว ความภาคภูมิใจในตนเองหากบรรลุเป้าหมาย และการให้อภัยตนเองหากทำไม่ได้ตามที่ตั้งใจไว้พร้อมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อให้ตนเองบรรลุเป้าหมาย

Mental Accounting in Personal Finance of Social Sciences and Behavioral Science
Graduate Students, Srinakharinwirot University

AN ABSTRACT
BY
PIYADA SOMBATWATTANA

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Doctor of Philosophy (Ph.D.) in Applied Behavioral Science Research
at Srinakharinwirot University
January 2011

Piyada Sombatwattana. (2011). *Mental Accounting in Personal Finance of Social Sciences and Behavioral Science Graduate Students*, Srinakharinwirot University. Bangkok: Srinakharinwirot University. Advisor committee: Assoc. Prof. Dr. Dusadee Yoelao, Assoc. Prof. Dr. Thumrong Udompitkul, Dr. Sadhon Bhookong

The objective of this research was to understand mental accounting in the process of revenue and expenditure handling into savings for graduate tuition fee. Six graduate students of Faculty of Social Sciences and Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University joined this research as the participants. In-depth interview about their saving experiences was the method of collecting data. Pattern matching was employed for analyzing data. This research emphasized to enclose the propositions of mental accounting.

The results showed that most of participants' patterns of behaviors were come up with the proposition of mental accounting: mental wealth account and consumption categorization. But the recognition of credit card spending did not get along with the proposition of payment decoupling in mental accounting matter.

Not only mental accounting element, but cognitive psychology and social psychology also were revealed in their saving behavior. The memory about vicarious experience, intention, self-regulation, responsibility to family, self-esteem and self-forgiveness were that kind of psychology which savings-targeted participants presented for continuing their saving behavior.

การคิดเชิงบัญชีเพื่อการจัดการการเงินส่วนบุคคลของนิสิตปริญญาโท
สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

งานวิจัยเรื่องที่ 2

ของ

ปิยดา สมบัติวัฒนา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ข้าพเจ้าทำงานวิจัยนี้ด้วยตนเอง
ไม่มีส่วนใดๆ ที่คัดลอกมาจากของผู้อื่น
โดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายลิขสิทธิ์

.....
(นางปิยดา สมบัติวัฒนา)

เสนอต่อคณะกรรมการบริหารหลักสูตร (เห็นวิจัย)
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สอบวันที่ 28 เดือน มกราคม 2554

งานวิจัย 2

เรื่อง

การคิดเชิงบัญชีเพื่อการจัดการการเงินส่วนบุคคลของนิสิตปริญญาโท
สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ของ

ปิยดา สมบัติวัฒนา

ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการบริหารหลักสูตรให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
วิทยาศาสตร์ดุष्ฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ แบบที่ 1 (เน้นวิจัย)

.....ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร. ดุष्ฎี โยเหลา)

วันที่ 28 เดือน มกราคม พ.ศ. 2554

คณะกรรมการควบคุมงานวิจัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร. ดุष्ฎี โยเหลา)

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร. ดุष्ฎี โยเหลา)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชำรงค์ อุดมไพจิตรกุล)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชำรงค์ อุดมไพจิตรกุล)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร. สรณู ภู่คง)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร. สรณู ภู่คง)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร. พรรณี บุญประกอบ)

.....กรรมการเพิ่มเติม

(อาจารย์ ดร. ฐาศุภร์ จันประเสริฐ)

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยนี้สามารถดำเนินการจนประสบความสำเร็จจากคำชี้แนะและคำแนะนำตลอดระยะเวลา นับแต่เริ่มต้นจนถึงการรายงานของรองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา รวมถึงความเห็นเพิ่มเติมเพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นของรองศาสตราจารย์ ดร. ชำรงค์ อุดมไพจิตรกุลและอาจารย์ ดร. สรณ ภู่งง กรรมการที่ปรึกษางานวิจัย อาจารย์ ดร.พรรณี บุญประกอบ และอาจารย์ ดร. จุฑาศุภร์ จันประเสริฐ กรรมการสอบปากเปล่า อาจารย์ ดร. จรัส อุ่นจิตติวัฒน์ กรรมการสอบเค้าโครงงานวิจัย นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับความกรุณาจากอาจารย์ ดร. สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติมในส่วนของทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมที่ท่านอาจารย์มีความเชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะ ผู้วิจัยจึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ทุกท่านที่ได้เอ่ยนามมา ณ ที่นี้

บุคคลที่ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง คือ นิสิตปริญญาโททุกท่านที่ได้กรุณาสละเวลาให้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์และอนุญาตให้นำเรื่องราวส่วนตัว ประสบการณ์ และข้อมูลอื่น ๆ ของท่านมา นำเสนอไว้ในรายงานฉบับนี้ ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทสรุปและข้อเสนอแนะที่ผู้วิจัยได้รับจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประสบการณ์และเรื่องราวส่วนตัวของท่านในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพฤติกรรมจัดการการเงินของเยาวชนไทยในด้านการเป็นแบบอย่างที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเงินรายได้และค่าใช้จ่ายจนมีเงินออมเป็นของตนเอง และเป็นแบบอย่างในการนำเงินออมเหล่านั้นไปใช้ในทางที่ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าในชีวิตของตนต่อไป

บุคคลสองท่านที่ผู้วิจัยระลึกถึงพระคุณและความเมตตาอันหาที่สุดไม่ได้อยู่เสมอ คือ คุณพ่อ สัญญาและคุณแม่ปราณี สุจิระพันธ์ ที่คอยให้กำลังใจ ใต้ถามถึงงานที่ทำอยู่เป็นนิจ และคอยปลอบประโลมให้คลายความกังวลเมื่อพบเจอข้อขัดข้องในบางครั้ง ทำให้ผู้วิจัยมีพลังในการทำงานวิจัยนี้ได้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบุคคลที่ได้เอ่ยนามมาข้างต้นเป็นอย่างยิ่ง คุณประโยชน์และคุณค่าของงานวิจัยนี้ หากพึงมีในปัจจุบันและอนาคต ผู้วิจัยขอมอบคุณงามความดีทั้งหมดให้แก่ทุกท่าน แต่หากงานวิจัยนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับความบกพร่องนั้นไว้แต่เพียงผู้เดียว

ปิยดา สมบัติวัฒนา

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
ปัญหาการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
นิยามศัพท์สำคัญ.....	4
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
ทฤษฎีวัฏจักรชีวิตของการบริโภคและการออม.....	6
สมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม.....	9
การคิดเชิงบัญชี.....	12
จุดเริ่มต้นของการคิดเชิงบัญชี.....	12
การพัฒนาของการคิดเชิงบัญชี.....	13
ส่วนประกอบของการคิดเชิงบัญชี.....	16
จิตวิทยาการรู้คิด: การประเมินค่าทางเลือกและการตัดสินใจ.....	25
วิธีการวิจัยสำหรับจิตวิทยาการรู้คิด.....	31
การศึกษาเฉพาะกรณี.....	32
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	34
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	35
ผู้ให้ข้อมูล.....	35
ขั้นตอนในการวิจัย.....	36
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	37
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	38
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	39
การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล.....	42

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า	
4	ข้อมูลกรณีศึกษารายบุคคล.....	43
ตอนที่ 1	ข้อมูลส่วนบุคคลและการจัดการการเงินของผู้ร่วมวิจัยรายบุคคล.....	43
ผู้ร่วมวิจัยคนที่ 1 (คุณสาธิตา).....	45	
ผู้ร่วมวิจัยคนที่ 2 (คุณจรรย์ชัย).....	47	
ผู้ร่วมวิจัยคนที่ 3 (คุณประสิทธิ์).....	49	
ผู้ร่วมวิจัยคนที่ 4 (คุณอชิรญา).....	52	
ผู้ร่วมวิจัยคนที่ 5 (คุณธนกัลย์).....	54	
ผู้ร่วมวิจัยคนที่ 6 (คุณจุฑิตรีรัตน์).....	55	
ตอนที่ 2	สรุปประเด็นการจัดการการเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออมเพื่อเป็นค่าเล่าเรียน ระดับปริญญาโท.....	58
5	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
ตอนที่ 1	การคิดเกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคล.....	61
1	การคิดเกี่ยวกับการสร้างเงินออมเพื่อการศึกษา.....	61
1.1	ความตั้งใจที่จะออมเพื่อการศึกษา.....	61
1.2	การกำหนดเวลาที่จะบรรลุเป้าหมายการออม.....	74
2	การคิดเกี่ยวกับการจัดการรายได้.....	78
2.1	การจัดสรรรายได้ออกเป็นหลายบัญชีคิดในใจ.....	78
3	การคิดเกี่ยวกับการจัดการค่าใช้จ่าย.....	85
3.1	การจัดสรรวงเงินสำหรับค่าใช้จ่ายในการบริโภคแต่ละประเภท.....	85
3.2	การใช้บัตรเครดิต.....	88
สรุปการคิดที่เกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคลเพื่อให้มีเงินออม.....	92	
ตอนที่ 2	การสังเคราะห์การจัดการการเงินส่วนบุคคล.....	94
1	กระบวนการจัดการการเงินเพื่อให้มีเงินออมของผู้ร่วมวิจัย.....	94
2	บุคลิกลักษณะของผู้ร่วมวิจัยที่สอดคล้องกับการเป็นผู้ที่ใช้วิธีการคิดเชิงบัญชี ประกอบการตัดสินใจ.....	98

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
6 สรุปผลการวิจัย.....	100
ข้อมูลพื้นฐานของผู้ร่วมวิจัย.....	100
ข้อมูลทั่วไป.....	100
ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคลเพื่อบรรลุเป้าหมายการออมเงิน.....	101
การคิดที่ผู้ร่วมวิจัยใช้ในการจัดการการเงิน.....	102
การคิดด้วยกระบวนการจิตวิทยา รู้คิด.....	102
การคิดเชิงบัญชี.....	102
การคิดเชิงจิตวิทยา ลักษณะอื่นที่สนับสนุนการจัดการการเงินส่วนบุคคลที่มีเป้าหมายออมเงิน.....	106
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	107
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	108
 บรรณานุกรม.....	 110
 ภาคผนวก.....	 116
 ประวัติย่อผู้วิจัย.....	 119

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 สรุปการคิดที่เกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคลเพื่อให้มีเงินออม.....	93
2 สัจเคราะห์กระบวนการจัดการการเงินส่วนบุคคลที่มีเป้าหมายสะสมออมเงิน.....	95

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 สรุปข้อมูลพื้นฐานของผู้ร่วมวิจัย.....	44
2 สรุปประเด็นการจัดการการเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออมสำหรับเป็นค่าเล่าเรียนระดับ ปริญญาโท.....	59
3 สรุปข้อค้นพบการกระทำที่แสดงถึงการนำความคิดเชิงบัญชีไปใช้เพื่อจัดการ การเงินให้มีเงินออม.....	105

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

สังคมไทยในปัจจุบันสะท้อนภาพสังคมผู้บริโภคอย่างเต็มตัว กล่าวคือ ผู้คนในสังคมมีการดำเนินชีวิต ในลักษณะมุ่งตอบสนองความต้องการของตนเองด้วยการซื้อสินค้ามาตอบสนองความต้องการตั้งแต่ความต้องการขั้นพื้นฐาน คือ ซื้อสินค้ามาเพื่อการยังชีพ ไปจนถึง การซื้อสินค้าเพื่อให้สิ่งของเหล่านั้นเป็นเครื่องแสดงสถานภาพทางสังคม (Watson. 2003: 724; citing Fugua. 1990. *Classical Psychoanalytic Views of Money*.) สภาพความเป็นสังคมแห่งการบริโภคของไทยสะท้อนได้จากข้อมูลเศรษฐกิจที่แสดงถึงระดับรายได้ ค่าใช้จ่าย และการเป็นหนี้ของครัวเรือนไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พบว่า ครัวเรือนไทยมีอัตราส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้เฉลี่ยร้อยละ 76.63 – 83.15 โดยมีระดับหนี้สินต่อรายได้เฉลี่ยอยู่ระหว่าง 5.60 – 6.99 เท่า และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยตลอด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2551: online) จากตัวเลขดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ครัวเรือนไทยมีระดับค่าใช้จ่ายที่สูงและระดับหนี้สินที่สูงกว่าระดับรายได้เฉลี่ยอยู่หลายเท่า เมื่อนำมาประมวลรวมกับสภาพการณ์ทางสังคมที่ปรากฏเป็นที่ประจักษ์กันโดยทั่วไปก็พบว่า คนไทยมีแนวโน้มที่จะใช้จ่ายสูงขึ้น ก่อหนี้เพื่อการบริโภคมากขึ้น ในที่สุดแล้วก็จะส่งผลให้มีเงินออมลดน้อยลง ผลกระทบจากการที่มีเงินออมไม่เพียงพอ นั้น ไม่เพียงแต่จะส่งผลต่อสถานะเศรษฐกิจระดับบุคคลยังส่งผลต่อสถานะเศรษฐกิจระดับประเทศด้วย จึงทำให้ในปัจจุบันการศึกษาวิจัยเพื่อส่งเสริมการออมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประหยัดและการออมในประเทศไทยนั้นมีอยู่อย่างแพร่หลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในงานวิจัยของสถานศึกษาและงานวิจัยของสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยที่งานวิจัยเหล่านั้นมุ่งศึกษาถึงลักษณะและรูปแบบการออมของคนไทย บัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การออมในลักษณะต่าง ๆ ทั้งปัจจัยระดับมหภาค เช่น อัตราดอกเบี้ย อัตราเงินเฟ้อ และปัจจัยระดับจุลภาค เช่น รายได้ ลักษณะครอบครัว ทศนคติ ความรู้เกี่ยวกับลักษณะการลงทุนเพื่อการออม หรือระดับความรู้ของบุคคล แต่อย่างไรก็ดี การศึกษาวิจัยเพื่อทำความเข้าใจถึงกระบวนการภายในจิตใจของบุคคลเพื่อกำกับตนเองในการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคที่เหมาะสมซึ่งอาจส่งผลให้เกิดเงินออมนั้นมีจำนวนไม่มากนัก (ผจงจิต อินทสุวรรณ; และคณะ. 2547; สุขุมล เกษมสุข. 2549; วัลนิกา ฉลากบาง. 2548; อัจฉรา ผ่องอุดม. 2546; ปิยดา สมบัติวัฒนา. 2550)

ปัจจุบันการศึกษาวิจัยถึงกระบวนการทางจิตที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคและการออมนี้กำลังได้รับความสนใจในต่างประเทศเป็นอย่างมาก แม้แต่ในประเทศที่เป็นผู้นำด้านสังคมบริโภคนิยม

อย่างเช่นประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรปหลายประเทศก็มีการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าว เช่นเดียวกัน (Wells. 2000: 1) เนื่องจากปัจจุบันประเทศต่าง ๆ เหล่านั้นตระหนักเป็นอย่างดีว่า กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งก่อให้เกิดความวิตกกังวลต่อความเพียงพอของเงินออมที่มีอยู่ทั้งในรูปของเงินออมภาคบังคับ และ เงินออมโดยสมัครใจ ที่ผู้สูงอายุจะมีไว้ใช้ในการเลี้ยงชีพหลังจากที่ไม่มีรายได้จากการประกอบอาชีพแล้ว (Deaton. 2005: 3)

ในอดีตที่ผ่านมา เมื่อมีการศึกษาเกี่ยวกับการออม ก็มักจะเป็นการศึกษาโดยใช้พื้นฐานความรู้และแนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากพฤติกรรมการออม เป็นพฤติกรรมที่สืบเนื่องมาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจคือพฤติกรรมการทำงาน ทำให้มีรายได้ และนำรายได้นั้นไปใช้จ่ายใช้สอยเพื่อซื้อสินค้าและบริการมาตอบสนองความต้องการของตนเอง เงินรายได้ที่เหลือจากการใช้จ่ายดังกล่าวจึงจะเป็นเงินเก็บออม รวมถึง การที่ปริมาณเงินออมโดยรวมของประเทศมีผลต่อระบบเศรษฐกิจของทั้งประเทศแห่งนั้นด้วย จึงทำให้การใช้แนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มาศึกษาพฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นจึงเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับว่ามีความเหมาะสมมาเป็นเวลานาน

แนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่มักนำมาใช้ในการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและการออม ก็คือ ทฤษฎีวัฏจักรชีวิตของการบริโภคและการออม (The life-cycle model of consumption and saving) ของฟรังโก โมดิกลีอานี (Franco Modigliani) และริชาร์ด บรูมเบิร์ก (Richard Brumberg) และ ทฤษฎีรายได้ถาวรของการบริโภค (The permanent-income theory of consumption) ของมิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman) (Sachs; & Larrain. 1993: 90-103) แต่อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีดังกล่าวถูกนำเสนอโดยมุ่งเน้นที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงของปริมาณเงินออมระดับมหภาค เมื่อนักวิจัยได้นำปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วมาศึกษาถึงผลกระทบต่อการออม โดยใช้ข้อมูลรายบุคคลหรือระดับจุลภาคแล้วก็พบว่า ปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้ระบุไว้นั้น ยังไม่เพียงพอสำหรับการอธิบายพฤติกรรมการออมและการบริโภคที่เกิดขึ้น (Green. 1981; Deaton. 2005) เพราะผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการบริโภคและการออมของบุคคลไม่เป็นไปตามการคาดการณ์ของทฤษฎี นอกจากความไม่แม่นยำของการคาดการณ์ตามทฤษฎีแล้ว ยังมีผู้ตั้งข้อสังเกตถึงข้อสมมติฐานที่สำคัญบางประการของทฤษฎีที่มีความเป็นไปได้สูงว่า ในทางปฏิบัติแล้วครัวเรือนมิได้กระทำกิจกรรมตามข้อสมมติฐานของทฤษฎี เช่น สมมติฐานเกี่ยวกับความไม่แตกต่างกันของเงิน (fungibility) ทำให้มีผลกระทบต่อความแม่นยำของการทำนายพฤติกรรมด้วยทฤษฎีดังกล่าว ก่อให้เกิดข้อกังขาในการนำทฤษฎีไปใช้

จากผลของความไม่แม่นยำของการคาดการณ์ กอปรกับ ข้อจำกัดในการนำทฤษฎีมาอธิบายพฤติกรรมได้ โดยมีสมมติฐานที่ขัดแย้งกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงของมนุษย์ดังกล่าว จึงก่อให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม โดยนำความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางจิตของนักจิตวิทยาการรู้คิดมาใช้เพื่อพัฒนาทฤษฎีให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในที่สุดก็ได้มีการนำเสนอเป็น แนวคิดเชิงทฤษฎีที่เรียกว่า สมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม (Behavioral Life-cycle Hypothesis) โดยเซพรินและ

ทาลเลอร์ (Shefrin; & Thaler, 1988) ที่กล่าวว่า บุคคลใช้จิตวิทยาการคิดเชิงบัญชี (mental accounting psychology) ร่วมกับการสร้างข้อจำกัดในการนำเงินจากแหล่งต่างๆ ไปใช้ขึ้นภายในจิตใจของตน (psychological rules) ทำให้มีการนำเงินจากแหล่งต่าง ๆ เหล่านั้นไปใช้เพื่อการบริโภคอย่างแตกต่างกัน สิ่งที่บุคคลสร้างขึ้นเพื่อควบคุมการใช้จ่ายของตนเองนี้จัดได้ว่าเป็นต้นทุนทางจิต (psychic cost) ที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากต้นทุนทางเศรษฐกิจ (economic cost) ที่มีการกล่าวไว้ในทฤษฎีวิถีการชีวิตของการบริโภคและการออม

แนวคิดดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการศึกษาวิเคราะห์และอธิบายพฤติกรรมกรรมการบริโภคและการออมของบุคคลอย่างกว้างขวาง งานวิจัยที่ทำการศึกษเกี่ยวกับแนวคิดและข้อเสนอของทาลเลอร์ในช่วง 20 ปี โดยใช้ข้อมูลของหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา เนเธอร์แลนด์ เบลารุส ญี่ปุ่น อิตาลี สหราชอาณาจักร (Graham; & Isaac. 2002; Levin. 1998; Wells. 2000; Hirst; et al. 1994; Heath. 1995; Shefrin; & Thaler. 1988: 634; cit ing Ishikawa; & Ueda. 1984. *The bonus payment system and Japanese personal savings*; Bonini; & Rumiati, 1996; Ranyard; et al. 2006) พบว่า คราวเรือนมีวิธีการตัดสินใจเกี่ยวกับรายได้ ค่าใช้จ่ายและการออมโดยมีการคิดเชิงบัญชีประกอบด้วย

ผู้วิจัยเห็นว่า การทำความเข้าใจต่อระบบการคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจทางการเงินเพื่อการจัดการการเงินส่วนบุคคลของคนไทยทั้งด้านการจัดการรายได้และค่าใช้จ่าย ซึ่งในที่สุดจะส่งผลถึงการมีเงินออมเป็นสิ่งสำคัญ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะรวบรวมข้อมูลการคิดรายบุคคลเพื่อนำมาสังเคราะห์และสะท้อนถึงภาพรวมของการคิดเกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคลของผู้มีเงินออมที่เป็นคนไทย รวมถึงการแสดงถึงความแตกต่างในรายบุคคลด้วยเพื่อเพิ่มความกระจ่างชัดให้กับทำความเข้าใจการคิดที่ส่งผลถึงพฤติกรรมกรรมการออมได้ดียิ่งขึ้น จากผลการสังเคราะห์ที่ได้ ผู้วิจัยจะนำการคิดที่ได้ไปเทียบเคียงรูปแบบกับการคิดที่เรียกว่า การคิดเชิงบัญชี เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ต่อการเชื่อมต่อกับองค์ความรู้ในต่างประเทศด้วย

อนึ่ง การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนิสิตระดับปริญญาโทที่ใช้เงินออมของตนเองเป็นหลักในการสนับสนุนการเรียนของตนเอง เนื่องจาก ผู้วิจัยเชื่อว่า นิสิตเหล่านั้นน่าที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบของวิธีการคิดเกี่ยวกับการจัดการรายได้และค่าใช้จ่ายของตนเอง จึงจะมีเงินเก็บที่เพียงพอต่อการนำเงินดังกล่าวมาใช้ในการสนับสนุนการเรียนระดับปริญญาโท เนื่องจากการเรียนในระดับดังกล่าวมีค่าใช้จ่ายที่สูงและมีภาระผูกพันเป็นระยะเวลานาน ซึ่งรูปแบบการคิดดังกล่าวอาจมีลักษณะเช่นเดียวกับการคิดเชิงบัญชี ผู้วิจัยจึงเห็นว่า บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทางจิตผ่านการรู้คิดด้านการจัดการการเงินได้

2. ปัญหาการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลใช้แนวคิดการคิดเชิงบัญชีประกอบการตัดสินใจเลือกการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการจัดการรายได้ การจัดการค่าใช้จ่าย เพื่อให้มีเงินออมสำหรับการศึกษาหรือไม่ อย่างไร

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อทำความเข้าใจการคิดเชิงบัญชีที่ผู้ให้ข้อมูลนำมาใช้ในการจัดการรายได้ และจัดการค่าใช้จ่าย จนกระทั่งมีเงินเก็บออมของตนเองมากเพียงพอที่จะเป็นแหล่งเงินทุนหลักในการศึกษาระดับปริญญาโทได้

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษากระบวนการภายในจิตใจที่เรียกว่า การคิดเชิงบัญชี (Mental Accounting) สำหรับการจัดการการเงินของนิสิตระดับปริญญาโท ซึ่งใช้เงินออมของตนเองเป็นแหล่งเงินทุนหลักสำหรับค่าใช้จ่ายในการเรียน เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการคิดดังกล่าวโดยคาดว่า จะก่อให้เกิดความเข้าใจต่อการจัดการเงินส่วนบุคคลที่ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างการคิด ซึ่งเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การจัดการรายได้ การจัดการค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและการสร้างเงินออมของคนไทยได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ในแง่ของการขยายความรู้ นอกเหนือไปจากความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคและการออมที่มีมาก่อนหน้า อันเกิดจากการศึกษาวิจัย โดยใช้ฐานความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์สาขาอื่น ๆ

นอกจากนี้ ยังเป็นการแสดงถึงกระบวนการคิดและการกระทำของบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการสร้างเงินออมจากการจัดการรายได้และค่าใช้จ่ายของตนเอง ซึ่งจะเป็นแบบอย่างให้กับเยาวชนหรือบุคคลอื่นที่ต้องการบรรลุผลเช่นเดียวกัน

การวิจัยเกี่ยวกับการคิดเชิงบัญชีที่เกี่ยวกับการจัดการการเงิน ยังไม่เป็นที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในประเทศไทย แต่การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการคิดเชิงบัญชีนี้ได้มีการศึกษาในต่างประเทศมาไม่น้อยกว่า 20 ปี ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ด้านการเชื่อมต่อกับองค์ความรู้ที่มีผู้ศึกษาอยู่แล้วในต่างประเทศ เพราะจะแสดงให้เห็นถึงความกลมกลืนในการนำแนวคิดการคิดเชิงบัญชีมาประกอบการอธิบายพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันในบริบทวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

5. นิยามศัพท์สำคัญ

การคิดเชิงบัญชี หมายถึง กระบวนการรู้คิดที่บุคคลและครัวเรือนนำมาใช้เพื่อการจัดการ การประเมินค่า และการติดตามผลเพื่อตรวจสอบกิจกรรมทางการเงิน ซึ่งมีส่วนประกอบ 3 ส่วน

ได้แก่ การตัดสินใจโดยใช้การคิดเชิงบัญชี บัญชีคิดในใจ ความคิดต่อขอบเขตของปัญหาและใช้การคิดเชิงบัญชีอย่างยืดหยุ่น

6. ข้อตกลงเบื้องต้น

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้มีรายได้ประจำจากการทำงานอยู่แล้ว ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอวิธีการหารายได้ของบุคคล

2. บุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลทุกคน เป็นผู้ที่อยู่ในวัยทำงานตอนต้น ดังนั้น กระบวนการคิดที่เกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคลที่เป็นผลของการศึกษาในครั้งนี้ จึงเป็นตัวอย่างการคิดของบุคคลกลุ่มนี้เท่านั้น

3. บุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลทุกคน เป็นผู้ที่มีความต้องการออมเงินด้วยตนเอง ผลการวิจัยนี้จึงไม่ได้นำเสนอวิธีการกระตุ้นให้บุคคลเกิดความต้องการออมเงิน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ทฤษฎีวิวัจจักรชีวิตของการบริโภคและการออม
2. สมมติฐานวิวัจจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม
3. การคิดเชิงบัญชี
4. จิตวิทยาการรู้จัก: การประเมินค่าทางเลือกและการตัดสินใจ
5. การศึกษาเฉพาะกรณี
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ทฤษฎีวิวัจจักรชีวิตของการบริโภคและการออม

แนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่มักนำมาใช้ในการศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคและการออมตลอดปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ก็คือ ทฤษฎีวิวัจจักรชีวิตของการบริโภคและการออม (The life-cycle model of consumption and saving) ของฟรังโก โมดิกลีอานี (Franco Modigliani) และ ริชาร์ด บรัมเบิร์ก (Richard Brumberg) และ ทฤษฎีรายได้ถาวรของการบริโภค (The permanent-income theory of consumption) ของมิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman) (Sachs; & Larrain, 1993: 90-103) ทฤษฎีทั้งสองเป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นมาเพื่ออธิบายเกี่ยวกับรายได้และการบริโภคเป็นสำคัญ โดยทฤษฎีกล่าวว่า เมื่อใดที่ส่วนต่างระหว่างรายได้กับค่าใช้จ่ายในการบริโภคเป็นแบบรายได้มากกว่าค่าใช้จ่าย ส่วนต่างนั้นก็คือเงินออมหรือการออม แต่ถ้าหากเมื่อใดรายได้มีน้อยกว่าค่าใช้จ่ายในการบริโภค คือ การที่บุคคลต้องจัดหาเงินเพิ่มอื่น เช่น การก่อหนี้สิน เพื่อให้มีเงินเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการบริโภค ทฤษฎีที่ถูกนำเสนอขึ้นในระหว่างทศวรรษที่ 1950 - 1960 นี้ได้อธิบายถึง แนวทางการตัดสินใจบริโภคของหน่วยครัวเรือนที่มีเหตุผลเพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุด โดยกำหนดสมมติฐานหลายประการมาเป็นฐานในการพัฒนาทฤษฎี

ทฤษฎีรายได้ถาวรซึ่งถูกนำเสนอก่อนไม่นานนัก อธิบายไว้ว่า หน่วยครัวเรือนจะรักษาระดับการบริโภคให้คงเส้นคงวาตลอดช่วงชีวิต ดังนั้น หากช่วงเวลาใดที่มีรายได้สูง หน่วยครัวเรือนจะทำการเก็บออมเงิน แต่หากช่วงเวลาใดมีรายได้ลดต่ำลง หน่วยครัวเรือนจะไม่เก็บออมและนำเงินที่เก็บออมไว้ก่อนหน้านั้นมาใช้เพื่อให้สามารถรักษาระดับการบริโภคได้ที่ระดับเดิม ดังนั้น ปริมาณเงินออมจึงขึ้นอยู่กับรายได้ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงตลอดชีวิตของคนๆ หนึ่ง

ด้วยเหตุนี้ คนจะต้องทราบรายได้ในปัจจุบันและต้องการรายได้ของตนในอนาคตได้ดี จึงจะสามารถกำหนดระดับการบริโภคที่เหมาะสมได้

จากแนวคิดดังกล่าว ทฤษฎีวัฏจักรชีวิตของการบริโภคและการออมก็ได้ทำการพัฒนาต่อมาว่า ลักษณะรายได้ของครัวเรือนนั้นสัมพันธ์กับอายุเป็นรูปประฆังคว่ำ (bell-shaped) นั่นคือ คนจะมีรายได้น้อยเมื่ออายุน้อย จากนั้นจะมีรายได้มากขึ้นเมื่ออยู่ในวัยกลางคน แล้วจึงมีรายได้น้อยลงเมื่อสูงวัย ฉะนั้น หากคนต้องการรักษาระดับการบริโภคให้คงเส้นคงวาตลอดช่วงชีวิต (ซึ่งมักเป็นระดับที่สูงกว่ารายได้ที่ได้รับเมื่ออายุยังน้อย) ก็ต้องกั๊กออมเมื่ออายุน้อย เนื่องจากในตอนต้นยังมีรายได้ต่ำกว่าระดับการบริโภคที่เหมาะสมกับตนเอง แต่จะเริ่มมีเงินเก็บออมในวัยกลางคน หลังจากที่ย้ายเงินกั๊กมาแล้ว และในที่สุดจะได้ใช้เงินออมนั้นในบั้นปลาย (Sachs; & Larrain. 1993: 98-103; Thaler. 1990: 195; van de Water IV. 2004.)

ทฤษฎีวัฏจักรชีวิตของการบริโภคและการออมเป็นทฤษฎีที่สำคัญในการอธิบายการออม เพราะมีการระบุปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมอย่างชัดเจนว่า ประกอบด้วยอายุของครัวเรือน ความมั่งคั่ง (Wealth) ตลอดชีวิตของครัวเรือน และ อัตราดอกเบี้ย ทำให้นักวิชาการที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการออมสามารถนำไปใช้ ทั้งในทางทฤษฎีและในทางประยุกต์ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การออมในระดับมหภาค แต่อย่างไรก็ตาม การออมที่สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีวัฏจักรชีวิตของการบริโภคและการออมต้องเป็นไปตามข้อสมมติฐานที่เป็นฐานของการพัฒนาทฤษฎี ซึ่งมีผู้ที่ได้ตั้งข้อสังเกตถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นจริงในระดับจุลภาคหรือระดับบุคคลตามข้อสมมติฐานเหล่านั้น ข้อสมมติฐานนั้นประกอบด้วย

ข้อสมมติฐานที่กล่าวว่า ความมั่งคั่งหรือทรัพย์สินสมบัติ (wealth) นั้นไม่ว่าจะมาจากแหล่งเงินใดหรือลักษณะการได้รับเป็นอย่างไรก็ตาม จะไม่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจของครัวเรือนในการนำเงินเหล่านั้นไปใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค (fungibility) ข้อสมมติฐานนี้ตีความได้ว่า เงินที่ครัวเรือนได้รับมา ไม่ว่าจะมาจากการทำงาน มาจากการถูกลอตเตอรี่หรือมาจากการขายหุ้นสามัญนั้น ครัวเรือนจะไม่รับรู้ความแตกต่างว่าเงินนั้นได้มาอย่างไร ดังนั้น ครัวเรือนจึงจะนำเงินที่ได้รับนั้นไปใช้เพื่อการบริโภคอย่างไม่แตกต่างกัน (Thaler. 1990: 194)

นอกจากนี้ ข้อสมมติฐานข้างต้น ยังได้รับการตีความให้หมายรวมถึง การที่บุคคลจะกำหนดระดับการใช้จ่ายของตนโดยนำข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ในปัจจุบัน รายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต และทรัพย์สินสมบัติที่ตนเองครอบครองอยู่ มาใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคได้ในปัจจุบัน โดยไม่มีข้อจำกัดใด ๆ กล่าวคือ บุคคลไม่จำเป็นต้องกำหนดระดับการครองชีพให้สอดคล้องกับรายได้ที่ตนเองได้รับในปัจจุบันและทรัพย์สินสมบัติที่ตนเองมีในปัจจุบันเท่านั้น แต่ถ้าบุคคลสามารถคาดการณ์ได้ว่า ตนเองจะมีรายได้ในอนาคตเป็นอย่างไร ก็สามารถจะนำรายได้ในอนาคตที่ตนเองคาดการณ์ไว้นั้น มาประกอบการตัดสินใจกำหนดระดับการครองชีพได้ จากฐานความคิดของทฤษฎีที่เป็นเช่นนี้จึงทำให้เกิดกลไกทางการเงินที่เรียกว่า การกั๊กออม นั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อได้มีการศึกษา

ในประเด็นดังกล่าวกลับพบว่า ถึงแม้บุคคลจะมีโอกาสในการกู้ยืม (มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีพอที่จะกู้ยืมได้) แต่บุคคลมักจะไม่ทำการกู้ยืม (Prelec; & Loewenstein. 1998) ซึ่งพรีเลกและลอเวนสไตน์อธิบายไว้ว่า สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นน่าจะมาจากความต้องการหลีกเลี่ยงการเป็นลูกหนี้ (Debt aversion) มากกว่าที่จะเกิดจากการขาดประสิทธิภาพการดำเนินการของตลาดการเงิน (เช่น ขาดสภาพคล่อง ขาดการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ เป็นต้น) ตามที่ได้เคยมีนักวิจัยอภิปรายไว้เมื่อพบผลการวิจัยที่ขัดแย้งกับข้อเสนอของทฤษฎีดังกล่าว

นอกจากข้อสมมติฐานข้างต้นแล้ว หากพิจารณากันอย่างลึกซึ้งซึ่งจะพบว่า ข้อสมมติฐานอีกประการหนึ่งที่รองรับทฤษฎีทั้งสองไว้ คือ คุณสมบัติขั้นพื้นฐานของบุคคลตามทฤษฎีที่กล่าวว่า บุคคลผู้ที่จะสามารถตัดสินใจว่า ณ ช่วงเวลาใดของชีวิต ควรจะกู้ยืมหรือควรจะเก็บออมตามแนวทางของทฤษฎีข้างต้นได้ ต้องมีความสามารถในการคิดคำนวณความมั่งคั่งตลอดชีวิตของตนได้เป็นอย่างดี ด้วยการนำข้อมูลส่วนบุคคลของตน (เช่น อายุขัย รายได้ ระดับการศึกษา ความสามารถ สุขภาพส่วนตัว เป็นต้น) มาเป็นส่วนประกอบในการคิดคำนวณนั้น จึงจะทำให้ตัดสินใจกำหนดระดับการบริโภคและการออมของตัวเองเป็นไปอย่างสอดคล้องและเหมาะสมตลอดช่วงชีวิต พร้อมกันนั้น บุคคลก็ต้องมีความสามารถอย่างยืดหยุ่นในการควบคุมตัวเองให้รักษาระดับการบริโภคให้เป็นไปตามนั้นอยู่เสมอ จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่ใช้ในการกำหนดระดับการบริโภคตามทฤษฎีนั้นมีอยู่หลายปัจจัยที่เป็นการคาดการณ์ซึ่งมีความเป็นไปได้น้อยที่จะทราบได้อย่างแน่ชัด เช่น คาดว่าจะได้รับเงินรายได้ในอนาคตเป็นอย่างไร คาดว่าจะเสียชีวิตเมื่อมีอายุเท่าไร คาดว่าจะต้องใช้เงินเพื่อดูแลสุขภาพมากน้อยเพียงใดในอนาคตจนกว่าจะเสียชีวิต เป็นต้น

ข้อสมมติฐานที่สำคัญของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตามแนวนีโอคลาสสิกที่เป็นแนวคิดหลักของทฤษฎีทั้งสองคือ ข้อสมมติเกี่ยวกับความมีเหตุผล (Rationality) ของบุคคลและความมุ่งหวังที่จะได้รับผลประโยชน์สูงสุด (Optimization) ที่กล่าวว่า บุคคลจะตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ หมายถึง บุคคลต้องมีความคงเส้นคงวาต่อการตัดสินใจของตนเอง เช่น ถ้าชอบสีฟ้ามากกว่าสีแดง ก็ต้องเป็นเช่นนั้นตลอดไป และถ้าชอบสีแดงมากกว่าสีเหลือง ก็หมายความว่า ต้องชอบสีฟ้ามากกว่าสีเหลืองด้วย ซึ่งความเป็นเหตุเป็นผลเช่นนี้ เป็นลักษณะความเป็นเหตุเป็นผลเชิงคณิตศาสตร์ นั่นคือ ถ้า 3 มากกว่า 2 และ 2 มากกว่า 1 เช่นนี้ 3 ต้องมากกว่า 1 อย่างแน่นอน แต่ในความเป็นจริง ความชอบของบุคคลอาจเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาและสถานการณ์ และอาจขาดคุณสมบัติในการเชื่อมต่อกันดังเช่นคณิตศาสตร์ได้ นอกจากนี้ ความมีเหตุผลจะใช้ผลประโยชน์ที่สามารถวัดได้เป็นหลัก ดังนั้น จึงทำให้เกิดความพยายามที่จะวัดสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ความพึงพอใจออกมาเป็นอัตราประโยชน์และมีหน่วยนับ แม้จะกำหนดว่า หน่วยนับดังกล่าวเป็นตัวเลขที่ไม่สามารถเปรียบเทียบข้ามบุคคลได้ ก็ตาม

จากกรอบข้อสมมติฐานข้างต้นทำให้ทฤษฎีมีข้อจำกัดในการนำไปอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และด้วยเหตุที่ว่า ทฤษฎีดังกล่าวเป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ตามแนวนีโอคลาสสิก ซึ่งไม่ให้

ความสำคัญต่อกระบวนการทางจิตของบุคคลในการตัดสินใจเกี่ยวกับรายได้ การบริโภคและการออม จึงปรากฏมีผู้เห็นแย้งกับการอธิบายด้วยวิธีการของทฤษฎีดังกล่าว

2. สมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม

จากการศึกษาในอดีตที่นักเศรษฐศาสตร์ศึกษาพฤติกรรมการออม โดยใช้ทฤษฎีวัฏจักรชีวิตของการบริโภคและการออมของโมดิกลิอาเน่และบรูมเบิร์กและทฤษฎีรายได้ถาวรของฟริตแมนแล้วพบว่า ข้อสมมติฐานพื้นฐานบางประการของทฤษฎีเกี่ยวกับความมีเหตุผล (Rationality) และความต้องการให้เกิดประโยชน์สูงสุด (Optimization / Maximization expected utility) ของผู้บริโภคที่ต้องการรักษาระดับการบริโภคให้คงเส้นคงวาตลอดชีวิต และข้อสมมติฐานเกี่ยวกับการไม่แบ่งแยกประเภทหรือแหล่งที่มาของรายได้ (The fungibility of income) นั้นเป็นอุปสรรคต่อการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (Thaler. 1990; Shefrin; & Thaler. 1988: 634; citing Ishikawa; & Ueda. 1984. *The Bonus Payment System and Japanese Personal Savings*; Banks; Blundell; & Tanner. 1998.; Hurd; & Rohwedder. 2004.) เนื่องจาก เมื่อติดตามสิ่งที่เกิดขึ้นกับพฤติกรรมการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภคและการออม กลับพบว่า มนุษย์ไม่ได้ใช้หลักความมีเหตุผลเพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุด และยังมี การแบ่งแยกประเภทของรายได้ตามแหล่งที่มาอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ เชฟรินและทาลเลอร์จึงได้นำเสนอแนวคิดใหม่เพื่ออธิบายพฤติกรรมการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภคและการออมที่เกิดขึ้นจริง ที่เรียกว่า สมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม (Shefrin; & Thaler. 1988)

สมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม (The behavioral Life-Cycle hypothesis) นำปัจจัยเชิงพฤติกรรมที่ไม่ได้รับความสำคัญในการวิเคราะห์พฤติกรรมการบริโภคและออม ด้วยทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ แต่มีส่วนอย่างสำคัญยิ่งต่อการทำพฤติกรรมดังกล่าว อันประกอบด้วย การควบคุมตนเอง (Self-control) การคิดเชิงบัญชี (Mental accounting) การสร้างกฎเพื่อเป็นข้อจำกัดในการใช้จ่ายเงินเพื่อการบริโภค (Rules) มาช่วยในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งอธิบายโดยแตกต่างไปจากคำอธิบายตามแนวทางของทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ (Shefrin; & Thaler. 1988: 610)

สมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรมเสนอว่า สาเหตุที่ทำให้มนุษย์ไม่กระทำการบริโภคและการออมตามที่ทฤษฎีวัฏจักรชีวิตเสนอไว้ก็เนื่องมาจากการขาดการควบคุมตนเอง ซึ่งการควบคุมตนเองในที่นี้หมายถึง การดำเนินชีวิตโดยใช้ความสามารถด้านการคิด/คำนวณอย่างเต็มที่เพื่อเปรียบเทียบผลดีผลเสีย และรู้ว่าสิ่งใดดีกว่า ระหว่างการสนองตอบความต้องการในปัจจุบันด้วยการบริโภคในปัจจุบันกับประโยชน์ที่จะได้รับจากการบริโภคในอนาคตอันเนื่องมาจากการอดออมในปัจจุบัน และจากการศึกษาพบว่า การได้รับการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันมีแรงโน้มถ่วง (temptation) มากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคต ทำให้การออมเกิดขึ้นน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นเพื่อให้มีการออม บุคคลจึงต้องมีความมุ่งมั่น (willpower) ที่จะต้านทานแรงโน้มถ่วงจากความปรารถนาที่จะ

สนองความต้องการในปัจจุบัน ซึ่งความมุ่งมั่นนี้จัดว่าเป็นต้นทุนทางจิตใจ (psychic cost) เป็นต้นทุนที่สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ไม่ได้ให้ความสำคัญมาก่อน เพราะมุ่งให้ความสำคัญกับต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ (economic cost) จนทำให้จึงเกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์อย่างมากทั้งเชิงลึกและเชิงกว้าง แต่ถึงกระนั้น นักเศรษฐศาสตร์ก็ยังไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมการบริโภคและการออมที่เกิดขึ้นจริงในระดับบุคคลได้อย่างถึงแก่น ก็เนื่องมาจากได้ละเว้นการคำนึงถึงต้นทุนทางจิตใจไปโดยสิ้นเชิง

สมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม ได้ขยายความทฤษฎีวัฏจักรชีวิต โดยการรวมเอาปัจจัยที่สะท้อนถึงต้นทุนทางจิตใจเหล่านี้มาร่วมในการอธิบายพฤติกรรมการบริโภคและการออม โดยอธิบายไว้ว่า เพื่อจัดการกับปัญหาความขัดแย้งภายในตน (internal conflict) ระหว่างการใช้ความมีเหตุผล (rational aspect) กับการใช้อารมณ์ (emotional aspect) ในการตัดสินใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง บุคคลจะเลือกใช้บุคลิกที่มีอยู่ในตัวเอง 2 บุคลิกตามที่ตนเองปรารถนา บุคลิกในตนทั้งสองที่เซฟรินและทาเลอร์ได้กล่าวถึงคือ บุคลิกที่ให้ความสำคัญกับผลที่จะเกิดขึ้นในระยะยาว เรียกว่าบุคลิกนักวางแผน (planner) และบุคลิกที่ให้ความสำคัญกับผลที่จะเกิดขึ้นในระยะสั้น เรียกว่าบุคลิกนักปฏิบัติ (doer) ความขัดแย้งในตนเองที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเองเกิดจากความขัดแย้งระหว่างเป้าหมายของบุคลิกทั้งสองในเรื่องเวลา นักปฏิบัติจะให้ความสำคัญกับการบริโภคในปัจจุบันเพราะให้ผลลัพธ์ที่ต้องการได้ในระยะสั้น ในขณะที่นักวางแผนจะให้ความสำคัญกับการบริโภคตลอดอายุขัยเพราะให้ผลลัพธ์ที่ต้องการได้ในระยะยาว นักวางแผนจึงมักมีเป้าหมายที่จะทำให้อรรถประโยชน์ตลอดอายุขัยของนักปฏิบัติมีค่าสูงที่สุด (maximizing a function of lifetime doer utilities) การที่บุคลิกนักวางแผนจะสามารถบรรลุเป้าหมายของตนเองได้ ก็ต่อเมื่อ บุคคลต้องใช้ความมุ่งมั่น ซึ่งเป็นต้นทุนในจิตใจ มาจัดการกับแรงโน้มถ่วงของความต้องการบริโภคในปัจจุบัน เพื่อให้ความต้องการบริโภคในปัจจุบันลดน้อยถอยลง ด้วยเหตุนี้ เซฟรินและทาเลอร์จึงจัดความมุ่งมั่นว่า เป็นความรู้สึกภายในทางลบ (negative sensation) ที่จะทำให้อรรถประโยชน์รวมของนักปฏิบัติลดลง ซึ่งอรรถประโยชน์รวมของนักปฏิบัติก็คือ ผลรวมระหว่างอรรถประโยชน์จากการได้บริโภคในปัจจุบัน กับ ต้นทุนความมุ่งมั่นที่ใช้ในการลดทอนการบริโภคในปัจจุบัน จากที่อธิบายแล้ว จะเห็นได้ว่า ต้นทุนความมุ่งมั่นเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นในจิตใจ ดังนั้น บุคคลจึงต้องแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการควบคุมตนเองขึ้นภายในใจเช่นเดียวกัน เซฟรินและทาเลอร์ได้สรุปว่า วิธีการที่บุคคลใช้ในการแก้ปัญหานี้ก็คือ การสร้างกฎข้อบังคับ (rules) ร่วมกับการใช้การคิดเชิงบัญชี (mental accounting)

การสร้างกฎข้อบังคับ (rules) หมายถึง เครื่องมือหรือวิธีการที่ทำให้เกิดการสร้างพันธะล่วงหน้า (precommitment device) ทันททีที่มีรายได้เข้ามา ซึ่งนักวางแผนจะใช้เครื่องมือเหล่านั้นเพื่อลดทางเลือกของบุคลิกนักปฏิบัติในการนำเงินไปใช้จ่าย ตัวอย่างเครื่องมือหรือวิธีการดังกล่าว เช่น การจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพสำหรับพนักงานเอกชน การจัดตั้งกองทุนบำเหน็จบำนาญ

ข้าราชการสำหรับข้าราชการ กองทุนรวมเพื่อการลงทุน เงินฝากประจำ เป็นต้น หากได้มีการสร้างกฎเป็นกรอบกำหนดการใช้จ่ายของนักปฏิบัติแล้วก็จะช่วยให้บุคคลสามารถลดระดับความเข้มงวดในการใช้ความมุ่งมั่น (willpower effort) ลงได้ อธิบายอย่างง่าย ๆ ได้ว่า เมื่อบุคคลสร้างกฎเกี่ยวกับการจัดการรายได้ โดยตัดสินใจนำเงินรายได้ส่วนหนึ่งไปเก็บไว้ในรูปของกองทุนหรือเงินฝากแล้ว บุคคลจะสามารถนำเงินรายได้ที่เหลือจากการเก็บออมไปใช้จ่ายได้อย่างเต็มที่ บุคคลจึงลดความเข้มงวดในการใช้จ่ายเงินทองของตนเองลงไปได้ระดับหนึ่ง (ด้วยการอธิบายแบบนี้จึงจะสอดคล้องกับแนวทางการอธิบายพฤติกรรมกรรมการบริโภคและการออมตามทฤษฎีวัฏจักรชีวิตของการบริโภคและการออม ซึ่งไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความมุ่งมั่นอีกต่อไป ดังนั้น ทฤษฎีวัฏจักรชีวิต จึงเป็นส่วนหนึ่งของสมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม เมื่อบุคคลไม่จำเป็นต้องใช้ความมุ่งมั่นในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภคและการออม (Shefrin; & Thaler. 1988: 613))

จากการสร้างกฎ จะเห็นได้ว่า เครื่องมือต่าง ๆ ที่กล่าวไปแล้วข้างต้นเป็นเครื่องมือควบคุมจากภายนอก (external) เพื่อช่วยบุคคลลดการควบคุมตนเองจากการบริโภคในปัจจุบันลง แต่อย่างไรก็ดี นอกจากเครื่องมือควบคุมภายนอกแล้วยังมีเครื่องมือควบคุมภายใน (internal) ได้แก่ การบังคับตนเอง (self-enforced) เช่น การยับยั้งตนเองไม่ให้ยืมเงินมาเพื่อการใช้จ่ายบริโภคในปัจจุบัน ก็ยังเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่ง แต่เป็นเครื่องมือที่ต้องใช้ความมุ่งมั่นมากกว่าเครื่องมือควบคุมจากภายนอก

นอกจากเครื่องมือควบคุมภายนอกและเครื่องมือควบคุมภายในที่กล่าวไปแล้ว เซฟรินและทาเลอร์ได้กล่าวว่า บุคคลยังใช้กระบวนการทางจิตที่เรียกว่า บัญชีคิดในใจ (Mental accounts) เกิดจากการที่บุคคลแบ่งประเภทของความมั่งคั่ง (wealth) ของตนเองออกเป็น 3 ประเภท (Shefrin; & Thaler. 1988: 614 – 615) ได้แก่ รายได้ที่น่าไปใช้จ่ายได้ทันที (current spendable income) ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง (current assets) และ รายได้ในอนาคต (future income) ซึ่งค่าความโน้มเอียงในการบริโภค¹ (marginal propensity to consume wealth) ของบัญชีคิดในใจแต่ละประเภทจะมีค่าที่แตกต่างกันออกไป (Shefrin; & Thaler. 1988: 615) โดยบุคคลจะมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคของรายได้ที่สามารถใช้จ่ายได้ในปัจจุบันมากที่สุด ในขณะที่บุคคลจะมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคของรายได้ในอนาคตน้อยที่สุด และค่าความโน้มเอียงในการบริโภคของทรัพย์สินปัจจุบันจะมีค่าอยู่ระหว่างค่าความโน้มเอียงในการบริโภคของรายได้ที่สามารถใช้จ่ายได้ในปัจจุบันกับค่าความโน้มเอียงในการบริโภคของรายได้ในอนาคต แนวคิดดังกล่าวจึงเป็นที่มาของข้อเสนอด้านสมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรมซึ่งได้มีผู้นำไปทดสอบและพบว่า สอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Rabinovich; & Webley. 2007; van de Water IV. 2004; Graham; & Isaac. 2002)

¹ ค่าความโน้มเอียงในการบริโภค เป็นศัพท์ทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง แนวโน้มในการนำเงินไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ค่านี้จะอยู่ระหว่าง 1 ถึง 0 ถ้ามีค่าเท่ากับ 1 หมายความว่า มีแนวโน้มนำเงินไปใช้จ่ายทั้งหมด

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่า กระบวนการใช้บัญชีคิดในใจมีความสำคัญต่อพฤติกรรม การบริโภคและการออมของบุคคล ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อบัญชีคิดในใจนี้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรศึกษาบัญชีคิดในใจว่ามีรายละเอียดเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยพบว่า บัญชีคิดในใจนี้ แท้จริงแล้ว เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการคิดเชิงบัญชี (Thaler. 1999) ที่ยังมีแง่มุมอื่น ๆ นอกเหนือจากบัญชีคิดในใจ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า มีความน่าสนใจในแง่ของมุมมองวิธีการจัดการการเงินของบุคคล ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาถึง แนวคิดการคิดเชิงบัญชีในภาพรวมเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อข้อเสนอของแนวคิดดังกล่าวได้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น จึงจะเป็นประโยชน์ต่อการนำบัญชีคิดในใจมาอธิบายพฤติกรรม การตัดสินใจบริโภคและออมของคนไทยได้ต่อไป

3. การคิดเชิงบัญชี

จุดเริ่มต้นของการคิดเชิงบัญชี

การคิดเชิงบัญชี (Mental accounting) นี้ได้รับการนำเสนอครั้งแรกโดยทาลเลอร์ (Thaler. 1980: 48) ได้อธิบายถึงกระบวนการทางความคิดเกี่ยวกับผลกระทบของต้นทุนจมที่มีต่อการตัดสินใจ (sunk cost effect) ที่ได้รับการกล่าวถึงในทฤษฎีจิตภาพว่า มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจต่าง ๆ ของบุคคล ซึ่งกระบวนการคิดเชิงบัญชีเกี่ยวกับต้นทุนจมเกิดขึ้นดังนี้ จิตของคนจะทำการรับรู้ต้นทุนจม ด้วยการบันทึกเช่นเดียวกับการบันทึกรายการค้าที่เกิดขึ้นในธุรกิจ แต่ทว่าจะเป็นการบันทึก ความพอใจ (pleasure) หรือความเจ็บปวด (pain) อันเนื่องมาจากการใช้จ่ายแทนที่จะเป็นการ บันทึกรายการค้า และการบันทึกรับรู้จะเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับการรับรู้ผลได้ (gain) หรือ ผลเสีย (loss) ในทฤษฎีจิตภาพ จึงทำให้ต้นทุนจมมีผลกระทบต่อตัดสินใจ ทั้ง ๆ ที่แนวทางการวิเคราะห์ต้นทุนจมแบบเดิมนั้นจะแสดงไว้ว่า ต้นทุนจมไม่มีผลกระทบต่อตัดสินใจเนื่องจาก ต้นทุนจมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วและแก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ดังนั้น บุคคลผู้มีเหตุผลในทาง เศรษฐศาสตร์จึงไม่ควรนำต้นทุนจมมาประกอบกับการตัดสินใจใด ๆ

เพื่อความเข้าใจจะได้ยกตัวอย่างในชีวิตประจำวันเกี่ยวกับการนำต้นทุนจมมาเป็นส่วนหนึ่ง ในการตัดสินใจของบุคคล สมมติว่า เราซื้อรองเท้ามาคู่หนึ่งที่ตอนลองก็ใส่ได้พอดีเท้าของเรา แต่ เมื่อนำมาใช้งานจริงกลับพบว่า มีขนาดเล็กไป 'กัดเท้า' ทุกครั้งที่ใส่ หากใช้หลักการคิดวิเคราะห์การ ตัดสินใจแบบดั้งเดิม เราควรทิ้งรองเท้านั้นไปเสียหรือยกให้ผู้อื่นเลย โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่า เราซื้อ รองเท้าคู่นั้นมาในราคาเท่าไร เพราะว่า เงินที่เราจ่ายไปนั้นเป็นต้นทุนจม ไม่สามารถเปลี่ยนแปลง หรือเรียกร้องกลับคืนมาได้อีก แต่ในความเป็นจริง พบว่า บุคคลจะไม่สามารถตัดใจทิ้งหรือยกให้ ผู้อื่นได้อย่างง่ายดาย ยิ่งไปกว่านั้น บางครั้งเรากลับจะเก็บมันไว้โดยหวังว่า อาจจะใส่มันได้อีกสัก ครั้งหนึ่ง โดยที่เราลืมนึกไปว่า การเก็บรองเท้าไว้ก็มีต้นทุนเหมือนกัน นั่นคือเราเสียพื้นที่ในตู้ รองเท้าเพื่อเก็บรักษารองเท้าคู่อื่นที่เหมาะสมกับเรามากกว่า รวมถึงการบำรุงรักษารองเท้า (เช่น การเช็ดทำความสะอาด) ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานอยู่เสมอ ยิ่งไปกว่านั้น เรายังพบว่า ถ้าเรายัง

ซื้อรองเท้าคู่หนึ่งมาในราคาที่สูงเท่าใด เราก็ยิ่งตั้งใจได้ยากขึ้นเท่านั้น ต้องทอดเวลาให้ยาวนานขึ้นกว่าจะยอมรับกับตัวเองได้ว่า เราใส่มันไม่ได้จริง ๆ แล้วจึงจะตั้งใจได้ง่ายขึ้น เหตุการณ์นี้อธิบายด้วยกระบวนการการคิดเชิงบัญชีได้ว่า นับตั้งแต่ที่เราได้เสียเงินไป จิตของเราก็ทำการบันทึกการสูญเสียเงินซื้อรองเท้าเสมือนเป็นความเจ็บปวด ยิ่งเสียเงินมากเท่าไรก็เจ็บปวดมากเท่านั้น ความเจ็บปวดจะลดลงไปตามกาลเวลา (ความเจ็บปวดแปรผกผันกับระยะเวลาที่เกิดเหตุการณ์) ความเจ็บปวดที่เกิดจากการเสียเงินเพื่อซื้อรองเท้าก็เปรียบเสมือนต้นทุนจมที่ไม่ควรไปคิดถึง แต่มนุษย์ก็ไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ในชีวิตจริง ดังนั้น การวิเคราะห์ต้นทุนจมในแบบเดิมจึงไม่เหมาะสม สอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงด้วยสิ่งที่เรียกว่า ระบบการบัญชีทางจิตของบุคคล (Individual's psychic accounting system) นั้นเอง (Thaler. 1980; Heath. 1995)

การพัฒนาของการคิดเชิงบัญชี

หลังจากที่การคิดเชิงบัญชี (Mental accounting) นี้ได้ถูกนำเสนอในครั้งแรกแล้วก็มีการนำมาใช้เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคมากขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมา (Thaler. 1985; Bonini; & Rumiati. 1996; Davies; Easaw; & Ghoshray. 2009; Duxbury; et al. 2005; Heath; & Soll. 1996; Hirst; Joyce; & Schadewald. 1994; Ranyard; et al. 2006; Shefrin; & Thaler. 1988) ซึ่งทาลอร์ได้สรุปที่มาและส่วนประกอบของการคิดเชิงบัญชีไว้ดังนี้ (Thaler. 1999) จุดเริ่มต้นการศึกษาเกี่ยวกับการคิดเชิงบัญชีอย่างจริงจังนั้น มาจากความปรารถนาที่จะเข้าใจกระบวนการตัดสินใจของบุคคลแต่ละคนหรือครัวเรือนใดครัวเรือนหนึ่งภายใต้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง เช่น ทำไมคนจึงตัดสินใจซื้อสินค้า/บริการ หรือ คนจะออมเงินไว้เท่าไร หรือเมื่อไรควรซื้อหรือเมื่อไรควรจะเช่าซื้อ และผลจากการตัดสินใจที่มีเงินเข้ามาเกี่ยวข้องถูกประเมินและจดจำไว้อย่างไร ในการค้นหาคำตอบในตอนแรก ทาลอร์ใช้สมมติฐานขั้นพื้นฐานว่า มนุษย์รับรู้ผลลัพธ์ในรูปแบบของการวิเคราะห์คุณค่า (value function) ที่อธิบายโดยทฤษฎีจิตภาพของคาร์ทน์แมนและทเวิร์สกี การวิเคราะห์คุณค่านั้นถูกใช้เป็นเครื่องมือหรือวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ทราบถึงการรับรู้ความพอใจของมนุษย์ (human perceived pleasure machine)

การวิเคราะห์คุณค่า มีบทบาทต่อการคิดเชิงบัญชีด้านการอธิบายว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะถูกรับรู้และแปลความอย่างไรในระหว่างทำการตัดสินใจ เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องนี้ควรต้องมาทำความเข้าใจกับศัพท์บางคำก่อน “บัญชีคิดในใจ” (mental account) ซึ่งทเวิร์สกีและคาร์ทน์แมน (Thaler. 1999: 185-186; citing Tversky; & Kahneman. 1981. *The Framing of Decisions and the Rationality of Choice*. pp. 456) ให้ความหมายไว้ว่า บัญชีคิดในใจเป็นกรอบของผลลัพธ์ที่ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ 1) ชุดส่วนประกอบพื้นฐานของผลลัพธ์ที่ถูกนำมาประเมินร่วมกันและรูปแบบการประกอบส่วนประกอบนั้นขึ้นมา และ 2) สิ่งที่ใช้อ้างอิงเพื่อเปรียบเทียบกับผลลัพธ์ ซึ่ง

มักจะมีความเป็นกลาง (neutral) หรือเป็นปกติ (normal) ซึ่งส่วนใหญ่มักใช้ฐานะเดิม (status quo) เป็นสิ่งอ้างอิง ตามความหมายนี้ บัญชีคิดในใจจึงเป็นเพียงกรอบที่ใช้ในการประเมินผลลัพธ์เท่านั้น ทเวิร์สกีและคาร์ทแมนเริ่มต้นศึกษาเกี่ยวกับบัญชีคิดในใจโดยการสร้างเหตุการณ์สมมติขึ้น 2 เหตุการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกันและนำไปสอบถามบุคคลต่าง ๆ ว่าในแต่ละเหตุการณ์เขาจะตัดสินใจอย่างไร (Thaler. 1999: 186; citing Tversky; & Kahneman. 1981. *The Framing of Decision and the Rationality of Choice*. pp.459)

คาร์ทแมนและทเวิร์สกีได้สมมติว่า ผู้ตอบไปร้านค้าแห่งหนึ่งเพื่อซื้อเสื้อแจ็กเก็ตและเครื่องคิดเลข เสื้อแจ็กเก็ตขายในราคาตัวละ 125 เหรียญสหรัฐ และเครื่องคิดเลขขายในราคาเครื่องละ 15 เหรียญสหรัฐ แต่คนขายบอกว่า ถ้าผู้ตอบขับรถไปอีกสาขาหนึ่งของร้านนี้ซึ่งใช้เวลาเดินทางประมาณ 20 นาที จะมีเครื่องคิดเลขที่ขายอยู่ในราคาเครื่องละ 10 เหรียญสหรัฐ ถามว่า ผู้ตอบจะตัดสินใจขับรถไปซื้อเครื่องคิดเลขที่สาขานั้นหรือไม่ เมื่อผู้ถูกถามให้คำตอบแล้ว เขาก็เปลี่ยนเหตุการณ์สมมติเป็นเหตุการณ์ที่สองแล้วถามผู้ตอบใหม่ว่า ถ้าราคาขายของเสื้อแจ็กเก็ตในร้านค้าแห่งนั้น เป็นราคาตัวละ 15 เหรียญสหรัฐ และเครื่องคิดเลขราคาเครื่องละ 125 เหรียญสหรัฐ โดยที่ถ้าไปซื้อเครื่องคิดเลขในอีกสาขาหนึ่งจะซื้อได้ในราคา 120 เหรียญสหรัฐ แล้วก็ให้ผู้ตอบตอบว่า เลือกที่จะไปซื้อสินค้าที่สาขาของร้านอีกแห่งหนึ่งหรือไม่ ทเวิร์สกีและคาร์ทแมนพบว่า ผู้ตอบร้อยละ 68 จะตัดสินใจขับรถไปอีกสาขาหนึ่งเพื่อซื้อเครื่องคิดเลขในกรณีแรก แต่ในกรณีที่สองผู้ตอบร้อยละ 29 เท่านั้นที่จะไป แสดงว่า ในกรณีที่ราคาเครื่องคิดเลขมีราคาต่ำผู้ตอบส่วนใหญ่จะไป แต่ถ้าราคาเครื่องคิดเลขมีราคาสูง ผู้ตอบส่วนใหญ่จะไม่ไปซื้อสินค้าจากอีกสาขาหนึ่ง

จากผลการศึกษาดังกล่าว คาร์ทแมนและทเวิร์สกี (Kahneman; & Tversky. 1984: 347) จึงได้เสนอแนวทางที่ผลลัพธ์จะถูกประเมินและจัดกลุ่มว่า มีอยู่ 3 แนวทาง คือ แนวทางที่ใช้บัญชีแบบเจาะประเด็น (a minimal account) แนวทางที่ใช้บัญชีแบบอ้างอิงบริบท (a topical account) และแนวทางที่ใช้บัญชีแบบครอบคลุม (a comprehensive account) ซึ่งแนวทางในการประเมินแต่ละแนวทางมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ หากผลลัพธ์ถูกประเมินด้วยวิธีบัญชีแบบเจาะประเด็น จะเป็นการประเมินโดยเปรียบเทียบเฉพาะส่วนต่างระหว่างทางเลือกที่มีอยู่ของปัญหานั้นเท่านั้นโดยไม่สนใจสิ่งที่เหมือนกันของทางเลือกเหล่านั้น แต่ถ้าหากผลลัพธ์ถูกประเมินด้วยวิธีบัญชีแบบอ้างอิงบริบทจะเป็นการประเมินผลทางเลือกของปัญหากับสิ่งอ้างอิงที่ถูกกำหนดขึ้นมาภายใต้บริบทของปัญหา แต่ถ้าผลลัพธ์ถูกประเมินด้วยวิธีบัญชีแบบครอบคลุม จะมีการนำเอาปัจจัยทั้งหมดเข้ามาพิจารณาร่วมในการประเมินไม่ว่าจะเป็นฐานะทรัพย์สินสมบัติในปัจจุบัน รายได้ในอนาคต ทางเลือกอื่น ๆ ที่มีโอกาสเป็นไปได้ หรือสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องหรือคาดว่าจะเกี่ยวข้อง ซึ่งวิธีสุดท้ายนี้เป็นวิธีที่เศรษฐศาสตร์ใช้เป็นสมมติฐานในการวิเคราะห์การตัดสินใจทางเศรษฐกิจของมนุษย์มาโดยตลอด

จากตัวอย่างข้างต้น ถ้าบุคคลใช้วิธีการบัญชีแบบครอบคลุม บุคคลจะต้องทำการเปรียบเทียบระหว่างการเปลี่ยนระดับทรัพย์สินสมบัติของตนเองจากระดับเดิมเป็นระดับใหม่ กล่าวคือ

การซื้อเสื้อและเครื่องคิดเลขคือการเปลี่ยนระดับทรัพย์สินสมบัติจากเดิมไปสู่ระดับทรัพย์สินสมบัติใหม่ โดยการยินยอมลดทรัพย์สินสมบัติที่เป็นตัวเงินลงจำนวน 140 เหรียญสหรัฐ (ราคาสินค้า 2 ชนิดรวมกัน) เพื่อให้ได้ทรัพย์สินสมบัติในรูปของสินทรัพย์ที่ได้ครอบครองเพิ่มขึ้น 2 ชนิด แต่ทว่า ในกรณีนี้ยังมีทางเลือกอีก 2 ประการเพื่อที่จะครอบครองสินค้า คือ จะซื้อสินค้าจากร้านเดิมหรือจะไปซื้อสินค้าจากสาขาอื่น โดยที่ 2 ทางเลือกดังกล่าว ประกอบด้วย

ทางเลือกที่ 1 การมีระดับทรัพย์สินสมบัติใหม่ที่มีสินทรัพย์ในครอบครองเพิ่มขึ้น 2 ชนิดและมีเงินเพิ่มขึ้น 5 เหรียญสหรัฐ (ทางเลือกนี้จ่ายเงิน 135 เหรียญ แต่เสียเวลาเพิ่มขึ้นจากการไปซื้อสินค้าที่อื่น 20 นาที)

ทางเลือกที่ 2 การมีระดับทรัพย์สินสมบัติใหม่ที่มีสินทรัพย์ในครอบครองเพิ่มขึ้น 2 ชนิดและมีเวลาเพิ่มขึ้น 20 นาที (ทางเลือกนี้จ่ายเงิน 140 เหรียญไม่ต้องเดินทางไปซื้อสินค้าที่อื่น)

ดังนั้น การตัดสินใจของบุคคลในลักษณะนี้จึงเป็นการเปรียบเทียบระหว่างอรรถประโยชน์ (utility) ของเงินจำนวน 5 เหรียญสหรัฐกับอรรถประโยชน์ของเวลาที่เพิ่มขึ้น 20 นาที ซึ่งไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์สมมติที่หนึ่งหรือเหตุการณ์สมมติที่สอง การตัดสินใจของเขาก็จะต้องคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง เพราะทั้งสองเหตุการณ์ มีผลได้กับผลเสียที่ไม่แตกต่างกัน

ถ้าหากบุคคลใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วยบัญชีแบบเจาะประเด็น บุคคลจะทำการเปรียบเทียบระหว่างการเสียเวลาขับรถ 20 นาทีกับเงินที่ประหยัดได้ 5 เหรียญสหรัฐ เนื่องจากบุคคลจะสนใจเฉพาะสิ่งที่เป็นจุดสำคัญเท่านั้น ซึ่งแม้วิธีมองจะแตกต่างกับวิธีบัญชีแบบครอบคลุม แต่ผลการตัดสินใจของบุคคลก็ควรจะไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อเปลี่ยนเหตุการณ์สมมติเช่นเดียวกันกับวิธีการบัญชีแบบครอบคลุม

แต่จากการที่คนส่วนใหญ่เลือกที่จะไปซื้อเครื่องคิดเลขที่สาขาอื่น กรณีที่เครื่องคิดเลขมีราคาต่ำ แต่ไม่ไปกรณีที่เครื่องคิดเลขมีราคาสูง คาร์นแมนและทเวิร์สกีสรุปว่า เนื่องจากบุคคลใช้วิธีการประเมินเหตุการณ์ด้วยวิธีบัญชีแบบอ้างอิงบริบท นั่นคือ บุคคลนำเอาราคาของสินค้าชนิดที่เปลี่ยนแปลงไปตามทางเลือกมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจด้วย ซึ่งราคาสินค้าที่เปลี่ยนแปลง (ในกรณีนี้คือเครื่องคิดเลข) ถือว่าเป็นจุดอ้างอิงของการตัดสินใจในปัญหานี้ตามแนวคิดทฤษฎีจิตภาพของคาร์ทแมนและทเวิร์สกี

จากตัวอย่างข้างต้นทำให้คาร์ทแมนและทเวิร์สกีสรุปว่า มนุษย์ใช้วิธีบัญชีแบบอ้างอิงบริบทเมื่อต้องตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาทางเศรษฐกิจ เหตุการณ์สมมตินี้ได้มีการนำไปใช้ในการวิจัยเพื่อทดสอบความเชื่อมั่นอีกหลายครั้งโดยนักวิจัยหลายคน หลังจากที่คาร์ทแมนและทเวิร์สกีได้สรุปและเสนอไว้ในรายงานวิจัยของตน ซึ่งข้อสรุปของนักวิจัยส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของคาร์ทแมนและทเวิร์สกี (Moon; Keasey; & Duxbury. 1999: 147; citing Mowen; & Mowen. 1986. *An Empirical Examination of the Biasing Effects of Framing on Business Decision.*;

Frisch. 1993. *Reasons for Framing Effects.*; Ranyard; & Abdel-Nabi. 1993. *Mental Accounting and the Process of Multi-attribute Choice.*) ผลสรุปที่ได้จากเหตุการณ์สมมตินี้ชี้ถึงความแตกต่างอย่างชัดเจน ระหว่างวิธีการที่ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์พฤติกรรมทางเศรษฐกิจแบบที่ใช้อยู่กับสิ่งที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์จริง จะเห็นได้ว่า เมื่อมนุษย์ต้องทำการตัดสินใจ มนุษย์ไม่ได้พิจารณาถึงระดับทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดของตนที่เปลี่ยนไป ดังที่เคยได้รับการตั้งสมมติฐานมาก่อนหน้านี้ แต่กลับมองเป็นส่วน ๆ เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับตัวปัญหา ดังนั้น การสร้างกรอบของปัญหาจึงเป็นสิ่งสำคัญและมีผลกระทบต่อแนวทางการตัดสินใจของมนุษย์

จากตัวอย่างข้างต้นทำให้สรุปได้ว่า การคิดเชิงบัญชีมีลักษณะแบ่งส่วนและสนใจเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอย่างแท้จริง นอกจากนี้ เรายังสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากตัวอย่างเดียวกันนี้เมื่อตั้งคำถามว่า ทำไมเราจึงยอมขับรถไปซื้อของเพื่อประหยัดเงินในกรณีที่มีมูลค่าน้อยแต่ไม่ยอมไปกรณีที่มีมูลค่ามาก นั่นแสดงว่า อรรถประโยชน์หรือความพอใจจากการประหยัดเงินนั้นสัมพันธ์กับส่วนต่างเชิงสัมพัทธ์ (relative savings) มากกว่าที่จะเป็นมูลค่าที่แท้จริงของส่วนต่าง (absolute savings) (Thaler. 1999: 186; Moon; Keasey; & Duxbury. 1999) อย่างไรก็ตาม จากแนวคิด “บัญชีคิดในใจ” (mental accounts) ที่คาร์นัธแมนและทเวิร์สกีได้ให้ไว้ข้างต้น ก็เป็นเพียงกรอบของผลลัพธ์ซึ่งเป็นขั้นตอนการบันทึกการที่เป็นส่วนต้นของกระบวนการการคิดเชิงบัญชีเท่านั้น โดยที่ทาลเลอร์ได้นำมาศึกษาอย่างละเอียดและขยายขอบเขตให้กว้างขวางขึ้นจนกระทั่งเสนอเป็น “การคิดเชิงบัญชี” (mental accounting) โดยให้ความหมายว่า “เป็นกระบวนการรู้คิดที่บุคคลและครัวเรือนนำมาใช้เพื่อการจัดการ การประเมินค่า และการติดตามผลเพื่อตรวจสอบกิจกรรมทางการเงิน” ซึ่งเป็นความหมายที่กว้างกว่าบัญชีคิดในใจ

ส่วนประกอบของการคิดเชิงบัญชี

ทาลเลอร์สรุปไว้ว่า การคิดเชิงบัญชีมีส่วนประกอบอยู่ 3 ส่วน (Thaler. 1999) ได้แก่

1) การตัดสินใจโดยใช้การคิดเชิงบัญชี (Mental accounting decision making) เป็น การประเมินผลลัพธ์ของสถานการณ์ต่าง ๆ และ แนวทางการตัดสินใจในแต่ละสถานการณ์รวมถึงการจดจำการประเมินผลลัพธ์และแนวทางการตัดสินใจมาเป็นประสบการณ์เพื่อใช้ในการตัดสินใจในภายหน้า

2) บัญชีคิดในใจ ซึ่งเป็นระบบการคิดที่นำมาใช้โดยการจัดแบ่งประเภทกระแสเงินหรือการจัดทำงบประมาณ (Budgeting) เป็นการจัดสรรเงินที่ได้รับมาและใช้จ่ายไปออกเป็นหมวดหมู่ ทั้งนี้การจัดสรรเงินเพื่อการใช้จ่ายอาจมีการสร้างข้อจำกัด ที่เป็นข้อจำกัดภายนอก (external rules) ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่มีบุคคลอื่นหรือองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างข้อจำกัด หรือเป็นข้อจำกัดภายใน (internal rules) ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่บุคคลสร้างขึ้นเองก็ได้

3) ความคิดต่อขอบเขตของปัญหา และการใช้การคิดเชิงบัญชีอย่างยืดหยุ่น เพื่อการประเมินผลการตัดสินใจ (Choice bracketing and dynamic mental accounting) เป็นการสร้างกรอบความคิดมุมมองที่มีต่อปัญหาที่ต้องการการตัดสินใจในแบบต่าง ๆ ซึ่งผู้ตัดสินใจอาจจะปรับเปลี่ยนกรอบความคิดต่อปัญหาใด ๆ ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป และ ส่งผลกระทบต่อผลการตัดสินใจของบุคคลนั้น

การวิเคราะห์พฤติกรรมการตัดสินใจใด ๆ โดยนำการคิดเชิงบัญชีไปใช้ในการอธิบายนี้ไม่จำเป็นต้องนำส่วนประกอบทั้งสามส่วนไปใช้ในการวิเคราะห์พร้อมกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ที่บุคคลกำลังต้องการวิเคราะห์ว่าจะต้องนำส่วนประกอบใดไปใช้ เช่น ในกรณีของสมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรมที่กล่าวไว้ในหัวข้อ 2 ของบทนี้ก็นำเพียงส่วนประกอบที่ 2 ไปใช้ในการวิเคราะห์และตัดสินใจทำพฤติกรรมของบุคคล แต่อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะทำความเข้าใจต่อการคิดเชิงบัญชีซึ่งจะทำการศึกษารวมประกอบทุกส่วนของการคิดเชิงบัญชี โดยผู้วิจัยมีความมุ่งหวังว่า จะช่วยให้เข้าใจการคิดเชิงบัญชีของคนไทยได้ดีกว่าการศึกษาเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง และคาดว่าจะยังประโยชน์ต่อการศึกษาพฤติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางในอนาคต ผู้วิจัยจึงใคร่เสนอรายละเอียดของส่วนประกอบทุกส่วนในการคิดเชิงบัญชีไว้ดังต่อไปนี้

ส่วนประกอบที่ 1 การตัดสินใจโดยใช้การคิดเชิงบัญชี (Mental accounting decision making)

บุคคลได้นำเอาการคิดเชิงบัญชีมาประกอบการตัดสินใจ เกี่ยวกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนหลายประการ นับตั้งแต่การตัดสินใจที่จะซื้อสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งที่เป็นการซื้อขายเพื่อแลกเปลี่ยนอรรถประโยชน์ที่ได้จากการแลกเปลี่ยน (transaction utility) กล่าวคือ ตามแนวทางการวิเคราะห์ของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก การวิเคราะห์ว่าจะซื้อสินค้าหรือไม่ ทำได้โดยการเปรียบเทียบอรรถประโยชน์ (utility) ของสินค้านั้น กับ ราคา (price) ของสินค้าเพื่อให้เกิดส่วนเกินของผู้บริโภค เรียกว่า อรรถประโยชน์จากการครอบครองสินค้า (acquisition utility) แต่ ทาเลอร์กลับเห็นว่าผู้บริโภคนั้นซื้อสินค้าเพื่อให้ได้อรรถประโยชน์จากการแลกเปลี่ยน ซึ่งหมายถึง ส่วนต่างระหว่างราคาที่ต้องจ่ายกับ “ราคาอ้างอิง” (ราคาที่ผู้บริโภคคาดว่าจะต้องจ่ายสำหรับสินค้าชนิดนั้น) ต่อไปนี้คือตัวอย่างที่อธิบายอรรถประโยชน์จากการแลกเปลี่ยน สมมติว่า คุณรู้สึกกระหายน้ำในขณะที่กำลังนั่งอยู่ที่ชายหาดในรีสอร์ทแห่งหนึ่ง เพื่อนของคุณอาสาจะไปซื้อเบียร์กระป๋อง ให้คุณที่ร้านขายสินค้าของรีสอร์ท และถามคุณว่า คุณยินดีที่จะจ่ายซื้อเบียร์กระป๋องนั้นในราคาไม่เกินเท่าไร เขาจะได้ตัดสินใจซื้อเบียร์ให้คุณได้ เมื่อคุณตอบแล้ว จากนั้นทีนี้ลองเปลี่ยนสถานการณ์เป็นคุณกำลังนั่งอยู่ที่ชายหาดสาธารณะแห่งหนึ่ง เพื่อนคุณอาสาจะไปซื้อเบียร์ให้คุณในร้านสะดวกซื้อ เช่น ร้าน 7-eleven อยากทราบว่าคุณยินดีที่จะจ่ายซื้อเบียร์ในร้านสะดวกซื้อไม่ควรเกิน

กระป๋องละก็บาท จะเห็นได้ว่า คำตอบของคุณเองจะเปลี่ยนไป ทั้ง ๆ ที่เปียร์กระป๋องซึ่งสร้าง
อรรถประโยชน์ในการได้ดื่มเปียร์ (acquisition utility) นั้นไม่แตกต่างกัน แต่คุณยินดีจะจ่ายในราคา
แตกต่างกันเพราะบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป สิ่งเหล่านี้ไม่เคยได้รับการอธิบายด้วยทฤษฎีทาง
เศรษฐศาสตร์ แม้ว่าจะเป็นพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจริงก็ตาม

อีกตัวอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา แสดงให้เห็นว่า การคิดเชิงบัญชีนั้นมีความ
สำคัญต่อการตัดสินใจของเรา คือ เมื่อใดก็ตามที่นักลงทุนจำเป็นต้องใช้เงินและเขาต้องเลือกระหว่าง
ขายหุ้นที่ราคารับซื้อขณะนั้นสูงกว่าราคาที่เขาซื้อ (คือมีกำไร) กับขายหุ้นที่ราคารับซื้อ
ขณะนั้นต่ำกว่าราคาที่เขาซื้อ (คือขาดทุน) นักลงทุนส่วนใหญ่มักจะเลือกขายหุ้นตัวที่มีกำไร
มากกว่าที่จะขายตัวที่ขาดทุน ทั้ง ๆ ที่ ถ้าพิจารณาตามหลักผลประโยชน์สูงสุดแล้ว ควรขายตัวที่
ขาดทุนมากกว่า เพราะการมีกำไรจากการขายหุ้นทำให้เราต้องเสียภาษี ในขณะที่การขายขาดทุน
ทำให้เราไม่ต้องเสียภาษี (ตัวอย่างนี้เป็นตัวอย่างของประเทศสหรัฐอเมริกาที่กฎหมายกำหนดให้
บุคคลธรรมดาเมื่อขายหุ้นแล้วมีกำไรต้องเสียภาษีจากมูลค่าส่วนต่างระหว่างราคาซื้อกับราคาขาย
แต่ถ้าขายแล้วขาดทุนก็ไม่ต้องเสียภาษี แต่ในประเทศไทย การขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ ไม่ว่าจะ
มีกำไรหรือขาดทุนนั้นจะได้รับการยกเว้นการเสียภาษี) เหตุที่เป็นเช่นนั้น เพราะว่า นักลงทุนต้องการ
หลีกเลี่ยงความรู้สึกสูญเสียเนื่องเพราะเขาขาดทุน และนักลงทุนยังแบ่งแยกความรู้สึกมีความสุขที่
ได้รับเงินจากการขายหุ้นออกจากความรู้สึกเสียใจจากการเสียภาษีอีกด้วย

การตัดสินใจใด ๆ เกี่ยวกับสินค้ากรณีที่เราจ่ายเงินไปก่อนแล้วจึงใช้ประโยชน์จากสินค้า
ภายหลัง ซึ่งเป็นปัญหาของการตัดสินใจข้ามเวลา (intertemporal choices) เป็นอีกกรณีหนึ่งของ
การนำบัญชีในความคิดเข้ามาใช้ในการตัดสินใจ ยกตัวอย่างเช่น ถ้ามีการซื้อตั๋วการแข่งขันกีฬา
หรือการแสดงคอนเสิร์ตล่วงหน้าเป็นเวลานานนับเดือน แต่เมื่อถึงเวลาการแข่งขันสภาพอากาศไม่
เอื้ออำนวยต่อการเดินทาง การที่คนจะตัดสินใจว่าจะไปดูการแข่งขันหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับความรู้สึก
สูญเสียที่จะไม่ได้ดูการแข่งขันกับความรู้สึกพอใจที่ได้ใช้ประโยชน์จากตั๋วนั้น ซึ่งทาลเลอร์สรุปไว้ว่า
หากการจ่ายเงินซื้อตั๋วกับเวลาการแข่งขันห่างกันมาก ความรู้สึกสูญเสียก็จะลดน้อยลง ดังนั้น การ
ตัดสินใจเข้าชมการแข่งขัน จึงผันแปรไปกับช่วงห่างระหว่างการเกิดขึ้นของเหตุการณ์ทั้งสอง

การสลายความสัมพันธ์ระหว่างการจ่ายเงินกับการบริโภค (payment decoupling) เป็น
ตัวอย่างที่ดีอีกประการหนึ่งของการใช้การคิดเชิงบัญชี เนื่องจากผู้คนจะรู้สึกเจ็บปวดเมื่อต้องสูญเสีย
เงินเพื่อการบริโภค ดังนั้น เพื่อลดความรู้สึกสูญเสีย จึงมีการแยกการจ่ายเงินซึ่งสร้างความรู้สึก
เจ็บปวดหรือเสียใจออกจากการบริโภค ซึ่งสร้างความรู้สึกสุขใจหรือพอใจให้ขาดจากกัน เพื่อให้
ตนเองได้รู้สึกถึงความสุขจากการบริโภคได้อย่างเต็มที่ ตัวอย่างหนึ่งของเรื่องนี้ คือ การใช้บัตรเครดิต
ที่หลายคนคงคุ้นเคยกันดี และรู้สึกว่า การใช้บัตรเครดิตจะทำให้มีความสุขจากการได้
ครอบครองสินค้ามากกว่าการซื้อสินค้าด้วยเงินสด เพราะการซื้อสินค้าด้วยเงินสดทำให้รู้สึกสูญเสีย
และไปหักลดความรู้สึกสุขใจในทันที ในขณะที่การซื้อสินค้าด้วยบัตรเครดิตความรู้สึกสูญเสียจะ

เกิดขึ้นภายหลังบางครั้งนานเป็นเดือน นอกจากนี้ บางที่ยังสร้างความรู้สึกตัดขาดจากความรู้สึกพอใจที่ได้ครอบครองสินค้าหรือบริการอีกด้วย เพราะความรู้สึกสูญเสียและความรู้สึกพอใจจากการซื้อสินค้าด้วยบัตรเครดิตนั้นเกิดขึ้นคนละเวลากัน และยังเป็นความรู้สึกสูญเสียแบบรวม ๆ ไม่แยกเป็นรายชนิดของสินค้า (การจ่ายเงินค่าบัตรเครดิตจะคิดรวมยอดเป็นเดือน ๆ ไป สร้างความรู้สึกสูญเสียในภาพรวม แต่ไม่เจาะจงลงไปยังสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างเด่นชัด เว้นเสียแต่ว่ามีรายการสินค้าหรือบริการบางรายการที่มีมูลค่ามากกว่ารายการอื่นเป็นอย่างมาก) ดังนั้น การซื้อสินค้าด้วยบัตรเครดิตจึงเกิดขึ้นได้ง่ายกว่า เมื่อเทียบกับการซื้อสินค้าชนิดเดียวกันในราคาเดียวกันด้วยเงินสด

ส่วนประกอบที่ 2 การนำบัญชีคิดในใจมาจัดแบ่งประเภทเงินรับเข้าหรือเงินจ่ายออกด้วยการจัดทำงบประมาณ (Budgeting)

นอกจากการนำการคิดเชิงบัญชีมาใช้ ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนแล้ว การคิดเชิงบัญชี ยังถูกนำมาใช้เพื่อจัดการกับปัญหากิจกรรมทางเศรษฐกิจประจำวันของมนุษย์ด้วยการจัดแบ่งประเภทเงินรับเข้าหรือเงินจ่ายออก (categorization or labeling) เงินที่เกี่ยวข้องและถูกนำมาจัดแบ่งประเภทนั้นมีอยู่ 3 ประเภทคือ 1) ค่าใช้จ่ายจะถูกแบ่งสรรออกเป็นกลุ่ม ๆ เช่น ค่าอาหาร ค่าที่อยู่อาศัย หรืออื่นๆ 2) ทรัพย์สินสมบัติจะถูกแบ่งเป็นบัญชีประเภทต่าง ๆ เช่น บัญชีใช้จ่ายรายวัน บัญชีใช้จ่ายในอนาคต บัญชีเพื่อฉุกเฉิน เป็นต้น และ 3) รายได้จะถูกแบ่งออกเป็นชนิดต่าง ๆ เช่น รายได้ปกติ รายได้พิเศษ เป็นต้น

1. การแบ่งประเภทของค่าใช้จ่าย

การแบ่งประเภทค่าใช้จ่ายของธุรกิจนั้น โดยปกติแล้วมีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ จะช่วยให้การตัดสินใจว่าจะนำเงินที่มีอยู่ไปใช้อย่างไร สามารถทำได้ง่ายขึ้น (ถ้ายังอยู่ในวงเงินก็สามารถนำไปใช้ได้เลย) และเป็นการสร้างระบบขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมไม่ให้นำเงินไปใช้กับกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งมากเกินไป การคิดเชิงบัญชีของบุคคลก็เช่นเดียวกันจะช่วยให้สามารถควบคุมการใช้จ่ายไม่เกินกว่าที่ได้จัดสรรไว้ ซึ่งโดยปกติแล้ว ถ้าหากมีเงินที่จะจับจ่ายใช้สอยอย่างจำกัด การจัดสรรเงินให้กับค่าใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ จะต้องจัดทำและนำไปใช้อย่างจริงจังส่วนใหญ่แล้ว หน่วยครัวเรือนที่มีฐานะยากจนจะมีความเข้มงวดและวางแผนการใช้จ่ายเงินในระยะเวลาสั้น เช่น เป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือน ในขณะที่หน่วยครัวเรือนที่มีฐานะร่ำรวยจะวางแผนการใช้จ่ายเงินในระยะเวลายาวกว่า (Thaler. 1999: 193)

ฮีทและโซล (Heath; & Soll. 1996: 42) อธิบายกระบวนการทำบัญชีค่าใช้จ่ายภายในจิตใจของมนุษย์ไว้ว่า เหมือนกับการทำบัญชีการเงินของกิจการ ตรงที่ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน

ได้แก่ การบันทึกรายการ (booking) และการผ่านรายการ (posting) ไปยังหมวดหมู่ค่าใช้จ่าย เพียงแต่ว่า แต่ละขั้นตอนในการทำบัญชีค่าใช้จ่ายภายในจิตใจนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยทางจิตวิทยาการรับรู้ที่แตกต่างกัน นั่นคือ ในขั้นบันทึกรายการขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นสนใจและจำได้มากน้อยเพียงใด ส่วนขั้นการผ่านรายการก็ขึ้นอยู่กับความแม่นยำในการจัดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นลงในหมวดหมู่เดียวกัน ทุกครั้ง (similarity judgments) และการแบ่งหมวดหมู่ (categorization) ที่มีความชัดเจน

การจัดหมวดหมู่และการบันทึกบัญชีค่าใช้จ่ายนี้มีผลกระทบต่อการตัดสินใจ ยกตัวอย่าง เช่น ถ้ามีการชักชวนให้บุคคลซื้อประกันชีวิตที่จ่าย 36,000 บาทต่อปี จะดูเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงมาก แต่ถ้าเปลี่ยนเป็น 98.63 บาทต่อวัน ก็อาจจะทำให้บุคคลผู้นั้นเปลี่ยนใจมาซื้อประกันนี้ได้ เพราะเงินจำนวนไม่ถึง 100 บาทต่อวัน เป็นเงินจำนวนไม่มาก เมื่อเทียบกับการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวันของเขา หรือในทางตรงกันข้าม สำหรับผู้ที่สูบบุหรี่แล้ว บุหรี่ซองละ 50 บาทอาจเป็นเงินจำนวนเพียงน้อยนิด แต่ถ้าทั้งปีจ่ายค่าบุหรี่เป็นจำนวน 7,800 บาท (สมมติว่า สูบบุหรี่ 3 ซองต่อสัปดาห์) ก็เป็นค่าใช้จ่ายจำนวนมาก อาจทำให้การตัดสินใจเลิกบุหรี่ทำได้เร็วขึ้น ตัวอย่างนี้เป็นตัวอย่างที่ใช้ในการโฆษณาสินค้าหรือรณรงค์กระตุ้นพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เกิดขึ้นจริง

จะเห็นได้ว่า รายการซื้อสินค้าที่ใช้เงินจำนวนมาก หากถูกนำไปแบ่งย่อยเป็นเงินจำนวนน้อย ๆ จะทำให้คนทำการแบ่งหมวดหมู่การใช้เงินนั้นใหม่ จากตัวอย่างข้างต้นเช่น จากรายการค่าใช้จ่ายเพื่อการป้องกันความเสี่ยงหรือดูแลสุขภาพ (เช่น การซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตที่มีค่าเบี้ยประกันวันละ 80 บาท) มาเป็นรายการค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด ซึ่งคนบางคนไม่ได้ให้ความสำคัญกับค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดบางรายการเสียด้วยซ้ำ (ค่าอาหารสะดวกซื้อ เช่น ชุดอาหารของแมคโดนัลด์ชุดละ 109 บาท) แต่ค่าใช้จ่ายบางรายการที่โดยปกติถูกจัดเป็นค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด (ตัวอย่างเช่น การซื้อบุหรี่) เมื่อนำมารวมเป็นรายปีอาจถูกนำไปเปรียบเทียบกับรายการซื้อสินค้าเพื่อการอุปโภคได้ (เช่น นำเงินค่าบุหรี่ทั้งปีไปซื้อโทรทัศน์ขนาด 21 นิ้วได้ 1 เครื่อง เป็นต้น) เป็นการเปลี่ยนหมวดหมู่ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการขึ้นมาทันที ทั้ง ๆ ที่ ตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลักแล้ว ประเด็นดังกล่าวนี้ ไม่ควรมีผลต่อการตัดสินใจ เนื่องจากแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีกล่าวว่า การแบ่งหมวดหมู่ของการใช้จ่ายเงินไม่ควรเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเพราะการจะจ่ายเงินซื้อสินค้าหรือไม่ ควรเกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างอรรถประโยชน์ของเงินทั้งหมดที่ต้องจ่ายกับอรรถประโยชน์ที่จะได้รับจากสินค้านั้นมากกว่า และยังไม่นับอยู่กับเวลาในการจ่ายเงินอีกด้วย จากตัวอย่างการจ่ายค่าประกันชีวิตชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า การสร้างการรับรู้ของบุคคลในรูปการแบ่งเงินออกเป็นจำนวนย่อยๆ กระจายไปตลอดทั้งปี ทำให้คนนำอรรถประโยชน์ของเงินจำนวนน้อย (เนื่องจากถูกแบ่งเป็นหน่วยย่อย) ไปเปรียบเทียบกับอรรถประโยชน์ของสินค้าที่เกี่ยวข้อง (เช่น อรรถประโยชน์ของการประกันชีวิตกับอรรถประโยชน์ของอาหารแมคโดนัลด์) เป็นการสร้างภาพลวงตาทางการเงิน (money illusion) ต่อกระแสเงินและทำให้เกิดการจัดหมวดหมู่กระแสเงินนั้นใหม่ นอกจากนี้การสร้างภาพการกระจายการจ่ายเงินออกไปจากการจ่ายปีละครั้ง (ความจริงเป็น

เช่นนั้น) ไปสู่การจ่ายเป็นรายวัน (เกิดการรับรู้ในจิตใจผ่านการชี้หน้าจากตัวแทนประกัน) ก็ชี้ให้เห็นว่า โดยทั่วไปแล้ว คนมีข้อจำกัดในการมองภาพรวมของเงิน (คือคนมองไม่เห็นในทันทีว่า 98.63×365 มีค่าเท่ากับ 36,000 แต่คนจะคิดว่า “แค่วันละไม่ถึง 100 บาทเอง จ่ายได้สบาย ๆ ” กับ “โหโฮ ต้องจ่ายตั้ง 36,000 บาทนะ จะเอาที่ไหนมาจ่าย”) ซึ่งเป็นขีดจำกัดความสามารถในการคำนวณของบุคคลทั่วไปประการหนึ่ง ที่ทำให้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ไม่สามารถอธิบายการเบี่ยงเบนของการตัดสินใจซื้อประกัน ระหว่างคนที่รับรู้ค่าประกันเป็นรายวัน กับ คนที่รับรู้ค่าประกันเป็นรายปีได้ เช่นเดียวกับการที่คนอาจจะมีสติปัญญาที่มากขึ้นเมื่อเห็นจำนวนเงินทั้งหมดที่ต้องเสียไปเพื่อจ่ายซื้อเบี้ยทั้งปี เพราะมีการจัดหมวดหมู่ของเงินจำนวนเดิมขึ้นมาใหม่

นอกจากนี้ การจัดหมวดหมู่ค่าใช้จ่ายยังช่วยบรรเทาปัญหาการควบคุมตนเองได้อีกด้วย เพราะบางครั้งบุคคลจะจัดสรรเงินจำนวนไม่มากสำหรับค่าใช้จ่ายที่มีประโยชน์น้อย เพื่อช่วยให้การนำเงินไปใช้ในค่าใช้จ่ายประเภทดังกล่าวมีจำนวนจำกัด

2. ประเภทบัญชีของทรัพย์สินสมบัติ อีกวิธีหนึ่งที่ใช้ในการควบคุมค่าใช้จ่ายของตนเอง คือการแบ่งประเภทบัญชีทรัพย์สินสมบัติ (Wealth) เซฟรินและทาเลอร์ (Shefrin; & Thaler. 1988: 614–615) กล่าวว่า คราวเรือนจะทำการแบ่งประเภทของความมั่งคั่งออกเป็น 3 ประเภทคือ ก) รายได้ปัจจุบัน (current income) ซึ่งเป็นรูปแบบทรัพย์สินสมบัติที่คราวเรือนจะนำไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภคตามปกติ เช่น เงินสดในมือ เงินฝากออมทรัพย์ ข) สินทรัพย์ปัจจุบัน (current assets) ซึ่งเป็นรูปแบบทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องแต่คราวเรือนมุ่งเก็บไว้เป็นเงินออม เช่น เงินฝากประจำ กองทุนรวม หุ้นสามัญ หุ้นกู้ พันธบัตร เป็นต้น คราวเรือนมีแนวโน้มที่จะนำทรัพย์สินสมบัติไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภคตามปกติน้อยกว่าสินทรัพย์ปัจจุบัน ค) รายได้ในอนาคต (future income) เป็นทรัพย์สินสมบัติที่คราวเรือนต้องการนำมาใช้จ่ายค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปัจจุบันน้อยที่สุด ส่วนใหญ่เป็นเงินที่ได้รับในอนาคต เช่น เงินลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) เงินลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) กองทุนสำรองเลี้ยงชีพสำหรับพนักงานบริษัทเอกชน กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ เป็นต้น ผลการวิเคราะห์ของเซฟรินและทาเลอร์ (Thaler. 1999: 196) พบว่า ค่าความโน้มเอียงที่จะใช้จ่ายจากสินทรัพย์ปัจจุบันมีค่าใกล้เคียง 1.0 ในขณะที่ค่าความโน้มเอียงที่จะใช้จ่ายจากรายได้ในอนาคตมีค่าใกล้เคียง 0 เซฟรินและทาเลอร์จึงเสนอแนวคิดวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรมที่แย้งข้อสมมติฐานเดิมของทฤษฎีวัฏจักรชีวิตเกี่ยวกับค่าความโน้มเอียงที่จะใช้จ่ายที่มีค่าเท่ากันไม่ว่าจะเป็นเงินได้ที่มาในรูปแบบ ลักษณะหรือเวลาใด ๆ ก็ตาม

การนำเอาแนวคิดระบบการคิดเชิงบัญชีข้อนี้ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดก็คือ หากมีการนำเงินไปจัดประเภทไว้เป็นบัญชีที่มีค่าความโน้มเอียงที่จะนำไปใช้จ่ายน้อยก็จะทำให้บุคคลมีเงินออมจำนวนมากขึ้น (Thaler. 1999: 196) ดังนั้น ถ้าบุคคลได้รับการจูงใจให้นำเงินที่เป็นรายได้

ปัจจุบันไปจัดไว้เป็นรายได้ในอนาคตมากเท่าไร บุคคลนั้นก็จะมีเงินออมในระยะยาวได้มากขึ้นเท่านั้น

3. การแบ่งประเภทของรายได้ ออกเป็นรายได้ที่คาดคิดไว้แล้วกับรายได้ที่ได้รับโดยไม่คาดคิด (windfall) เช่น เงินภาษีคืนกับเงินรางวัลจากการชิงโชค (Thaler. 1999: 196–197; citing O'Curry. 1997. *Income source effects*.) บุคคลจะวางแผนการใช้จ่ายเงินสำหรับแต่ละประเภทแตกต่างกัน กล่าวคือ ค่าความโน้มเอียงที่จะนำเงินที่ได้รับโดยไม่คาดคิดมาใช้จ่ายจะมีค่าน้อยกว่าค่าความโน้มเอียงที่จะนำเงินที่ได้รับตามปกติไปใช้จ่าย (Shefrin; & Thaler. 1988: 635) และยิ่งเงินที่ได้รับโดยไม่คาดคิดมากขึ้นเท่าไร ค่าความโน้มเอียงที่จะนำเงินนั้นไปใช้จ่ายยิ่งน้อยลงด้วย (Shefrin; & Thaler. 1988: 635; citing Landsberger. 1966. *Windfall Income and Consumption: Comment*)

ส่วนประกอบที่ 3 ความคิดต่อขอบเขตของปัญหาและใช้การคิดเชิงบัญชีอย่างยืดหยุ่น (choice bracketing and dynamic mental accounting)

ส่วนประกอบสุดท้ายของการคิดเชิงบัญชีนี้ เป็นส่วนประกอบที่ชี้ให้เห็นถึงความไม่คงเส้นคงวาของการวิเคราะห์ปัญหาที่ส่งผลต่อตัวเลือก ซึ่งเกิดจากการนำการคิดเชิงบัญชีไปใช้อย่างยืดหยุ่น ความคิดต่อขอบเขตของปัญหานี้มีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการ ได้แก่ 1) การพิจารณาปัญหานั้นในลักษณะที่เป็นปัญหาเดียวหรือปัญหาหลาย ๆ ปัญหา 2) กรอบเวลาในการประเมินผลปัญหา 3) ผลของการตัดสินใจที่แตกต่างกันเมื่อเปลี่ยนจำนวนครั้งในการตอบปัญหานั้น ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างกันเชิงความคิดด้านเศรษฐกิจของบุคคล (heteroeconomicus) ได้อย่างชัดเจน

ความคิดต่อขอบเขตของปัญหาองค์ประกอบแรก คือ การที่มนุษย์จะพิจารณาปัญหาที่ต้องตัดสินใจในลักษณะปัญหามวลุมมากกว่าที่จะพิจารณาเป็นปัญหาเดียว ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกัน ตัวอย่างเช่น การศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของผลของการพนันที่เกิดขึ้นก่อนหน้าต่อการตัดสินใจเลือกทางเลือกของการพนันในครั้งต่อมา (Thaler. 1999: 198; citing Thaler; & Johnson. 1990. *Gambling with the House Money and Trying to Break Even: The Effects of Prior Outcomes on Risky choice*.) พบว่า หากผู้ตอบเพิ่งชนะการพนันมาก่อนหน้า การพนันครั้งต่อไป ผู้ตอบจะตัดสินใจเลือกตัวเลือกที่มีความเสี่ยงมากกว่าผู้ตอบที่เพิ่งแพ้การพนันมาก่อนหน้า และในกลุ่มผู้ที่แพ้การพนันมาก่อนหน้า จะตัดสินใจเลือกตัวเลือกที่มีความเสี่ยงก็ต่อเมื่อตัวเลือกนั้นให้ออกาสที่จะได้รับเงินจากการแพ้พนันนั้นกลับคืนมา ไม่เช่นนั้น เขาจะตัดสินใจเลือกตัวเลือกที่ไม่มีความเสี่ยง จากคำอธิบายข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่า บุคคลจะมองปัญหาเป็นกลุ่มที่มีความเชื่อมโยง ไม่ใช่เป็นปัญหาเดี่ยวที่ตัดแยกออกจากกัน หรือไม่มองความเป็นไปได้ของแต่ละเหตุการณ์อย่างเป็นเอกเทศ อีก

ตัวอย่างหนึ่งที่ชี้ถึงแนวทางการตัดสินใจในลักษณะนี้เช่นกัน ได้แก่ หากมีผู้ถามว่า ครอบครัวหนึ่งมีลูก 6 คน ท่านคิดว่า มีโอกาสมากน้อยเพียงใดที่ครอบครัวนี้จะมีลูกเป็นเพศใดเพศหนึ่งทุกคน เมื่อเทียบกับการมีลูกหญิงและลูกชายคละกันไป คนส่วนใหญ่จะตอบว่า มีโอกาสน้อย เพราะคนส่วนใหญ่เชื่อว่า การที่ครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งจะมีลูกทั้งหกคนเป็นเพศเดียวกันเป็นเรื่องที่เป็นไปได้น้อย นี่คือตัวอย่างของการมองปัญหาเป็นองค์รวม ไม่ได้มองถึงความเป็นจริงว่า อันที่จริงแล้ว การตั้งครรภ์แต่ละครั้ง เพศของลูกในครรภ์เป็นอิสระจากเพศของลูกคนที่เกิดก่อนหน้าโดยสิ้นเชิง (กรณีการตั้งครรภ์เป็นไปตามธรรมชาติ) ดังนั้น โอกาสที่ครอบครัวจะมีลูกเป็นเพศเดียวกันทั้งครอบครัว หรือมีเพศที่คละกันไปในนั้นมีโอกาสเท่า ๆ กัน (แต่ผู้ตอบส่วนใหญ่ตอบว่าน้อย) จะเห็นได้ว่า การมองปัญหาในลักษณะเป็นภาพรวมกันทำให้การตัดสินใจของบุคคลบิดเบือนไปจากที่ควรจะเป็น

นอกจากการปรับเปลี่ยนขอบเขตของปัญหาแล้ว บุคคลยังพึงพอใจกับการปรับเปลี่ยนช่วงการคำนวณผลได้และผลเสียเพื่อการตัดสินใจอีกด้วย ทาเลอร์เสนอว่า บุคคลที่มีลักษณะหลีกเลี่ยงความสูญเสียนั้นจะพร้อมที่จะเผชิญความเสี่ยงมากขึ้น ถ้าได้นำเอาผลของเหตุการณ์ที่มีความเสี่ยงหลาย ๆ เหตุการณ์มารวมกันมากกว่าการพิจารณาผลของเหตุการณ์ที่มีความเสี่ยงนั้นเป็นครั้ง ๆ ไป ทาเลอร์นำเสนอประเด็นนี้ด้วยตัวอย่างของพอล แซมมวลสัน ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญว่า ครั้งหนึ่งพอลได้เสนอการเล่นพนันหนึ่งกับเพื่อนร่วมงานซึ่งมีเงื่อนไขว่า ถ้าเพื่อนชนะจะได้เงินจำนวนสองร้อยเหรียญสหรัฐ แต่ถ้าเพื่อนแพ้ เพื่อนจะต้องจ่ายเงินจำนวนหนึ่งร้อยเหรียญสหรัฐ โอกาสที่เพื่อนจะชนะหรือแพ้คือ 50:50 ปรากฏว่าเพื่อนของเขาไม่ยอมเล่นการพนันนี้ด้วยถ้าเป็นการเล่นการพนันนี้เพียงครั้งเดียว แต่ถ้าเป็นเล่นหลาย ๆ ครั้ง เขาจึงจะยอมเล่น ซึ่งพอลคิดว่า นี่เป็นการตัดสินใจที่ไม่มีเหตุผล เพราะถ้าคิดด้วยหลักทฤษฎีอรรถประโยชน์สูงสุด ผลลัพธ์ของการพนันเพียงครั้งเดียวจะมีค่าเท่ากับห้าสิบเหรียญสหรัฐ ($[200 \times 50\%] + [-100 \times 50\%]$) หมายความว่าผลลัพธ์มีค่าเป็นบวก ดังนั้น เพื่อนร่วมงานของเขาควรจะเล่นการพนันนี้ แม้จะเป็นการเล่นเพียงครั้งเดียวก็ตาม ทาเลอร์อธิบายวิธีการตัดสินใจของเพื่อนร่วมงานของพอลด้วยเหตุผลของการคิดเชิงบัญชีว่า เนื่องจากบุคคลให้ค่าความสูญเสียมากกว่าผลได้ ดังนั้นแม้ตัวเลขจะปรากฏว่า มีผลเสียเพียงหนึ่งร้อยเหรียญสหรัฐก็ตาม แต่ก็มีคุณค่าของผลเสีย (คือความรู้สึกสูญเสีย) มากกว่าคุณค่าของผลได้ (คือความรู้สึกสุขใจหรือพอใจที่ได้รับเงิน) จำนวนสองร้อยเหรียญสหรัฐ แต่ถ้ามีการเล่นการพนันนี้มากกว่าหนึ่งครั้ง เช่น ถ้าเล่นสองครั้ง ผลลัพธ์สุทธิอาจเป็นดังนี้ เป็นผลได้สุทธิจำนวนสี่ร้อยเหรียญ (ถ้าชนะทั้งสองครั้ง มีโอกาสเกิด 25%) หรือเป็นผลได้สุทธิจำนวนหนึ่งร้อยเหรียญ (ถ้าชนะครั้งหนึ่ง แพ้ครั้งหนึ่ง มีโอกาสเกิด 50%) หรือเป็นผลเสียสุทธิจำนวนสองร้อยเหรียญ (ถ้าแพ้ทั้งสองครั้ง มีโอกาสเกิด 25%) ยิ่งเล่นมากครั้งเท่าไรมูลค่าของผลได้ก็จะยิ่งสูงขึ้นกว่ามูลค่าของผลเสียเท่านั้น ดังนั้น เพื่อนร่วมงานของพอลจึงยอมเล่น เพราะยิ่งเล่นหลายครั้ง ก็จะมีโอกาสเกิดผลได้มากขึ้นเรื่อย ๆ ที่จะช่วยชดเชยความรู้สึกสูญเสียได้มากขึ้นเป็นเงาตามตัว

การอธิบายผลของการตัดสินใจดังกล่าวนี้ต้องใช้ความรู้สองด้านประกอบกัน คือ พื้นฐานความคิดเกี่ยวกับความต้องการหลีกเลี่ยงความสูญเสียกับระบบการคิดเชิงบัญชีต่อปัญหาการพนันหนึ่งครั้ง (one-bet-at-a-time mental accounting) ซึ่งทาเลอร์ (Thaler. 1999: 200) ได้สรุปไว้ว่า สำหรับผู้ที่ต้องการหลีกเลี่ยงความสูญเสียแล้ว เจตคติต่อความเสี่ยง (หมายความว่าต้องการจะเสี่ยงหรือไม่) จะขึ้นอยู่กับความถี่ของการกำหนดสิ่งอ้างอิงขึ้นใหม่ (reset reference point) ยิ่งมีการกำหนดสิ่งอ้างอิงใหม่บ่อยขึ้นเท่าไร ความต้องการจะเสี่ยงก็ยิ่งน้อยลงเท่านั้น จากตัวอย่างของพอลกีเป็นเช่นนั้น คือ ถ้าเล่นเพียงครั้งเดียว ผลลัพธ์ของการเล่นพนันจะถูกประเมินทันที แต่ถ้าเล่นหลายครั้ง ผลลัพธ์ของการเล่นพนันจะถูกประเมินหลังจากเล่นการพนันทั้งหมดนั้นแล้ว ทาเลอร์เรียกวิธีการตัดสินใจในลักษณะนี้ว่า เป็นความกลัวการสูญเสียในระยะสั้น (myopic loss aversion) ซึ่งเป็นสาเหตุให้บุคคลจำกัดขอบเขตปัญหา (narrow framing) (ลดจำนวนครั้งในการประเมิน) มากกว่าที่จะขยายขอบเขตของปัญหา (เพิ่มจำนวนครั้งในการประเมิน)

การจำกัดขอบเขตปัญหานี้ นอกจากจะทำให้ความต้องการเผชิญความเสี่ยงของบุคคลลดลงแล้ว ยังทำให้การตัดสินใจของบุคคลบิดเบือนไปจากสิ่งที่ควรจะเป็นอีกด้วย ตัวอย่างเช่น จากการวิจัยของคาเมอเรอร์และคณะ (Thaler. 1999: 201; citing Camerer et al. 1997. *Labor Supply of New York City Cabdrivers: One Day at a Time.*) พบว่า คนขับรถแท็กซี่ในนครนิวยอร์กที่เช่ารถมาเป็นเวลา 12 ชั่วโมงต่อวันนั้นจะวางแผนรายได้เป็นรายวัน ดังนั้น ในวันที่มีงานมาก (เช่น วันที่ฝนตกหรือวันที่มีการจัดงานแสดงใหญ่ๆ) เขาจะเลิกงานเร็วกว่าปกติ เพราะเขาคิดว่าเขาได้รายได้ต่อวันตามที่เขาต้องการแล้ว ทั้ง ๆ ที่ในวันดังกล่าว เขาควรจะทำงานให้มากเพราะจะทำให้เขาได้รายได้ต่อชั่วโมงสูงกว่าปกติ คาเมอเรอร์และคณะจึงสรุปว่า ความยืดหยุ่นของจำนวนชั่วโมงในการทำงานของคนขับรถแท็กซี่จะแปรผกผันกับรายได้รายวันของเขา (ซึ่งรายได้ต่อวันวัดจากรายได้ของคนขับรถแท็กซี่คนอื่นที่ได้รับในวันเดียวกัน) หมายความว่า รายได้ยิ่งมาก จำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการทำงานยิ่งน้อย รายได้ยิ่งน้อย จำนวนชั่วโมงทำงานยิ่งมาก ผลที่พบนี้เป็นเช่นเดียวกันกับ ริชโซและเซคฮาuser (Thaler. 1999: 201; citing Rizzo; & Zeckhauser. 1998. *Income Targets and Physician Behavior.*) ที่พบว่า แพทย์จะประเมินผลงานของตนเองเป็นรายปีมากกว่าเป็นรายวัน

การกระจายความเสี่ยงเมื่อต้องตัดสินใจเพียงหนึ่งครั้งจะมีมากกว่าการกระจายความเสี่ยงเมื่อมีการตัดสินใจในปัญหาเดียวกันหลาย ๆ ครั้ง เป็นอีกประเด็นหนึ่งของความคิดเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนขอบเขตของปัญหาที่มีความสำคัญ ซึ่งความเบี่ยงเบนของการตัดสินใจนี้ ริคและโลเวนสไตน์ (Thaler. 1999: 201; citing Read; & Loewenstein. 1995. *Diversification Bias: Explaining the Discrepancy in Variety Seeking between Combined and Separated choices.*) เรียกว่า การกระจายความเสี่ยงอย่างมีอคติ (diversification bias) ตัวอย่างของสถานการณ์ที่สะท้อนการตัดสินใจแบบนี้ได้แก่ ไชมอนสัน (Thaler. 1999: 201; citing Simonson. 1990. *The Effect of Purchase Quantity and Timing on Variety-seeking Behavior.*) ได้ทดลองให้นักเรียนเลือกอาหาร

ของว่าง (ลูกอม ขนมขบเคี้ยว ฯลฯ) โดยสร้างสถานการณ์ขึ้น 2 แบบ คือ แบบที่ 1 นำอาหารของว่างมาให้เลือกทุกวันที่มีชั่วโมงเรียน (สัปดาห์ละ 3 วัน) นักเรียนจะเลือกได้วันละ 1 อย่าง แบบที่ 2 นำอาหารของว่างมาให้เลือกเฉพาะวันแรกของการเรียนในแต่ละสัปดาห์ นักเรียนจะเลือกได้ครั้งละ 3 อย่าง (เลือกเมื่อ 2 วันที่เหลือในสัปดาห์เดียวกันด้วย) ไชมอนสันพบว่า สถานการณ์แบบที่ 1 นักเรียนจะเลือกอาหารของว่างที่แตกต่างหลากหลายน้อยกว่าสถานการณ์แบบที่ 2 จากข้อค้นพบนี้ ไชมอนสันสรุปว่า บุคคลมีแนวโน้มที่จะกระจายความเสี่ยงมากกว่าหากให้ตัดสินใจเพียงครั้งเดียว ซึ่งกระบวนการตัดสินใจนี้เรียกว่า การสืบค้นทางเลือกด้วยตนเอง (choice heuristic)

จากส่วนประกอบของการคิดเชิงบัญชีทั้งสามที่กล่าวไปแล้วนั้น มีผู้นำการคิดเชิงบัญชีมาใช้ในการศึกษาพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เป็นพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับเงินในหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้รวมถึงพฤติกรรมการบริโภคและการออมที่ได้รับความสนใจในการนำไปศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อการทำพฤติกรรมดังกล่าวของบุคคลในลักษณะต่าง ๆ (Thaler. 1990; Prelec; & Loewenstein. 1998; Rabinovich; & Webley. 2007: 444; citing Shefrin; & Thaler. 1992. *Mental Accounting, Saving and Self-control.*) และเป็นการศึกษาด้วยข้อมูลการออมจากหลายประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา (Levin. 1998; Graham; & Isaac. 2002; Hirst; et al. 1994; Heath. 1995) ในยุโรป ได้แก่ เนเธอร์แลนด์ (Winnett; & Lewis, 1995; Rabinovich; & Webley. 2007) เบลารุส (Rabinovich; & Webley, 2007) อิตาลี (Bonini; & Rumiati. 1996) สหราชอาณาจักร (Ranyard; et al. 2006) รวมถึงในเอเชีย ได้แก่ ญี่ปุ่น (Shefrin; & Thaler. 1988: 634; citing Ishikawa; & Ueda. 1984. *The Bonus Payment System and Japanese Personal Savings.*) และพบว่า การคิดเชิงบัญชีมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภคและการออมในหลายแง่มุม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การคิดเชิงบัญชีน่าจะมีความสำคัญต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของคนไทยดังเช่นที่มีการศึกษาในประเทศต่าง ๆ มาแล้ว ดังนั้น การทำความเข้าใจการคิดเชิงบัญชีจึงน่าจะเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการอธิบายพฤติกรรมทางเศรษฐกิจรวมถึงพฤติกรรมทางการเงินรายได้เพื่อการบริโภคและการออมของคนไทยด้วย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งทำการวิจัยเชิงสำรวจการคิดเชิงบัญชีของนิสิตระดับปริญญาโท ด้วยวิธีการศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อให้ทราบถึงความมีอยู่ของระบบการคิดดังกล่าวสำหรับส่วนประกอบทั้งสามส่วนข้างต้น

4. จิตวิทยาการรู้คิด: การประเมินค่าทางเลือกและการตัดสินใจ

เนื่องจากการพัฒนาของทฤษฎีจินตภาพที่เป็นพื้นฐานของแนวคิดการคิดเชิงบัญชีนั้นได้รับการขยายองค์ความรู้ของเศรษฐศาสตร์ มาจาก ฐานความรู้ด้านจิตวิทยาการรู้คิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างชัดในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะได้มีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านจิตวิทยาการรู้คิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นเบื้องต้นเสียก่อน

การศึกษาจิตวิทยาการรู้คิด เป็นการศึกษาที่ว่าด้วยกระบวนการทางจิต ที่ส่งผลถึงการแสดงออกทางกาย เป็นการศึกษาที่ใช้แนวคิดแบบเดียวกับที่นักฟิสิกส์ศึกษาแรงโน้มถ่วงจากการเคลื่อนไหวของสิ่งของ กล่าวคือ นักฟิสิกส์ไม่สามารถมองเห็นแรงโน้มถ่วงได้ แต่สามารถอธิบายเกี่ยวกับกฎของแรงโน้มถ่วงจากการที่พบเห็นว่า วัตถุสิ่งของทุกอย่างในโลกนี้ต้องตกลงสู่พื้นดิน ฉะนั้นได้ก็ฉนั้น นักจิตวิทยาการรู้คิดก็ไม่สามารถมองเห็นกระบวนการทางจิตของบุคคลได้ แต่สามารถอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการทางจิตจากการสังเกตพฤติกรรมของมนุษย์นั่นเอง (Robinson-Riegler; & Robinson-Riegler. 2004: 2)

กระบวนการทางจิตวิทยาการรู้คิดที่สำคัญและส่งผลต่อการกระทำของมนุษย์มีอยู่หลายส่วน ได้มีผู้ทำการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อกระบวนการทางจิตในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ก) การรับรู้และการจดจำ เป็นกระบวนการขั้นต้นที่บุคคลจะทำการแปลความหมายสิ่งทีผ่านประสาทสัมผัสในลักษณะต่าง ๆ และเก็บเข้าไว้เป็นข้อมูลข่าวสาร
- ข) ความสนใจ เป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลรับรู้และจดจำต่อข้อมูลข่าวสารที่ได้รับอย่างจริงจัง
- ค) การนำข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่ในอดีตที่ถูกบันทึกอยู่ในความทรงจำมาใช้ประกอบกับการรับรู้สิ่งใหม่
- ง) การจดจำและการสร้างรูปแบบเฉพาะของสิ่งที่รับรู้เข้ามาใหม่
- จ) การจัดเก็บข้อมูลข่าวสารในรูปแบบที่บุคคลคุ้นเคยเพื่อจะได้นำมาใช้ในวันข้างหน้า
- ฉ) การนำข้อมูลข่าวสารที่ถูกจัดเก็บไปแล้วมาใช้อย่างมีอคติ (bias)
- ช) ความทรงจำเกี่ยวกับตัวตนของบุคคล
- ซ) การสร้างภาษาของมนุษย์ การจดจำ ความเข้าใจที่มีต่อภาษาที่มนุษย์ใช้เพื่อการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน
- ฌ) การแก้ปัญหา เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายใต้ข้อจำกัดในลักษณะต่าง ๆ
- ญ) การตัดสินใจ เป็นกระบวนการที่บุคคลต้องให้ส่วนประกอบของกระบวนการจิตวิทยาการรู้คิดหลายประการเช่น ความสนใจ ความทรงจำ และการนำความรู้ที่อยู่ในความทรงจำกลับมาใช้ เพื่อให้สามารถเลือกการกระทำที่ทำให้บุคคลบรรลุเป้าหมายได้

จากความรู้เกี่ยวกับสมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรมที่กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 2 ซึ่งให้เห็นว่าการออม เป็นกระบวนการตัดสินใจของบุคคลที่ต้องกระทำในปัจจุบันและได้รับผลประโยชน์กลับคืนในอนาคต ดังนั้น การทำพฤติกรรมการออมของบุคคลจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับจิตวิทยาการรู้คิดในเรื่องการตัดสินใจเป็นสำคัญ เพราะเป็นการกระทำที่ไม่อาจทราบผลจากการกระทำได้อย่างแน่นอน เนื่องจากบุคคลที่ทำการเก็บออมเงินนั้นได้แค่คาดการณ์สถานการณ์ในอนาคตว่า ต้องเก็บออมเงิน

ในปัจจุบันเท่าไรจึงจะเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายในอนาคต หากมีผู้ใดทราบอย่างแน่นอนไม่ว่าจะเพียงพอหรือไม่เพียงพอ ดังนั้น ในที่นี้จึงจะได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการตัดสินใจในมุมมองของจิตวิทยาการรู้คิดเป็นสำคัญ

การตัดสินใจ (decision making) เป็นการเลือกทางเลือกที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเป็นการเลือกที่บุคคลนั้นมีข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลของการกระทำดังกล่าวอย่างจำกัด กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นการเลือกทางเลือกภายใต้ความไม่แน่นอนหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความเสี่ยง ก่อนที่บุคคลจะทำการตัดสินใจเลือกนั้น แสดงว่า บุคคลมีทางเลือกหลายทางและบุคคลต้องทำการประเมินค่าทางเลือก (judgment) ต่าง ๆ เหล่านี้เสียก่อน การประเมินค่าทางเลือกนี้เป็นกระบวนการโดยใช้วิธีอุปมาน (inductive) ในการวิเคราะห์สถานการณ์และผลของการกระทำที่เกี่ยวข้อง แฮสตีและดาเวส ได้ให้ความหมายของการประเมินค่าทางเลือกไว้ว่า “เป็นความสามารถของมนุษย์ในการคิดคำนึง (infer) ประมาณการ (estimate) และทำนายผลของ (predict) เหตุการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นหรือไม่เคยรู้จักมาก่อน” (Robinson-Riegler; & Robinson-Riegler. 2004: 538; citing Hastie; & Dawes. 2001. *Rational Choice in an Uncertain World: The Psychology of Judgment and Decision Making*. pp. 48) ดังนั้น การประเมินค่าจึงเป็นกระบวนการคิดแบบคาดเดาผลลัพธ์ด้วยทักษะที่อยู่บนฐานของการมีข้อมูลอย่างจำกัดตามความรู้ ความคาดหวัง และความเชื่อที่มีมาอยู่ก่อนหน้า

การประเมินค่านี้เป็นสิ่งที่บุคคลจะกระทำตลอดเวลาไปกับสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลได้เผชิญ ประสบพบเจอ ทำให้บางครั้งการประเมินค่าอาจมีความผิดพลาดไปบ้างเนื่องจากการที่บุคคลต้องกระทำการนี้อยู่บ่อยครั้ง ทำให้หลายต่อหลายครั้งบุคคลไม่มีข้อมูลที่ครบถ้วนจนถึงขั้นที่ทำให้ทราบผลลัพธ์อย่างแท้จริง แต่บุคคลก็ต้องประเมินค่าวัตถุ ปรากฏการณ์ หรือสิ่งที่เผชิญนั้นเสียแล้ว ด้วยเหตุนี้บุคคลจึงใช้วิธีการวิเคราะห์ผ่านการสืบค้นด้วยตนเอง (heuristic) หรือ เกณฑ์ที่มาจากประสบการณ์ (rules of thumb) ซึ่งเกณฑ์ที่มาจากประสบการณ์นี้เป็นกระบวนการทางลัด (shortcut) ที่บุคคลใช้ในการแก้ปัญหา ด้วยกระบวนการนี้เองทำให้บุคคลไม่จำเป็นต้องทราบ (หรือไม่ต้องรอให้ทราบ) ทางเลือกของปัญหาทุกทางเลือก และผลลัพธ์ของการกระทำตามทางเลือกอย่างละเอียดก่อนทำการตัดสินใจเลือกทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา เกณฑ์ที่มาจากประสบการณ์จึงเป็นหลักการขั้นพื้นฐานของการประเมินค่าที่บุคคลสร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ เพื่อลดความจำเป็นในการแสวงหาข้อมูลที่สมบูรณ์แบบและลดความจำเป็นที่ต้องใช้ทักษะด้านการคำนวณลง ดังนั้น การประเมินค่าทางเลือกโดยมีเกณฑ์ที่มาจากประสบการณ์เป็นฐานนี้จึงทำให้การประเมินค่าทางเลือกเป็นกระบวนการที่พึ่งพากระบวนการทางจิต (mental load) เป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตาม เกณฑ์ที่มาจากประสบการณ์ซึ่งขึ้นอยู่กับฐานข้อมูลของแต่ละบุคคลและความสามารถในการคำนวณอันจำกัดของบุคคลนั้นไม่จำเป็นต้องนำไปสู่คำตอบที่ถูกต้องเสมอไป ขึ้นอยู่กับว่าการประเมินค่าในครั้งนั้นอาศัยหรืออ้างอิงกระบวนการทางจิตใดเป็นฐานในการประเมิน

1) การประเมินค่าทางเลือกโดยใช้ความทรงจำเป็นฐานการประเมิน

การประเมินค่าทางเลือกโดยใช้ความทรงจำนี้เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้การสืบค้นด้วยตนเองเท่าที่สามารถระลึกได้ (availability heuristic) มาเป็นเครื่องประกอบการประเมิน การใช้วิธีการระลึกการสืบค้นด้วยตนเองนี้ ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นการง่ายสำหรับบุคคลที่จะนึกถึงสิ่งที่เคยเกิดขึ้นกับตนเอง ความง่ายในการระลึกถึงประสบการณ์ของตนเองนี้อาจมีสาเหตุจากความคุ้นเคย ความสนใจ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ อย่างไรก็ตามความทรงจำหรือการระลึกถึงสิ่งที่เคยเกิดขึ้นในอดีตอาจให้ข้อมูลที่ผิดพลาดได้ เมื่อมีการใช้เกณฑ์ที่มาจากประสบการณ์ที่มาจากความทรงจำที่มีความผิดพลาดอย่างเป็นระบบ ย่อมก่อให้เกิดการประเมินค่าทางเลือกที่ผิดพลาดอย่างเป็นระบบเช่นเดียวกัน ลักษณะความผิดพลาดหรือความเบี่ยงเบนจากวิธีการนี้ประกอบด้วย

ก. ความเบี่ยงเบนเนื่องจากการให้รหัส (biased encoding)

ความเบี่ยงเบนเนื่องจากการให้รหัสเป็นผลลัพธ์หนึ่งที่เกิดจากความง่ายในการระลึกถึงประสบการณ์ของตนเอง ตัวอย่างของความเบี่ยงเบนของการให้รหัสคือการที่บุคคลมักจะระลึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและได้รับการตอกย้ำในสื่อมวลชนได้ง่ายกว่า เหตุการณ์ที่ไม่ปรากฏในสื่อมวลชน เช่น เราจะนึกถึงเหตุการณ์ที่คนติดยาเสพติดจับคนบริสุทธิ์เป็นตัวประกันได้ง่ายกว่า เหตุการณ์ที่คนปกติจับคนบริสุทธิ์เป็นตัวประกัน เนื่องจากเหตุการณ์ที่คนติดยาเสพติดจับคนบริสุทธิ์เป็นตัวประกันมีประเด็นในการนำเสนอผ่านสื่อมวลชนและเรียกร้องความสนใจจากประชาชนได้มากกว่า ดังนั้น ถ้าหากวันใดวันหนึ่ง เราประสบเหตุการณ์จับคนเป็นตัวประกัน เราก็จะเกิดความคิดเชื่อมโยงทันทีว่า คนที่จับคนอื่นเป็นตัวประกันนั้นติดยาเสพติด โดยไม่หยุดพิจารณาถึงข้อเท็จจริงว่าบุคคลนั้นอาจไม่ได้ติดยาเสพติด แต่อาจมีปัญหาคับข้องใจอื่นจนเป็นเหตุให้ต้องจับคนอื่นเป็นตัวประกันก็เป็นได้

ข. ความเบี่ยงเบนของการเรียกใช้ข้อมูลในอดีต (biased retrieval)

บางครั้งความเบี่ยงเบนนั้นก็เกิดขึ้นเนื่องจากการชี้นำการตอบปัญหาด้วยการยกตัวอย่าง เช่น หากคุณได้รับคำถามว่า “เยาวชนในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นอย่างไร” คุณอาจให้คำตอบที่กว้างและหลากหลาย โดยอาจมีทั้งพฤติกรรมที่ดีและไม่ดี แต่ถ้าผู้ถามเปลี่ยนคำถามเป็นว่า “เยาวชนในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นอย่างไร ยกตัวอย่างเช่น ติดยาเสพติด” คำถามในแบบหลังนี้มักจะทำให้คำตอบของคุณมุ่งเฉพาะจะจงไปที่พฤติกรรมที่ไม่ดีหรือที่เป็นปัญหาเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น คำตอบของคุณจึงถูกเบี่ยงเบนไปเนื่องจากวิธีการนำเสนอปัญหาที่ทำให้เกิดการเรียกข้อมูลในความทรงจำเพียงบางส่วนเท่านั้น

นอกจากนี้ ความเบี่ยงเบนในการเรียกใช้ข้อมูลอาจเกิดขึ้นเนื่องจากระยะเวลาที่เกิดเหตุการณ์ จากการวิจัยพบว่า การระลึกถึงเหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นทำได้ง่ายกว่าการระลึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนานมาแล้ว ดังนั้น ด้วยกระบวนการคิดโดยใช้เกณฑ์ที่มาจากประสบการณ์มักจะ

ให้ค่าแก่เหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นสูงกว่าความเป็นจริง เช่น กรณีการเกิดสึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย จะเห็นว่า หลังเกิดเหตุการณ์ผู้คนพากันหวาดหวั่นต่อการเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ที่เพิ่งได้รับความเสียหายจากคลื่นยักษ์ในช่วงแรก ๆ อย่างมาก แต่เมื่อผ่านมามาจนถึงปัจจุบันผู้คนก็เริ่มหลังไหลไปท่องเที่ยวยังสถานที่ดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งถ้าหากได้พิจารณากันด้วยความรู้เชิงวิทยาศาสตร์อย่างลึกซึ้งแล้ว จะพบว่า โอกาสที่จะเกิดสึนามิที่มีสาเหตุที่แท้จริงมาจากการเคลื่อนของเปลือกโลกที่จุดเดิม ด้วยระดับความเคลื่อนไหวเท่าเดิมในระยะเวลาไม่ห่างกันมากนักนั้นเป็นไปได้ยาก ดังนั้น การเกิดสึนามิที่รุนแรงเท่าเดิมในเวลาใกล้เคียงกันจึงเป็นเรื่องที่ดูจะมีเหตุผลเชิงวิชาการธรณีวิทยาน้อยมาก แต่ความรู้สึกหวาดกลัวอย่างมากต่อการเกิดสึนามิอย่างรุนแรงซ้ำที่เดิมในเวลาห่างจากการเกิดสึนามิครั้งก่อนหน้าไม่นานนัก มีความสมเหตุสมผลเชิงจิตวิทยาเป็นอย่างมาก

2) การประเมินค่าโดยใช้ความคล้ายคลึงกันเป็นฐานการประเมิน

การประเมินค่าโดยใช้ความคล้ายคลึงกัน เป็นฐานการประเมินจะใช้การสืบค้นด้วยตนเองด้านการเป็นตัวแทน (representativeness heuristic) มาเป็นส่วนประกอบอันสำคัญในการประเมินค่า การสืบค้นด้วยตนเองด้านการเป็นตัวแทนนี้คือการประเมินระดับความเป็นตัวแทนของสิ่งที่คนเราพบโดยเทียบกับฐานความคิดดั้งเดิมของตนเอง เช่น ในบริบทของคนไทย เมื่อเห็นคนใส่แว่น คนส่วนใหญ่ก็มักจะคิดว่าคนคนนั้นน่าเป็นคนเรียนเก่งหรือผู้ที่คงแก่เรียน แท้จริงแล้วเขาอาจเป็นผู้มีปัญหาทางสายตาเท่านั้น หรือในสังคมอเมริกัน เมื่อพบคนที่สูงมากกว่าปกติก็มักจะด่วนสรุปว่า ประกอบอาชีพเป็นนักกีฬาบาสเกตบอล ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริง คนที่มีลักษณะอย่างนั้น อาจไม่ได้เป็นอย่างที่คิดก็เป็นได้ ลักษณะการประเมินค่าเหล่านี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

ก. การประเมินค่าโดยไม่ให้ความสำคัญกับโอกาสความเป็นไปได้ (ignore base rate) ตัวอย่างของการประเมินค่าในลักษณะนี้ เช่น การเรียกตรวจผู้ขับขี่รถยนต์ผิดกฎจราจรในประเทศสหรัฐอเมริกา แม้จากสถิติพบว่า ผู้ขับขี่ที่เป็นชนผิวขาวจะมีสัดส่วนการกระทำผิดกฎจราจร (ร้อยละ 76) มากกว่าผู้ขับขี่ที่เป็นชนผิวดำ (ร้อยละ 17) แต่อัตราการเรียกตรวจของตำรวจจะเรียกตรวจผู้ขับขี่ที่เป็นชนผิวดำ (ร้อยละ 73) มากกว่าผู้ขับขี่ที่เป็นชนผิวขาว (ร้อยละ 19.7) (Robinson-Riegler; & Robinson-Riegler. 2004: 538; citing Harris. 1999. *Driving While Black: Racial Profiling on Our Nation's Highways*) จากตัวอย่างข้างต้นเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงความผิดพลาดในการทำงานของตำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกาอันเนื่องมาจากการประเมินค่าด้วยการใช้ความรู้สึกมากกว่าที่จะใช้ข้อมูลทางสถิติที่เป็นหลักฐานอันน่าเชื่อถือได้

ข. การประเมินค่าด้วยความผิดพลาดจากการนำข้อมูลมารวมกัน (conjunction fallacy) ตัวอย่างของความผิดพลาดในการประเมินค่าแบบนี้ คือ สมมติว่า คุณได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้หญิงคนหนึ่งว่า เธอเป็นนักกิจกรรมในเรื่องการณรงค์ต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่ง การรณรงค์ที่ให้ความสำคัญต่อความมีมนุษยธรรม ความเท่าเทียมกันของคนในสังคม หากมีผู้ถามคุณว่า ในปัจจุบัน ผู้หญิงคนนี้จบการศึกษาแล้ว ให้คุณเลือกว่า ระหว่างเธอเป็นพนักงานธนาคารกับเธอเป็นพนักงานธนาคารที่มีบทบาทในการรณรงค์เกี่ยวกับสิทธิสตรีเพื่อความเท่าเทียมกันในที่ทำงาน คุณจะเลือกข้อใด จากการวิจัยพบว่า คนส่วนใหญ่จะเลือกประการหลังมากกว่า เพราะจากข้อมูลเบื้องต้นจึงทำให้ตัดสินใจเช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่โอกาสที่จะตอบถูกในกรณีที่สองนั้นน้อยกว่ากรณีที่หนึ่งหากคิดถึงค่าความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ กล่าวคือ โอกาสความน่าจะเป็นของการเป็นพนักงานธนาคารมีโอกาสร้อยละ 50 (เป็นหรือไม่เป็นพนักงานธนาคาร 50:50) และโอกาสความน่าจะเป็นของการมีบทบาทในการรณรงค์เกี่ยวกับสิทธิสตรีเพื่อความเท่าเทียมกันในที่ทำงานก็มีโอกาสร้อยละ 50 (มีบทบาทหรือไม่มีบทบาทมีค่าเป็น 50:50) ดังนั้น โอกาสความน่าจะเป็นในกรณีที่สองนี้จึงมีเพียงแค่อ้อยู่ 25 (โอกาสเป็นพนักงานธนาคารร้อยละ 50 คูณกับโอกาสการมีบทบาทในการรณรงค์ ร้อยละ 50) แต่บุคคลส่วนใหญ่ให้ค่าน้ำหนักกับข้อมูลในอดีตมากกว่าที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจเลือกตัวเลือกที่มีโอกาสถูกต้องน้อยกว่าได้

ค. การประเมินค่าจากฐานการรับรู้การเกิดเหตุการณ์ที่หลากหลายอย่างผิดพลาด (misperception of event clusters) ตัวอย่างของการประเมินค่าในรูปแบบนี้เช่น การตายเพศของบุตรที่อยู่ในครรภ์ของสตรีที่มีบุตรเป็นเพศใดเพศหนึ่งเพียงเพศเดียวติดกันมาแล้วหลายคน ผู้ทนายมักนำเอาเพศของบุตรคนที่เกิดก่อนหน้าทั้งหมดมาเป็นส่วนประกอบในการทำนาย (ซึ่งอาจมีทั้งทำนายว่าจะเป็เพศเดียวกันกับบุตรคนก่อนหน้าหรือทำนายว่าเป็นต่างเพศกับบุตรคนก่อนหน้า) ทั้ง ๆ ที่เพศของบุตรแต่ละคนนั้นโดยธรรมชาติแล้วไม่ขึ้นอยู่กัเพศของบุตรคนก่อนหน้าเลยก็ตาม

3) การประเมินค่าจากการประมาณการขั้นต้น

บางครั้งเมื่อมีเหตุการณ์ที่ต้องประเมินค่าและเหตุการณ์นั้นเป็นเหตุการณ์ที่ผู้ประเมินไม่มีความใกล้ชิดหรือคุ้นเคยเลย วิธีการที่ผู้ประเมินจะใช้คือการคิดเปรียบเทียบจากประสบการณ์ของตนเองแล้วปรับการประมาณให้เหมาะสมกับเหตุการณ์นั้น ซึ่งการประเมินค่าด้วยวิธีการนี้อาจมีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นได้ เพราะการใช้ประสบการณ์ที่ตนเองมีอยู่เป็นหลักยึดเพื่อการปรับและประเมินค่าอาจไม่ใกล้เคียงกับค่าที่เหมาะสม ยกตัวอย่างเช่น หากมีคนคนหนึ่งซึ่งปกติจะซื้อสินค้าจากห้างสรรพสินค้าอยู่เป็นประจำ เมื่อต้องไปเลือกซื้อสินค้าจากร้านค้าในท้องตลาดทั่วไป ก็จะใช้ราคาสินค้าที่ตนเองประสบอยู่เป็นประจำในห้างสรรพสินค้าเป็นหลักในการประเมินความเหมาะสมของราคาสินค้าในสถานที่แห่งนั้นด้วยการปรับราคาลดลงบ้าง เพื่อให้ดูเหมาะสมกับลักษณะของสถานที่ แต่หากเปรียบเทียบกับคนอื่นคนหนึ่งซึ่งปกติซื้อสินค้าจากตลาดสดอยู่เป็นประจำ เมื่อไปเลือกซื้อสินค้าจากร้านค้าเดียวกัน ก็จะใช้ราคาสินค้าในตลาดสดเป็นหลักในการประเมิน ดังนั้นราคาสินค้าที่เหมาะสมของสินค้าชนิดเดียวกันจากคนสองคนนี้อาจจะไม่เท่ากัน เพราะประสบการณ์และความเคยชินของแต่ละคนนั้นแตกต่างกัน ซึ่งความเบี่ยงเบนลักษณะนี้เป็นฐานของการวิเคราะห์

เรื่องจุดอ้างอิง (reference point) หรือหมุดหมาย (anchoring) ของทฤษฎีจิตภาพ (prospect theory) ที่เสนอโดยคาร์ทเนแมนและทเวร์สกี (Kahneman; & Tversky. 1979)

จากสาเหตุที่การตัดสินใจเลือกทางเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลมาจากการประเมินค่าทางเลือกต่าง ๆ ของปัญหา ซึ่งการประเมินค่าเป็นกระบวนการที่ใช้กระบวนการทางจิตที่มีโอกาสเกิดความคลาดเคลื่อนหรือผิดพลาดในลักษณะต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วอยู่เสมอ ๆ ทำให้การวิจัยเกี่ยวกับจิตวิทยาการรู้คิดด้านการตัดสินใจจึงเป็นการวิจัยเพื่อค้นหาว่า บุคคลได้กระทำการใดบ้างที่เป็นความผิดพลาด เช่นเดียวกันกับการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภคและการออมที่ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ได้กล่าวไว้ว่า หากบุคคลเป็นผู้ที่มีเหตุผลแล้ว บุคคลย่อมมีการเก็บออมเพื่อรักษาระดับการครองชีพในระยะยาวของตนให้คงเส้นคงวาตลอดอายุขัย แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาแล้วจึงพบว่า บุคคลจะมีการเลื่อนเวลาการออมของตนออกไปจนกระทั่งทำให้มีเงินออมไม่มากพอที่จะรักษาระดับการครองชีพของตนให้สม่ำเสมอเช่นเดียวกันตลอดอายุขัย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีผู้ให้ความสนใจต่อกระบวนการทางจิตที่มีผลกระทบต่อตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการการเงินเพื่อการบริโภคและการออมเพื่อจะได้เข้าใจว่า บุคคลมีกระบวนการคิดและตัดสินใจอย่างไร

ความรู้เกี่ยวกับการตัดสินใจและการประเมินค่าทางเลือกด้วยวิธีการทางจิตวิทยาการรู้คิดนี้ คาดว่าจะทำให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อเทียบเคียงกับการคิดเชิงบัญชีของทาลเลอร์ได้อย่างมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และ อาจจะช่วยให้อธิบายข้อมูลที่รวบรวมโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ขององค์ความรู้นี้ไปเป็นฐานในการอธิบายได้ดียิ่งขึ้น

วิธีการวิจัยสำหรับจิตวิทยาการรู้คิด

การวิจัยด้านจิตวิทยาการรู้คิดมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้เกิดความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการแสวงหาความรู้ที่มุ่งสู่เป้าหมายเช่นเดียวกัน กับเป้าหมายของการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในสาขาวิชาแขนงอื่น ๆ กล่าวคือ สามารถให้ความหมาย ทำนาย อธิบายและปรับเปลี่ยนสิ่งที่เป็นเป้าหมายของสาขาวิชานั้นๆ ให้เป็นไปในทางที่เหมาะสมได้ ในกรณีของจิตวิทยาการรู้คิด สิ่งที่เป็นเป้าหมายคือกระบวนการคิดนั่นเอง วิธีวิทยาการวิจัยที่ช่วยให้ความเข้าใจในกระบวนการคิดมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นและเป็นที่ยอมรับของนักจิตวิทยาการรู้คิด ประกอบด้วย การวิจัยเชิงพรรณนาและการวิจัยเชิงทดลอง (Robinson-Riegler; & Robinson-Riegler. 2004) การวิจัยเชิงพรรณนา จะช่วยให้นักจิตวิทยาการรู้คิดสามารถ ให้ความหมายแก่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ในขณะที่ การวิจัยเชิงทดลองจะช่วยให้นักจิตวิทยาการรู้คิดสามารถอธิบายและทำนายกระบวนการคิดที่จะนำไปสู่การทำพฤติกรรมที่สนใจได้ และในที่สุดจะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำความเข้าใจที่มีต่อกระบวนการคิดนั้นไปใช้ในการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การศึกษาการคิดเชิงบัญชีในครั้งนี้ เป็นการทำความเข้าใจการคิดเชิงบัญชีในบริบทของคนไทยเป็นครั้งแรกจึงควรจะเริ่มจากการทำความเข้าใจต่อการให้ความหมายของบุคคลต่อสิ่งที่

เป็นเป้าหมายเสียก่อน ด้วยการใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา อนึ่ง วิธีวิทยาการวิจัยเชิงพรรณนา สำหรับการศึกษาด้านจิตวิทยาการรู้คิดนี้ โรบินสันริกเลอร์และโรบินสันริกเลอร์ (Robinson-Riegler; & Robinson-Riegler. 2004: 34) แนะนำว่า สามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การสังเกตอย่างเป็นธรรมชาติ (naturalistic observation) การศึกษาเฉพาะกรณี (case studies) และการรายงานตนเอง (self-reports) การใช้วิธีวิทยาการวิจัยเหล่านี้นอกจากจะชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยแต่ละปัจจัยมีความเกี่ยวข้องกันแล้ว ยังชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยเหล่านั้นเกี่ยวข้องกันอย่างไร และทำไมจึงเกี่ยวข้องกันด้วย

วิธีการศึกษาทั้งสามวิธีมีความเหมาะสมกับการนำไปศึกษาการรู้คิดของบุคคลในกรณีที่แตกต่างกันออกไป (Robinson-Riegler; & Robinson-Riegler. 2004: 35–36) ดังนี้

1) การสังเกตอย่างเป็นธรรมชาติ เป็นการสังเกตพฤติกรรมในสภาพธรรมชาติโดยที่นักวิจัยต้องไม่มีอิทธิพลต่อการทำพฤติกรรมของบุคคลหรือสิ่งที่ถูกสังเกต วิธีการมีข้อจำกัดในการศึกษาวิจัยสำหรับนักจิตวิทยาการรู้คิดเนื่องจากกระบวนการทางจิต (mental processes) เป็นสิ่งที่สังเกตได้ยาก นักจิตวิทยาการรู้คิดที่ทำการวิจัยด้วยวิธีนี้ต้องใช้ในการสรุปลงความเห็น (infer) ถึงกระบวนการทางจิตจากพฤติกรรมที่ตนเองสังเกตเห็นได้ วิธีการนี้จึงเป็นวิธีที่นำมาใช้น้อยสำหรับการศึกษาวิจัยทางจิตวิทยาการรู้คิด

2) การศึกษาเฉพาะกรณี เป็นวิธีการวิจัยด้วยการสืบสาวเชิงลึกกับบุคคลหรือสิ่งที่ต้องการศึกษา วิธีการนี้เหมาะสำหรับการศึกษาสภาพการณ์ที่มีความจำเพาะเจาะจงโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระบบสมอง (brain systems)

3) การรายงานตนเองเป็นวิธีการวิจัยที่ให้ผู้ให้ข้อมูลบอกผู้วิจัยทราบถึงความรู้ เจตคติ ความรู้หรือความคิดของผู้ให้ข้อมูลด้วยการตอบแบบสอบถามหรือการให้สัมภาษณ์

5. การศึกษาเฉพาะกรณี

จากวิธีการศึกษาจิตวิทยาการรู้คิดที่กล่าวว่า การศึกษาเฉพาะกรณี (Case study) เป็นวิธีการวิจัยด้วยการสืบสาวเชิงลึกกับบุคคลที่ต้องการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระบบสมองที่แสดงถึงกระบวนการคิดของบุคคล ผู้วิจัยจึงเห็นว่า วิธีการศึกษาแบบการศึกษาเฉพาะกรณีเป็นวิธีการศึกษาที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจการคิดเกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคลได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากที่มีผู้อธิบายเกี่ยวกับการศึกษาเฉพาะกรณีไว้ดังต่อไปนี้

การศึกษาเฉพาะกรณีเป็นการวิเคราะห์และการอธิบายเชิงลึกเกี่ยวกับระบบที่มีขอบเขตจำกัดระบบใดระบบหนึ่ง (Merriam. 2009: 40) คำว่า “ระบบที่มีขอบเขตจำกัดระบบใดระบบหนึ่ง” หมายความว่า สิ่งที่ต้องการศึกษาอย่างจำเพาะเจาะจง เช่น การศึกษาบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งกรณีตัวอย่างของปรากฏการณ์บางอย่าง การศึกษาโครงการใดโครงการหนึ่ง การศึกษากลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาเฉพาะกรณีจึงเป็นการเลือกว่าจะศึกษาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยให้ความสำคัญกับการได้รับความรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential knowledge) เกี่ยวกับกรณี (The

case) ที่ศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของสังคม การเมืองและบริบทอื่น ๆ (Stake. 2005: 444) ที่มีต่อกรณีที่ทำการศึกษา นั่น หากการศึกษาวิจัยมุ่งค้นหาปรากฏการณ์ (Phenomenon) ที่ฝังตัวอยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (real-life context) ของกรณีที่ทำการศึกษา โดยที่เส้นแบ่งระหว่างปรากฏการณ์กับเหตุการณ์เหล่านั้นยังคงคลุมเครือ การศึกษาเฉพาะกรณีจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาวิจัยในลักษณะดังกล่าว (Yin. 2003: 13) เพราะจะช่วยให้ผู้ที่ทำการศึกษาวิจัยสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงนั้นเป็นอย่างไร (How) และทำไม (Why) จึงเกิดเหตุการณ์เช่นนั้นได้ โดยผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปมีส่วนในการควบคุม (Control) ให้เกิดเหตุการณ์เหล่านั้นขึ้น ทำให้ผู้วิจัยรับรู้ปรากฏการณ์ร่วมสมัย (Contemporary phenomenon) ที่เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ดังกล่าว ได้ไปโดยปริยาย (Yin. 2003: 9)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ที่มุ่งทำความเข้าใจการคิดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำอันเกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคล จึงเป็นความมุ่งหวังที่จะเข้าใจปรากฏการณ์ทางความคิดที่ส่งผลถึงเหตุการณ์ ซึ่งในที่นี้ก็คือการกระทำของผู้ให้ข้อมูลที่แสดงถึงการจัดการการเงิน โดยที่การแบ่งแยกเหตุการณ์ออกจากปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นไปได้ยาก เพราะการกระทำอันเกี่ยวข้องข้องกับรายได้และค่าใช้จ่ายมักเป็นการกระทำที่ผ่านการไตร่ตรองก่อนลงมือกระทำจริง มิใช่การกระทำที่เกิดขึ้นตามสัญชาตญาณ บุคคลย่อมต้องคิดว่าจะจัดการอย่างไรกับเงินรายได้และค่าใช้จ่ายของตนเองก่อนที่จะแสดงการกระทำที่สอดคล้องกับความคิดนั้นออกมา ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า การศึกษาเฉพาะกรณีจึงเป็นกลยุทธ์การวิจัย (Research strategy) ที่เหมาะสมกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

การศึกษานี้ นอกจากมุ่งทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางความคิดอันเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เป็นการแสดงออกถึงการจัดการการเงินของบุคคลแล้ว ยังมีจุดมุ่งหมายที่จำเพาะเจาะจงในการค้นหาข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อตรวจสอบข้อเสนอ (Proposition) ของสมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม (Behavioral life-cycle hypothesis) (Shefrin; & Thaler. 1988) ที่กล่าวไว้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการคิดเชิงบัญชี (Mental accounting) และการจัดการการเงินส่วนบุคคล ว่าบุคคลมีการคิดเกี่ยวกับเงินโดยมีการจัดประเภท (Categorization) ของทรัพย์สินสมบัติ (Wealth) คือการสร้างบัญชีแยกประเภทขึ้นมาในใจ หรือที่เรียกว่า บัญชีคิดในใจ (Mental account) (บัญชีคิดในใจนี้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในสามองค์ประกอบของการคิดเชิงบัญชี (Mental accounting)) พร้อมกับการสร้างข้อกำหนด (Rule) ในการจัดการเงินที่อยู่ต่างประเภทกัน ซึ่งเป็นกระบวนการคิดที่แตกต่างไปจากข้อสมมติฐานของทฤษฎีวัฏจักรชีวิตของการบริโภคและการออม (Sachs; & Larrain. 1993: 98-103) ที่กล่าวว่า เงินไม่ว่าจะมาจากแหล่งใด แบบใด ย่อมมีความเป็น “เงิน” ที่เหมือนกันในความคิดของบุคคล ดังนั้น “เงิน” จึงถูกนำมาจัดการได้อย่างเป็นอิสระ (Fungibility assumption) ไม่มีการจำกัดขอบเขตของการบริหารจัดการเงิน ด้วยเหตุนี้ การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยสำหรับการศึกษาเฉพาะกรณีในครั้งนี้ จึงมุ่งค้นหาและนำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อแสดง

ถึงเหตุการณ์ (ซึ่งหมายถึงการกระทำ) เกี่ยวกับการแบ่งแยกหรือจัดประเภทของเงิน ว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงหรือไม่ เหตุใดบุคคลจึงแบ่งแยกหรือไม่แบ่งแยกประเภทของเงิน (ซึ่งเป็นการสะท้อนปรากฏการณ์ทางความคิดของบุคคลผู้นั้น) เพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์และเหตุการณ์ดังกล่าวได้อย่างชัดเจนขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูลของกรณีศึกษาแต่ละราย ใช้วิธีการเทียบเคียงรูปแบบ (pattern matching) (Yin. 2003: 116–120) ปรากฏการณ์ทางความคิดของผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของการคิดเชิงบัญชี ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลข้ามกรณีศึกษา (cross-case analysis) ใช้วิธีเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างกรณีศึกษา (Stake. 2006: 6) เพื่อให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์ทางความคิดดังกล่าวได้ดียิ่งขึ้น

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เชิงพฤติกรรม องค์ประกอบหนึ่งของการคิดเชิงบัญชี (Mental accounting) (Thaler. 1988; 1999) ได้แก่ บัญชีคิดในใจ มีส่วนอย่างสำคัญในการจัดการรายได้ การจัดการค่าใช้จ่าย จนสามารถมีเงินออมได้ (van de Water. 2004; Wells. 2000) ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่า บุคคลชาวไทยที่สามารถมีเงินออมจากรายได้ของตนเอง จนเพียงพอที่จะนำไปใช้เป็นค่าเล่าเรียนระดับปริญญาโทได้ มีการคิดเชิงบัญชีหรือไม่ โดยการตีความจากการเลือกวิธีปฏิบัติในการจัดการรายได้และค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาตามแบบของสาขาจิตวิทยาการรู้คิด (cognitive psychology) (Robinson-Riegler & Robinson-Riegler. 2004: 2) ที่ศึกษากระบวนการทางจิต (mental processes) ผ่านพฤติกรรมของบุคคล พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยทำการศึกษาว่า บริบทใดที่มีส่วนในการพัฒนาการคิดเชิงบัญชีของผู้ให้ข้อมูล

นอกจากการคิดเชิงบัญชีด้านบัญชีคิดในใจที่ผู้วิจัยใช้เป็นฐานรากสำคัญของการศึกษาในครั้งนี้แล้ว ผู้วิจัยยังต้องการศึกษาอีกว่า องค์ประกอบอื่นของการคิดเชิงบัญชีอีก 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การตัดสินใจโดยใช้การคิดเชิงบัญชี และ ความคิดต่อขอบเขตของปัญหาและใช้การคิดเชิงบัญชีอย่างยืดหยุ่น มีส่วนสนับสนุนการตัดสินใจเลือกการจัดการรายได้และค่าใช้จ่ายเพื่อการมีเงินออมของผู้ให้ข้อมูลหรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังค้นหาคำว่า มีการคิดประเภทอื่นที่ทำให้การสร้างเงินออมของผู้ให้ข้อมูลประสบความสำเร็จด้วยหรือไม่

เพื่อให้ทำความเข้าใจกระบวนการคิดของบุคคลเป็นไปอย่างละเอียด ลึกซึ้ง ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case study)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การคิดเชิงบัญชีเพื่อการจัดการการเงินส่วนบุคคลของนิสิตปริญญาโท ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีวิจัยการศึกษาเฉพาะกรณีด้วยการรายงานตนเอง (self-report) มาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาการคิดของบุคคลซึ่งเป็นกระบวนการทางจิต (Mental processes) ที่ย่อมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละคน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจเบื้องต้นต่อการคิดที่เกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคลอย่างมีรายละเอียดมากพอที่จะนำมาประมวลรวม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการคิดกับพฤติกรรม ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับการกระทำที่มีต่อการจัดการรายได้และค่าใช้จ่าย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเลือกใช้เพื่อให้ตนเองมีเงินออม และ ความคิดที่เป็นพื้นฐานของการกระทำดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงการกระทำและการคิดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ

1. ผู้ให้ข้อมูล

ขั้นตอนการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

ผู้ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ประกอบด้วย

1. กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท ภาคนอกเวลาราชการ คณะสังคมศาสตร์ และ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ใช้เงินทุนในการศึกษาด้วยเงินที่เก็บออมจากการทำงาน

เพื่อให้ได้บุคคลกลุ่มดังกล่าว ผู้วิจัยทำการสำรวจเบื้องต้นโดยใช้แบบสอบถาม ที่ประกอบด้วยข้อคำถามดังต่อไปนี้

1. ชื่อ – ชื่อสกุล
2. สาขาวิชาที่กำลังศึกษาและชั้นปีที่กำลังศึกษา
3. เพศ
4. อายุ
5. สถานภาพสมรส
6. แหล่งเงินทุนหลักที่ใช้ในการศึกษาระดับปริญญาโท
7. ที่มาของเงินออม (ถามเฉพาะนิสิตที่ตอบว่าใช้เงินออมของตนเองเป็นแหล่งเงินทุนหลัก)

เมื่อได้ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีคุณสมบัติตรงตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ผู้วิจัยได้ทบทวนเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามผู้นั้นแสดงความสมัครใจที่เป็นผู้ให้ข้อมูล

2. ขั้นตอนในการวิจัย

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์เพื่อส่งถึงประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการและการตลาด และประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอความร่วมมืออนุญาตให้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนิสิต ภาคนอกราชการในหลักสูตรดังกล่าว

2. ขั้นเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของนิสิตเกี่ยวกับแหล่งเงินทุนที่นิสิตใช้เพื่อการสนับสนุนการเรียน จากนิสิตทั้ง 143 คน โดยเป็นนิสิตบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการและการตลาด คณะสังคมศาสตร์ จำนวน 111 คน และ นิสิตวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ จำนวน 32 คน

ผู้วิจัยคัดเลือกนิสิตที่ตอบแบบสอบถามซึ่งใช้เงินออมจากการทำงานของตนเองมาเป็นแหล่งเงินทุนหลักสำหรับชำระค่าเล่าเรียนระดับปริญญาโท พบว่า มีนิสิตจำนวน 22 ท่านที่มีคุณสมบัติตรงตามที่ผู้วิจัยกำหนด

จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการติดต่อสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า นิสิตทุกท่านมีความยินดีที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูล

3. ขั้นเตรียมเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกในลักษณะต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการการเงินเพื่อให้มีเงินออมสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนระดับปริญญาโท ทั้งที่เป็นประสบการณ์จริงและเหตุการณ์สมมติเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถระลึกถึงสิ่งที่ตนเองเคยกระทำมาก่อนได้

4. ขั้นก่อนการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยติดต่อประสานงานไปยังผู้ให้ข้อมูลเพื่อนัดหมายวันเวลาและสถานที่ ผู้วิจัยพบว่า มีนิสิตเพียง 10 ท่านที่สะดวกจะมาให้ข้อมูลในช่วงเวลาดังกล่าว

5. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจัดเตรียมสถานที่ที่เหมาะสม เช่น เป็นสถานที่ปิด ปราศจากเสียงรบกวน สะดวกต่อการบันทึกเสียง และเป็นสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวกในการเดินทาง

6. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยทำการทบทวนข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ของนิสิตทั้ง 10 ท่าน พบว่า มีข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลเพียง 6 ท่านที่มีความละเอียดมากพอที่จะนำมาวิเคราะห์ถึงการคิดที่เกี่ยวกับการจัดการรายได้และค่าใช้จ่ายเพื่อให้มีเงินออมสำหรับการศึกษา

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการเทียบเคียงรูปแบบ (Pattern matching) (Yin. 2003: 116 – 120) กับองค์ประกอบของแนวคิดการคิดเชิงบัญชี (Thaler. 1999) มาเป็นพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์ระหว่างกรณีศึกษา (Cross-case analysis) ใช้วิธีการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างกรณี (Stake. 2006: 6)

7. ขั้นเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยจัดทำรายงานการวิจัยโดยนำเสนอข้อมูลที่เก็บรวบรวมสังเคราะห์และเปรียบเทียบกับแนวคิดการคิดเชิงบัญชีของทาเลอร์ และแสดงการคิดอื่นที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของการกระทำกรออม

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละรายนั้น เป็นประโยชน์ต่อการสร้างแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย และการกำหนดแนวทางข้อสรุปของการวิจัยด้วย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล (รายละเอียดแนวคำถามอยู่ในภาคผนวก) โดยผู้วิจัยสร้างแนวคำถามโดยใช้แนวคำถามของแนวคิดการคิดเชิงบัญชีเป็นหลัก โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1) ประเด็นคำถามการคิดเกี่ยวกับการสร้างเงินออมเพื่อการศึกษา

ตัวอย่างแนวคำถาม

- การออมในความเข้าใจของคุณหมายถึงอะไร
- คุณมีการตั้งเป้าหมายการออมเพื่อการศึกษาหรือไม่
- เมื่อคิดว่า จะออมเงินรายได้ของตนเองเพื่อการศึกษา คุณเริ่มต้นอย่างไร
- เมื่อตั้งใจว่า จะนำเงินจำนวนหนึ่งไปเก็บออมอย่างสม่ำเสมอแล้ว เคยมีบ้างไหมที่ทำไม่ได้ตามที่ตั้งใจ ถ้ามีแล้วรู้สึกอย่างไร และมีการแก้ไขหรือไม่ อย่างไร
- ตอนที่ยังเป็นเด็กเคยมีการตั้งเป้าหมายออมเงินหรือไม่ ถ้ามี เคยตั้งเป้าหมายเพื่อจะนำไปทำอะไร

2) ประเด็นคำถามการคิดเกี่ยวกับการจัดการรายได้

ตัวอย่างแนวคำถาม

- เมื่อได้รับรายได้แล้ว มีการจัดการกับรายได้ได้อย่างไร
- คุณมีการหารายได้พิเศษหรือไม่ หากได้รับรายได้พิเศษจัดการกับรายได้พิเศษนั้นอย่างไร
- ที่ทำงานของคุณมีการจ่ายโบนัสหรือไม่
- หากคุณได้รับโบนัส คุณจัดการกับโบนัสอย่างไร

- คุณมีรายได้ครั้งแรกเมื่อไร ได้รายได้นั้นมาอย่างไร คุณจัดการกับรายได้นั้นอย่างไร
- สมมติว่า ท่านถูกลอตเตอรี่ได้รับเงิน 10,000 บาท ท่านคิดว่า ท่านจะทำอะไรกับเงินจำนวนนี้
- ถ้าที่ทำงานให้เลือกการรับเงินรายได้ได้ 2 แบบ ท่านคิดว่า จะเลือกรับเงินรายได้แบบใด ระหว่าง “ได้รับเงินก่อนแล้วจึงทำงาน” กับ “ทำงานเสร็จแล้วจึงได้รับเงิน”

3) ประเด็นคำถามการคิดเกี่ยวกับการจัดการค่าใช้จ่าย

ตัวอย่างแนวคำถาม

- คุณมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างไร
- คุณมีการประเมินการใช้จ่ายของคุณหรือไม่
- คุณควบคุมการใช้จ่ายของคุณอย่างไร
- ใครเป็นแบบอย่างของคุณในการจัดการค่าใช้จ่าย
- หากมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายจำนวนมาก คุณจัดการกับค่าใช้จ่ายเหล่านั้นอย่างไร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยผู้วิจัยเริ่มต้นการสัมภาษณ์ด้วยการให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าประวัติของตนเอง อันประกอบด้วยประวัติครอบครัว ประวัติการศึกษา ประวัติการทำงาน หลังจากนั้น ผู้วิจัยจึงสอบถามถึงสาเหตุที่ต้องออมจากรายได้ที่ได้รับจากการทำงานของตนเองเพื่อเป็นค่าเล่าเรียนระดับปริญญาโท เมื่อทราบเหตุผลหรือความจำเป็นที่ต้องใช้เงินออมแล้วจึงสอบถามถึงกระบวนการที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลใช้สำหรับการสะสมเงินออมที่จะทำให้เพียงพอสำหรับนำมาใช้เป็นค่าเล่าเรียน นับตั้งแต่การวางแผนการออมเงิน การจัดการรายได้ การจัดการค่าใช้จ่าย ซึ่งในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการออมเงิน ผู้วิจัยจะสอบถามถึงเหตุผลที่เลือกการกระทำเหล่านั้นและสอบถามถึงประสบการณ์ในอดีตของผู้ให้ข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลคิดว่า มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกการกระทำแต่ละขั้นตอนของกระบวนการออมเงินเพื่อการศึกษาในระดับปริญญาโท

นอกจากผู้วิจัยจะให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าถึงเหตุการณ์และการกระทำที่ตนเองทำมาในอดีตแล้ว ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์โดยใช้เหตุการณ์สมมติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่า จะช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลระลึกถึงเหตุการณ์ที่อาจเคยเกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูล เพราะมีความคล้ายคลึงกันได้

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2551 จนถึง เดือนมกราคม 2552

5. การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดทำข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลภาคสนามทำโดยการบันทึกเสียงการสนทนาการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำเสียงที่บันทึกไว้มาถอดเทปทุกถ้อยคำพูดและพิมพ์ออกมาเป็นเอกสาร พิมพ์ 2/3 ของหน้าโดยเว้นว่างด้านขวา 1/3 หน้า เพื่อใช้ในการเขียนข้อความหรือบันทึกข้อมูลช่วยจำ

2. อ่านเอกสารบันทึกการสัมภาษณ์รอบแรก เพื่อทบทวนความเข้าใจการกระทำเพื่อการออมของกรณีศึกษาเป็นราย ๆ ไป ผู้วิจัยคัดเลือก บันทึกและเน้นข้อความแสดงลักษณะการกระทำที่กรณีศึกษาใช้เพื่อการจัดการเงินรายได้ของตนเอง สาเหตุ ที่มาและ/หรือความจำเป็นในการเก็บออมเงินเพื่อการศึกษา ประวัติส่วนบุคคล และประสบการณ์การจัดการเงินของผู้ให้ข้อมูลเป็นราย ๆ ไป

3. อ่านเอกสารบันทึกการสัมภาษณ์รอบที่สอง เพื่อทำความเข้าใจความคิดที่อยู่เบื้องหลังการกระทำด้วยการตีความการคิดจากการกระทำ รวมถึง คำพูดที่ใช้เมื่อพูดถึงการกระทำ คำอธิบายเพื่อแสดงเหตุผลหรือความรู้สึกประกอบการกระทำ

4. นำการคิดของกรณีศึกษาที่เกิดจากการตีความของผู้วิจัยไปเทียบเคียงกับรายละเอียดลักษณะและองค์ประกอบของการคิดเชิงบัญชี

5. ทำการจัดกลุ่มการคิดเป็นหมวดหมู่ โดยใช้แนวคิดการคิดเชิงบัญชี (Thaler. 1999) เป็นแนวทางในการจัดกลุ่ม ประกอบด้วย การจัดการรายได้ การจัดการค่าใช้จ่าย การสร้างเงินออม นอกจากนี้ หากพบว่ายังมีการคิดที่ประกอบการกระทำการออม แต่ไม่จัดเป็นการคิดตามแนวคิดข้างต้นก็ทำการจัดกลุ่มไว้ด้วย

6. อ่านเอกสารบันทึกการสัมภาษณ์รอบที่สาม เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของหมวดหมู่การจัดกลุ่มการคิดอีกครั้งหนึ่ง

7. ร่างข้อสรุปของข้อมูล เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างการคิดแต่ละหมวดหมู่ของกรณีศึกษาแต่ละราย

8. นำการคิดของกรณีศึกษาแต่ละรายที่ถูกจัดหมวดหมู่แล้ว มาเปรียบเทียบกับความคิดของกรณีศึกษารายอื่น ๆ เพื่อตรวจสอบความเหมือนหรือความต่างของการคิด (Stake. 2006: 6) เพื่อให้ได้ข้อสรุปการคิดแต่ละหมวดหมู่ของกรณีศึกษาทุกรายในภาพรวม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจการคิดของผู้ให้ข้อมูลที่นำไปสู่การกระทำที่ผู้ให้ข้อมูลเชื่อว่า จะทำให้ตนเองมีเงินออม ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการเทียบเคียงรูปแบบ (Pattern matching) (Yin. 2003: 116–120) กับองค์ประกอบของแนวคิดการคิดเชิงบัญชี (Thaler. 1999) มาเป็นพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์ระหว่าง

กรณีศึกษา (Cross-case analysis) ใช้วิธีการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างกรณี (Stake, 2006: 6) รายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นดังนี้

1. ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 6 ท่านโดยการจัดกลุ่มคำหรือประโยคที่สะท้อนถึงวิธีการคิด ตัดสินใจและการกระทำเพื่อการจัดการการเงินของผู้ให้ข้อมูล

ตัวอย่างของกลุ่มคำหรือประโยคดังกล่าว

“เวลาเงินเดือนออกปุ๊บ ก็จะมีโอนเข้าไปก่อนเลยหมิ่นหนึ่ง...คือจะมีแบงค์ (บัญชี) อีกแบงค์ (บัญชี) หนึ่งไงคะ เอ้อ บัญชี สองบัญชี บัญชีหนึ่งคือบัญชีเก็บออมไว้สำหรับเรียนโดยเฉพาะ อีกบัญชีหนึ่งก็ไว้ใช้จ่ายทั่วไป” คุณสาธิตา

2. ผู้วิจัยนำกลุ่มคำหรือประโยคมาวิเคราะห์รูปแบบของการกระทำเพื่อนำไปเทียบเคียงกับรูปแบบการคิดเชิงบัญชี

ตัวอย่างการวิเคราะห์รูปแบบการกระทำ

จากประโยคข้างต้น พบว่า บัญชีที่คุณสาธิตากกล่าวถึงทั้งสองบัญชี เป็นบัญชีเงินฝากธนาคารประเภทเงินฝากออมทรัพย์ ซึ่งสามารถฝากและเบิกถอนได้ตามที่เจ้าของบัญชีต้องการ แต่อย่างไรก็ดี คุณสาธิตามีการกำหนดวัตถุประสงค์การนำเงินในบัญชีเงินฝากทั้งสองไปใช้แตกต่างกัน

3. ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นข้อมูลที่พบว่า มีความสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับข้อเสนอของทาลเลอร์เกี่ยวกับการนำการคิดเชิงบัญชีมาใช้ในการจัดการการเงินส่วนบุคคล

ตัวอย่างการวิเคราะห์เทียบเคียงรูปแบบ

จากการที่คุณสาธิตาแบ่งบัญชีเงินฝากของตนเองออกเป็น 2 บัญชีและกำหนดวัตถุประสงค์ของแต่ละบัญชี โดยบัญชีเล่มที่หนึ่งเป็นบัญชีเงินฝากเพื่อการศึกษา และบัญชีเล่มที่สองเป็นบัญชีเงินฝากเพื่อใช้จ่ายประจำวัน

ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ได้ว่า บัญชีทั้งสองเล่มที่มีวัตถุประสงค์แตกต่างกันนี้ หมายถึง การกำหนดบัญชีคิดในใจสำหรับรายได้อื่นๆ 2 บัญชี โดยบัญชีเงินฝากเล่มที่หนึ่งจัดเป็นบัญชีคิดในใจประเภทสินทรัพย์ปัจจุบัน (Current asset) ตามข้อเสนอของทาลเลอร์ เพราะบัญชีเงินฝากเล่มนี้ คุณสาธิตามีแนวโน้มที่จะนำมาใช้จ่ายเพื่อการบริโภคน้อย ส่วนบัญชีเงินฝากเล่มที่สอง จัดเป็นบัญชีคิดในใจประเภทรายได้ปัจจุบัน (Current income) ตามข้อเสนอของทาลเลอร์ เพราะบัญชีเงินฝากเล่มนี้ คุณสาธิตามีแนวโน้มที่จะนำมาใช้จ่ายเพื่อการบริโภคน้อย

จากเหตุการณ์นี้ ทำให้คุณสาธิตาจึงมีเงินเก็บออมในบัญชีเงินฝากเล่มที่หนึ่งมากเมื่อเปรียบเทียบกับบัญชีเงินฝากเล่มที่สอง ซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอของเซฟรินและทาลเลอร์ (1988) ที่กล่าวว่า ทรัพย์สินสมบัติ (wealth) ที่บุคคลจัดว่าเป็นสินทรัพย์ปัจจุบัน (Current asset) จะมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคน้อยกว่าทรัพย์สินสมบัติที่บุคคลจัดว่าเป็นรายได้ปัจจุบัน (Current income)

เหตุที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า บัญชีทั้งสองเป็นบัญชีคิดในใจสองประเภทที่มีความแตกต่างกัน เพราะโดยสภาพกายภาพแล้ว บัญชีเงินฝากทั้งสองมีคุณสมบัติในการฝากถอนแบบเดียวกัน แต่ความแตกต่างกันนั้น เกิดขึ้นจากการกำหนดของคุณสาธิตาเอง จึงทำให้การนำเงินจากบัญชีเงินฝากทั้งสองไปใช้แตกต่างกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณสาธิตามีการใช้การคิดเชิงบัญชีเรื่องการจัดสรรรายได้ออกเป็นหลายบัญชีคิดในใจ เพื่อช่วยในการจัดการการเงินเพื่อให้มีเงินออมของตนเองให้เป็นไปตามที่ต้องการ

4. ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของการคิดที่ผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย ใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกการกระทำของตนเอง

ตัวอย่างการวิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของผู้ให้ข้อมูล

“มีบัญชีออมทรัพย์สี่ห้าเล่ม แต่ละเล่มมีเหตุผลในตัวของมันอย่างนี้... เล่มเดิม ๆ เราทำบริษัทเก่า ก็เก็บเอาไว้ก่อน เล่มนั้นมีเอทีเอ็มอยู่แล้ว ก็เมื่อมีเหตุฉุกเฉิน ก็จะถอนได้เลย...อย่างบริษัทใหม่ เขาก็เปลี่ยนธนาคาร เขาก็มีเอทีเอ็มอยู่แล้ว ก็เป็นเรื่องเงินเดือนธรรมดา ส่วนออมทรัพย์ที่ไม่มีเอทีเอ็ม จะเหมือนกับว่า เก็บเอาไว้เพื่อที่ว่าจะตั้งใจว่า จะไม่ถอน ไว้มีเหตุฉุกเฉินแบบช่วยที่บ้าน หรืออะไรอย่างนี้ อาจจะทำตัวเองลำบากด้วยก็ได้ อาจจะไปถอนที่ธนาคารหรืออะไร แต่ถ้ามีเอทีเอ็มบ้าง มันก็เหมือนจะไปซั้ ก็แบบกดออกมาได้ง่าย ๆ.....ฝากประจำนะ ตอนแรกนั้นนะคือ เก็บในรูปออมทรัพย์ก่อนแล้วโยกมาเป็นประจำ เพราะเอามาจ่ายเงินโท...กองทุนรวมก็คือ ตั้งใจว่า อันนี้จะเอาไว้ทำธุรกิจในอนาคต ก็เหมือนจะเก็บไว้เป็นเงินก้อนทำธุรกิจ กะไม่เบิกอะไรอย่างนี้ ก็เลยเลือกที่จะทำกองทุนรวม” คุณประสิทธิ์ดา

จากประโยคข้างต้นของคุณประสิทธิ์ดา พบว่า คุณประสิทธิ์ดา มีการแบ่งเงินรายได้ของตนเองไปฝากไว้ในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ 3 บัญชี บัญชีเงินฝากประจำ 1 บัญชี กองทุนรวม 1 กอง สิ้นทรัพย์ทางการเงินทั้งหมดมีวัตถุประสงค์การใช้จ่ายที่คุณประสิทธิ์ดาได้กำหนดขึ้น เช่นเดียวกับที่คุณสาธิตากำหนดให้กับบัญชีเงินฝาก 2 บัญชีของตนเอง

ดังนั้น คุณประสิทธิ์ดาจึงเป็นผู้ที่มีการใช้การคิดเชิงบัญชีในเรื่องการจัดสรรรายได้ออกเป็นหลายบัญชีคิดในใจเช่นเดียวกับคุณสาธิตา

5. ผู้วิจัยรวบรวมสรุปเหตุผลของการเลือกการกระทำเกี่ยวกับการจัดการการเงินของผู้ให้ข้อมูล เพื่อสะท้อนถึงที่มาของการคิดและบริบทที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการเงิน

ตัวอย่างของเหตุผลของการเลือกการกระทำ

“จบแล้ว ทำงานแล้ว เราก็กู้เงินคุณพ่อคุณแม่ด้วย ทุกเดือนแล้วก็ต้องเก็บเองด้วย แล้วยังไปขอเขาก็กู้ แล้วก็ยังมีน้องที่ยังต้องเรียนอยู่ ยังเรียนไม่จบ เราก็กู้ เออ ให้น้องไปดีกว่า เราคงอย่าไปกวนเลย เราทำงานเองได้ เราก็กู้เองดีกว่า” คุณสาธิตา

บทวิเคราะห์

จากการที่คุณสาธิตากล่าวว่า ตนเองไม่ต้องการรบกวนคุณพ่อคุณแม่ให้สงสัยตนเองในการเรียนระดับปริญญาโทอีก เพราะพิจารณาแล้วว่า ยังมีน้องที่คุณพ่อคุณแม่ต้องรับผิดชอบส่งเสียให้เรียนอยู่ แสดงให้เห็นว่า ความตั้งใจที่จะออมเพื่อการศึกษาของคุณสาธิตเกิดจากความรู้สึกรับผิดชอบต่อครอบครัว ซึ่งสามารถบ่มเพาะได้จากการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปว่า ความตั้งใจที่จะออมเพื่อการศึกษาของคุณสาธิตานั้น ส่วนหนึ่งมีที่มาจาก การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ผู้วิจัยเห็นว่า เหมาะสมกับการวิจัยในครั้งนี้มีอยู่ 2 วิธีคือ การให้เพื่อนที่ไม่มีผลประโยชน์โดยตรงช่วยสะท้อนความคิดเห็น (peer debriefing) และการตรวจสอบโดยผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้ข้อมูล (member checking) (กิติพัฒน์ นนทบุรีมະดุลย์. 2546) เนื่องจาก การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นถึงการทำความเข้าใจการคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการเงินส่วนบุคคลของนิสิต ดังนั้น เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับนั้นมีความน่าเชื่อถือ ควรให้ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ให้ความคิดเห็นถึงความเหมาะสมในการตีความ จัดกลุ่มและนำเสนอผลการวิจัย รวมถึงการให้ผู้ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลได้ตรวจสอบสิ่งที่ผู้วิจัยได้สรุปสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลแสดงมา เพื่อจะได้เป็นการยืนยันว่า มีความสอดคล้องกันเป็นอย่างดีระหว่างข้อมูลที่ผู้วิจัยสรุปและข้อความจริงของผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลทั้ง 2 วิธี ดังนี้

1) การให้นักวิชาการที่มีความชำนาญเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมได้สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์ การตีความและการเขียนรายงานการวิจัย ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จาก อาจารย์ ดร. สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาเป็นผู้ให้ความคิดเห็นดังกล่าว

2) ผู้วิจัยได้ให้ผู้ให้ข้อมูลทุกรายอ่านร่างรายงานการวิจัยเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อความตรงและความสมบูรณ์ของการตีความที่มีต่อการกระทำและความคิดเห็นที่ผู้ให้ข้อมูลได้บอกเล่าแก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยตรวจสอบการใช้การคิดเชิงบัญชีในการจัดการการเงินของผู้ให้ข้อมูล 2 มิติ คือ มิติที่ 1 การใช้การคิดเชิงบัญชีในการตัดสินใจเลือกการกระทำจัดการรายได้และค่าใช้จ่ายของผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย โดยใช้การเทียบเคียงรูปแบบกับแนวคิดการคิดเชิงบัญชีที่ทาลเลอร์ได้เสนอไว้ มิติที่ 2 การเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของการใช้การคิดเชิงบัญชีระหว่างผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย

บทที่ 4

ข้อมูลกรณีศึกษารายบุคคล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาดและสาขาวิชาการจัดการ ภาคพิเศษ ชั้นปีที่ 2 จำนวน 111 คน และนิสิตหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ ชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 จำนวน 32 คน ระหว่างภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2551 พบว่า มีนิสิตที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นผู้ร่วมวิจัยด้วยการให้ข้อมูล คือ เป็นผู้ที่ใช้เงินออมซึ่งเกิดจากการเก็บสะสมรายได้จากการทำงานของตนเอง มาเป็นแหล่งเงินสำคัญที่ใช้ในการลงทะเบียนเรียนระดับปริญญาโทนี้ จำนวน 22 คน ผู้วิจัยจึงสอบถามความสมัครใจในการเป็นผู้ร่วมวิจัยของนิสิตทั้ง 22 คน พบว่า ทุกคนยินดีเป็นผู้ร่วมวิจัย แต่อย่างไรก็ดี เมื่อทำการนัดเวลาเพื่อขอสัมภาษณ์มีนิสิตเพียง 10 คนที่สะดวกจะมาให้สัมภาษณ์ หลังจากสัมภาษณ์ทั้ง 10 คนแล้ว พบว่า ข้อมูลของนิสิต 6 คน เป็นข้อมูลที่มีความละเอียดและความชัดเจน สามารถแสดงถึงกระบวนการคิดเกี่ยวกับการจัดการการเงินได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลของนิสิตทั้ง 6 คน มาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลของผู้ร่วมวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลและการจัดการการเงินของผู้ร่วมวิจัยเป็นรายบุคคล

ตอนที่ 2 สรุปประเด็นการจัดการการเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออมเพื่อเป็นค่าเล่าเรียนระดับปริญญาโทของผู้ร่วมวิจัยเป็นรายบุคคล

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลและการจัดการการเงินของผู้ร่วมวิจัยเป็นรายบุคคล

ข้อมูลพื้นฐานของนิสิตทั้ง 6 คนโดยสรุปเป็นดังนี้ ผู้ร่วมวิจัยเป็นเพศหญิง 5 คน เพศชาย 1 คน มีอายุอยู่ระหว่าง 26 – 32 ปี สถานภาพสมรส โสด 5 คน แต่งงานแล้วแต่ยังไม่มีบุตร 1 คน จำนวนพี่น้องในครอบครัวอยู่ระหว่าง 2 – 5 คน ผู้ร่วมวิจัยทุกรายจบการศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐบาล ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาโทด้านบริหารธุรกิจ 5 คน ด้านการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ 1 คน ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ทุกรายทำงานอยู่ในบริษัทเอกชน มีอายุงานอยู่ระหว่าง 3 ปีครึ่ง – 16 ปี

ตาราง 1 สรุปข้อมูลพื้นฐานของผู้ร่วมวิจัย

ผู้ร่วมวิจัย (นามสมมติ)	เพศ	อายุ	สถานภาพ สมรส	จำนวนพี่น้อง (ไม่รวมผู้ร่วม วิจัย)	ภูมิภาคที่ เป็น ภูมิลำเนา	บุคคลที่พัก อาศัยอยู่ด้วยใน ปัจจุบัน	สาขาวิชาที่จบ การศึกษาระดับ ปริญญาตรี	สาขาวิชาที่กำลัง ศึกษาระดับ ปริญญาโท	ระยะเวลาการ ทำงานประจำ
สาธิตา	หญิง	26	โสด	4 คน (ต่างมารดา 2 คน)	ภาคกลาง	บิดา มารดาเลี้ยง และน้อง 3 คน	ภาษาอังกฤษธุรกิจ	บริหารธุรกิจ	3 ปีครึ่ง
จรัณชัย	ชาย	32	สมรส	2 คน (ต่างบิดา 1 คน)	ภาคเหนือ	ภรรยา	บริหารธุรกิจ	บริหารธุรกิจ	16 ปี
ประสิทธิ์า	หญิง	28	โสด	3 คน	ภาคกลาง	บิดาและพี่น้อง	บริหารธุรกิจ	บริหารธุรกิจ	6 ปี
อชิรญา	หญิง	27	โสด	1 คน	ภาคกลาง	บิดามารดา และพี่	วิทยาศาสตร์	บริหารธุรกิจ	5 ปีครึ่ง
ชนกัลย์	หญิง	27	โสด	2 คน	ภาคกลาง	บิดามารดา และน้อง	เศรษฐศาสตร์	บริหารธุรกิจ	5 ปีเศษ
จิติรัตน์	หญิง	27	โสด	3 คน	ภาคกลาง	พี่สาวและพี่เขย	ศึกษาศาสตร์	การวิจัยพฤติกรรม ศาสตร์ประยุกต์	4 ปี

หมายเหตุ: ปัจจุบันผู้ร่วมวิจัยทุกท่านพักอาศัยอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และทำงานประจำในกิจการเอกชน

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ 1 (คุณสาธิตา)

คุณสาธิตา เป็นผู้หญิง อายุ 26 ปี เป็นลูกคนที่ 2 ในพี่น้อง 5 คน พี่น้องแม่เดียวกัน 3 คน น้องต่างมารดา 2 คน มารดาเสียชีวิตแล้ว ปัจจุบันพักอาศัยอยู่กับบิดา มารดาเลี้ยงและน้องอีก 3 คน พี่สาวไปเรียนที่ต่างประเทศด้วยเงินทุนของบิดา ปัจจุบันบิดาประกอบอาชีพค้าขายอุปกรณ์ก่อสร้าง ในอดีตบิดาเคยทำงานที่ธนาคารแห่งหนึ่ง

จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ จากสถาบันการศึกษาของรัฐ ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาโทด้านบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

หลังจากจบปริญญาตรีเริ่มทำงานที่บริษัทเอกชนข้ามชาติ ประมาณครึ่งปี แล้วย้ายมาอยู่ที่บริษัทเอกชนอีกแห่งหนึ่ง ประมาณ 3 ปี ช่วยทางบ้านขายของวันเสาร์อาทิตย์และหลังเลิกเรียนเป็นประจำ

ในวัยเด็กได้รับเงินจากญาติผู้ใหญ่ในวันตรุษจีน (อั่งเปา) คุณสาธิตาจะนำเข้าไปฝากในบัญชีเงินฝากธนาคาร ไม่นำมาใช้จ่ายเพื่อซื้อสิ่งของในช่วงเวลาที่ได้รับเงิน คุณสาธิตาต้องการเก็บสะสมไว้เพื่อมีสิ่งของที่อยากได้ นอกเหนือจากสิ่งของอุปโภคบริโภคที่ใช้อยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสิ่งของนั้นมีราคาสูง ทำให้ไม่ต้องขอเงินบิดามารดาเพื่อมาซื้อของเหล่านั้น สิ่งของอย่างแรกที่นำเงินเก็บสะสมดังกล่าวซื้อหามาใช้คือ โทรศัพท์มือถือ

นอกจากเงินที่ได้รับในวันตรุษจีนแล้ว ยังเก็บสะสมเงินที่เหลือจากค่าใช้จ่ายรายวันที่บิดามารดาให้เป็นค่าอาหารค่าขนมและค่ากินอยู่ในโรงเรียน โดยการจัดเก็บด้วยหยอดใส่กระปุก และนำไปฝากธนาคารอีกด้วย

ในวัยเด็ก คุณสาธิตาไม่เคยมีการตั้งเป้าหมายเก็บออมเงินเพื่อซื้อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง มีเพียงเฉพาะการเก็บสะสมเงินเหลือจ่ายและเงินที่ได้รับในวาระพิเศษดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

หลังจากจบการศึกษาระดับปริญญาตรี คุณสาธิตามีความตั้งใจที่จะเรียนต่อในระดับปริญญาโท แต่เมื่อนำไปปรึกษากับบิดา ก็ได้รับคำแนะนำว่า ให้ทำงานก่อนเพื่อให้มีประสบการณ์ จึงเริ่มทำงาน หลังจากทำงานไปแล้วสักระยะ ก็ได้ทราบว่า เพื่อนที่เรียนจบปริญญาตรีมาพร้อมกันหลายคนเรียนปริญญาโทกันแล้ว ทำให้ความตั้งใจที่จะเรียนต่อกลับเข้ามาสู่ความสนใจอีกครั้งหนึ่ง จึงเริ่มหาข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนต่อในระดับปริญญาโทของสถาบันการศึกษาหลายแห่ง ทั้งข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรและค่าใช้จ่าย เมื่อนำข้อมูลค่าใช้จ่ายในการเรียนต่อมาพิจารณาพร้อมกับภาระทางการเงินของบิดาที่ยังต้องส่งเสียเลี้ยงดูน้องอีกหลายคน จึงตัดสินใจที่จะเก็บสะสมเงินรายได้ของตัวเองเพื่อนำมาใช้ในการเรียนต่อครั้งนี้

ก่อนเริ่มต้นเก็บสะสมเงินรายได้เพื่อเรียนต่อ คุณสาธิตาได้หาข้อมูลค่าใช้จ่ายในการเรียนทั้งด้านจำนวนเงินและระยะเวลาที่ต้องจ่าย เพื่อทราบถึงจำนวนเงินที่จำเป็นต้องสะสมให้เพียงพอ

สำหรับการใช้จ่ายในระยะเวลาหนึ่งแม้ไม่ครบสำหรับค่าใช้จ่ายทั้งหลักสูตร ส่วนเงินที่ยังมีไม่เพียงพอสำหรับการเรียนจนจบนั้น คุณสาธิตกาใช้การเก็บสะสมเงินรายได้ระหว่างที่เรียนไปเรื่อย ๆ

การเริ่มต้นเก็บสะสมเงินรายได้เพื่อเรียนต่อทำได้หลังจากทำงานไปแล้ว 2 ปี ด้วยการวางแผนจัดสรรจำนวนเงินประมาณครึ่งหนึ่งของเงินเดือนนำไปฝากในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ที่เปิดใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเงินที่ต้องการเก็บสะสมสำหรับการเรียนไปเก็บไว้แยกต่างหากจากบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ที่มีอยู่เดิม

สิ่งสำคัญที่คุณสาธิตกาคิดว่า ทำให้การเก็บออมเงินบรรลุเป้าหมาย คือ ความตั้งใจและความคาดหวังถึงรางวัลที่จะได้รับจากความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายเก็บออมเงินครั้งนี้ คือ ความภาคภูมิใจของตนเองและครอบครัว

ผู้ที่คุณสาธิตกาคิดว่า เป็นทั้งผู้ที่ให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนและเป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการการเงินคือ บิดาของตนเอง บิดาของคุณสาธิตกาได้ประพฤติปฏิบัติตัวให้คุณสาธิตกาเห็นถึงวิธีการจัดการเงินส่วนตัว ด้วยความประหยัด มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่สะท้อนให้เห็นถึงความระมัดระวังในการใช้จ่าย เป็นผู้สอนให้จำกัดจำนวนเงินที่จะใช้จ่ายในแต่ละวัน และเป็นผู้แนะนำและพาคุณสาธิตกาไปเปิดบัญชีเงินฝากกับธนาคารเพื่อเก็บออมเงิน

หลังจากที่คุณสาธิตกาตั้งใจว่าจะเก็บออมเงิน เพื่อนำมาเป็นค่าเล่าเรียนในระดับปริญญาโทแล้ว คุณสาธิตกาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองในการซื้อสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ โดยจะพิจารณาความจำเป็นในการซื้อสิ่งของเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงดูว่า มีเงินพอที่จะซื้อหรือไม่ แล้วจึงย้อนกลับมาถามตัวเองอีกครั้งว่า สิ่งของที่จะซื้อนั้นมีสิ่งของอื่นที่ไ้แทนกันได้หรือไม่ เป็นการสร้างกระบวนการไตร่ตรองก่อนตัดสินใจซื้อสิ่งของต่าง ๆ

ระหว่างการเก็บออมเงินมีบางเดือนคุณสาธิตกาก็ทำไม่ได้ตามที่ตนเองตั้งใจไว้ คุณสาธิตกาจะแก้ไขทันทีหลังจากที่รู้ว่าตนเองทำไม่ได้ตามเป้าหมาย คุณสาธิตกาจะตรวจสอบจำนวนเงินที่เก็บไว้ได้อย่างสม่ำเสมอ

การตั้งเป้าหมายการออมคุณสาธิตกาจะทำให้สำเร็จเป็นเรื่อง ๆ ไป ไม่ตั้งเป้าหมายออมเงินหลาย ๆ อย่างไปพร้อม ๆ กัน

คุณสาธิตกามีการใช้จ่ายด้วยบัตรเครดิตด้วย โดยคุณสาธิตกาใช้วิธีการกันเงินเดือนต่อเดือน กล่าวคือ ถึงแม้ว่า การจ่ายเงินตามบัตรเครดิตจะเกิดขึ้นในเดือนถัดไป แต่คุณสาธิตกาจะกันเงินสดไว้ตั้งแต่เดือนที่รูดบัตรเครดิตเพื่อเตรียมรอจ่ายสำหรับใบเรียกเก็บที่จะส่งตามมาเลย การใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตด้วยวิธีการทำให้เหมือนกับเป็นการจ่ายซื้อด้วยเงินสดเพียงแต่ยืดเวลาการส่งมอบเงินสดออกไป

คุณสาธิตาให้ความหมายของเงินออมไว้ว่าเป็นเงินกองทุนที่มีไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน ปัจจุบันคุณสาธิตามีทรัพย์สินในความครอบครองของตนเอง เป็นบัญชีเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์ 2 เล่ม

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ 2 (คุณจรัญชัย)

คุณจรัญชัยเป็นผู้ชาย อายุ 32 ปี มีพี่น้อง 3 คน เป็นลูกคนโต น้องร่วมบิดา 1 คน น้องต่างบิดา 1 คน แต่งงานแล้ว พักอาศัยอยู่กับภรรยา ยังไม่มีบุตร มีบ้านเป็นของตนเองซึ่งยังคงผ่อนชำระอยู่

คุณจรัญชัยเรียนชั้นอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จังหวัดในภาคเหนือ เรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จังหวัดในภาคกลาง จบมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่โรงเรียนมัธยมในกรุงเทพฯ หยุดเรียนไปประมาณ 2 ปี จากนั้นเรียนการศึกษานอกโรงเรียน ภาคค่ำ ด้วยการส่งเสียตนเอง จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากสถาบันการศึกษาของรัฐบาล ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาโท ด้านบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เริ่มทำงานหาเลี้ยงชีพเป็นครั้งแรกหลังจากจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่โรงกลึง จากนั้นย้ายไปทำงานส่งเอกสารที่บริษัทเอกชนแห่งหนึ่งจนได้บรรจุเป็นเสมียน จากนั้นย้ายที่ทำงานไปหลายแห่ง ได้แก่ บริษัทชิปปิง, ร้านขายอาหารพิซซา, บริษัทขายเครื่องปรับอากาศ และบริษัทขายเคมีภัณฑ์ ปัจจุบันทำงานที่บริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง เป็นระยะเวลาประมาณ 6 ปี ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิเคราะห์ทางการเงิน

ด้วยเหตุที่ คุณจรัญชัยจำเป็นต้องหาเลี้ยงชีพดูแลตนเองและครอบครัว เริ่มทำงานมีรายได้เป็นของตัวเองตั้งแต่อายุน้อย จึงไม่ได้มีการเก็บออมอย่างเป็นระบบ เพราะต้องนำเงินรายได้ที่ได้รับไม่มากนักมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและส่งให้กับมารดาเป็นประจำ การจัดการเงินรายได้จึงเป็นไปแบบควบคุมรายจ่ายให้ไม่เกินรายได้หลังหักเงินที่ส่งให้กับมารดาแล้ว เป็นการใช้จ่ายแบบเดือนชนเดือน ไม่มีการวางแผนกำหนดกรอบการใช้จ่ายสำหรับค่าใช้จ่ายแต่ละประเภท แต่จะพยายามให้พอใช้ในแต่ละเดือน เงินโบนัสที่ได้รับปีละครั้งจะนำไปฝากไว้ในธนาคารเพื่อมาใช้จ่ายตลอดทั้งปี

คุณจรัญชัยมีลักษณะการตอบสนองความต้องการซื้อสิ่งของที่มีมูลค่าสูงแบบเก็บเงินให้เพียงพอก่อนจึงค่อยตัดสินใจซื้อ การตั้งเป้าหมายเก็บเงินครั้งแรกจึงเกิดจากความต้องการซื้อสิ่งของคือ รถจักรยานยนต์ ต้องการสะสมเงินรายได้ให้เพียงพอสำหรับการดาวน์รถจักรยานยนต์เป็นจำนวนเงินประมาณ 8 – 9 พันบาท

วิธีการที่ใช้ในการเก็บออมเงินครั้งนั้น คือ การนำเงินค่าจ้างรายอาทิตย์ที่ได้รับไปฝากในธนาคารผ่านตู้เอทีเอ็มทันทีหลังรับเงินก่อนที่จะเข้าบ้าน คุณจรัญชัยทำเช่นนั้นทุกอาทิตย์จนเกิดเป็น

ความเคยชิน เมื่อได้เงินครบตามที่ต้องการก็ได้แจ้งให้ผู้ใหญ่ทางบ้านทราบแต่ก็ไม่ได้รับอนุญาตให้ซื้อ เพราะเกรงว่า จะได้รับอันตรายจากการขับขีรถจักรยานยนต์

ถึงแม้ว่า คุณจรรย์ชัยจะไม่ได้ทำอย่างที่ตั้งใจไว้ แต่คุณจรรย์ชัยก็ภูมิใจในตนเองที่สามารถบรรลุเป้าหมายออมเงินที่ตนเองตั้งใจไว้ และเชื่อมั่นในตนเองว่า ถ้าหากมีความต้องการซื้อสิ่งของที่มียุคค่าสูงต่อไป ก็จะสามารถควบคุมตนเองให้ออมเงินเพื่อซื้อสิ่งของนั้นได้

จวบจนเมื่อเติบโตใหญ่ เมื่อได้รับเงินเดือน คุณจรรย์ชัยจะจัดสรรเงินไปยังค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น เงินที่ให้กับมารดา เงินที่จะเข้าฝากเก็บไว้ในธนาคาร (โดยให้ภรรยาเป็นผู้จัดการนำเงินฝากและเก็บรักษาบัญชี) คุณจรรย์ชัยจะดูแลการใช้จ่ายเงินที่เหลืออยู่ ด้วยวิธีการใช้จ่ายเงินที่มีอยู่ให้หมดภายในเดือน กล่าวคือ เงินจำนวนที่มีอยู่จะใช้จ่ายให้หมดในเดือนเดียว ถ้าปลายเดือนเงินเหลือน้อยก็จะประหยัด ใช้จ่ายด้วยความระมัดระวัง แต่ถ้าเงินเหลือมาก ก็จะดูว่าต้องการจะซื้อสิ่งใดหรือไม่ เพื่อให้เงินที่เหลืออยู่ถูกนำไปใช้ให้หมดภายในเดือนนั้น ด้วยเหตุนี้ จึงตัดสินใจให้ภรรยาเป็นผู้บริหารจัดการเงินเก็บของครอบครัวและเป็นการจัดการอย่างอิสระโดยที่คุณจรรย์ชัยจะไม่เข้าไปร่วมจัดการด้วย

ในส่วนเงินโบนัส คุณจรรย์ชัยจัดการโดยการฝากรวมไว้กับเงินได้รายเดือนเพื่อนำมาใช้จ่ายตลอดปีไม่ได้นำไปเก็บออมเพื่อใช้จ่ายในอนาคตหรือนำไปลงทุนใด ๆ

คุณจรรย์ชัยมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่มาตั้งแต่เด็กว่าจะต้องเรียนให้สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ ประกอบกับช่วงสามสี่ปีก่อนที่คุณจรรย์ชัยจะเริ่มเรียนปริญญาโท คุณจรรย์ชัยได้รับโบนัสมากกว่าที่เคยได้รับจึงเริ่มจัดสรรเงินที่เหลือจากการใช้จ่ายเพื่อนำมาใช้สำหรับเรียนต่อระดับปริญญาโท และเมื่อพิจารณาว่า เงินจำนวนดังกล่าวมีจำนวนมากพอสำหรับค่าใช้จ่ายค่าเล่าเรียนตลอดหลักสูตร จึงตัดสินใจสอบเข้าเรียนต่อ หลังจากที่คุณจรรย์ชัยตัดสินใจว่า จะนำเงินที่เหลือจากการใช้จ่ายซึ่งมีจำนวนมากพอให้เรียนต่อนี้ไปเป็นทุนเพื่อการเรียน คุณจรรย์ชัยได้นำเงินดังกล่าวไปฝากไว้แยกต่างหากจากเงินที่ใช้อยู่เป็นประจำด้วยการเปิดบัญชีเงินฝากประเภทประจำ 3 เดือน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้นกว่าการฝากไว้ในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์

คุณจรรย์ชัยแสดงความเห็นว่า ตนเองจะประสบความสำเร็จในการเก็บออมเงิน ก็ต่อเมื่อ มีความมุ่งมั่นต้องการซื้อสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่งมาก ๆ จะทำให้มีความอดทนในการควบคุมตนเองได้อย่างสม่ำเสมอ

คุณจรรย์ชัยสร้างกระบวนการคิดในการจัดการการเงินด้วยตนเอง เนื่องจากคุณจรรย์ชัยทำงานหาเลี้ยงตนเองและการพักอาศัยเพียงลำพังตั้งแต่อายุยังน้อย คุณจรรย์ชัยจึงแสดงความคิดเห็นว่า ตนเองปราศจากผู้ให้คำแนะนำสั่งสอนหรือเป็นแบบอย่างในการจัดการเงิน

พฤติกรรมการใช้จ่ายของคุณจรรย์ชัย มีลักษณะเป็นผู้ที่พิจารณาความเพียงพอของเงินที่ตนเองมีอยู่ก่อนตัดสินใจซื้อสิ่งของเสมอ หากมีเงินไม่พอก็จะไม่ซื้อสิ่งของ คุณจรรย์ชัยมีความตั้งใจอย่างยิ่งที่จะไม่กู้ยืมเงินมาเพื่อซื้อสินค้า เว้นเสียแต่สินค้านั้นมีมูลค่าสูงมาก เช่น บ้าน รถยนต์ เป็น

ต้น ถ้ามีสิ่งของที่อยากได้จะเก็บเงินให้มีจำนวนเพียงพอที่จะซื้อก่อนจึงจะตัดสินใจซื้อ ดังนั้น ถ้ามีเงินพอ จะตัดสินใจซื้อสินค้าได้โดยง่าย ไม่ลังเลใจที่จะซื้อ

คุณจรรย์ชัยมีบัตรเครดิตเป็นของตนเอง ในช่วงแรกที่มีบัตรเครดิต คุณจรรย์ชัยจะใช้จ่ายมากขึ้น แต่ปัจจุบันจะใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตน้อยมาก เพราะคิดว่า ไม่ต่างกับการใช้เงินสดซื้อสินค้า โดยมักจะใช้บัตรเครดิตเมื่อเงินสดที่เหลืออยู่ในมือมีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับจำนวนวันที่เหลืออยู่ในเดือนนั้น

คุณจรรย์ชัยให้ความหมายของเงินออมว่า คือเงินที่ต้องนำฝากเก็บอย่างสม่ำเสมอ ไม่นำมาใช้จ่าย ปัจจุบันคุณจรรย์ชัยมีทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองของตนเอง ประกอบด้วย บัญชีเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์และประจำ บ้านที่ผ่อนร่วมกับภรรยา 1 หลังและรถยนต์ 1 คัน ที่ร่วมกันผ่อนกับภรรยาเช่นเดียวกัน

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ 3 (คุณประสิตา)

คุณประสิตาเป็นผู้หญิง อายุ 28 ปี เป็นลูกคนที่ 3 ในจำนวนพี่น้อง 4 คน พักอาศัยอยู่กับบิดาและน้องสาวในบ้านของบิดา พี่สาว 2 คนแต่งงานแล้ว มารดาเสียชีวิตเมื่อ 10 ปีที่แล้ว

จบชั้นประถมที่โรงเรียนวัดใกล้บ้าน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาการบัญชี และปวส. สาขาภาษาอังกฤษธุรกิจ จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาล ระดับปริญญาตรี จบการศึกษาด้านบริหารธุรกิจ จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาล กำลังศึกษาระดับปริญญาโทด้านบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เริ่มทำงานพิเศษช่วงปิดเทอมตั้งแต่อยู่ประถมศึกษาปีที่ 3 จนจบปริญญาตรี หลังจากจบปริญญาตรีทำงานที่บริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง เป็นเวลา 5 ปี ปัจจุบันทำงานอยู่ที่บริษัทเอกชนอีกแห่งหนึ่ง เป็นเวลา 1 ปี

คุณประสิตาเริ่มเก็บรวบรวมเงินรายได้พิเศษจากการทำงานช่วงปิดเทอมด้วยการหยอดใส่กระปุกออมสินและเมื่อมีจำนวนมากพอสมควรจึงนำไปฝากในบัญชีเงินฝากของธนาคารออมสินซึ่งเป็นสมุดบัญชีที่เป็นชื่อของตนเอง พี่สาวคนโตของคุณประสิตาเป็นผู้แนะนำการเก็บสะสมเงินด้วยการนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร

การทำงานช่วงปิดเทอมมีสาเหตุมาจากการที่ฐานะทางบ้านไม่ดีนัก และเป็นการปฏิบัติตามปกติของครอบครัวที่พี่น้องทุกคนในครอบครัวจะต้องไปทำงานหารายได้เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระบิดามารดาตั้งแต่อายุยังน้อย

การเก็บออมเงินรายได้พิเศษของคุณประสิตาในตอนแรกยังไม่ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือตั้งเป้าหมายใด ๆ และยังไม่ได้นำมาใช้จ่าย จวบจนกระทั่งเข้าเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เพื่อนำมาสมทบกับเงินของมารดาเพื่อนำมาจ่ายเป็นค่าเล่าเรียน การเรียนใน

ระดับชั้นที่ต่ำกว่า ปวช. คุณประสิทธิ์ยังไม่มีค่าเล่าเรียนสูงนัก เนื่องจากเรียนในสถาบันการศึกษาของรัฐมาโดยตลอด

เมื่อคุณประสิทธิ์เริ่มเข้าเรียนปวช. จึงเริ่มมีการทำงานพิเศษควบคู่ไปพร้อมกับการเรียน จึงเป็นการตั้งใจทำงานเพื่อหาเงินมาไว้สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในระหว่างเรียน คุณประสิทธิ์ทำเช่นนี้เรื่อยมาจนถึงการศึกษาระดับปริญญาโท

เมื่อคุณประสิทธิ์เริ่มมีรายได้จากการทำงานประจำ การจัดการเงินรายได้ของคุณประสิทธิ์จะใช้วิธีการนำเงินรายได้ที่ได้รับบางส่วนแยกไปเก็บออมไว้ในบัญชีเงินฝากต่างหากจากบัญชีเงินฝากที่มีไว้สำหรับใช้จ่ายรายวัน เป็นการนำฝากอย่างสม่ำเสมอทุกเดือน

คุณประสิทธิ์สามารถใช้วิธีการนี้จนเมื่อไม่นานมานี้ หลังจากเปลี่ยนที่ทำงานก็มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับลักษณะการทำงาน ทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นจึงเปลี่ยนวิธีการจัดการเงินรายได้เป็นการนำเงินเหลือจ่ายในแต่ละเดือนไปสะสมเป็นเงินออม ส่งผลกระทบให้มูลค่าเงินเก็บไม่เพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอเช่นในอดีต

คุณประสิทธิ์มีการวางแผนการใช้จ่ายในแต่ละเดือนโดยการวางแผนการใช้จ่ายก่อนเงินเดือนออกเพียงเล็กน้อย ด้วยการกำหนดงบประมาณการนำเงินไปใช้จ่ายสำหรับค่าใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ คุณประสิทธิ์จะเขียนบันทึกวางแผนกำหนดงบประมาณการใช้จ่ายเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน จากนั้นจึงทำการควบคุมการใช้จ่ายด้วยความพยายามที่จะไม่ใช้เงินให้เกินจากที่ตนเองกำหนด แต่อย่างไรก็ตาม การประเมินการใช้จ่ายไม่ได้ทำเป็นลายลักษณ์อักษร กลับใช้วิธีการคำนวณอย่างคร่าว ๆ จากความทรงจำของตนเองว่า ใช้จ่ายส่วนใดเกินไปหรือไม่ ถ้ามีค่าใช้จ่ายใดมากเกินไปก็จะพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อลดค่าใช้จ่ายในส่วนนั้นลง ให้อยู่ระดับที่ตนเองคิดว่า ใกล้เคียงกับงบประมาณที่ตนเองวางแผนไว้ตั้งแต่แรก การวางแผนการใช้จ่ายนี้คุณประสิทธิ์ใช้กับเงินโบนัสที่ได้รับเป็นรายปีด้วย

คุณประสิทธิ์มีการตั้งเป้าหมายเก็บออมเงินอย่างมีระบบ กล่าวคือ เงินที่ต้องการเก็บออมจะทำการแบ่งแยกไปสู่อบัญชีเงินฝากต่าง ๆ และกองทุนรวม ดังนี้

1) บัญชีเงินฝากออมทรัพย์มีบัตรเอทีเอ็ม 2 บัญชี บัญชีหนึ่งเป็นบัญชีสำหรับรับเงินเดือนเข้าจากบริษัท และใช้จ่ายจากบัญชีนี้ อีกบัญชีหนึ่งเป็นบัญชีที่เปิดไว้รับเงินเดือนเข้าจากที่ทำงานเก่า แต่ไม่ได้ปิดบัญชีเมื่อลาออกจากงาน และมีไว้สำหรับเผื่อมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายฉุกเฉิน

2) บัญชีเงินฝากออมทรัพย์ไม่มีบัตรเอทีเอ็ม 1 บัญชีสำหรับเก็บเงินที่ต้องการใช้สำรองสำหรับค่าใช้จ่ายของตัวเองและของครอบครัวเมื่อเกิดความจำเป็น (การบริหารจัดการเงินของครอบครัวทำโดยการช่วยกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของครอบครัวร่วมกันในหมู่พี่น้องทุกคน เมื่อครอบครัวเกิดความจำเป็น 4 คนพี่น้อง จะร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเท่า ๆ กัน)

3) บัญชีเงินฝากประจำ 3 เดือน 1 บัญชีสำหรับค่าเล่าเรียนในระดับปริญญาโท และวางแผนไว้ว่า เมื่อเรียนปริญญาโทจบแล้ว จะยังคงฝากเงินบัญชีนี้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นต่อไป

4) กองทุนรวม 1 กอง สำหรับเก็บออมเงินไว้เพื่อการทำธุรกิจในอนาคต หากมีความต้องการและมีความพร้อมที่จะทำธุรกิจของตนเอง

การบรรลุเป้าหมายการออมเงินสำหรับตนเองในวัยเด็กนั้น คุณประสิทธิ์เห็นว่า การนำเงินเข้าฝากในธนาคารช่วยให้สามารถเก็บออมเงินได้จริง ๆ เพราะถ้าเก็บเงินไว้กับตัวเอง เช่น หยอดกระปุกออมสินเก็บไว้ก็คิดว่า อาจจะไม่สามารถแกะกระปุกออมสินออกมาใช้จ่ายตามอำเภอใจได้อยู่ แต่การนำเงินฝากธนาคารทำให้เกิดอุปสรรคขัดขวางการนำเงินมาใช้จ่ายรายวัน

แต่เมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้ว คุณประสิทธิ์เห็นว่า การควบคุมตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้บรรลุเป้าหมายออมเงิน เพราะถึงแม้จะนำเงินไปฝากธนาคารแล้ว แต่ถ้าไม่ควบคุมตนเองก็สามารถถอนเงินได้โดยง่ายแตกต่างไปจากตอนที่เป็นเด็ก

ผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการเงินตั้งแต่เด็กจนถึงปัจจุบันคือพี่สาวคนโต นอกจากนี้ยังมีคำแนะนำถึงสอนของหัวหน้างานในที่ทำงานแห่งแรกที่เสนอแนะถึงวิธีการใช้บัตรเครดิตที่จะทำให้เกิดผลประโยชน์งอกเงยขึ้นได้

การซื้อสินค้ามาใช้สำหรับคุณประสิทธิ์จะพยายามซื้อเท่าที่มีเงินจะจ่าย แต่ถ้าจำเป็นจริง ๆ ก็อาจกู้เงินได้ ซึ่งมักเป็นการยืมจากพี่น้อง ไม่ใช่การกู้ยืมเงินในระบบสถาบันการเงิน ยกเว้นแต่การซื้อรถยนต์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอีกไม่ช้านานและมีความจำเป็นต้องซื้อเพื่อใช้ในครอบครัว คุณประสิทธิ์คาดว่าตนเองคงต้องกู้ยืมจากสถาบันการเงิน

การซื้อของใช้ส่วนตัว คุณประสิทธิ์กล่าวว่า ตนเองเป็นคนที่ซื้อของใช้ส่วนตัวไม่บ่อย ใช้เวลานานกว่าจะตัดสินใจซื้อ เว้นเสียแต่ว่าชอบสินค้าชิ้นนั้นจริง ๆ

คุณประสิทธิ์ใช้บัตรเครดิตเพราะต้องการสะสมแต้มเพื่อจะได้นำแต้มที่สะสมได้ไปแลกสิ่งของที่ต้องการ วิธีการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตของคุณประสิทธิ์จะทำโดย การกำหนดงบประมาณสำหรับการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตเป็นรายเดือน เมื่อบริษัทบัตรเครดิตหรือธนาคารมีใบแจ้งหนี้มาจะทำการจ่ายชำระตรงตามเวลาที่กำหนดเต็มจำนวนเงิน ไม่เคยผ่อนชำระยอดการใช้จ่าย

คุณประสิทธิ์ให้ความหมายของเงินออม ว่าเป็นเงินเก็บที่มีเป้าหมายว่าจะนำเงินนั้นไปใช้ทำประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคต ปัจจุบันคุณประสิทธิ์มีทรัพย์สินที่เป็นของตนเองประกอบด้วยบัญชีเงินฝากออมทรัพย์มีบัตรเอทีเอ็ม 2 เล่ม ไม่มีบัตรเอทีเอ็ม 2 เล่ม บัญชีเงินฝากประจำประเภท 3 เดือน 1 เล่ม และกองทุนรวม 1 กอง

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ 4 (คุณอชิรญา)

คุณอชิรญาเป็นผู้หญิง อายุ 27 ปี เป็นบุตรคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้อง 2 คน พักอาศัยอยู่กับ บิดา มารดา และพี่ชาย มารดาเคยเป็นพนักงานธนาคารแล้วลาออกตอนคลอดลูกคนที่ 2 จากนั้นมา ขายขนมหน้าแข็งใส หน้าปากซอยบ้าน ปัจจุบันเป็นแม่บ้านเต็มตัว บิดาเคยประกอบธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง

จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านวิทยาศาสตร์ จากสถาบันการศึกษาของรัฐบาล กำลังศึกษาปริญญาโทด้านบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ทำงานมาแล้ว 5 ปีครึ่ง ทำงานครั้งแรกกับบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งเป็นเวลา 3 ปี แล้วเปลี่ยนที่ทำงานมาทำที่บริษัทข้ามชาติแห่งหนึ่ง ทำหน้าที่ด้านการขาย

คุณอชิรญาได้รับเงินพิเศษเป็นเงินที่ได้ตามเทศกาล เช่น เงินแต่ะเอียจากญาติผู้ใหญ่ หรือเมื่อไปพบปะญาติผู้ใหญ่ ซึ่งตอนที่ยังเป็นเด็กเงินเหล่านี้จะฝากไว้กับมารดา เมื่อต้องการใช้ก็จะขอจากมารดาและจดไว้ว่า เบิกมาทำอะไร เหลือเงินที่มารดาอีกเท่าไร ส่วนใหญ่เป็นการเบิกเงินมาเพื่อจ่ายค่าลงทะเบียนเรียนพิเศษ ยกเว้นช่วงที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนำเงินมาซื้อสินค้าที่ต้องการตามวัย เช่น สินค้ายี่ห้อซาริโอ เป็นต้น

การตั้งเป้าหมายเก็บออมเงินในวัยเด็กมีเพียงครั้งเดียวคือเก็บสะสมเงินเพื่อนำเงินมาจ่ายค่าเรียนพิเศษ สำหรับเตรียมสอบเข้ามหาวิทยาลัย เป็นการเก็บสะสมจากการเงินที่ญาติผู้ใหญ่ให้ในวาระพิเศษเพียงครั้งเดียว

คุณอชิรญาวางแผนบริหารจัดการเงินของตนเอง เมื่อเห็นว่า มีรายได้มากขึ้นและต้องเสียภาษี คุณอชิรญาจึงต้องการหาหนทางที่จะลดภาระภาษี โดยเริ่มจากการซื้อประกันชีวิต เพื่อนำเงินที่จ่ายค่าเบี้ยประกันมาหักลดหย่อนก่อนนำรายได้ไปเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาประจำปี แต่ต่อมาเริ่มเปลี่ยนเป็นการลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (Long-term Fund) ซึ่งเป็นกองทุนรวมเพื่อการลงทุนระยะยาวที่สามารถนำมาหักลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้เช่นเดียวกัน และมีระยะเวลาที่ต้องผูกพันน้อยกว่าการซื้อประกันชีวิต

การจัดการเงินได้รายได้รายเดือนนั้น คุณอชิรญาจะทำโดยโอนเงินเดือนที่ได้รับผ่านบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ไปลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาวเป็นจำนวนที่แน่นอนจำนวนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งจะนำไปซื้อกองทุนตราสารหนี้ที่คุณอชิรญากำหนดวัตถุประสงค์ไว้เพื่อจ่ายค่าเล่าเรียน ส่วนเงินที่เหลือจะนำไปซื้อกองทุนตราสารหนี้ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเงินสำหรับการใช้จ่ายประจำวัน

ทุก ๆ วันจันทร์ คุณอชิรญาจะขายกองทุนตราสารหนี้ในจำนวนที่ประมาณการณ์ว่าเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันตลอด 1 สัปดาห์ข้างหน้าและฝากไว้ในบัญชีเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์ที่มีบัตรเอทีเอ็ม ในระหว่างสัปดาห์ คุณอชิรญาจะใช้บัตรเอทีเอ็มในการเบิกเงินมาเพื่อใช้จ่ายในแต่ละวัน ซึ่งในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์จะมียอดเงินคงเหลือเพียงหลักพันเท่านั้น

นอกจากนี้ ในปัจจุบันยังเก็บเงินร่วมกับแฟน โดยนำเงินลงทุนในกองทุนตราสารหนี้กองใหม่ ซึ่งเป็นการลงเงินจำนวนเท่า ๆ กันทุกครั้ง เพื่อเตรียมการสำหรับการแต่งงานและสร้างครอบครัว

การเก็บออมเงินของคุณอชิรญานอกจากมุ่งหวังสร้างเงินออมแล้ว คุณอชิรญายังใช้เป็นวิธีควบคุมการใช้จ่ายของตนเองด้วย

จะเห็นได้ว่า คุณอชิรญามีการวางแผนและตั้งเป้าหมายเก็บออมเงินอย่างมีระบบ โดยแบ่งเงินรายได้จัดสรรลงสู่บัญชีเงินฝากที่กำหนดวัตถุประสงค์การนำไปใช้อย่างแน่ชัด ประกอบด้วย การออมเงินเพื่อจ่ายค่าเล่าเรียน การออมเงินเพื่อแต่งงานและสร้างครอบครัว

ด้วยวิธีการเก็บออมที่ทำอย่างเคร่งครัด สม่าเสมอและแน่วแน่กับความตั้งใจของตนเอง คุณอชิรญาจึงสามารถเก็บออมเงินได้มากพอที่จะนำมาใช้จ่ายเป็นค่าเรียนพิเศษในระดับมัธยมและค่าเล่าเรียนในระดับปริญญาโท สาเหตุที่ทำให้คุณอชิรญามีความแน่วแน่ในการเก็บออมเงินเนื่องมาจากไม่ต้องการเป็นภาระให้กับครอบครัว

คุณอชิรญาศึกษาเกี่ยวกับการจัดการการเงินด้วยการศึกษาดูด้วยตนเองผ่านหนังสือเกี่ยวกับการบริหารการเงินและการค้นคว้าหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต จนกระทั่งมีความสนใจและยอมรับคำแนะนำจากบุคคลในอินเทอร์เน็ตที่อ้างตัวว่า เป็นพนักงานธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งผ่านกระดานสนทนา บุคคลผู้นี้จะเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินทรัพย์ทางการเงินที่น่าสนใจลงทุน เป็นผู้ให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาอันเกี่ยวเนื่องกับธนาคารแห่งนั้นเสมอ คุณอชิรญาจึงมีความไว้วางใจและตัดสินใจนำเงินที่ตนเองต้องการจะออมไปลงทุนในผลิตภัณฑ์ทางการเงินของธนาคารพาณิชย์แห่งนี้ เพราะมีความมั่นใจถึงผลตอบแทนและการได้รับการอธิบายถึงสิ่งที่ตนเองสงสัยและไม่เข้าใจได้เป็นอย่างดี

การซื้อสินค้าจะซื้อสินค้าที่มีราคาไม่สูง และมีสิ่งของไว้ใช้เท่าที่จำเป็น จะไม่จัดหาสิ่งของเครื่องใช้มาเก็บไว้เผื่อสำหรับโอกาสต่าง ๆ หากจำเป็นต้องซื้อสินค้าจะเลือกซื้อสินค้าที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูงสุดเท่าที่จะสามารถจ่ายได้ เช่น ซื้อรถยนต์ก็เลือกรุ่นที่ถูกที่สุด แม้ว่าจะมีรายได้มากพอที่จะซื้อรุ่นที่มีราคาแพงกว่าได้ ก็ไม่ซื้อ

คุณอชิรญาจะพยายามไม่สร้างหนี้ เพราะไม่ต้องเสียค่าดอกเบี้ย แต่ถ้าเป็นการผ่อนโดยไม่มีดอกเบี้ยก็จะผ่อน

คุณอชิรญาใช้บัตรเครดิตเพื่อซื้อสิ่งของอุปโภคบริโภคของครอบครัว และจ่ายค่าน้ำมันรถยนต์ เพราะจะได้รับส่วนลดค่าน้ำมันจากการใช้บัตรเครดิต การจ่ายเงินชำระค่าใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตจะจ่ายทั้งหมดเต็มจำนวนภายในกำหนดที่ใบแจ้งหนี้ได้ระบุไว้

คุณอชิรญาให้ความหมายของเงินออม ว่าหมายถึง เงินที่ไม่ต้องนำมาใช้จนกว่าจะไม่มีรายได้จากการทำงานอีกต่อไป (เกษียณหรือว่างงาน) ปัจจุบันคุณอชิรญามีทรัพย์สินในครอบครอง

ได้แก่ รถยนต์ 1 คัน บัญชีเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์ 1 เล่ม กองทุนรวมตราสารหนี้ 3 กอง กองทุนรวมหุ้นระยะยาว 1 กอง กรมธรรม์ประกันชีวิต 1 ฉบับ

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ 5 (คุณธนภักย์)

คุณธนภักย์เป็นผู้หญิง อายุ 27 ปี เป็นบุตรคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้อง 3 คน เกิดที่จังหวัดในภาคกลาง ย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพตั้งแต่ระดับประถม คุณพ่อคุณแม่มาทำงานในกรุงเทพ คุณพ่อรับราชการทหาร คุณแม่เป็นแม่บ้านพักอาศัยอยู่ในที่พักของทางราชการที่คุณพ่อสังกัด

คุณธนภักย์จบการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาเศรษฐศาสตร์ จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ กำลังศึกษาระดับปริญญาโทด้านบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คุณธนภักย์เริ่มทำงานครั้งแรกที่ซูเปอร์มาร์เก็ตชื่อดังแห่งหนึ่ง มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกำหนดราคาสินค้าของร้านค้า จากนั้นไม่นานลาออกไปทำงานที่ธนาคารพาณิชย์ของเอกชนแห่งหนึ่งเป็นเวลาประมาณ 2 ปี ปัจจุบันย้ายมาทำงานอยู่ที่ธนาคารพาณิชย์ของเอกชนอีกแห่งหนึ่ง รับผิดชอบด้านการให้สินเชื่อมาเป็นเวลา 3 ปี

คุณธนภักย์มีรายได้จากการทำงานช่วงปิดภาคเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คุณธนภักย์จะเก็บเงินจำนวนดังกล่าวไว้เพื่อซื้อสิ่งของเครื่องใช้ที่ต้องการโดยมีวิธีการจัดเก็บด้วยการเก็บไว้กับตัว เงินที่เก็บไว้คุณธนภักย์จะนำเงินบางส่วนไปซื้อของที่อยากได้ อาทิ ชุดนักเรียนใหม่ กระเป๋านักเรียนใหม่ ของใช้จุกจิก เช่น กระเป๋าใส่ดินสอ ปากกา ผ้าเช็ดหน้า ยีห้อ ซารีโอ เนื่องจากของใช้แบบนี้คุณแม่จะซื้อให้เป็นเวลา เช่น ชุดนักเรียน กระเป๋านักเรียน ซื้อให้ 3 ปี 1 ครั้ง และถ้าหากเป็นของใช้จุกจิกคุณแม่มองว่าเป็นของใช้ฟุ่มเฟือย จะไม่ให้เงินไปซื้อของเหล่านั้นโดยเด็ดขาด

เมื่อคุณธนภักย์มีรายได้จากการทำงาน คุณธนภักย์จัดการเงินได้รายเดือนโดยการแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นเงินเก็บที่จะนำออกมาใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ เช่น ค่าเล่าเรียน เงินส่วนนี้จะเก็บไว้ในบัญชีเงินฝากธนาคารประเภทฝากประจำ อีกส่วนหนึ่งมีไว้สำหรับใช้จ่ายรายวัน โดยจะควบคุมการใช้จ่ายโดยการกำหนดจำนวนเงินที่ต้องการนำไปใช้จ่ายในแต่ละวันให้ไม่เกินวันละ 200 บาท และจะพยายามให้ตัวเองใช้จ่ายไม่เกินจำนวนที่กำหนดไว้ ส่วนใหญ่แล้วสามารถทำได้ตามที่ตั้งใจไว้ เว้นเสียแต่ค่าใช้จ่ายเชิงสังคม เช่น ค่าของขวัญวันเกิดเพื่อน ค่าของขวัญวันแต่งงานเพื่อน ที่ทำให้ไม่เป็นไปตามที่กำหนด

สาเหตุที่ทำให้คุณธนภักย์ต้องการเรียนต่อปริญญาโทเนื่องมาจากหากสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทจะช่วยให้การเลื่อนชั้นการทำงานเป็นได้รวดเร็วขึ้น กอปรกับในขณะนั้น เพื่อนที่เรียนจบปริญญาตรีมาพร้อมกัน เรียนระดับปริญญาโทหรือจบระดับปริญญาโทหลายคนแล้ว

คุณธนภักย์เก็บออมเงินสำหรับค่าเล่าเรียนระดับปริญญาโทโดยได้เงินจำนวนนี้มาจากรายได้พิเศษที่เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากเงินเดือน คุณธนภักย์กั้นเงินจำนวนนี้ไปเก็บต่างหากจากเงินใช้จ่ายประจำวันด้วยการนำไปฝากไว้ในบัญชีเงินฝากประจำ

สิ่งที่ทำให้คุณชนกัลย์สามารถมีเงินออมได้ เนื่องมาจาก การปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตด้วยความประหยัดมัธยัสถ์เป็นอย่างดีของคุณยายและมารดาซึ่งเป็นแม่บ้านไม่ได้ประกอบอาชีพมีรายได้แต่สามารถมีเงินเก็บออมได้ด้วยการสะสมเงินได้ของบิดา จนมีเงินเก็บเป็นจำนวนไม่น้อย ประกอบกับค่าอบรมสั่งสอนของมารดา ที่กล่าวว่า เมื่อทำงานมาแล้วต้องมีเงินเก็บไม่เช่นนั้นเป็นการทำงานที่เสียเปล่า รวมทั้งคำแนะนำในการจัดสรรเงินของคนรักถึงวิธีการที่จะทำให้มีเงินเก็บด้วยการแบ่งเงินไปฝากในบัญชีเงินฝากธนาคารหลาย ๆ บัญชีรวมถึงการแบ่งเงินที่จะใช้จ่ายออกเป็นส่วน ๆ

เมื่อคุณชนกัลย์ต้องการซื้อสิ่งของใดๆ จะใช้วิธีการเก็บสะสมเงินเพื่อให้มีเงินเพียงพอสำหรับสิ่งของนั้น ๆ ซึ่งคุณชนกัลย์สามารถทำได้เช่นนั้นตั้งแต่ยังเด็ก เพราะการขอเงินจากมารดานอกเหนือจากค่าเล่าเรียนนั้นทำได้ยากมาก จึงทำให้คุณชนกัลย์มีความอดทนอดกลั้นต่อการควบคุมตนเองเพื่อให้มีเงินออมดังกล่าว คุณชนกัลย์ไม่มีพฤติกรรมสร้างภาระหนี้สิน ไม่ว่าจะเป็นหนี้ในระบบหรือนอกระบบ เพราะไม่ต้องการเสียดอกเบี้ย

รูปแบบการใช้ชีวิตของคุณชนกัลย์เป็นไปอย่างเรียบง่าย ส่วนใหญ่จะอยู่บ้าน ไม่ค่อยไปเที่ยว ถ้าไปเที่ยวก็จะไปกับครอบครัวหรือคนรัก

แม้คุณชนกัลย์จะทำงานอยู่ในสถาบันการเงิน และมีบัตรเครดิต แต่คุณชนกัลย์จะไม่ค่อยใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต จะใช้เฉพาะเมื่อจำเป็นจริง ๆ ซึ่งการจ่ายชำระค่าใช้จ่ายตามบัตรเครดิตจะจ่ายชำระหลังได้รับใบแจ้งหนี้ทันทีที่มีโอกาส ไม่รอให้ถึงวันครบกำหนดชำระที่สถาบันการเงินแจ้งไว้ในใบแจ้งหนี้

คุณชนกัลย์ให้ความหมายของเงินออม คือ เงินที่เก็บสะสมไว้ใช้เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินในอนาคต หรือหากมีความจำเป็นเช่น จะแต่งงาน ก็สามารถนำเงินเก็บออมนั้นมาใช้ได้ ทรัพย์สินที่คุณชนกัลย์ครอบครองอยู่ในปัจจุบันประกอบด้วย เงินฝากธนาคารประเภทเงินฝากประจำ 1 เล่ม และเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์ 1 เล่ม

ผู้ร่วมวิจัยคนที่ 6 (คุณฉัตรดิษฐ์)

คุณฉัตรดิษฐ์เป็นผู้หญิง อายุ 27 ปี เป็นบุตรคนสุดท้องในจำนวนพี่น้อง 4 คน ภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดในภาคกลาง บิดาแยกจากครอบครัวไปทำงานต่างประเทศตั้งแต่ผู้ร่วมวิจัยยังเล็ก มารดาเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียนและความเป็นอยู่ของลูก ๆ เกือบทุกคน ก่อนที่บิดาจะแยกออกไป มารดาประกอบอาชีพทำนาพร้อมกับทำขนมไทยขายตามเทศกาลหรือเมื่อมีคนมาสั่งทำ แต่หลังจากที่บิดาแยกไป มารดาจึงให้คนอื่นเช่าทำนา ปัจจุบันมารดาประกอบอาชีพทำขนมขายตามเทศกาลหรือตามแต่ที่มีคนสั่งและรับจ้างเย็บเสื้อผ้าที่มีผู้มาสั่งทำ

คุณฉัตรรัตน์จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนในจังหวัดบ้านเกิด จบชั้นปริญญาตรีจากคณะศึกษาศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาล ปัจจุบันกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คุณฉัตรรัตน์ทำงานเป็นครูแนะแนวที่โรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของเอกชน นับตั้งแต่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีจนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลาประมาณ 4 ปี

ในวัยเด็ก คุณฉัตรรัตน์จะเก็บเงินจากเงินเหลือจ่ายที่มารดาให้ไว้เพื่อใช้จ่ายรายวันหรือรายสัปดาห์ด้วยการหยอดกระปุกเพื่อนำไปซื้อสิ่งของที่ต้องการ นอกเหนือจากที่มารดาให้ค่าใช้จ่ายประจำมาแล้ว เช่น ค่าเครื่องเขียน ซึ่งจำนวนเงินค่าใช้จ่ายประจำที่ได้รับจากมารดาเป็นจำนวนเงินที่มารดาให้คุณฉัตรรัตน์ประมาณการเองว่า ต้องการได้รับเท่าไรจึงจะเพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในวันเปิดเรียน

การเก็บออมอย่างเป็นระบบของคุณฉัตรรัตน์ เริ่มต้นครั้งแรกจากโครงการส่งเสริมการออมของทางโรงเรียน โดยมีการให้นักเรียนเปิดบัญชีเงินฝาก ทุกวันทีไปโรงเรียนจะนำเงินไปให้คุณครูประจำชั้น และคุณครูประจำชั้นจะเป็นคนนำไปฝากเข้าบัญชีให้ เงินที่ฝากไว้ทั้งหมดรวมกับดอกเบี้ยเงินฝากได้รับกลับคืนตอนที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6

ตอนเด็ก คุณฉัตรรัตน์เคยตั้งเป้าหมายเก็บออมเงินเพื่อซื้อจักรยาน โดยมารดาแสดงความจำนงว่า จะช่วยสมทบให้ครึ่งหนึ่งของราคาจักรยาน การเก็บเงินครั้งนั้นสามารถทำได้สำเร็จ วิธีการที่ทำให้สำเร็จคือ การนำเงินหยอดลงในกระปุกที่ไม่มีที่เปิดเพื่อนำเหรียญออกมาใช้ คุณฉัตรรัตน์เชื่อว่า หากเก็บไว้ในกระปุกที่เปิดออกได้ ตนเองน่าจะไม่สามารถหักห้ามใจให้ไม่แตะกระปุกนำเงินออกมาใช้ได้

หลังจากนั้น คุณฉัตรรัตน์ได้ตั้งเป้าเก็บเงินเพื่อซื้อกีตาร์ แต่เมื่อเก็บเงินได้ตามจำนวนที่เพียงพอสำหรับการซื้อกีตาร์แล้ว ไปขออนุญาตมารดา แต่ไม่ได้รับอนุญาต จึงไม่ได้ซื้อตามที่ตั้งใจไว้ ซึ่งวิธีการตั้งเป้าหมายเก็บเงินเช่นนี้ คุณฉัตรรัตน์ก็นำมาใช้อีกหลายต่อหลายครั้ง

นับจากเรียนมัธยม คุณฉัตรรัตน์เริ่มบริหารจัดการเงินเหลือจากการใช้จ่ายเพื่อซื้อสิ่งของที่ต้องการนอกเหนือจากที่มารดาซื้อให้แล้ว เมื่อคุณฉัตรรัตน์เรียนระดับปริญญาตรี ซึ่งต้องย้ายจากการพักอาศัยกับมารดาในต่างจังหวัด เพื่อมาศึกษาในกรุงเทพฯ มารดายังคงใช้วิธีการให้คุณฉัตรรัตน์ประมาณรายจ่ายที่จำเป็น เพื่อกำหนดเป็นเงินที่มารดาจะให้แก่คุณฉัตรรัตน์ การประมาณการรายจ่ายนี้กำหนดเป็นรายเดือน และคุณฉัตรรัตน์ต้องพยายามใช้จ่ายให้ไม่เกินวงเงินดังกล่าว เพราะการขอเงินเพิ่มจากมารดาเป็นเรื่องยาก จึงเสมือนกับคุณฉัตรรัตน์ได้รับการฝึกหัดบริหารเงินเดือนนับแต่นั้นมา

ดังนั้น เมื่อคุณฉัตรรัตน์เริ่มทำงานมีรายได้เป็นของตัวเอง คุณฉัตรรัตน์ก็ทำการบริหารจัดการเงินรายได้เพื่อให้เพียงพอต่อการใช้จ่ายของตนเอง ด้วยการประมาณการรายจ่ายรายเดือน เพื่อจะได้จัดสรรลงสู่ค่าใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ค่ารถโดยสาร ค่าอาหาร ค่าใช้สอยส่วนตัว เงินให้

มารดา เงินให้พี่เพื่อช่วยค่าใช้จ่ายในบ้าน (คุณจิตติรัตน์อาศัยอยู่กับพี่สาวและครอบครัวของพี่สาว) และวางแผนว่า ตนเองต้องมีเงินเหลือติดบัญชีไว้อย่างน้อยห้าร้อยบาททุกเดือน และจำนวนเงินคงเหลือนี้จะต้องทบขึ้นเรื่อย ๆ คือ เมื่อผ่านไปสองเดือนในบัญชีต้องมีเงินเหลือติดบัญชีอย่างน้อยหนึ่งพันบาท เช่นนี้ไปเรื่อย ๆ หากเดือนใดใช้เงินเกินไป ทำให้มีเงินคงเหลือน้อยกว่าที่ตั้งใจไว้ เดือนถัดไปคุณจิตติรัตน์จะลดการใช้จ่ายลงเพื่อชดเชยกับเงินที่ลดลงไป นอกจากนี้ คุณจิตติรัตน์ยังใช้วิธีการจดบันทึกรายรับรายจ่ายรายวันนับตั้งแต่วันที่ทำงานวันแรกจนทำงานมาได้ประมาณสามปี จึงหยุดการจดบันทึก เพราะคิดว่า ตนเองมีข้อมูลเกี่ยวกับการใช้จ่ายมากพอและสามารถจัดการกับค่าใช้จ่ายได้ดีพอสมควรเป็นที่พอใจของตนเองแล้ว

หลังจากใช้วิธีการกำหนดจำนวนเงินคงเหลือขั้นต่ำในบัญชีเป็นระยะเวลาานพอสมควรและในภายหลังได้ปรับเพิ่มเงินสะสมรายเดือนเป็นหนึ่งพันบาท ทำโดยการนำไปฝากในบัญชีเงินฝากธนาคารแบบฝากออมทรัพย์พิเศษที่กำหนดจำนวนเงินฝากรายเดือนและระยะเวลาการฝาก ตามคำแนะนำของเพื่อนรุ่นพี่ เพราะจะได้รับผลตอบแทนที่เป็นดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่า และจะช่วยบังคับตัวเองได้ดีขึ้น เนื่องจากถอนไม่ได้จนกว่าจะครบระยะที่ทำได้กับธนาคาร

หลังจากที่เริ่มทำงานคุณจิตติรัตน์จัดการให้มีการเก็บออมเงินอย่างเป็นระบบโดยกำหนดจำนวนเงินขั้นต่ำในแต่ละเดือน ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ในตอนแรกการเก็บออมเงินยังไม่มีกำหนด วัตถุประสงค์การใช้เงินออม แต่หลังจากทำงานมาระยะหนึ่ง ก็คิดว่า จะเรียนต่อระดับปริญญาโท จึงสำรวจจำนวนเงินที่ตนเองเก็บสะสมไว้ พบว่า เพียงพอสำหรับค่าลงทะเบียนเรียนประมาณครึ่งหนึ่งของค่าลงทะเบียนเรียนตลอดหลักสูตร จึงตัดสินใจสมัครเรียน และยังคงเก็บสะสมเงินออมเพื่อจ่ายค่าลงทะเบียนเรียนอีกส่วนหนึ่งซึ่งจะถึงเวลาจ่ายในอีกระยะหนึ่งหลังจากเข้าเรียนได้แล้ว

ความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่ต้องการมีเงินเหลือเก็บจากรายได้เป็นของตนเอง แม้จะเป็นคนที่รู้สึกว่าตนเองใช้จ่ายฟุ่มเฟือย แต่ก็จะมีสติรู้ตัว คอยเตือนตัวเองให้ตรวจสอบเงินคงเหลือให้อยู่ในระดับที่ตนเองตั้งใจเสมอ หากในบางครั้ง ใช้จ่ายมากเกินไปจนกระทั่งเงินคงเหลือมีน้อยกว่าที่กำหนด จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยการควบคุมตนเองให้มีการใช้จ่ายน้อยลงรวมถึงการแสวงหาวิธีการที่จะทำให้ตนเองลดค่าใช้จ่ายลงได้แม้ว่าอาจจะต้องลำบากมากขึ้น ตัวอย่างที่คุณจิตติรัตน์แสดงไว้คือ การค้นหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนวิธีการเดินทางจากเดินทางด้วยรถยนต์โดยสารมาเป็นรถไฟเพื่อลดค่าใช้จ่าย แต่อาจเพิ่มระยะเวลาในการเดินทาง จึงอาจเหนื่อยมากขึ้น

บุคคลในครอบครัว ได้แก่ มารดา พี่สาว เป็นแบบอย่างของความประหยัด มารดาเป็นผู้ที่พิจารณาความเหมาะสมของการใช้จ่ายอยู่เสมอ ถ้าควรจะประหยัดก็ต้องประหยัด แต่ถ้าสิ่งใดสมควรจ่ายและคุ้มกว่าก็จ่าย คุณจิตติรัตน์รับรู้มาโดยตลอดว่า พี่สาวจะไม่เคยขอเงินมารดา นอกเหนือจากค่าเล่าเรียน และเมื่อมีรายได้เป็นของตัวเองก็ส่งเงินให้มารดาด้วย ซึ่งคุณจิตติรัตน์ก็ทำตามอย่างพี่สาว

การตั้งเป้าหมายการออมเงินของคุณจิตรัตน์จะเป็นการตั้งเป้าหมายและทำให้สำเร็จเป็น เรื่อง ๆ ไป ไม่มีการตั้งเป้าหมายออมเงินโดยมีวัตถุประสงค์หลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กัน

คุณจิตรัตน์มีวิธีการใช้จ่ายที่มีธัยสต์ คำนึงถึงความสมเหตุสมผลในการใช้จ่าย พิจารณา ความจำเป็นในการซื้อสิ่งของว่า ตนเองมีสิ่งของแบบเดียวกันที่ยังใช้ได้หรือไม่ หากยังไม่มีหรือมี แต่อยู่ในสภาพใช้ไม่ได้หรือเกือบใช้ไม่ได้ ก็จะพิจารณาว่า เหมาะสมที่จะซื้อ คุณจิตรัตน์จะตัดสินใจ ซื้อได้อย่างง่ายดาย

คุณจิตรัตน์ให้ความหมายของเงินออมไว้ว่า เป็นเงินที่เก็บไว้เพื่อนำมาใช้เมื่อต้องการหรือ จำเป็นใช้จ่ายเป็นพิเศษนอกเหนือจากที่ใช้อยู่เป็นประจำ ทรัพย์สินที่คุณจิตรัตน์ครอบครองอยู่ใน ปัจจุบัน ประกอบด้วย บัญชีเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์แบบกำหนดจำนวนเงินฝากและ ระยะเวลาไม่เกิน 1 เล่ม และบัญชีเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์ 1 เล่ม

ตอนที่ 2 สรุปประเด็นการจัดการการเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออมเพื่อเป็นค่าเล่าเรียนระดับปริญญาโท

จากข้อมูลส่วนบุคคลและการจัดการการเงินเพื่อให้มีเงินออมของผู้ร่วมวิจัยแต่ละราย ผู้วิจัย จึงได้นำข้อมูลที่เกี่ยวข้อกับการจัดการการเงิน เพื่อให้มีเงินเก็บออม สำหรับเป็นค่าเล่าเรียนระดับปริญญาโท มาเสนอไว้เป็นข้อมูลสรุปรายบุคคล เพื่อให้สามารถเข้าใจรายละเอียดของผู้ร่วมวิจัย แต่ละรายได้ดียิ่งขึ้นดังตาราง 2

ตาราง 2 สรุปประเด็นการจัดการการเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออมสำหรับเป็นค่าเล่าเรียนระดับปริญญาโท

ผู้ร่วมวิจัย (นามสมมติ)	จุดเริ่มต้น การออมเพื่อการศึกษา	การตั้งเป้าหมายเก็บออมเงินเพื่อนำมาใช้เป็นค่าเล่าเรียนระดับปริญญาโท	การจัดการรายได้สำหรับค่าเล่าเรียน	การจัดการค่าใช้จ่ายเพื่อให้มีเงินเก็บออม	สิ่งที่ทำประกอบการจัดการรายได้และค่าใช้จ่าย
สาธิตา	เพื่อนรุ่นเดียวกันเรียนปริญญาโทแล้วหลายคนสอบถามผู้ปกครองเพื่อขอรับการสนับสนุนทางการเงินแล้ว แต่ได้รับการยับยั้งการเรียนต่อ เพราะผู้ปกครองเห็นว่าค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง	กำหนดจำนวนเงินและระยะเวลาที่ต้องการจะเก็บออมเพื่อนำมาใช้เป็นค่าเล่าเรียน และวางแผนการเก็บออมเป็นรายเดือน	จัดสรรเงินรายได้ที่ต้องการนำมาใช้เพื่อการเล่าเรียนไปฝากไว้ในบัญชีเงินฝากประจำ 3 เดือน	ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายโดยลดปริมาณการบริโภค ค่าหนึ่งถึงการบรรลุเป้าหมายเงินออมอยู่เสมอ ๆ	ตรวจสอบยอดเงินในบัญชีเงินฝากเพื่อเป็นค่าเล่าเรียนอย่างสม่ำเสมอ หากมียอดเงินตามระยะเวลาต่ำกว่าที่วางแผนไว้จะปรับเพิ่มจำนวนเงินเก็บออมในเดือนถัดไปให้มากขึ้นเพื่อให้มียอดเงินเท่ากับที่วางแผน
จรัญชัย	หลังจากมีเงินเหลือจ่ายที่สะสมไว้มากพอที่จะเรียนจึงตัดสินใจนำเงินจำนวนดังกล่าวมาใช้ในการเรียน เพราะมีความตั้งใจตั้งแต่เมื่ออายุยังน้อยว่าจะเรียนให้สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้	ไม่มีการวางแผนการเก็บออมตามช่วงเวลาเพื่อนำมาใช้เป็นค่าเล่าเรียน เงินที่ใช้เป็นค่าเล่าเรียนมาจากเงินเหลือจากการใช้จ่ายตามปกติ	หลังจากมีเงินเหลือจ่ายมากเพียงพอสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการลงทะเบียนเรียนระดับปริญญาโทตลอดหลักสูตร นำเงินจำนวนดังกล่าวไปฝากไว้ในบัญชีเงินฝากประจำ 3 เดือน	ใช้จ่ายตามปกติเพราะเป็นการเก็บออมเงินจากเงินเหลือจ่าย	ไม่นำเงินส่วนที่ฝากไว้ในบัญชีเงินฝากเพื่อการเรียนมาใช้จ่ายอย่างอื่น
ประสิทธิ์า	ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีนัก จึงเก็บออมเงินเพื่อการศึกษามาตั้งแต่อายุยังน้อย	วางแผนการเก็บออมเงินเป็นรายเดือนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับค่าเล่าเรียน	จัดสรรเงินรายได้ที่ต้องการนำมาใช้เพื่อการเล่าเรียนไปฝากไว้ในบัญชีเงินฝากประจำ 3 เดือน	กำหนดวงเงินที่จะนำไปใช้จ่ายหรือเก็บออมสำหรับสิ่งต่าง ๆ เป็นรายเดือน	ตรวจสอบการใช้จ่ายของตนเองให้อยู่ในวงเงินโดยอาศัยความทรงจำเป็นหลัก

ตาราง 2 (ต่อ) สรุปประเด็นการจัดการการเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออมสำหรับเป็นค่าเล่าเรียนระดับปริญญาโท

ผู้ร่วมวิจัย(นามสมมติ)	จุดเริ่มต้น	การตั้งเป้าหมายเก็บออมเงินเพื่อนำมาใช้เป็นค่าเล่าเรียนระดับปริญญาโท	การจัดการรายได้สำหรับค่าเล่าเรียน	การจัดการค่าใช้จ่ายเพื่อให้มีเงินเก็บออม	สิ่งที่ทำประกอบการจัดการรายได้และค่าใช้จ่าย
อชิรญา	ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ดีนัก และไม่ต้องการให้ผู้ปกครองไปกู้ยืมเพื่อนำมาจ่ายค่าเล่าเรียนให้ตนเอง	วางแผนการเก็บออมเงินเป็นรายเดือนเพื่อนำมาใช้เป็นค่าเล่าเรียน	จัดสรรเงินรายได้ที่ต้องการนำมาใช้เพื่อการเล่าเรียนไปลงทุนในกองทุนรวมตราสารหนี้	กำหนดวงเงินการใช้จ่ายเป็นรายสัปดาห์ ประมาณสัปดาห์ละ 3,000 บาท ควบคุมจำนวนและราคาสิ่งของที่มีไว้เพื่อใช้ส่วนตัวให้พอเพียงกับการดำรงชีพเท่านั้น	-
ธนภัลย์	หากจบปริญญาโทจะมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานประกอบกับเพื่อนรุ่นเดียวกันเรียนปริญญาโทแล้วหลายคน	ไม่ได้วางแผนการเก็บออมเงินเพื่อนำมาใช้เป็นค่าเล่าเรียน โดยเฉพาะ เงินที่นำมาใช้เป็นค่าเล่าเรียนมาจากรายได้พิเศษ	นำเงินรายได้พิเศษฝากในบัญชีเงินฝากประจำ 3 เดือน	กำหนดวงเงินการใช้จ่ายสำหรับค่าอาหารเป็นรายวัน วันละ 200 บาท	-
ฐิติรัตน์	หลังตัดสินใจว่าจะเรียนต่อจึงสำรวจความเพียงพอของจำนวนเงินที่ตนเองเก็บสะสมมาตั้งแต่เริ่มทำงาน แล้วจึงเริ่มต้นออมเงินเพื่อการศึกษาย่างจริงจัง	วางแผนการเก็บออมเงินเป็นรายเดือนแต่ไม่ได้กำหนดวัตถุประสงค์อย่างจำเพาะเจาะจงว่าจะนำมาใช้เป็นค่าเล่าเรียนในตอนแรก	กำหนดจำนวนเงินคงเหลือขั้นต่ำรายเดือนในบัญชีเงินฝากที่มีไว้เพื่อการใช้จ่ายตามปกติ	ควบคุมการใช้สิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวอย่างละเอียดถี่ถ้วน	จัดบันทึกรายจ่ายทุกวัน

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบการคิดเกี่ยวกับการจัดการเงินรายได้และค่าใช้จ่าย เพื่อให้มีเงินเก็บออมสำหรับค่าใช้จ่ายในการเรียนระดับปริญญาโท โดยใช้แนวคิดการคิดเชิงบัญชี และสมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรมมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์การคิด ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบวิเคราะห์ระหว่างกรณีศึกษา (cross-case analysis) ด้วยการพิจารณาจากความเหมือนและความแตกต่างกัน (Stake. 2006: 6) ของรูปแบบที่ไปด้วยกันได้ (pattern matching) ของผู้ร่วมวิจัยแต่ละราย (Yin. 2003: 116-120) ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การคิดเกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคล

1. การคิดเกี่ยวกับการสร้างเงินออมเพื่อการศึกษา
2. การคิดเกี่ยวกับการจัดการรายได้
3. การคิดเกี่ยวกับการจัดการค่าใช้จ่าย

ตอนที่ 2 การสังเคราะห์การจัดการการเงินส่วนบุคคล

1. กระบวนการจัดการการเงินเพื่อให้มีเงินออมของผู้ร่วมวิจัย
2. บุคลิกลักษณะของผู้ที่ใช้การคิดเชิงบัญชีประกอบการตัดสินใจ

ตอนที่ 1 การคิดเกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคล

1. การคิดเกี่ยวกับการสร้างเงินออมเพื่อการศึกษา

1.1 ความตั้งใจที่จะออมเพื่อการศึกษา

ผู้ร่วมวิจัยทุกรายกล่าวว่า ตนเองมีความต้องการเรียนต่อในระดับปริญญาโท ทำให้ผู้ร่วมวิจัยทำการวางแผนการออมเงิน ผู้ร่วมวิจัยบางรายกล่าวว่า ตนเองต้องกำหนดเป้าหมายการออมไว้ อย่างแน่นอนสำหรับแต่ละช่วงเวลา ผู้ร่วมวิจัยส่วนใหญ่จะวางแผนเป็นรายเดือนสอดคล้องกับระยะเวลาการได้รับเงินรายได้ประจำ จากการกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการที่ผู้ร่วมวิจัยเหล่านี้ คิดถึงความตั้งใจที่จะออมเงินรายได้บางส่วนไว้เพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นความพยายามในการจำกัด ปริมาณเงินที่จะไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปัจจุบันไม่ให้นำเงินรายได้ที่มีอยู่ทั้งหมดไปใช้จนไม่มีเงินเหลือเพื่อเก็บออม

“ตั้งใจจะเรียนปริญญาโทตั้งแต่เรียนจบปริญญาตรีแล้ว แต่ไปขอป๊า ป๊าป๊า ก็ขอ
เลขนะลูก คิดดี ๆ อะไรอย่างนี้ (ค่าใช้จ่าย)ค่อนข้างสูง ลองทำงานก่อนดีไหม...พอ
ทำงานได้ซัก 2 ปี ก็ เอาน่า เก็บเงินเองดีกว่า พอเริ่มคิดที่จะเรียนนี้ เราก็พอมีเงิน

เก็บอยู่บ้าง แต่ว่าก็ยังไม่พอ ก็ต้องเก็บเงินเพิ่ม ก็ 'plan' ไว้ปีหนึ่งเลย เก็บเงินแล้วก็ค่อยตัดสินใจมาสมัคร ...ต้องศึกษา(ค่าเล่าเรียน)ก่อน... เราก็อ 'plan' แล้วว่า ถ้าปีแรกนี่นะ เราควรจะมีซั๊กแสนหนึ่งไว้ก่อนเป็นทุน แล้วหลังจากนั้น ถ้าเราหามาได้ ก็ค่อย ๆ เก็บไปเรื่อย ๆ เก็บไปด้วย เก็บไปเรื่อย ๆ" คุณสาธิตา

“ความตั้งใจค่ะ เราต้องมีเป้าหมาย เราต้องทำให้ได้ คือความตั้งใจอย่างเดียวเลย ว่าต้องคิดถึงอนาคตค่ะ เราต้องการมีชีวิตที่ดีกว่านี้ อันนี้คือ 'plan' ที่เราต้องทำให้ได้ มันก็ไม่ถึงกับลำบากมากหรอกน่า ก็แค่ช่วงเดียว ถ้าเราเก็บได้ เราก็จะภูมิใจในตัวเอง คิดถึงตอนที่มันทำสำเร็จนะคะ โห เราต้องภูมิใจในตัวเองแน่เลย พ่อแม่ต้องภูมิใจอะไรอย่างนี้นะ ต้องยึด เราต้องยึดได้ ก็เลยทำให้มีพลังเหมือนกัน” คุณสาธิตา

“พอดีผมรู้ว่า ผมจะต้องมาเรียน ผมก็ต้องเก็บเงินไว้ก้อนหนึ่ง เพื่อที่จะมาหมุนมากกว่า” คุณจรัญชัย

“เป็นคนที่ไม่กล้าเสี่ยงครับ ถ้าพร้อมเมื่อไร คือตอนนั้นผมมีก้อนที่พอดีเลยนะ คือไม่ได้แบบมีเกิน 200,000 ผมก็พอแล้ว เรียนแล้ว ก็คือจะใช้ก้อนนี้แหละ คือจะไม่ได้ไปยุ่ง คือจะไม่ได้คาดหวังอะไรว่า อนาคตฉันจะต้องมีเงินมา 'โปะ' ในทอมสุดท้าย (มีเงิน)พอเรียนจบทั้งคอร์สก่อนแล้วค่อยเริ่มเรียน” คุณจรัญชัย

“ถ้าฝากประจำนะ ตอนนั้นนี่คือ เก็บในรูปออมทรัพย์ก่อนแล้วโยกมาเป็นประจำ เพราะเอามาจ่ายเงินโท ก็คือ พอรู้จำนวนเงินที่เราจะว่าพอจะเรียนโทได้โดยไม่ลำบากแล้ว ก็ตอนที่อยู่บริษัทแรก เก็บมาเรื่อยๆ จน 'โอเค' แล้วแหละ ก็จะย้ายมาเป็นประจำ เพื่อที่ว่า เราจะคำนวณค่าแต่ละเดือนมาจ่ายค่าเทอมอยู่ช่วงหนึ่งก็ฝากประจำไว้ เราก็มั่นใจว่า พอมันครบก็เอามาจ่ายพอดี พอดี ตลอด ก็เลยเลือกเป็นประจำไว้ บัญชีนี้เอาไว้เป็นทุนเรียนโท” คุณประสิทธิ์ดา

“พอเงินเดือนออกปั๊บจะเข้า LTF ห้าพัน อันนี้คือสองปีที่ผ่านมา เพราะว่าเริ่มเรียนคือต้องเก็บเป็นค่าเทอม เดือนละหนึ่งหมื่นบาท เทอมหนึ่งมันตกสี่เดือนค่าเทอมมันก็สี่หมื่นสอง ก็จะกันเข้ากองทุนตราสารหนี้” คุณอชิรญา

“ตอนที่เรเข้าไป(ทำงาน)ที่เบงค์(ชื่อธนาคารแห่งหนึ่ง) ช่วงนั้นก็มีไอที แล้วก็ มี รายได้พิเศษบางส่วนจากการทำงาน ก็เลยเอาส่วนนั้นมาใช้(จ่ายค่าเล่าเรียนปริญญาโท) ตอนนั้นหนูก็ตัดสินใจว่า ขอทำงานก่อน แล้วก็พอทำงานได้ประมาณ 2 ปี ก็มีประสบการณ์ก็มาใช้กับปริญญาโทได้ เพราะว่า เขา(หลักสูตรปริญญาโท) กำหนดไว้แล้ว (ต้องมีประสบการณ์การทำงานอย่างน้อย 2 ปี)” คุณชนกัลย์

“เริ่มเก็บออมก็คือ พอทำงานได้ซักพักหนึ่งคะ โรงเรียนเขาจะให้เปิดบัญชีเพื่อโอน เงินเดือนเข้า ธนาคารเขาก็จะให้ทำบัตรเอทีเอ็ม หนูก็ใช้วิธีการกะเอาจากค่าใช้จ่าย ทั้งหมดแล้วว่า อย่างน้อยก็ต้องมีติดบัญชีไว้ ทุกเดือนที่เงินเข้าไป ช่วงแรกเอาแค่ ห้าร้อยคือต้องเดือนอย่างน้อยต้องเหลือไว้ ห้าร้อยในบัญชี เดือนหน้าต้องเหลืออีก ห้าร้อย” คุณฉวีติรัตน์

“เงินเก็บเริ่มเก็บตั้งแต่ทำงานต้น ๆ ค่ะ ตอนที่ทำงานต้น ๆ ยังไม่ได้คิดว่า จะเก็บ เพื่อไปเรียน แต่รู้สึก ว่า ทำงานแล้วมันน่าจะ มีตั้งเก็บบ้าง อย่างน้อยเดือนละ เท่าไหร่เป็นขั้นต่ำก่อนอย่างนี้คะ” คุณฉวีติรัตน์

ในกรณีของคุณสาธิตาและคุณฉวีติรัตน์ได้กล่าวว่า มีบางเดือนที่ตนเองทำไม่ได้ตามเป้าหมาย รายเดือนที่วางไว้ ก็จะมี “เดือน” ตนเองว่า ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมค่าใช้จ่ายและปรับเปลี่ยนเงินที่จะนำเข้ามาสมทบให้มากขึ้นในเดือนถัดไป

“เราตั้งใจแล้วเราก็ต้องทำให้ได้ เราต้องเก็บเงินเองนี่ เราก็โอเคน่า ก็ค่อย ๆ เก็บมา แต่ก็ได้ไม่ได้ตามเป้าทุกเดือนนะคะ บางเดือนมันก็มีแอบฉีกมานิดนึง...แต่ก็พยายาม เก็บหอมรอมริบมาเรื่อย ๆ ...ก็ยิ่งพยายาม แบบเดือนหน้าก็พยายามเก็บเยอะกว่าเดือนนะ เออเนะเดือนนี้เราทำได้เท่านี้ โอนน้อยมาหน่อย เดือนหน้าก็พยายามเก็บ เพิ่มขึ้นให้ได้ตามเป้าที่เราวางไว้เป็นเดือน ๆ นะคะ” คุณสาธิตา

“มีเหมือนกันที่เงินเหลือไม่ถึง แต่สมมติว่า เดือนนี้รู้ตัวว่า ดึงออกมาเกินแล้ว เดือนหน้าต้องลด เก็บกักเข้าไปให้มันเท่าเดิมกับยอดที่มันควรต้องมี แล้วหนูก็เพิ่งมาหยุดเขียนบัญชีรายรับรายจ่ายเมื่อประมาณปีที่แล้ว ตั้งแต่ทำงานวันแรกเลยเนี่ย เขียนทุกวัน ค่ายรถเท่าไร กินอะไรซื้ออะไร ประมาณเมื่อปีที่แล้ว (พ.ศ. 2551) หนูแบบเลิก เลิกเขียน หนึ่งซีเกียจ แล้วก็รู้สึก ว่า มันพอคุมอยู่แล้วหละ แล้วมันต้องเก็บเท่าไรตามเป้าที่วางไว้” คุณฉวีติรัตน์

คุณอชิรญาและคุณธนภัสย์มีการกำหนดขอบเขตระยะเวลาการตั้งเป้าหมายให้สั้นกว่าหนึ่งเดือนเพิ่มขึ้นอีก คือ กำหนดวงเงินใช้จ่ายเป็นรายอาทิตย์และรายวันตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงการใช้ช่วงระยะเวลา (Time horizon) ที่สั้นขึ้นเพื่อประโยชน์ในการบรรลุเป้าหมายการออมเงินและเพื่อความสะดวกในการตรวจสอบผลการเก็บออมเงินของตนเองอีกด้วย

“จะเหลือในบัญชีแค่พอใช้ อาทิตย์แต่ละอาทิตย์เท่านั้น คือเราจะคิดไว้เลยว่า อาทิตย์หนึ่ง สมมติว่าเราจะใช้เงินสามพัน นับอังคารจนถึงศุกร์ คือวันจันทร์เราจะขายกองทุนสามพัน อาจจะเหลือหน่อย อาจจะห้าพัน เพื่อเหลือเผื่อขาด แล้วเราก็เอาเงินสดไปใช้ เพราะฉะนั้น เอทีเอ็มมีเงินแค่หลักพันเท่านั้น แต่จะขายกองทุนทุกอาทิตย์ ทุกอาทิตย์” คุณอชิรญา

“เราจะ ‘fix’ ตัวเองว่า วันหนึ่ง เราต้องแบ่งเลยว่า ใช้ได้แค่สองร้อย อันนี้ เอา ณ ปัจจุบันแล้วกัน ก็คือ ทุกเดือน คือเงินอื่นไปหมดแล้วนะคะ...รายได้ที่เราจะเก็บ เราก็กันไปแล้ว ค่าใช้จ่ายรายวันเราไม่ควรเกินวันละสองร้อยบาทนะคะ สองร้อยนี้ จะไม่เกี่ยวกับค่าเดินทาง ไม่เกี่ยวกับอะไรเลย สองร้อยนี่คือเราหักการกินการอะไร อย่างนี้คะ หมายถึงว่า เออ เราก็กิน ๆ ในสองร้อยนี้แหละแล้วเราเหลือจากสองร้อยเท่าไร เราก็หยอดกระปุก ไก่กระปุกตัวนี้แหละ มันก็จะเป็นเงินฝากของเราอีกทีหนึ่ง หรือว่า เรามีความจำเป็นต้องซื้ออะไรที่มีนอกเหนือจากที่เราวางแผนไว้ เราก็เอาในกระปุกนี้แหละไปซื้อ” คุณธนภัสย์

ผู้ร่วมวิจัยส่วนใหญ่ระบุว่า ตนเองกำหนดวัตถุประสงค์ว่าจะออมเพื่อนำไปทำอะไรไว้อย่างชัดเจน ทำให้ตนเองเกิดความมุ่งมั่นอย่างแน่วแน่ที่จะบรรลุเป้าหมายนั้น เพราะวัตถุประสงค์ที่ผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้แล้วแต่เป็นเป้าหมายที่ผู้ร่วมวิจัยเชื่อว่า จะทำให้ตนเองมีอนาคตที่ดีได้นอกเหนือจากการกำหนดเป้าหมายการออมเพื่อการศึกษาแล้ว คุณประสิตาและคุณอชิรญาได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการออมนอกเหนือจากการออมเพื่อการศึกษาไว้ด้วย โดยคุณประสิตามีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการออมเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายยามฉุกเฉินของครอบครัว การออมเพื่อการประกอบธุรกิจในอนาคต ส่วนคุณอชิรญาได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการออมเพื่อการแต่งงาน การออมเพื่อวัยเกษียณ

“บัญชีออมทรัพย์มีสี่ห้าเล่ม บางบัญชีก็จะมีเอทีเอ็ม บางบัญชีก็ไม่มีเอทีเอ็ม แต่เล่มเล่มมีเหตุผลในตัวของมันอย่างนี้ ไ้เล่มเดิม ๆ มันจะเป็นเหมือนเราทำบริษัท

เท่านั้นค่ะ แต่ว่าก็คือเก็บเอาไว้ก่อน เพื่อ..เล่มนั้นมีเอทีเอ็มอยู่แล้ว เราก็เผื่อมีเหตุฉุกเฉินเราก็จะถอนได้เลย แล้วอย่างบริษัทใหม่เขาก็จะเปลี่ยนธนาคาร เขาก็มีเอทีเอ็มอยู่แล้วค่ะ ก็เป็นเรื่องเงินเดือนธรรมดา ส่วนออมทรัพย์ที่ไม่มีเอทีเอ็ม ชัยนจะเหมือนกับว่า เก็บเอาไว้เพื่อที่ว่าตั้งใจว่า จะไม่ถอน ไว้มีเหตุฉุกเฉินแบบช่วยที่บ้านหรืออะไรอย่างนี้ เราอาจจะทำตัวเองลำบากด้วยก็ได้ อาจจะแบบไปถอนที่ธนาคารหรือไร แต่ถ้ามีเอทีเอ็มบับ มันก็เหมือนจะไปซำ้ เราก็แบบกดออกมาได้ง่าย ๆ ...อย่างกองทุนรวมตอนแรกมันก็ยังเป็นเงินฝากออมทรัพย์ทั้งหมด แต่เราเริ่มมาแตกแล้ว ตอนที่เรียนโท กองทุนรวมก็คือ ตั้งใจว่าอันนี้จะเอาไว้ทำธุรกิจในอนาคต ก็เหมือนจะเก็บไว้เป็นเงินก้อนทำธุรกิจนะ กะไม่เบิกอะไรอย่างนี้ ก็เลยเลือกที่จะทำกองทุนรวม” คุณประสิทธิ์ดา

“มีกองทุนตราสารหนี้อยู่อีกเล่มหนึ่ง แต่อันนี้เก็บเงินร่วมกับกับแฟน คือคิดว่า เมื่อจะต้องแต่งงาน และเขาก็เป็นคนที่เรื่อย ๆ ไม่เก็บเงิน เราก็เลยคิดว่า ต้องทำอะไรซักอย่างแล้ว ก็เลยคิดว่า เก็บเงินกัน คือเขาจ่ายเท่าไร เตี่ยเราจ่ายให้เท่านั้น” คุณอชิรญา

“อย่าง LTF ก็คือซื้อเดือนละ 5,000 เงินจำนวนนี้ก็ตั้งใจว่าจะไม่ใช้นะคะ...ก็มีวัตถุประสงค์ว่า ใช้นายเกษียณ หรือว่าแบบหมดสิ้นแล้ว ไม่มีเงินแล้วซักบาทหนึ่ง ไม่มีงานทำหรืออะไรอย่างนี้ อันนั้นนะ เอามาใช้ได้” คุณอชิรญา

ก) วิเคราะห์และอภิปรายความตั้งใจที่จะออมเพื่อการศึกษ

จากข้อมูลของผู้ร่วมวิจัย พบว่า การทำพฤติกรรมการออมเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยกระบวนการคิดควบคุมตน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามอย่างยิ่งยวดของผู้ร่วมวิจัยที่จะเอาชนะใจตนเองไม่ให้นำเงินรายได้ทั้งหมดไปใช้จนไม่มีเงินเหลือ ซึ่งเป็นไปตามที่ เซฟรินและทาเลอร์ได้กล่าวไว้ในสมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม (Behavioral life-cycle hypothesis) ว่า การควบคุมตนเพื่อให้เกิดการออมหมายถึงการที่บุคคลยอมแลกระหว่างการได้รับความพึงพอใจจากการบริโภคในปัจจุบันกับผลประโยชน์อันจะเกิดขึ้นจากเงินที่เก็บออมไว้ในอนาคต การควบคุมตนเพื่อการออมนี้เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะเป็นความรู้สึกของความพยายาม (feeling of effort) ที่ต้องเอาชนะความยากลำบากทางใจ (mental difficulty) ไม่ใช่ความต้องการเอาชนะความยากลำบากทางกาย (physical difficulty) ซึ่งเจมส์ (Shefrin; & Thaler. 1988: 611; citing James. 1981. *The principles of Psychology*. pp. 1167) กล่าวว่า เป็นความพยายามที่จะมุ่งความสนใจไปยังสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับความมุ่งมั่น (Effort of attention is thus the essential

phenomenon of will) ดังนั้น เพื่อให้การควบคุมตนในการออมมีทิศทางที่แน่นอน ผู้ร่วมวิจัยที่มีการออมอย่างตั้งใจจึงกำหนดเป้าหมาย ทั้งด้านวัตถุประสงค์ในการนำเงินออมไปใช้ จำนวนเงินที่ต้องการจะออม รวมถึงระยะเวลาที่ต้องการบรรลุเป้าหมายจำนวนเงินดังกล่าว

ข) บริบทที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจที่จะออมเพื่อการศึกษา

ข.1 การเปิดรับข้อมูลการสร้างเงินออมจากสื่อสาธารณะ

คุณอชิรญาเป็นผู้ร่วมวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงเปิดรับข้อมูลเกี่ยวกับการออมผ่านสื่อสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ เช่น หนังสือที่เกี่ยวกับการวางแผนการออม การสนทนาผ่านเว็บบอร์ดเกี่ยวกับการออม ทำให้คุณอชิรญา มีการปรับความเข้าใจเกี่ยวกับการออมให้ตรงกับสิ่งที่ตนเองรับรู้ กล่าวคือ เดิมคุณอชิรญาเข้าใจว่า การออมหมายถึงการมีเงินเก็บเพื่อนำไปจับจ่ายใช้สอยเมื่อต้องการซื้อสิ่งของหรือยามจำเป็น แต่เมื่อคุณอชิรญาเรียนรู้จากการอ่านและสนทนาจึงทำให้ความคิดของคุณอชิรญาเปลี่ยนไป โดยคุณอชิรญาให้ความหมายกับการออมว่า เป็นเงินเก็บที่จะไม่นำมาใช้เว้นแต่เมื่อเกษียณหรือว่างงานเท่านั้น จึงทำให้คุณอชิรญาปรับการคิดเกี่ยวกับเงินออมไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์การออมเพื่อเกษียณอย่างจำเพาะเจาะจงด้วย

“เริ่มแรกเลย ไปอ่านในเว็บพันทิพ คือ เรารู้จักจากอินเทอร์เน็ตหมดเลย...จะมีอยู่คนหนึ่ง เป็นเจ้าหน้าที่ธนาคาร(ชื่อธนาคาร) เขาจะใช้ log in ชื่อพี่จุก คือใครเล่นห้องนี้ จะรู้จักพี่จุก เพราะเขาจะเป็นคนที่แบบให้ข้อมูลดีมากเลย แต่ต้องเป็นของ (ชื่อธนาคาร) เท่านั้น ใครมีปัญหาเกี่ยวกับแบงก์นี้นะ เขาจะแบบตามให้เลย แล้วพี่จุกนี่เขาจะเชียร์กองทุนตราสารหนี้มาก พี่จุกอธิบายละเอียดมากกว่าให้ไปที่ธนาคารให้เอาเอกสารอะไรไปบ้าง คืออ่านไปแล้วก็คือ มันจะมีแต่คนมาโพสต์ว่า ดีกว่าฝากออมทรัพย์เพราะได้ดอกเบี้ยสูงกว่า แต่ว่าสภาพคล่องใกล้เคียงกัน” คุณอชิรญา

“ส่วนใหญ่อ่านหนังสือด้วย หนังสือพวกวางแผนการออม มันมีเยอะมากเลยคะ เพิ่งเริ่มอ่าน เราเป็นคนชอบอ่านหนังสืออยู่แล้ว จะชอบอ่านพวกที่เป็นคนเขียนสนุก ๆ หน่อย ไม่เครียดมาก...คือเหมือนกับว่า ออมก่อนรวยกว่า ก็อ่านหนังสือนี้แหละ” คุณอชิรญา

“จากที่เราคิดว่า เราเป็นคนประหยัด มีเงินเก็บ แต่พอมาอ่านหนังสือ ออมก่อนรวยกว่า ก็เพิ่งจะมานึกได้ว่า เฮ้ย จริง ๆ แล้วเราเป็นคนที่ไม่มีเงินเก็บนะ เพราะว่า เงินเก็บของเรามันต้องโดนใช้ไปอย่างนี้ทุกทีเลย...ก็เลยแบบที่ชื่อ LTF นี่คือเงินเก็บ นี่

มันจะต้องเป็นอะไรที่แบบไม่ใช่ ห้ามใช้ สีมันไปได้เลย อย่างนี้ อันนี้คือเงินเก็บ”
คุณอชิรญา

บทวิเคราะห์การเปิดรับข้อมูลการสร้างเงินออมจากสื่อสาธารณะ

จากกรณีของคุณอชิรญา ซึ่งให้เห็นว่า การเปิดรับข้อมูลสาธารณะย่อมส่งผลต่อการคิดและตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเงินส่วนบุคคล จากเดิมที่คุณอชิรญาคิดว่า การมีเงินออมคือการมีเงินสะสมเพื่อนำไปใช้จ่ายได้เมื่อมีความจำเป็น แต่เมื่อได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับการจัดการการเงินแล้ว ก็ทำให้ความหมายของคำว่า เงินออม เปลี่ยนไป เป็นการมีเงินสะสมไว้เพื่อนำไปใช้ในยามที่เกษียณหรือไม่ได้ทำงานแล้ว ส่งผลให้การจัดสรรเงินเพื่อการออมของคุณอชิรญาเปลี่ยนไป โดยเพิ่มเงินออมระยะยาวขึ้น ซึ่งเป็นการออมโดยสมัครใจอันเกิดจากการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร

จากการเปลี่ยนการให้ความหมายคำว่า เงินออม ที่แตกต่างไปจากคนอื่น ทำให้คุณอชิรญากระทำพฤติกรรมเพื่อการออมที่แตกต่างไปจากคนอื่น โดยเพิ่มมุมมองสร้างพฤติกรรมออมในระยะยาวมากกว่าผู้ร่วมวิจัยรายอื่น

ข.2 ประสบการณ์การตั้งเป้าหมายการออมในอดีต

คุณจรัญชัย คุณประสิทธิ์ และคุณจิรรัตน์ เป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์การตั้งเป้าหมายการออมอย่างจริงจังมาก่อน โดยผู้ร่วมวิจัยทั้งสามรายใช้การเก็บเล็กผสมน้อยเงินรายได้หรือเงินเหลือจ่ายจากเงินที่ได้รับเพื่อเป็นค่ากินอยู่ประจำวันจากบิดามารดาอย่างอดทน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการออมของตนเอง แต่มีเพียงคุณจรัญชัยเท่านั้นไม่ได้นำเงินที่ตั้งใจเก็บสะสมนั้นไปใช้ซื้อสิ่งของตามที่ตนเองวางแผนไว้ เนื่องจากไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองในเวลานั้น คุณอชิรญาและคุณธนกัลย์แม้ไม่ได้เก็บออมเงินโดยการตั้งเป้าหมายไว้ แต่ก็มีเก็บออมเงินจากเงินที่ได้รับเป็นพิเศษ เช่น ได้รับจากญาติผู้ใหญ่ตามเทศกาล ได้รับจากการทำงานพิเศษช่วงปิดเทอม เพื่อนำมาใช้จ่ายสำหรับค่าใช้จ่ายส่วนตัวที่ไม่ต้องการขอเงินจากบิดามารดาได้

“เมื่อสมัยวัยรุ่นที่จบม. 3 มาแล้ว ทำงานโรงกลึงก็คือ ตั้งเป้าหมายจะเป็นครั้งเดียว คือจะซื้อมอเตอร์ไซค์ แล้วก็เก็บ ก็ทำได้นะ ตอนนั้นแบบ พอวันที่ได้เงินดาวน์ ตอนนั้น ผมเก็บได้ 8 หรือ 9 พัน สมัยยังเด็ก ๆ ผมก็ว่าเยอะนะ สมัยนั้น มอเตอร์ไซค์คันละหมื่นกว่าบาท ผมก็เตรียมแล้ว ปรากฏว่า ที่บ้านไม่ให้ซื้อ ที่บ้านบอกว่า มันอันตราย ก็เลย แผนนั้นก็ล้มไป” คุณจรัญชัย

“ปิดเทอมจะไม่เคยหยุดอยู่เฉย ๆ ค่ะ...ทำงานตั้งแต่เล็ก ๆ เลย ก็คือ ป. 3 ช่วยแม่ตัดชีตัดาย...จะทำทุกปิดเทอม...ก็คือไปกับพี่สาว แม่เขาจะแบบเออให้ทำ...ฐานะก็

ไม่ได้ว่า ร่ำรวย ก็คือแม่จ่ายค่าเทอม...ก็เก็บเข้าธนาคาร คือเอามาจ่ายค่าเทอม...
ป.3 จะไม่ได้ค่าเทอม เพราะว่าเรียนโรงเรียนวัด ป. 3 ก็คือเก็บเข้าธนาคารอย่าง
เดียวเลย ก็คือพอต้องจ่ายค่าเทอมเองก็จะเก็บเพื่อจ่ายค่าเทอม (เมื่อไรที่ขยันเริ่ม
จ่ายค่าเทอมเอง) ปวช. (มากพอที่จะจ่ายทั้งหมดไหม) ไม่พอ ก็คือต้องขอคุณแม่
ด้วย ก็คือช่วยเขาแหละค่ะ เท่าที่เราทำได้ เพราะว่าต่อวันเราไม่ได้เยอะ” คุณประสิทธิ์า

“ครั้งแรกที่จำได้ รู้สึกว่า จะเป็นตอนมัธยมต้น อยากได้จักรยาน ตั้งใจเก็บตั้ง แล้วก็
บอกแม่ แม่บอกว่า แม่ช่วยครึ่งนึง ตอนนั้นหนูเก็บได้เก๋าร้อย แม่ให้อีกเก๋าร้อย
เริ่มต้นตั้งแต่ตอนเข้ามัธยม ตั้งแต่ ม. 1 แต่รู้สึกว่า กว่าจะได้ซื้อประมาณ ม. 3” คุณ
จิตติรัตน์

“หลังจากนั้น เป็นม.ปลาย อยากได้กีตาร์ อันนี้เก็บได้จนครบตามที่จะต้องซื้อกีตาร์
แต่พอถึงเวลาซื้อจริง ๆ นี่แม่ไม่ให้ซื้อ” คุณจิตติรัตน์

“ตอนนั้น มันจะแค่คิดว่า คือพ่อแม่จะไม่ได้มีเงินมาก คือตอนนั้นจะคิดแค่ว่า ต้อง
เก็บเงินเพื่อให้ได้เงินค่าเรียนพิเศษ เพราะว่า พ่อแม่เขาไม่มี คือส่วนใหญ่ก็คือช่วง
ตรุษจีน พ่อเป็นคนจีน ก็จะได้แตะเอี้ย หรือว่าเวลาไปพบญาติ ญาติเขาก็จะให้ตั้ง
อันนี้ก็เก็บไว้ แล้วเราก็จะดูว่า มันพอกันที่คอร์สเรียนพิเศษหรือยัง” คุณอชิรญา

“เก็บออมครั้งแรกนี้ได้มาตั้งแต่เด็กแล้วค่ะ ได้แตะเอี้ย ได้อะไรมาแล้ว ตอนช่วงที่
ปิดเทอม สมัยเด็ก ๆ ประมาณประถมมัธยม บ้านป่าหูกำทำเป็นร้านอาหาร
เล็ก ๆ ก็มีซั๊กประมาณยี่สิบ สามสิบโต๊ะ เป็นร้านอาหารสวนอาหารอะไรอย่างนี้ ปิด
เทอมทุกปิดเทอม แม่หนูก็ต้องให้ไป ไม่ให้อยู่บ้าน ทุกปิดเทอม หนูก็จะไปอยู่
ร้านอาหาร ป้าให้วันละเจ็ดสิบ แล้วเราเป็นเด็ก แล้วไปเสิร์ฟ เราได้ทิปด้วย เราจะ
เอามาหยอดทุกวัน พอเปิดเทอมมา เราได้สามสี่พันตลอด แล้วเราก็เก็บ แต่ว่า
ไม่ใช่หมดนะคะ อย่างพินึ่งได้ เราจะซื้อของที่เรอยากได้ แม่เราเค้าจะไม่ซื้อของ
สุรุ่ยสุร่ายให้เลย อย่างตอนนั้นมันฮิต ซารีโอ้ เราจะเอาตั้งมาซื้อ...แล้วจำได้
ประมาณ ม. 4 ม. 5 ก็ยังไปทำงานร้านป้า ก็ได้เก็บตั้งได้ ตอนนั้นอยากได้จាកอบ
เราก็ไปซื้อ เราเก็บตั้งได้ ก็คือ จะใช้เก็บอย่างนี้ คือ ได้ตั้งได้เป็นหมื่น ๆ เลยคะ
สมัยเด็ก ๆ ก็ได้” คุณชนกัลย์

บทวิเคราะห์ประสบการณ์การตั้งเป้าหมายการออมในอดีต

การมีประสบการณ์การตั้งเป้าหมายการออมในอดีต และ ประสบผลสำเร็จสามารถเก็บออมเงินได้ตามที่ตั้งเป้าไว้ ส่งผลให้ผู้ร่วมวิจัยมีความเชื่อมั่นในตนเองจึงมีการตั้งเป้าหมายการออมต่อมาอีกหลายครั้ง เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตน (Bandura. 1997: 80) ที่กล่าวว่า บุคคลจะมีการรับรู้ความสามารถของตนต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งสูง หากบุคคลผู้นั้นเคยมีประสบการณ์กระทำสิ่งนั้นโดยตรงและประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการจิตวิทยาการรู้คิดที่ใช้ความทรงจำเป็นฐานในการประเมินทางเลือกเพื่อการออม

ข.3 การมีแบบอย่างหรือผู้แนะนำ

คุณสาธิตา คุณประสिता คุณอชิรญา คุณชนกัลย์ และคุณจิตติรัตน์กล่าวว่า ตนเองมีแบบอย่างผู้ที่ทำการออมให้เห็นหรือมีผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการออมที่ดี โดยที่ผู้ที่เป็นแบบอย่างหรือผู้ให้คำแนะนำแก่คุณสาธิตา คุณประสिता คุณชนกัลย์และคุณจิตติรัตน์ เป็นบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา พี่น้องร่วมสายโลหิต คนรัก หัวหน้างาน ในขณะที่ผู้ให้คำแนะนำสำหรับคุณอชิรญา เป็นบุคคลที่คุณอชิรญาสนทนาด้วยในเว็บบอร์ด และอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับการจัดการการเงิน สำหรับคุณจรรย์ชัยกล่าวว่าตนเองไม่มีแบบอย่างหรือได้รับคำแนะนำจากผู้ใด การจัดการการเงินที่ทำอยู่เป็นสิ่งที่คุณจรรย์ชัยคิดเอง

“ป๊าเคยทำงานเป็นนายแบงค์ คือ เขาจะสอนแบบเหมือนกับปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กว่า ใช้เท่านั้นนะ วันนี้ใช้เท่านั้นพอ ก็คือจำกัดเงินทุกอย่างว่า มันเป็นอย่างนี้ แล้วที่เห็นได้ชัดคือ คุณพ่อตอนทำงานจะไม่ได้ขับรถไป จะมีรถoffice มารับ เคื่อก็เคยมาแล้วให้ฟังว่า วันหนึ่งเขาจะใช้เท่าไร กินข้าวที่ canteen เท่านั้น บางทีตรรถตู้มาไม่ทันก็นั่งรถเมล์กลับบ้าน ไม่นั่งแท็กซี่ ก็ โอ้โฮ เขาก็มีอายุแล้ว เขายังประหยัดเลย จริงๆ มันไม่ได้เป็นเรื่องยากเลย ถ้าจะนั่งแท็กซี่กลับบ้าน เขาจะสบายด้วยซ้ำ เขาก็ยังมาไหนรถเมล์” คุณสาธิตา

“พี่สาวคนโตเขาจะแบบช่วย แนะนำตอนเด็กๆ ค่ะ ว่าให้ไปฝาก พาไปอะไอย่างนี้... เราว่า เราไม่มีต้นแบบ เรามีความรู้สึกว่าเหมือนเราอยากจะทำแบบนี้ เพื่อเป้าหมายสิ่งนั้นสิ่งนี้ แต่เรานะเหมือนมีที่ปรึกษาที่ดี คือเหมือนเวลาที่เราแบบ อู้ยมีสิ่งนี้ เราก็คะโทรถามพี่คนโต เราจะจำคำพูดหัวหน้าบริษัทแรกเราได้ค่ะ... พอไม่เข้าใจอะไรนะ มีที่ปรึกษาดี” คุณประสिता

“จะมีอยู่คนหนึ่ง เป็นเจ้าหน้าที่ธนาคาร (ชื่อธนาคาร) เขาจะใช้ log in ชื่อพี่จุก คือใคร เล่นห้องนี้ จะรู้จักพี่จุก เพราะเขาจะเป็นคนที่แบบให้ข้อมูลดีมากๆเลย” คุณอชิรญา

“แม่เคยสอน แม่เราเป็นคนใช้เงินประหยัดมาก ประหยัดมาก ๆ (เน้นเสียง) คือแม่ เราไม่ได้มีรายได้เยอะ พ่อเป็นทหารรายได้ไม่เยอะ แต่สามารถเก็บเงินเป็นหลาย ๆ แส่นได้ เพราะประหยัด ค่าไม่แพงตัว เขาจะสอนเราบอกว่า ไม่ใช่ว่าทำงานมาสิบปี แล้วไม่มีเงินเลย สิบปี แสดงว่า คุณทำงานฟรีนะ เขาก็พูดอย่างนี้ เราก็มาคิดซิ ถ้า เราไม่เก็บหรือเราไม่ทำอะไร อย่างนี้ มันก็หมดไปแล้ว” คุณชนกัลย์

“คุณแม่ที่แหละเป็นคนหยอดกระปุกทุกครั้ง แล้วเราก็เห็นที่แบบคือว่า คุณแม่เราเนะ คำก็การศึกษาไม่สูงนะคะ เขาไปธนาคารก็จะเป็น แต่คืออ่านออกเขียนได้นะคะ แต่ว่าจะไม่ถนัดการธนาคาร เขาจะเก็บเงินเอง...เรามีอะไรเดือตร้อนนี้เราบอกแม่ได้ แม่สามารถเอาในกระปุกให้ได้เลย เขาจะหยอด ๆ ทุกวัน” คุณชนกัลย์

“ไม่มีใครแนะนำ รู้สึกว่า ตัวเองบอกตัวเอง อาจจะเป็นความคิดเด็ก ที่ว่า ถ้าจะเก็บ เงินมันก็ต้องแบ่งค์มากกว่า น่าจะนะ ไม่มีใครบอกแน่นอน” คุณจรัญชัย

“เราไม่รู้สึกเคยคิดว่า ถ้าฉันไม่พอใช้ ฉันจะยืม แคบริหารเงินได้ก่อนที่เราได้นี้ ให้มัน อยู่ก็พอ ไม่เคยยืมแบบเป็นจริงเป็นจัง ยืมไม่มีเลย อย่างมากก็แฟนนี่ ใกล้เคียงเดือน สามสี่วัน ก็โอเค ร้อยหนึ่ง ยืมมากินข้าว แต่ไม่ยืมเป็นจริงเป็นจังว่า ไปทำเรื่องยืม พิเศษพันอย่างนี้ ไม่เคย... ถ้าถามจริง ๆ คงจะเป็นเงินแค่นั้น คุณก็ต้องใช้แค่นั้น ประมาณนั้น” คุณจรัญชัย

บทวิเคราะห์การมีแบบอย่างหรือคำแนะนำ

การที่ผู้ร่วมวิจัยให้ความสำคัญกับการเป็นแบบอย่างหรือคำแนะนำของบุคคลอื่นเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการตัดสินใจเพื่อเลือกการปฏิบัติของตนเอง แสดงว่า การทำพฤติกรรมการ ออมเป็นกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) เกิดจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่น บุคคลจึงได้รับการเรียนรู้เพื่อจะปรับตนให้เข้ากับมาตรฐาน จารีตประเพณี ขนบธรรมเนียมและการปฏิบัติต่าง ๆ ในสังคม นำมาสู่การปรับพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. 2547: 56–57)

แม้ว่า ผู้ร่วมวิจัยส่วนใหญ่จะกระทำการออมโดยมีแบบอย่างหรือคำแนะนำของบุคคลอื่นเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติ แต่สำหรับในกรณีของคุณจรัญชัยมีความแตกต่างออกไปเพราะคุณจรัญ

ชัยกล่าวว่าตนเองไม่มีแบบอย่างหรือได้รับคำแนะนำจากบุคคลอื่น สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเกิดขึ้นมาจากการที่คุณจรรย์ชัยต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพและสงเสียดตนเองในการเรียนนับตั้งแต่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นต้นมา จึงแตกต่างจากผู้ร่วมวิจัยรายอื่นที่ได้รับการสนับสนุนและสงเสียดให้เรียนหนังสือจนถึงระดับปริญญาตรี ดังนั้น กระบวนการจัดการการเงินของคุณจรรย์ชัยจึงเป็นแบบที่ตนเองสร้างขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจของตนเอง โดยเป็นการจัดการให้ตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการยึดหลักสำคัญเพียงประการเดียวคือ การดำรงอยู่โดยไม่ก่อหนี้พยายามปรับพฤติกรรมไม่ให้มีค่าใช้จ่ายเกินกว่าที่หามาได้ พฤติกรรมของคุณจรรย์ชัยมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของบุคคลที่มีการคิดเชิงบัญชี (Mental accounting characteristic) 2 ประการ (van de Water. 2004: 35) คือ เป็นผู้หลีกเลี่ยงการก่อหนี้ (Debt aversion) และ ผู้ค้นหาวิธีการควบคุมการใช้จ่ายด้วยตนเอง (Heuristic control spending)

ข.4 การอบรมเลี้ยงดู

ข้อมูลจากคุณสาธิตา คุณประสิทธิ์ คุณธนภักย์และคุณจิตติรัตน์แสดงให้เห็นถึงการอบรมเลี้ยงดูเกี่ยวกับการใช้จ่ายใช้สอยเพื่อซื้อหาของใช้ส่วนตัว โดยพิจารณาถึงความจำเป็นและความพอเหมาะพอดี เป็นสิ่งส่งผลให้ผู้ร่วมวิจัยเหล่านี้มีความมุ่งมั่นและความอดทนที่จะเก็บออมเงินรายได้ของตนเอง โดยผู้ร่วมวิจัยแต่ละคนได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันดังนี้

คุณสาธิตาได้รับการขยับยั้งเมื่อเอ่ยขอบิดาให้สงเสียดตนเองเพื่อเรียนต่อในระดับปริญญาโท และเมื่อคุณสาธิตานำคำปฏิเสธของบิดามาพิจารณาร่วมกับภาระการดูแลพี่และน้องของคุณสาธิตาที่บิดาต้องรับผิดชอบ คุณสาธิตาจึงตัดสินใจที่จะเก็บออมเงินเพื่อเรียนต่อด้วยตนเอง

“ไปขอป้า ป้าก็ตอบขอเลยนะลูก คิดดี ๆ อะไอย่างนี้ (ค่าใช้จ่าย) ค่อนข้างสูงจริง ๆ ที่บ้านก็พอส่งได้ แต่ว่า เอ้อ ลองทำงานก่อนไหม...พี่สาวคนโตนี่ไปเรียนที่ญี่ปุ่น...ทุนคุณพ่อนี่ล่ะคะ...ยังมีน้องที่ยังต้องเรียนอยู่ ยังเรียนไม่จบ เราก็ เออ ให้น้องไปดีกว่า เราคงอย่าไปกวนเลย เราทำงานเองได้ เราก็เก็บเองดีกว่า” คุณสาธิตา

“ตั้งแต่เด็กเลยคือจะสอนให้ประหยัด พอได้เงินมาก็จะถามว่า ต้องใช้อะไรบ้าง...เขาก็จะมาหารเฉลี่ยเลยว่า วันหนึ่งต้องใช้เท่านี้ ได้เป็นอาทิตย์ก็คูณไป อาจจะให้เกิดมานิดหนึ่ง เผื่อเหลือเผื่อขาดแล้ว ถ้าเกิดไม่พอเนีย ค่อยมาเบิกใหม่ อาจจะแบบประหยัดมาก” คุณสาธิตา

คุณประสิทธิ์ได้รับการอบรมเลี้ยงดู ให้มีส่วนร่วมช่วยเหลือครอบครัวในการหารายได้ตั้งแต่ อายุยังน้อยและมีส่วนร่วมในการนำเงินของตนเองมาจนเจอครอบครัวเมื่อมีความจำเป็น ซึ่งพี่น้อง ทุกคนของคุณประสิทธิ์ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเดียวกัน

“ปิดเทอมถึงจะได้ไปทำงาน ไปทำงาน ปิดเทอมก็ไปทำงานเก็บค่าเทอมเอง แบบ ทำงานตั้งแต่เล็ก ๆ เลย ก็คือ ป. 3 ช่วยแม่ตัดชี้ด้าย ป. 3 ก็ไปตัดชี้ด้ายกับพี่ ป. 2 ด้วยซ้ำ ก็คือไปกับพี่สาว แม่เขาจะแบบ เออ ให้ทำ พี่น้อง 4 คน ก็จะตัดชี้ด้ายแต่เล็ก อย่างนี้ทุกคน...ที่บ้านเดือดร้อนหรือจะไปซื้อของอะไร พี่น้องทุกคนจะแบบเบิกของ ส่วนตัวออกมาช่วยกันแบบนี้” คุณประสิทธิ์

คุณธนภรณ์ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กจากมารดา โดยไม่ซื้อสิ่งของที่ฟุ่มเฟือยให้ กล่าวคือ มารดาจะจัดหาสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวของคุณธนภรณ์ให้เท่าที่จำเป็น ดังนั้น หากคุณ ธนภรณ์ต้องการซื้อสิ่งของใดที่นอกเหนือจากที่มารดาให้แล้วต้องเก็บรวบรวมเงินที่ตนเองได้รับเป็น พิเศษมาจ่ายเอง

“เราจะซื้อของที่เรายากได้ แม่เราเค้าจะไม่ซื้อของสุรุ่ยสุร่ายให้เลย” คุณธนภรณ์

คุณจิตติรัตน์ได้รับการอบรมเลี้ยงดูโดยจำกัดจำนวนเงินที่จะให้สำหรับการใช้จ่าย มารดาของ คุณจิตติรัตน์จะไม่ยอมให้เงินเพิ่มจากเงินเดือนที่ให้แก่อคุณจิตติรัตน์ได้โดยง่าย หากคุณจิตติรัตน์ต้องการ เงินเพิ่มมากกว่าที่มารดาให้ ต้องอธิบายเหตุผลความจำเป็นอย่างละเอียด

“แม่ให้เป็นคนคิดเองว่า วันหนึ่งต้องใช้เท่าไร หนูก็มานั่งคำนวณแล้ว ข้าวที่โรงเรียน จานละเท่าไร ขนมเท่าไร น้ำเท่าไร จากค่าใช้จ่ายจริงอะ ไม่เยอะ แล้วยกเลยเฉลี่ยมา เป็นวัน..ไม่ค่อยเหลือเก็บ คือแบบค่อนข้างที่จะคำนวณพอดีว่า เราต้องใช้อะไรบ้าง” คุณจิตติรัตน์

บทวิเคราะห์การอบรมเลี้ยงดู

จากวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่แม้จะแตกต่างกันในรายละเอียด แต่ผู้วิจัยก็สรุปได้ว่า การที่บิดา มารดาเลี้ยงดูบุตรด้วยการให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่บุตรอย่างจำกัด ส่งผลให้บุตรมีความ กระตือรือร้นและความมุ่งมั่นที่จะเก็บออมเงินเพื่อให้ตนเองสามารถตอบสนองความต้องการซื้อ สิ่งของส่วนตัวของตนเองได้มากขึ้น

ข.5 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

ข้อมูลจากผู้ร่วมวิจัย 2 รายคือ คุณประสิทธิ์และคุณอชิรญา สะท้อนให้เห็นว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ไม่เอื้ออำนวยให้คุณประสิทธิ์และคุณอชิรญาขอการสนับสนุนทางการเงินเพื่อการเรียนในระดับปริญญาโทได้ เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ร่วมวิจัยทั้งสองตระหนักว่า ตนเองเท่านั้นที่เป็นที่พึ่งแห่งตน ไม่เพียงแต่เท่านั้น จากข้อมูลพบว่า ผู้ร่วมวิจัยทั้งสองยังเป็นที่พึ่งทางการเงินให้แก่ครอบครัวอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณอชิรญาที่เป็นผู้หารายได้หลักที่จุนเจือและยกระดับความเป็นอยู่ของครอบครัว

“ตอนเล็ก ๆ เหมือนอยากช่วยแม่ เพราะว่า ฐานะไม่ค่อยดี” คุณประสิทธิ์

“พ่อแม่จะไม่ได้มีเงินมาก พี่ชายเป็นแบบไม่อะไรเลย ไม่อะไร อยากได้อะไรก็ขอพ่อแม่ พ่อแม่ก็ต้องไปยืมญาติมา เราเห็นแล้ว บางทีเรารู้สึกเหมือนกัน ทำไมเราต้องเป็นคนดินรนด้วยนี้ แต่มันไม่ได้แล้วไง...ตอนเด็ก ๆ ที่เห็นนี้ แม่ก็ต้องไปขายขนม น้ำแข็งไสตามข้างทางแบบนี้ แล้วพ่อก็แบบต้องมายืมเงินญาติ แล้วคือ แล้วเราจะต้องไปเอาอีกเหรอ อย่างนี้” คุณอชิรญา

บทวิเคราะห์ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวมีส่วนกระตุ้นการคิดของบุคคลให้พัฒนาพฤติกรรมการออมของตนเองขึ้นได้ กล่าวคือ บุคคลที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีอาจทำให้จำเป็นต้องเร่งการพัฒนาพฤติกรรมการออมให้มากขึ้น หากต้องการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิมในอนาคต

ค) การนำไปใช้เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมการออม

จากข้อมูลความตั้งใจที่จะออมเพื่อการศึกษาและบริบทที่เกี่ยวข้องของผู้ร่วมวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่า สามารถนำไปใช้เพื่อการส่งเสริมการคิดเพื่อการออมของบุคคลได้นับแต่วัยเด็ก กล่าวคือ นอกจากผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด จะทำตัวเป็นแบบอย่างหรือให้คำแนะนำแก่บุตรหลานแล้ว การส่งเสริมให้บุตรหลาน มีประสบการณ์การคิดตั้งเป้าหมายการออม และ กระตุ้นให้เด็กมีความกระตือรือร้นในการบรรลุเป้าหมายด้วยการให้กำลังใจ หรือ มีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายด้วยการอนุญาตให้เด็กได้นำเงินที่เก็บออมได้ไปใช้ตามที่เขาตั้งใจ มีส่วนอย่างสำคัญทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในศักยภาพการควบคุมตนเองด้านการจัดการรายได้และค่าใช้จ่าย ดังจะเห็นได้จากกรณีที่เหตุการณ์ดังกล่าวยังคงเป็นความทรงจำที่โดดเด่นของผู้ร่วมวิจัย ผู้ร่วมวิจัยที่เคยมีประสบการณ์ดังกล่าวสามารถระลึกถึงและเล่าถึงเหตุการณ์อย่างภาคภูมิใจและแสดงความเชื่อมั่นว่า ตนเองจะ

สามารถตั้งเป้าหมายการออมและบรรลุเป้าหมายได้อีกอย่างแน่นอน ดังนั้น ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน ผู้ปกครองยังควรส่งเสริมหรือกระตุ้นให้บุตรหลานได้สร้างประสบการณ์ดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า จะส่งผลดีต่อการพัฒนาพฤติกรรมการออมในวัยผู้ใหญ่

นอกจากนี้ การจำกัดวงเงินที่จะให้แก่บุตรหลานอย่างสมเหตุสมผล ไม่ตามใจบุตรหลานด้วยการซื้อสิ่งของให้โดยง่าย การที่ให้เงินบุตรหลานโดยไม่มีเหตุผลความจำเป็นอันสมควรเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองควรหลีกเลี่ยง เพราะไม่เช่นนั้น จะทำให้บุตรหลานไม่ได้รับการฝึกความอดทนอดกลั้นต่อสิ่งเร้าที่มากระตุ้นความต้องการของตนเองให้อยากซื้อสินค้าต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างมากมายในปัจจุบัน การไม่ตามใจเด็กเป็นการฝึกการคิดของเด็กในการต้านทานอารมณ์ความต้องการซื้อสิ่งของ โดยเริ่มจากสิ่งของซึ่งไม่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพแม้จะมีราคาไม่สูงนัก การฝึกเด็กควบคุมอารมณ์ดังกล่าวเป็นการฝึกให้เด็กได้ใช้บุคลิกนักวางแผน (planner) มาควบคุมบุคลิกนักปฏิบัติ (doer) ตามแนวทางของสมมติฐานวิถัจกรชีวิตเชิงพฤติกรรม (Shefrin; & Thaler. 1988: 611) การฝึกการคิดเช่นนี้จะส่งผลเมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ มีรายได้ของตนเองก็จะสามารถระงับยับยั้งความต้องการซื้อสินค้ามาตอบสนองตนเองในปัจจุบันได้ และในที่สุดจะส่งผลให้เกิดการรับรู้ความสามารถของตนในการจัดการค่าใช้จ่ายให้ไม่เกินกว่ารายได้ของตนเองได้

1.2 การกำหนดเวลาที่จะนำเงินออมไปใช้จ่าย

จากข้อมูลของผู้ร่วมวิจัยทั้ง 6 ราย พบว่า การคิดของผู้ร่วมวิจัย 4 ราย (คุณสาธิตา, คุณประสิทธิ์, คุณธนภัลย์และคุณจิตติรัตน์) เกี่ยวกับการสร้างเงินออมด้านระยะเวลาในการวางแผนรายได้เพื่อการใช้จ่ายจะกำหนดช่วงเวลาวางแผนการออมไว้ไม่เกิน 3 ปีหรือน้อยกว่า ยกเว้นคุณอชิรญาที่เป็นผู้ร่วมวิจัยรายเดียวที่มีการวางแผนและตั้งใจเก็บออมเงินโดยสมัครใจเพื่อเตรียมไว้สำหรับวัยเกษียณหรือเมื่อไม่มีรายได้อย่างจริงจัง

คุณประสิทธิ์เป็นผู้ที่มีการวางแผนการจัดการรายได้เพื่อการใช้จ่ายและการออมโดยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจนเช่นเดียวกับคุณอชิรญา แต่มีกำหนดกรอบระยะเวลาของการนำเงินออมไปใช้จ่ายในระยะเวลาที่สั้นกว่า เช่น การเก็บออมเงินเพื่อการศึกษา การเก็บออมเงินบางส่วนเพื่อการทำธุรกิจในอนาคต

“เล่มนั้นมีเอทีเอ็มอยู่แล้ว เราก็เผื่อมีเหตุฉุกเฉิน เราก็จะถอนได้เลย...ออมทรัพย์ที่ไม่มีเอทีเอ็ม ขยันจะเหมือนกับว่า เก็บเอาไว้เพื่อที่ว่าที่ตั้งใจว่าจะไม่ถอน ไว้มีเหตุฉุกเฉินแบบช่วยที่บ้านหรืออะไรอย่างนี้...ฝากประจำ...เพราะเอามาจ่ายเงินโท...กองทุนรวมก็คือ ตั้งใจว่า อันนี้จะเอาไว้ทำธุรกิจในอนาคต ก็เหมือนจะเก็บไว้เป็นเงินก้อนทำธุรกิจนะ กะไม่เบิกอะไรอย่างนี้” คุณประสิทธิ์

“มีกองทุนตราสารหนี้อยู่อีกเล่มหนึ่ง แต่อันนี้เก็บเงินร่วมกันกับแฟน คือคิดว่า เมื่อจะต้องแต่งงาน...อย่าง LTF ก็คือซื้อเดือนละ 5,000 เงินจำนวนนี้ก็ตั้งใจว่าจะไม่ใช้ณะคะ ก็มีวัตถุประสงค์ว่าใช้ในยามเกษียณ” คุณอชิรญา

คุณสาธิตาและคุณฐิติรัตน์เป็นผู้ที่วางแผนการออมโดยกำหนดวัตถุประสงค์การออมไว้อย่างชัดเจน กรอบระยะเวลาการบรรลุวัตถุประสงค์จะไม่เกิน 2 – 3 ปี การวางแผนการออมจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์เป็นเรื่อง ๆ ไป ไม่กำหนดวัตถุประสงค์การออมหลายอย่างพร้อม ๆ กัน

“พอเริ่มคิดที่จะเรียนเนี่ย เราก็พอมีเงินเก็บอยู่บ้าง แต่ว่าก็ยังไมพอ ก็ต้องเก็บเงินเพิ่ม ก็แพลนไว้ปีหนึ่งเลย” คุณสาธิตา

“แต่ ‘plan’ เอาตรงนี้ให้รอดก่อน เอาให้จบก่อนนะ แล้วเราค่อยตั้งเป้าหมายใหม่ คือเอาตรงนี้ให้สำเร็จก่อน เป้าหมายใหม่ก็ค่อยตามมา ถึงตอนนี้ก็ยังไม่ได้อะไรมา” คุณสาธิตา

“ตอนที่ฝากประจำคะ ก็คือบอกตัวเองว่า ต้องมีเงินเก็บ เพื่อสำหรับอีก 2 ปี ไปเรียนต่อ อีกปีอยากได้อินเทอร์เน็ตแบบนี้ เราจะได้มีเงินตัวนั้น” คุณฐิติรัตน์

บุคคลที่มีการวางแผนจัดการรายได้โดยขึ้นอยู่กับรายได้ ณ ขณะนั้นมากที่สุดได้แก่ คุณจรัญชัย คุณจรัญชัยเป็นผู้ที่ไม่มีวางแผนการออมเงินอย่างมีการตั้งเป้าหมายทั้งด้านระยะเวลาและวัตถุประสงค์ เงินออมที่คุณจรัญชัยมีเกิดจากเงินรายได้ที่เหลือจากการใช้จ่ายอย่างเต็มที่ แต่เนื่องจากในช่วงสามถึงสี่ปีก่อนหน้าได้รับรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่าปกติ และคุณจรัญชัยก็ไม่ได้ปรับระดับการบริโภคให้เพิ่มขึ้นอย่างเท่าเทียมกับระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้นจึงเป็นเหตุให้คุณจรัญชัยมีเงินเหลือแม้ได้ใช้จ่ายอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม

“สามถึงสี่ปีที่แล้ว รู้สึกว่า โบนัสมันได้มากกว่าเดิม...มันได้ก้อนใหญ่มาก แล้วก็หลาย ๆ อย่างมันลงตัว มันไม่ได้เหมือนอย่างเดิมที่หัวชนแบบหมุนไม่ทันแล้ว หักทุกอย่างมันเริ่มอยู่ตัวแล้ว ผมก็เริ่มกันเงินเก็บได้ คราวนี้มันก็เริ่มออมใน ‘concept’ ผมแล้ว แต่ละเดือนก็เริ่มมีตั้ง มีเหลือก็ไม่ใช้ หลังจากนั้น พอเริ่มเห็นตัวเงินแล้ว ก็จะเริ่มคิดว่า เรียนต่อนี้เป็นความคิดมาตั้งนานแล้ว” คุณจรัญชัย

ก) วิเคราะห์กำหนดเวลาที่จะนำเงินออมไปใช้จ่าย

ทฤษฎีวิวัจจักรชีวิต (Life-cycle theory) และสมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent income hypothesis) กล่าวว่า การบริโภคจะเป็นสัดส่วนที่สัมพันธ์กับรายได้ถาวรมากกว่ารายได้ปัจจุบัน (Thaler. 1990: 196) ซึ่งหมายความว่า บุคคลจะวางแผนการบริโภคและการออมเพื่อให้ตนเองมีเงินเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายใช้สอยตลอดชีวิตโดยพิจารณาจากรายได้ปัจจุบันและรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตของช่วงชีวิตที่เหลือ แต่ผลการวิจัยในอดีตกลับไม่สนับสนุนข้อเสนอดังกล่าว คนส่วนใหญ่ปรับลดระดับการบริโภคลงเมื่อถึงวัยเกษียณหรือเมื่อไม่มีรายได้ (Banks, Blundell; & Tanner. 1998) แสดงว่า ระดับการบริโภคของบุคคลผันแปรตามรายได้ ณ ขณะใดขณะหนึ่งเป็นสำคัญ แม้แต่ผลการวิจัยของฟรีดแมนในปีค.ศ. 1957 ซึ่งเป็นผู้เสนอแนวคิดสมมติฐานรายได้ถาวรก็ยังพบว่า ระยะเวลาที่บุคคลใช้ในการวางแผนรายได้ (planning horizon) จะอยู่ในช่วง 3 ปีหรือน้อยกว่านั้น (Thaler. 1990: 197; citing Friedman. 1957. *A theory of the consumption function.*) สำหรับชาวอเมริกันจะมีการจัดสรรเงินรายได้เพียงพอก่อนถึงวัยเกษียณก็ต่อเมื่อมีการออมแบบบังคับ (Forced savings) (Mullainathan; & Thaler. 2000: 10) ดังนั้น มัลไลนาธานและทาเลอร์จึงสรุปไว้ว่า การออมเพื่อวัยเกษียณแบบสมัครใจ ซึ่งเป็นการออมที่มีระยะเวลายาวนาน เป็นสิ่งที่ทำได้ยากสำหรับบุคคลทั่วไป เนื่องมาจากปัญหาการรู้คิด (cognitive problem) และปัญหาการควบคุมตนเอง (self-control problem)

การกำหนดเวลาในการบรรลุเป้าหมายการออมเปรียบเทียบได้กับการมีจุดอ้างอิง (Reference point) ตามทฤษฎีจินตภาพ (Prospect Theory) ของคาห์นแมนและทเวร์สกี (Kahneman; & Tversky. 1979) ซึ่งจุดอ้างอิงดังกล่าวต้องมีความชัดเจนเพื่อที่บุคคลจะได้ใช้เป็นเครื่องมือประกอบในการตัดสินใจได้ แต่ถ้าหากการออมมีจุดมุ่งหวังไว้ใช้จ่ายในวัยเกษียณ แม้จะเป็นช่วงเวลาที่แน่นอน แต่ก็อาจจะนานเกินไปสำหรับบุคคลที่มีอายุน้อย ดังนั้น จุดอ้างอิงสำหรับการออมในวัยเกษียณจึงเป็นจุดอ้างอิงที่ไม่เด่นชัด

จากข้อมูลของผู้ร่วมวิจัยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การวางแผนการออมด้วยการจัดการรายได้และค่าใช้จ่ายแบบสมัครใจที่ผู้ร่วมวิจัยสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ จะใช้ระยะเวลาไม่เกินกว่า 3 ปี ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับข้อสมมติฐาน (assumption) ของทฤษฎีวิวัจจักรชีวิต แต่สอดคล้องกับข้อเสนอของสมมติฐานวัจจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม (Behavioral Life-Cycle Hypothesis)

ข. บริบทที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเวลาการบรรลุเป้าหมายเงินออม

ข.1. ประสบการณ์การกำหนดเวลาการบรรลุเป้าหมายการออมในอดีต

คุณจรัญชัย คุณประสิทธิ์ และคุณจิตรัตน์เป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์การตั้งเป้าหมายการออมในขณะที่ยังเป็นเด็ก คุณจรัญชัยใช้เวลาในการเก็บออมเงินเพื่อซื้อรถจักรยานยนต์เป็นเวลา

ประมาณ 1 ปี คุณจิตติรัตน์ใช้เวลาในการเก็บออมเงินเพื่อซื้อรถจักรยานเป็นเวลาประมาณ 3 ปีโดยนำเงินที่ตนเองเก็บได้ไปรวมกับเงินของมารดาที่ช่วยออกค่ารถจักรยานอีกครั้งหนึ่ง คุณประสิทธิ์ใช้เวลาในการเก็บออมเงินเพื่อเป็นค่าเล่าเรียนนานประมาณ 6 ปีแต่ก็ไม่สามารถจ่ายค่าเล่าเรียนได้ทั้งหมด เป็นเพียงการนำเงินที่ตนเองเก็บได้ไปสมทบกับเงินที่บิดามารดาจะจ่ายค่าเล่าเรียนให้ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของบิดามารดา

“เริ่มต้นตั้งแต่ตอนเข้ามัธยม ตั้งแต่ ม. 1 ...แต่รู้สึกว่าจะได้ซื้อประมาณ ม. 3”
คุณจิตติรัตน์

“ถ้าป. 3 จะไม่ได้ค่าเทอม...รู้สึกว่าจะเก็บมาจนถึงช่วงหนึ่งแล้วละ แต่ว่าจำไม่ได้ว่า
ยังไง แล้วต้องจ่ายค่าเทอม ต้องจ่ายค่าเทอมแล้วก็เบิกออกมา ...(ชื่อสถานที่เรียน
ระดับปวช..) .. นะคะที่เริ่มจ่ายเองแล้ว” คุณประสิทธิ์

บทวิเคราะห์ประสบการณ์การกำหนดเวลาการบรรลุเป้าหมายการออมในอดีต

แม้ว่าคุณประสิทธิ์ใช้เวลาในการเก็บออมมากกว่า 3 ปี แต่เป็นการเก็บออมที่ไม่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้แต่แรก จึงเป็นการเก็บสะสมเงินออมเพื่อมีเหตุการณ์ความจำเป็นเท่านั้น ประกอบกับในเวลานั้นคุณประสิทธิ์ยังมีอายุน้อย (เริ่มต้นจากประมาณ 8 ขวบ) เงินรายได้ที่ได้รับจากการทำงานพิเศษจึงยังมีไม่มากนัก ความมุ่งมั่นในการเก็บออมเงินโดยมีเป้าหมายจำนวนเงินและระยะเวลาในการเก็บออมจึงมีน้อย ทำให้การเก็บออมสามารถยาวนานได้มากกว่า 3 ปี ซึ่งแตกต่างไปจากคุณจรินทร์และคุณจิตติรัตน์ที่มีความชัดเจนเรื่องเป้าหมายการเก็บออม จำนวนเงินที่ต้องการ แม้จะไม่กำหนดระยะเวลา แต่เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองให้ได้เร็วที่สุด จึงมุ่งมั่นเก็บออมเงินอย่างแน่วแน่ ทำให้ประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายการออมภายใน 3 ปี

ค) การนำไปใช้เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการออม

การฝึกการตั้งเป้าหมายการออมของบุคคล ควรเริ่มต้นจากการตั้งเป้าหมายระยะเวลาที่ต้องการบรรลุ โดยไม่เกินสามปี เพราะสอดคล้องกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงของผู้ร่วมวิจัยที่เป็นผู้ประสบความสำเร็จในการจัดการเงินออม ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้ที่มีการคิดเชิงบัญชี (Mental accounting characteristic) ด้านการเป็นผู้ที่วางแผนการเงินของตนเองในระยะสั้นให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่ตนเองเผชิญในขณะใดขณะหนึ่ง (Short-term, current situation) เพราะแม้แต่คุณอชิรญาซึ่งกล่าวว่าตนเองมีการเก็บออมเงินเพื่อวัยเกษียณยังกล่าวถึงการจ่ายค่าเบี้ยประกันชีวิตที่มีระยะเวลานาน 20 ปีว่าเป็นระยะเวลาที่นานเกินไป คุณอชิรญาไม่มั่นใจว่า ตนเองจะมี “กำลัง” ทรัพย์ (หมายถึง รายได้ที่ต่อเนื่อง) มากพอที่จะจ่ายค่าเบี้ย

ประกันชีวิตได้ยาวนานถึงเพียงนั้น หรือ ตนเองอาจมีเหตุจำเป็นที่ต้องใช้จ่ายจนทำให้ไม่สามารถจ่ายค่าเบี้ยประกันอย่างต่อเนื่องได้ตลอดอายุกรมธรรม์ ซึ่งต้องมีเวลายาวนานนับเป็นสิบปีได้

2. การคิดเกี่ยวกับการจัดการรายได้

2.1 การจัดสรรรายได้ออกเป็นหลายบัญชีคิดในใจ

ผู้ร่วมวิจัยทุกรายมีการนำเงินที่ตนเองต้องการเก็บออมเพื่อการศึกษาไปเก็บไว้แยกต่างหากจากเงินที่ตนเองจะนำไปใช้จ่ายในการบริโภคประจำวัน กล่าวคือ คุณสาธิตาแยกเป็นบัญชีเงินฝากออมทรัพย์อีกเล่มหนึ่ง คุณประสิทธิ์และคุณธนภรณ์นำฝากไว้ในบัญชีเงินฝากประจำ คุณอชิรญาแยกเป็นกองทุนรวมตราสารหนี้อีกเล่มหนึ่ง คุณฉัตรรัตน์เริ่มต้นจากการกำหนดเงินคงเหลือขั้นต่ำในสมุดบัญชีเดียวกัน ต่อมาภายหลังเปลี่ยนเป็นบัญชีเงินฝากออมทรัพย์แบบมีระยะเวลา

“บัญชีหนึ่งคือบัญชีเก็บออมไว้สำหรับเรียนโดยเฉพาะ...พอเงินออกปุ๊บก็จะกันเงินออกมาก่อนเลย ถอนมาเลยหมื่นหนึ่งไปไว้อีกบัญชีหนึ่ง” คุณสาธิตา

“ฝากประจำนะตอนนั้นนะคือ เก็บในรูปออมทรัพย์ก่อน แล้วโยกมาเป็นประจำ เพราะเอามาจ่ายเงินโท ก็คือ พอรู้จำนวนเงินที่เราจะว่า เราจะเรียนโทได้โดยไม่ลำบากแล้ว ก็ตอนที่อยู่บริษัทแรก เก็บมาเรื่อยๆ จนโอเคแล้วแหละ ก็จะย้ายมาเป็นประจำ เพื่อที่ว่า เราจะคำนวณค่าแต่ละเดือนมาจ่ายค่าเทอมอยู่ช่วงหนึ่งก็ฝากประจำไว้ เราก็แบบว่า พอมันครบก็เอามาจ่ายพอดี พอดี ตลอด ก็เลือกเป็นประจำ บัญชีนี้จะเอาไว้เป็นทุนเรียนโท” คุณประสิทธิ์

“เริ่มเรียน คือต้องเก็บเป็นค่าเทอมเดือนละ 10,000 บาท เทอมหนึ่งมันก็ตก 4 เดือน ค่าเทอมมันก็ 42,000 ก็จะกันเข้ากองทุนตราสารหนี้กองหนึ่ง” คุณอชิรญา

“แบบก็ต้องแบ่งอย่างชัดเจน พอดีได้รายได้ส่วนต่างตรงนั้นมาก็เก็บไปเลย เป็นบัญชีเงินฝากประจำ ถ้าไม่ทำอย่างนั้นเรารู้ตัวเองว่า เราคงต้องหยิบมา” คุณธนภรณ์

“หนูก็ใช้วิธีการกะเอาจากค่าใช้จ่ายทั้งหมดแล้วว่าอย่างน้อยก็ต้องมีติดบัญชีไว้ ทุกเดือนที่เงินเข้าไป ช่วงแรกเอาแค่ห้าร้อย คือต้องเดือนน้อยอย่างน้อยต้องเหลือไว้ห้าร้อยในบัญชี เดือนหน้าต้องเหลืออีกห้าร้อย...ช่วงหลังหนูจำไม่ได้ว่า หนูเพิ่มเท่าไร แต่ว่าช่วงหลังเพิ่มเป็นหนึ่งพัน เพราะว่าไปเปิดเป็นฝากประจำ มันก็จะมีดอกเบี้ย แล้วก็มันบังคับตัวเองด้วยว่า มันถอนไม่ได้แน่นอน จนกว่าจะครบระยะที่ทำได้กับ

ธนาคารอย่างนี้...บัญชีเงินเข้านี้อยู่กับไทยพาณิชย์ แต่บัญชีที่ฝากประจำนี้อยู่กับ
ธนาคาร ก็คือใช้วิธีการว่า ไปกดตั้งออกมาจากไทยพาณิชย์หนึ่งพัน สำหรับการเอา
ไปฝากที่ธนาคาร” คุณจิตติรัตน์

มีผู้ร่วมวิจัย กล่าวว่า ตนเองแบ่งแยกเงินที่ต้องการจะออมกับเงินที่มีไว้เพื่อนำมาใช้จ่ายใน
ชีวิตประจำวันออกจากกันเพื่อจะได้ไม่ “เปลือง” นำเงินที่ต้องการเก็บออมมาใช้จ่าย ซึ่งจะทำให้การ
เก็บออมไม่เป็นไปตามที่ต้องการและเพื่อความสะดวกในการตรวจสอบมูลค่าเงินที่สามารถเก็บออม
ได้

“ก็พยายามเปิดดูสมุดบัญชี ดูตัวเลข มันน่าจะเป็นศูนย์กลาง ๑ นะ เออ มันหายไปนะ
เราต้องมาคอยเติม คอย update book แบงค์ตลอดค่ะ ถ้าไม่ได้ update book เอ้
เงินเราจะเป็นไงบ้างนะ ก็ต้องคอยเอา ATM ไปคอยกดเช็คดู” คุณสาธิตา

“ถ้าอยู่กับตัวเองทั้งหมด มันก็จะใช้ไปเรื่อยๆ” คุณประสิตา

“(ทำไมไม่รวมเป็นเล่มเดียวกัน) มันจะแยกไม่ได้ไงคะ เหมือน คือเราก็ต้องมานั่งจำ
อีกว่า เงินที่เราฝากกับแพนมันก็บาท ฝากไปทุกเดือนหรือเปล่านะ เดือนที่แล้วฝาก
ใหม่ ไปดูไม่ได้ เพราะมันจะปนกันหมด แล้วยังเงินที่เอาไปจ่ายค่าเทอม เราอาจจะ
เปลืองไปขायมาใช้ก็ได้” คุณอชิรญา

“ถ้าไม่ทำอย่างนั้น เรารู้อะไรเองว่า เราคงต้องหยิบมา” คุณธนภัสย์

“ถ้าลำพังหมุนแต่ละเดือน เพื่อให้มีสิ่งของเหล่านี้ หนูกลัวควบคุมตัวเองยาก ทำ
เท่าที่รู้สึกว่าเป็นไร” คุณจิตติรัตน์

“ตัวเองก็ไม่ได้ เป็นคนที่ชนะใจตัวเองได้เท่าไร เพราะถ้านิสัยตัวเอง ผมเดาว่า น่าจะ
เอาไปใช้ สมมติว่า หย่อนไว้ในกระเป๋า ทุก ๆ เดือน เพราะว่า ถ้าถาม เคยมี
ประสบการณ์ เคยหย่อนไว้ในกระเป๋า ก็แค่ไปใช้ ก็เลยคิดว่า น่าเอาเข้าแบงก์”
คุณจรรย์ชัย

สำหรับคุณจรรย์ชัย การนำเงินเข้าฝากประจำนั้นมีเหตุผลประกอบคือต้องการได้รับ
ผลตอบแทนที่สูงกว่าบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ การตัดสินใจนำเงินที่ฝากในบัญชีเงินฝากประจำเพื่อ

เป็นค่าเล่าเรียนเกิดขึ้นเมื่อเห็นว่า เงินจำนวนดังกล่าวมีจำนวนมากเพียงพอสำหรับค่าเล่าเรียนตลอดหลักสูตร

“ดอกเบี๋ย ดอกเบี๋ยเมื่อสามถึงสี่ปีที่แล้ว ดอกเบี๋ยแค่สามถึงสี่เปอร์เซ็นต์ เราก็รู้สึกว่ามันดีกว่าที่อื่นแล้ว ผมเริ่มมีโบนัสก้อนใหญ่ ๆ ช่วงนั้นแหละ สามสี่ปี เราก็มองว่า จะฝากอะไรที่มันดีที่สุด ก็เลยประจำ พอเก็บได้ซักกระยะหนึ่งนี่ มันก็จะเริ่มเห็นว่า มันพอที่เราจะเรียนแล้ว” คุณจรัญชัย

นอกจากการแบ่งเงินออมเพื่อการศึกษาแล้ว ในกรณีของคุณประสิตาและคุณชिरญา มีการแบ่งเงินออกไปออมเพื่อวัตถุประสงค์อื่น กล่าวคือ สำหรับคุณประสิตา ยังมีบัญชีเงินฝากเพื่อการเก็บออมอีก 2 บัญชี คือ บัญชีเพื่อค่าใช้จ่ายจำเป็นของครอบครัว บัญชีเพื่อการประกอบธุรกิจในอนาคต ส่วนคุณชिरญามีการเก็บออมเพื่อการแต่งงาน และการเก็บออมเพื่อวัยเกษียณหรือเมื่อว่างงาน

ก) วิเคราะห์และอภิปรายการจัดการรายได้ด้วยการจัดสรรรายได้ออกเป็นหลายบัญชีคิดในใจ

สมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม (Behavioral life-cycle hypothesis) (Shefrin; & Thaler. 1988) กล่าวว่า เพื่อจัดการกับปัญหาการควบคุมตนในการจัดการรายได้ให้มีเงินออม บุคคลจึงแบ่งทรัพย์สินสมบัติ (wealth) ออกเป็นบัญชีคิดในใจ (mental account) หลายบัญชีและกำหนดกฎการนำเงินในบัญชีเหล่านั้นไปใช้แตกต่างกันไป ประเภทของบัญชีคิดในใจหลัก ๆ ที่เซฟรินและทาลอร์แบ่งประเภทไว้ ประกอบด้วย รายได้ที่น่าไปใช้จ่ายได้ทันที (current spendable income: I) ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง (current assets: A) และ รายได้ในอนาคต (future income: F) โดยบุคคลมีแนวโน้มที่จะนำเงินที่จัดเป็นรายได้ที่น่าไปใช้จ่ายได้ทันทีไปใช้มากที่สุด เงินที่จัดเป็นทรัพย์สินสภาพคล่องมีแนวโน้มที่จะนำเงินไปใช้จ่าย น้อยกว่า เงินที่จัดไว้ในบัญชีคิดในใจประเภทรายได้ที่น่าไปใช้จ่ายได้ทันที ส่วนรายได้ในอนาคต บุคคลจะมีแนวโน้มในการนำเงินที่จัดไว้ในบัญชีคิดในใจประเภทนี้น้อยที่สุด

คุณสาธิตา คุณประสิตา คุณชिरญา คุณธนภักย์และคุณจตุริรัตน์มีการแบ่งเงินรายได้ออกตามวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ เพื่อการใช้จ่ายตามปกติและเพื่อการเก็บออม ซึ่งผู้ร่วมวิจัยแต่ละรายมีวิธีในการนำไปเก็บออมแตกต่างกัน ผู้ที่ต้องใช้ความสามารถของการคิดควบคุมตนเองมากที่สุด คือ คุณจตุริรัตน์ เนื่องจากคุณจตุริรัตน์ใช้วิธีการเก็บเงินสำหรับใช้จ่ายและออมไว้ในบัญชีเดียวกัน เพียงแต่กำหนดว่าจำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องมีเหลือไว้ในบัญชีเพื่อการเก็บออม ทำให้คุณจตุริรัตน์ต้องระมัดระวังไม่ให้ตนเองมีเงินเหลือน้อยกว่าที่กำหนดไว้ แต่สำหรับผู้ร่วมวิจัยอีก 4 รายใช้วิธีการแบ่ง

เงินไปเก็บไว้ในบัญชีที่แยกต่างหากจากกัน (แม้ว่าจะเป็นการนำฝากในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์หรือ กองทุนรวมตราสารหนี้ซึ่งมีสภาพคล่อง สามารถเบิกถอนได้ตามที่ต้องการ เช่น คุณสาธิตาและคุณ อชิรญา) เพื่อให้มีความชัดเจนในการแบ่งแยก การทำเช่นนี้ทำให้ผู้ร่วมวิจัยลดต้นทุนทางจิต (psychic cost) (Shefrin; & Thaler. 1990: 611) ลงได้ เนื่องจากหากเก็บเงินที่มีวัตถุประสงค์ แตกต่างกันได้ด้วยกัน ย่อมทำให้บุคคลต้องใช้ความสามารถทางจิตด้านความทรงจำในการรับรู้และ ระลึกได้ว่าตนเองมีเงินที่เก็บไว้สำหรับแต่ละวัตถุประสงค์เป็นจำนวนเท่าไร แต่เมื่อได้แบ่งแยกเงินไป เก็บออมไว้ในลักษณะหรือรูปแบบที่แตกต่างกันแล้ว ย่อมลดภาระความจำเป็นที่ต้องใช้ความคิดและ ความทรงจำไปได้ จึงเป็นการลดต้นทุนทางจิตนั่นเอง การกระทำของผู้ร่วมวิจัยทั้ง 5 รายเป็นวิธีการ ที่สอดคล้องกับข้อเสนอของสมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม เรื่องการแบ่งแยกทรัพย์สินสมบัติและ การกำหนดกฎการนำเงินในทรัพย์สินสมบัติแต่ละประเภทไปใช้จ่ายให้แตกต่างกัน

ผู้ร่วมวิจัย 4 ราย คือ คุณสาธิตา คุณประสิตา คุณธนภักย์และคุณจิตติรัตน์ มีการแบ่งทรัพย์สิน สมบัติออกเป็นบัญชีคิดในใจ 2 ประเภท ได้แก่ บัญชีคิดในใจประเภทรายได้ที่นำมาใช้จ่ายได้ทันที และบัญชีคิดในใจประเภททรัพย์สินสมบัติปัจจุบัน แต่ในกรณีของคุณอชิรญา มีการแบ่งทรัพย์สินสมบัติ ออกเป็นบัญชีคิดในใจ 3 ประเภท โดยมีทั้งบัญชีคิดในใจประเภทรายได้ที่นำมาใช้จ่ายได้ทันที ประเภทสินทรัพย์ปัจจุบัน และประเภทรายได้ในอนาคต บัญชีรายได้ในอนาคตของคุณอชิรญา คือ เงินที่คุณอชิรญานำไปซื้อกองทุนรวมระยะยาว ซึ่งคุณอชิรญากำหนดวัตถุประสงค์ไว้ว่าจะนำเงินใน กองทุนรวมนี้ไปใช้ก็ต่อเมื่อเกษียณหรือไม่มีงานทำแล้วเท่านั้น ดังนั้น แม้เงินจำนวนนี้จะเป็นเงินที่ คุณอชิรญาครอบครองอยู่ แต่การที่คุณอชิรญากำหนดวัตถุประสงค์ไว้เช่นนั้น ย่อมทำให้คุณอชิรญา จะไม่นำเงินมาใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคอีกเป็นเวลานาน (เสมือนว่าเป็นรายได้ในอนาคต นั้นเอง) เว้นเสียแต่มีความจำเป็นอย่างยิ่งยวด

สำหรับกรณีของคุณจรรย์ชัยที่นำเงินเข้าฝากในบัญชีเงินฝากประจำเพื่อผลตอบแทนที่สูงขึ้น ไม่ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับการนำเงินไปใช้จ่ายอย่างแน่นอนในตอนแรกนั้น เป็นกรณีที่ แตกต่างไปจากผู้ร่วมวิจัยรายอื่น และเมื่อพิจารณาประกอบกับฐานการคิดเกี่ยวกับการจัดการรายได้ ของคุณจรรย์ชัย ที่กล่าวว่า เมื่อได้รับเงินเดือนและนำไปจ่ายค่าใช้จ่ายที่จำเป็น เช่น เงินที่ให้กับ มารดา เงินค่าผ่อนบ้านผ่อนรถแล้ว ก็จะใช้จ่ายเงินที่เหลืออยู่อย่างเต็มที่ แต่สาเหตุที่ตนเองมีเงินเก็บ เป็นเพราะเงินที่ได้รับมีจำนวนมากเกินกว่าที่ตนเองจะใช้ทั้งหมด การกระทำของคุณจรรย์ชัย สอดคล้องกับข้อเสนอของทฤษฎีวัฏจักรชีวิต (Life-cycle Theory) ที่กล่าวว่า บุคคลจะประมาณการ ระดับการบริโภคของตนเองจากรายได้ในปัจจุบันร่วมกับรายได้ที่คาดว่าจะได้รับตลอดอายุขัย ระดับ การบริโภคของบุคคลจึงไม่ผันแปรไปตามรายได้ ณ ขณะใดขณะหนึ่ง ดังนั้น เมื่อบุคคลมีรายได้ เพิ่มขึ้นในช่วงวัยกลางคน บุคคลจึงมีเงินเหลือเพื่อการเก็บออม (เงินออมคือส่วนต่างระหว่างรายได้ กับค่าใช้จ่าย เมื่อค่าใช้จ่ายไม่เพิ่มขึ้นแต่รายได้เพิ่มขึ้น บุคคลจึงมีเงินออม) ด้วยเหตุนี้ สามารถกล่าว ได้ว่า กระบวนการคิดเกี่ยวกับการจัดการการเงินของคุณจรรย์ชัยเป็นกรณีที่สนับสนุนข้อเสนอของ

ทฤษฎีวัฏจักรชีวิต แต่อย่างไรก็ตาม ฟิงส์เกตต์ว่า การที่คุณจรรยาสามารถคิดใช้จ่ายเงินรายได้
อย่างเต็มที่ก็ต่อเมื่อคุณจรรยาได้นำเงินรายได้ไปจ่ายค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต้องจ่ายแล้วเท่านั้น ไม่ใช่
เงินรายได้ที่คุณจรรยาได้รับมาทั้งหมด ดังนั้น ในกรณีนี้จึงเป็นการสนับสนุนคำกล่าวของเซฟริน
และทาเลอร์ (Shefrin; & Thaler. 1988: 613) ที่กล่าวว่า ข้อเสนอของทฤษฎีวัฏจักรชีวิตนั้นเป็นส่วน
หนึ่งของสมมติฐานวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม กรณีการจัดการเงินรายได้นั้นไม่มีต้นทุนทางจิต (คือ
ไม่ต้องใช้ความพยายามในการระงับยับยั้งใจให้ไม่ใช้จ่ายเงินที่มีอยู่ไปทั้งหมด)

ข) บริบทของการคิดเกี่ยวกับการจัดการรายได้

ข.1 ประสบการณ์การจัดการรายได้ในอดีต

คุณสาธิตา คุณประสิทธิ์า คุณอชิรญาและคุณธนกัลย์มีประสบการณ์การจัดการเงินได้พิเศษที่
ได้รับตอนที่ยังเป็นเด็กหรือยังเรียนอยู่ โดยมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยดังนี้

คุณสาธิตาได้รับเงินจากญาติผู้ใหญ่ในวาระพิเศษจะนำเงินไปฝากไว้ในธนาคาร คุณประสิทธิ์า
ได้รับเงินจากการทำงานหารายได้ช่วงปิดเทอมจะนำไปใส่ไว้ในกระปุกออมสิน เมื่อกระปุกออมสิน
เต็มก็จะนำไปฝากเข้าธนาคาร คุณอชิรญาได้รับเงินจากญาติผู้ใหญ่ในวาระพิเศษจะนำเงินไปฝากไว้
กับมารดาและจดบันทึกไว้ เมื่อต้องการใช้ก็จะไปขอเงินจากมารดา คุณธนกัลย์ได้รับเงินจากการ
การทำงานหารายได้พิเศษช่วงปิดเทอมและได้รับจากญาติผู้ใหญ่จะนำเงินไปฝากไว้ในธนาคาร

“ก็จะมีกระปุกออมสินของตัวเองไว้หยอดเหรียญตามประสาเด็ก ๆ นะคะ ถ้าเป็นเงิน
ใหญ่หน่อยก็ให้เข้าแบงค์ พอโตมาก็สิบห้าแล้ว ก็ทำบัตรเอทีเอ็มได้แล้ว เขา (คุณ
พ่อ) ก็พาไปทำแล้ว ก็จะดูแลบัญชีตัวเองแล้ว” คุณสาธิตา

“เก็บใส่กระปุกจนมันเหมือนกับว่า ตอนเด็กนะคะ จนมันเต็มแล้วก็คือ เหมือนเด็ก
ทั่วไปก็คือเอาไปแลกเป็นแบงค์แล้วก็ฝากธนาคารอย่างนี้” คุณประสิทธิ์า

“(ตอนเด็ก ๆ เงินเหลือจากการใช้จ่าย) มันจะเป็นเหรียญ เสร็จแล้ว พอมันเต็ม
กระปุก ก็เอาไปแลกเป็นแบงค์ แล้วก็เอาแบงค์มาฝากแม่ เราต้องเขียนเอาไว้ว่า
กี่บาท” คุณอชิรญา

“ตอนช่วงที่ปิดเทอม บ้านป่าหุ่ยเค้าเป็นร้านอาหาร เราเป็นเด็กแล้วไปเสิร์ฟ ป้าให้
เราได้ทิปด้วย เราจะเอามาหยอดทุกวัน พอเปิดเทอมมา เราได้สามสี่พันตลอด”
คุณธนกัลย์

สำหรับคุณจรรย์ชัยซึ่งหารายได้เพื่อเลี้ยงชีพตนเองและจ่ายค่าเล่าเรียนของตนเองมาโดยตลอด ต้องใช้การบริหารจัดการอย่างเข้มงวดเพื่อให้ตนเองมีเงินพอใช้โดยไม่เป็นหนี้ตลอดมา จึงเป็นสถานการณ์ที่แตกต่างจากผู้ร่วมวิจัยรายอื่น ในเรื่องการจัดการรายได้ในช่วงที่ยังเป็นเยาวชน ที่ไม่สามารถวางแผนการเก็บออมเงินได้อย่างเป็นระบบ ยกเว้นตอนที่คุณจรรย์ชัยต้องการเก็บเงินเพื่อนำไปซื้อรถจักรยานยนต์ คุณจรรย์ชัยต้องนำเงินเข้าฝากในบัญชีเงินฝากอย่างเคร่งครัดโดยคุณจรรย์ชัยให้เหตุผลว่า หากไม่ทำเช่นนั้น คุณจรรย์ชัยมั่นใจว่า ตนเองต้องนำเงินที่ต้องการเก็บออมเพื่อซื้อรถจักรยานยนต์มาใช้อย่างแน่นอน

“ถ้าผมจำไม่ผิด ผมจะได้รายวัน วันละประมาณ 200 บาททีเดียว เขาจะออกเงินให้ครั้งหนึ่ง ทำงาน 6 วัน ก็จะได้ประมาณ 1200 ถ้าตอนโน้น ก็น่าจะประมาณ 60 ก็จะไม่เหลือไว้เท่าที่กิน ที่เหลือก็จะเก็บ...เข้าแบงก์ ฝากในตู้ ATM ยุคนั้น ก็คือ ฝากในตู้ ATM ได้แล้ว...ไม่ข้ามวัน จำได้พอกกลางคืน ผมก็ฝากเลย ทำงานเลิก ก็โรงกลึง ทำงานเลิก 6 โมง กลับถึงบ้านก็เข้าตู้ ATM ข้างบ้านเลย...ตอนนั้นก็รู้สึกว่ามันเคยชินมากกว่า ทำจนรู้สึกว่ามันชิน...ครั้งนั้น ผมรู้สึกเลยว่า เอาเงินเข้าฝากแล้วก็ภูมิใจกับสิ่งที่เห็น ห้าพันแล้ว หกพันแล้ว แต่คือไม่มีความคิดอื่น ตอนนั้นถ้าจำไม่ผิด มันชินแล้ว เงินออกไปแบงก์” คุณจรรย์ชัย

ส่วนคุณฐิติรัตน์ นำขนมที่เหลือจากที่มีผู้มาสั่งมารดาทำ ไปขายก็จะนำเงินไปมอบให้แก่มารดาทั้งหมด ส่วนเงินที่มารดาให้เพื่อเป็นค่าขนมรายวันหรือรายสัปดาห์ก็มีเหลือไม่มากนัก เพราะมารดาจะให้เงินใกล้เคียงกับที่ต้องใช้จ่ายจริง แต่คุณฐิติรัตน์ก็ยังสามารถเก็บออมเงินที่เหลือเพื่อนำไปซื้อรถจักรยานได้ด้วยวิธีการเก็บไว้ในกระปุกออมสินที่ไม่มีช่องเปิดให้นำเงินออกมาได้

“เท่าที่หนูจำได้ แม่ก็ได้ให้เหลือถึงขนาดว่า จะเอามาเก็บ คือเหมือนกับหนูแล้วว่า วันหนึ่งต้องกินอะไรบ้าง ใช้อะไรบ้าง ก็ให้ตามนั้น” คุณฐิติรัตน์

“มันไม่มีรู มันเป็นกระปุกที่ไม่มีรู จำได้เลยว่า ขอเป็นกระปุกที่ไม่มีรูเปิด เพราะกลัวว่าจะเอาตัวเองไม่อยู่ หยอดครววนั้น หยอดจนเต็ม แล้วเราก็เอาไปฝาก คราวนี้เราจะเปิดแล้วก็นับเหรียญ เป็นเหรียญโดยมาก ไม่ค่อยเป็นแบงก์” คุณฐิติรัตน์

บทวิเคราะห์ประสบการณ์การจัดการรายได้ในอดีต

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้ร่วมวิจัยทุกคนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การนำเงินที่ตนเองยังไม่ใช้จ่ายในปัจจุบัน หรือ ยังไม่ต้องการใช้จ่ายในปัจจุบันไปเก็บไว้แยกต่างหากจากเงินที่ตนเองต้องการใช้จ่าย โดยมีผู้ร่วมวิจัยถึงสามราย (คุณจรัญชัย คุณประสิทธิ์ และคุณจิตติรัตน์) กล่าวว่า หากไม่ทำเช่นนั้น ตนเองคงไม่สามารถระงับยับยั้งการนำเงินที่มีอยู่ไปใช้จ่ายทั้งหมดได้ การมีประสบการณ์จัดการรายได้แบบแบ่งแยกเงินที่ต้องนำมาใช้จ่ายกับเงินที่เก็บออมออกจากกันน่าจะมีส่วนอย่างสำคัญต่อการแบ่งแยกเงินรายได้ออกเป็นส่วน ๆ และเก็บไว้ต่างที่กันของผู้ร่วมวิจัย เพราะทุกคนรับรู้่ว่า วิธีการดังกล่าวช่วยให้ตนเองสามารถมีเงินเหลือไว้สำหรับการใช้จ่ายที่จำเป็นในอนาคตได้

แต่อย่างไรก็ตาม การแบ่งแยกเงินออกเป็นส่วน ๆ และนำเงินที่ต้องการเก็บออมไปฝากไว้ในธนาคารนี้ ผู้ร่วมวิจัย 4 ราย (คุณสาธิตา คุณประสิทธิ์ คุณธนภักย์ และคุณจิตติรัตน์) กล่าวว่า ได้รับคำแนะนำหรือพาไปเปิดบัญชีเงินฝากจากบุคคลในครอบครัว มีเพียงคุณจรัญชัยเท่านั้นที่กล่าวว่า การกระทำดังกล่าวเป็นการคิดของตนเองอย่างแท้จริง ไม่มีผู้ใดแนะนำหรือทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง แสดงว่า การกระทำของบุคคลส่วนใหญ่เป็นไปตามการถ่ายทอดทางสังคมโดยผ่านการอบรมสั่งสอน

ข.2 การได้รับคำแนะนำจากบุคคลอื่น

คุณธนภักย์ได้รับคำแนะนำจากคนรักเกี่ยวกับการจัดแบ่งรายได้ออกเป็นส่วน ๆ เพื่อวัตถุประสงค์การใช้จ่ายที่แตกต่างกัน ซึ่งแม้ว่า คุณธนภักย์ไม่สามารถทำได้ตามที่ได้รับคำแนะนำทั้งหมด แต่ก็ได้ใช้แนวทางที่ได้รับคำแนะนำนั้นมาปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการรายได้ของตนเองด้วย

“แฟนเค้าช่วยสอนคะ เมื่อก่อนเราก็ใช้เงินแบบไม่ค่อยเป็นระเบียบ แต่ว่าแฟนเราเค้าจบทางด้านการเงินมาแล้ว การใช้เงินเค้าเป็นระเบียบ ค่อนข้างเป็นระเบียบ เค้าก็จะบอกเราว่า ก้อนหนึ่งแบ่งไว้ชื้อ หยอดกระปุกไว้ไปเที่ยว หยอดกระปุกไว้ชื้อ อย่างเช่น ที่ผู้หญิงต้องทำผมทำอะไร หยอดกระปุก กระปุกหนึ่ง สำหรับเครื่องสำอางอะไรอย่างนี้ แล้วก็อีกก้อนหนึ่งก็กันไปเลยชื้อเป็นเงินฝากชื้อก้อน เราก็มีสามกระปุก อีกหนึ่งกระปุก เอาไว้ชื้อรายวัน เค้าสอนเยอะ แต่เราเอามาใช้ไม่หมด ที่ทำได้ก็คือ กั้นเป็นก้อนเลย แล้วก็ชื้อในกระปุกนี้รายวัน” คุณธนภักย์

ค) การนำไปใช้เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมจัดการรายได้

การได้รับคำแนะนำและฝึกฝนจากบุคคลในครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดมีส่วนอย่างสำคัญสำหรับผู้ร่วมวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการรายได้ที่คำนึงถึงการตอบสนองความต้องการในอนาคต แม้ว่าจะมีผู้ร่วมวิจัย 2 ราย คือคุณจรัญชัยที่ไม่ได้รับการฝึกฝนจากบุคคลอื่น และคุณอชิรญาที่ได้รับคำแนะนำ

จากบุคคลที่ไม่เคยรู้จักหน้าค่าตา แต่ก็เป็นการแนะนำที่คุณอริญาสามารถลองนำมาปฏิบัติเพื่อตรวจสอบผลดีผลเสียได้ด้วยตนเอง ดังนั้น การพัฒนาพฤติกรรมการจัดการรายได้ หากบุคคลได้รับโอกาสในการฝึกฝนเสียแต่เมื่อยังเป็นเด็ก ไม่มีรายได้หลักจากการทำงานของตนเอง ก็ทำให้ได้ลองผิดลองถูกกับเงินพิเศษต่าง ๆ เป็นกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ทำให้ไม่ต้องใช้เวลานานในการลองผิดลองถูก เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างเหมาะสมเมื่อมีรายได้เป็นของตนเองอย่างจริงจัง

การจัดการรายได้ของคุณจรณชัย แม้ไม่ได้รับการฝึกฝน แต่คุณจรณชัยมีหลักการจัดการรายได้ คือ ใช้จ่ายเงินที่เหลือหลังจากนำเงินไปจ่ายค่าใช้จ่ายที่จำเป็นทั้งหมดแล้ว และเป็นการใช้จ่ายที่ต้องไม่ก่อให้เกิดหนี้สิน จึงส่งผลให้คุณจรณชัยไม่มีความกังวลใจเกี่ยวกับการสร้างภาระทางเงินให้กับตนเอง แม้ว่าตนเองจะมีรายได้ไม่สูงมากนักตาม แต่ใช้วิธีจัดการควบคุมพฤติกรรมการใช้จ่ายให้สอดคล้องกับรายได้เป็นหลัก

3. การคิดเกี่ยวกับการจัดการค่าใช้จ่าย

3.1 การจัดสรรวงเงินสำหรับค่าใช้จ่ายในการบริโภคแต่ละประเภท

คุณประสิทธิ์เป็นผู้ที่บันทึก (เขียน) ว่าตนเองจะนำเงินที่กำลังจะได้รับไปใช้กับค่าใช้จ่ายประเภทใดบ้าง ทุกเดือนก่อนที่จะได้รับเงินเดือน ในระหว่างเดือน คุณประสิทธิ์จะหมั่นทบทวนว่ามีค่าใช้จ่ายประเภทใดน่าจะใกล้เคียงกับวงเงินที่ตนเองกำหนด คุณประสิทธิ์จะพยายามควบคุมค่าใช้จ่ายประเภทนั้น แต่อย่างไรก็ดี คุณประสิทธิ์จะไม่ทำการบันทึกค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงเพื่อนำมาใช้ในการสอบทานผลการใช้จ่ายของตนเองอีก คุณประสิทธิ์ทำการบันทึกเพื่อแบ่งแยกเงินรายได้สู่ค่าใช้จ่ายรายประเภทนี้กับเงินรายได้ประเภทโบนัสด้วย

“เราเป็นคนแบบว่า คือทุกเดือนพอแบบเงินเดือนใกล้ออก เราก็จะ ‘list’ เลยว่า เดือนนี้นั้นจะใช้อันนี้เรื่องกินเท่านั้น เราจะเขียนในกะ กินเท่านั้น ให้ปี 4,000 กองกลาง 4,000 แล้ว ทั้ง ๆ ที่เงินเดือนเท่ากัน แต่เขียนทุกเดือนเลยนะคะ คือจะเขียนทุกเดือน บางเดือนก็จะแบบเอา อันนี้มาเพิ่มนะ เอาฝากเพิ่มขึ้น อันนี้ลดลงมาฝากเพิ่มขึ้นหรือแต่จะทำแบบทุกเดือน” คุณประสิทธิ์

“เคยประเมิน แต่ว่า ไม่สม่ำเสมอ แล้วไม่สำเร็จ คือเหมือนกับว่า ตอนวางแผน อาจจะแก่งวางแผนว่าจะทำอย่างนี้ แต่พอตอนควบคุมนะ เคยลองแล้วละ ลองพยายามแล้วแต่ทำไม่ได้ทุกวัน ทำไม่ได้ทุกเดือน...คือไม่ได้ไปควบคุมในรูปเอกสาร การเขียน แต่จะควบคุมเวลาเงินจะออกจากกระเป๋า ก็จะบังคับตัวเอง เหมือนนี้

ออกว่า เดือนนี้ฉันใช้เงินเท่านี้ ก็จะช่วยคุมการใช้ แต่ไม่ 'list' แล้วละ 'list' ตอน
ควบคุมไม่ค่อยสำเร็จ” คุณประสิทธิ์

คุณจิตติรัตน์มีการกระทำที่เป็นไปในแนวทางเดียวกับคุณประสิทธิ์ คือการบันทึกเกี่ยวกับ
รายได้ค่าใช้จ่ายแต่ละคนละจุดของเวลา กล่าวคือ คุณจิตติรัตน์ที่ไม่ได้บันทึก (เขียน) ว่า ตนเองจะนำเงิน
ได้แต่ละเดือนไปใช้จ่ายกับสิ่งใด แต่คุณจิตติรัตน์จะทำการจดบันทึกรายจ่ายทุกรายการอย่างละเอียด
เพื่อให้ตนเองทราบว่า การใช้จ่ายของตนเป็นอย่างไร และสามารถนำข้อมูลนั้นไปใช้ในการควบคุม
ตนเองได้

“เดือนนี้รู้ตัวว่า ดึงออกมาเกินแล้ว เดือนหน้าต้องลด เก็บกักเข้าไปให้มันเท่าเดิม กับ
ยอดที่ควรต้องมี แล้วก็หนูเพิ่งมาหยุดเขียนบัญชีรายรับรายจ่ายเมื่อประมาณปีที่
แล้ว ตั้งแต่ทำงานวันแรกเลยเนี่ย เขียนทุกวัน คำนวณเท่าไร กินอะไร ซื้ออะไร ช่วง
ก่อนเป็น จำได้เลย ช่วงหลังมาไม่ค่อยเป็นแบบนั้น จะจดเลยละ สมมติว่า ซื้อแฮมพู
มา จะจดไว้ที่ได้ขวด ก็บาท กับวันที่ซื้อมาใช้ ทำอย่างนี้ ตั้งแต่ตอนเรียนปริญญาตรี
ที่เริ่มจดค่าใช้จ่ายตัวเองทุกวัน” คุณจิตติรัตน์

คุณสาธิตา คุณอชิรญาและคุณธนภักย์ แม้ไม่ได้ทำการควบคุมค่าใช้จ่ายส่วนตัวด้วยการ
แบ่งแยกตามประเภทของค่าใช้จ่าย แต่ใช้วิธีการควบคุมโดยแบ่งตามช่วงเวลา กล่าวคือ คุณธนภักย์
กำหนดวงเงินการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเป็นรายวัน หากมีเงินเหลือจากการใช้จ่ายรายวัน คุณธน
ภักย์จะนำเงินนั้นไปสมทบกับเงินที่เก็บออมไว้ด้วย คุณอชิรญญากำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายเพื่อการ
อุปโภคบริโภคเป็นรายสัปดาห์ โดยที่คุณอชิรญญา กล่าวว่า จำนวนเงินที่กำหนดไว้ นั้นเป็นจำนวนที่
เหมาะสมเมื่อเทียบกับระดับค่าครองชีพของบุคคลทั่วไปที่พำนักอยู่ในเมืองหลวง คุณสาธิตา
กำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเป็นรายเดือน

“เก็บไว้ 50% ของเงินเดือน ของใช้ก็คือประหยัดนะละ จากเดิมที่ใช้จ่ายเยอะๆ ขอบ
ปั้งบ่อยๆ เธอก็ต้องเก็บไว้บ้าง” คุณสาธิตา

สำหรับคุณจรรย์ชัยมีการคิดเกี่ยวกับการจัดการค่าใช้จ่ายที่แตกต่างออกไปจากผู้ร่วมวิจัย
รายอื่น คุณจรรย์ชัยกล่าวว่า หลังจากที่ตนเองได้นำเงินได้รายเดือนแบ่งสรรไปยังค่าใช้จ่ายที่จำเป็น
จนครบถ้วนแล้ว คุณจรรย์ชัยจะตั้งใจใช้จ่ายเงินที่เหลือจากการจัดสรรแล้วให้หมดภายในเดือน
ดังนั้น คุณจรรย์ชัยจึงเป็นผู้ที่มีวิธีคิดเกี่ยวกับการจัดการเงินรายได้ของตนเองแตกต่างกับผู้ร่วมวิจัย
รายอื่น เพราะในขณะที่ผู้ร่วมวิจัยรายอื่นกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายเพื่อให้ตนเองใช้จ่ายไม่เกินไปกว่าที่

กำหนดไว้และหากมีเงินเหลือก็จะนำไปเก็บออมร่วมกับเงินออมที่กันจากเงินรายได้ตั้งแต่แรก แต่สำหรับคุณจรรย์ชัย การกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายทำให้ตนเองได้นำเงินนั้นไปจ่ายซื้อสิ่งของได้อย่างเต็มที่ภายในหนึ่งเดือน

“ใช้จ่ายเป็นเดือนชนเดือน กินอยู่ในเดือน บางทีเหลือก็ต้องกินให้หมดภายในเดือนไม่ได้เลยนะ มันต้องใช้ เป็นโรคจิต เห็นไม่ได้ สมมติเดือนนี้เหลือสามพัน โอ้ย เงินเหลือแล้ว มันหมายถึงว่า ถ้าเราไปประหยัดต้นเดือน พอปลายเดือนเราไม่ได้ซื้อแล้ว แต่เรา เอ๊ะ ยังมีเงินยังเหลือนะ ยังพอซื้อไอ้นี้ได้ ถ้าอยากได้เสื้อ อยากได้หนังสือเราซื้อเลย ถ้าเห็นว่า เงินเหลือ ถ้าไม่เหลือก็โอเค ชีวิตฉันก็เหมือนเดิม แต่จะไม่ข้ามเดือน” คุณจรรย์ชัย

ก) วิเคราะห์และอภิปรายการจัดสรรวงเงินสำหรับค่าใช้จ่ายในการบริโภคแต่ละประเภท

การคิดเชิงบัญชีของบุคคลที่นำมาใช้กับการควบคุมตนเองเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริโภค คือแนวคิดที่ประยุกต์มาจากการดำเนินงานของธุรกิจที่ต้องมีการกำหนดวงเงินงบประมาณให้กับค่าใช้จ่ายแต่ละประเภท บุคคลก็จะทำเช่นเดียวกับธุรกิจ โดยการกำหนดวงเงินงบประมาณให้กับค่าใช้จ่ายส่วนตัวแต่ละประเภท (Thaler. 1999: 193) เป็นการสร้างกฎให้กับตนเอง การกำหนดวงเงินนี้จะส่งผลให้บุคคลทำการควบคุมค่าใช้จ่ายเป็นรายประเภท และหากบุคคลเคร่งครัดต่อวงเงินที่ตนเองกำหนดไว้ บุคคลจะไม่นำวงเงินที่เหลืออยู่ที่ตนเองจัดสรรสำหรับค่าใช้จ่ายหนึ่ง ไปใช้จ่ายกับค่าใช้จ่ายอื่นที่ตนเองใช้จ่ายจน “เต็ม” วงเงินแล้ว (Thaler. 1999: 194) ยิ่งบุคคลมีเงินน้อยเท่าไร การทำให้กฎได้รับรู้จากภายนอก (explicit) และถูกนำไปใช้อย่างเข้มงวดก็ยิ่งมีเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้ ผู้ที่มีรายได้น้อยกว่าจะวางแผนการใช้จ่ายในระยะเวลาที่สั้นกว่าผู้ที่มีรายได้มาก (Thaler. 1999: 193)

การกระทำของผู้ร่วมวิจัยทุกรายเป็นไปตามข้อเสนอของสมมติฐานวิจัยชีวิตเชิงพฤติกรรม กล่าวคือ แม้มีข้อมูลของผู้ร่วมวิจัยเพียงรายเดียวที่สอดคล้องกับข้อเสนอของทฤษฎีในเรื่องการแบ่งรายได้ลงสู่ค่าใช้จ่ายเป็นรายประเภท และทำการจดบันทึกการวางแผนวงเงินค่าใช้จ่ายแต่ละประเภทเป็นรายเดือน ซึ่งเป็นการกระทำที่ทำให้เป็นกฎที่รับรู้ได้จากภายนอกด้วยการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ถึงกระนั้น ผู้ร่วมวิจัยรายอื่น ๆ ก็มีกรอบการคิดเกี่ยวกับระยะเวลาในการนำเงินได้รายเดือนไปใช้ ซึ่งผู้ร่วมวิจัย 3 ราย (คุณสาธิตา คุณจรรย์ชัย และคุณฉัตรรัตน์) จะใช้กำหนดกรอบการใช้ไม่เกิน 1 เดือน ส่วนคุณอนุชิตาและคุณธนภัสย์จะสร้างกรอบการใช้จ่ายไม่เกิน 1 สัปดาห์และ 1 วัน ตามลำดับ

จากการคิดของผู้ร่วมวิจัยที่แสดงออกมาผ่านการกระทำและความตั้งใจดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า บุคคลมีการสร้าง “ฉลาก” (label) ให้กับเงิน ซึ่งขัดแย้งข้อสมมติฐาน (assumption) ของทฤษฎีวิวัฒนาการชีวิตของการบริโภคและการออม ที่กล่าวว่า เงินสามารถแลกเปลี่ยนโอนย้ายข้ามกันได้ไปมาได้ บุคคลจะคิดเกี่ยวกับเงินแบบไม่แบ่งแยกออกจากกัน เพราะเงินไม่มีการกำหนดประเภท (Thaler. 1990: 194)

แต่จากการคิดของผู้ร่วมวิจัยทั้งหก ราย แสดงให้เห็นว่า หุกรายมีการแบ่งแยกเงิน เพียงแต่ใช้เกณฑ์การแบ่งแยกแตกต่างกันเท่านั้น กล่าวคือ บางรายแบ่งแยกตามประเภทค่าใช้จ่าย บางรายแบ่งแยกตามระยะเวลา

ข) การนำไปใช้เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมการจัดการค่าใช้จ่าย

การแบ่งแยกค่าใช้จ่ายตามหมวดสินค้าหรือบริการหรือการกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายตามระยะเวลา มีส่วนสนับสนุนให้ผู้ร่วมวิจัยนำไปใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการควบคุมตนเองไม่ให้ใช้จ่ายเกินกว่าที่ตนเองกำหนดได้ เพราะการจัดสรรวงเงินตามหมวดสินค้าหรือตามระยะเวลาก็ตัดเป็นจุดอ้างอิง (Reference point) ที่ใช้ในการตรวจสอบการกระทำที่เกิดขึ้นของตนเองได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น บุคคลผู้มีรายได้อาจได้รับการฝึกอบรมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดวงเงินให้กับค่าใช้จ่ายสำหรับค่าใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ และควรฝึกหัดการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง วิธีการดังกล่าวจะช่วยให้บุคคลสามารถจัดการรายได้อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 การใช้บัตรเครดิต

ผู้ร่วมวิจัย 5 รายเป็นผู้ที่มีบัตรเครดิต ยกเว้นแต่เพียงคุณจิตรัตน์ที่ไม่มีบัตรเครดิต ผู้ร่วมวิจัยที่มีบัตรเครดิต 4 ราย (คุณสาธิตา คุณประสิทธิ์ คุณอชิรญา คุณธนภัสย์) แสดงความคิดเห็นว่า การซื้อสินค้าผ่านบัตรเครดิตทำให้การตัดสินใจซื้อรวดเร็วกว่าการซื้อสินค้าด้วยเงินสด โดยผู้ร่วมวิจัยทั้งสิ้นจะจำกัดจำนวนเงินที่จะใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตต่อวงชำระค่าใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตให้ไม่สูงมาก จนไม่สามารถจ่ายชำระได้ทั้งหมดภายในระยะเวลาที่ผู้ออกบัตรกำหนด

“เราต้องคำนวณแล้วว่า จะรูดแต่ละที มันก็ยังมีขีดขอบจำกัด มีส่วนช่วยให้ใช้จ่ายคล่อง แต่มันก็ยังมีจำกัดไม่ถึงกับว่า ขนาดรูด ‘กระจาย’ ขนาดนั้น เราต้องคำนวณก่อนว่า คือ เอาอย่างนี้แล้วกัน จะกันเงินเดือนต่อเดือนไถ่คะ มันก็เหมือนกันว่า เอาเงินสดของเดือนนี้ไปจ่ายเดือนหน้า ไม่ใช่ว่า ใช้จ่ายเดือนหน้า จ่ายเดือนหน้า ก็คือเราใช้แทนเงินสดของเดือนนี้ ไม่ใช่แทนเงินสดของเดือนหน้า เราต้องคำนวณว่าจ่ายบัตรเครดิตไปเท่านี้ คือ จุดประสงค์ก็คืออยากได้ ‘point’ เราก็จะกันเงินสดของ

เดือนนี้ไปจ่ายเดือนหน้า คือจะไม่มีการไปปนกัน แต่ใช้แทนเงินสดเท่านั้นเอง”
คุณสาธิตา

คุณประสิทธิ์กล่าวว่า การใช้บัตรเครดิตทำให้มีความสะดวกในการจ่ายชำระโดยไม่ต้องถือเงินสด และยังเป็นการสะสมยอดการใช้จ่ายเพื่อนำยอดสะสมดังกล่าวไปแลกซื้อสินค้าโดยไม่ต้องจ่ายเงินที่ผู้ออกบัตรนำเสนอได้อีกด้วย เช่นเดียวกับคุณอชิรญาที่ทำบัตรเครดิตของห้างสรรพสินค้าชื่อดังเพื่อจะได้รับผลประโยชน์จากการเป็นสมาชิกบัตร เนื่องจาก คุณอชิรญาต้องซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคจากห้างสรรพสินค้าแห่งนั้นเป็นประจำ นอกจากนี้ คุณอชิรญายังใช้ประโยชน์จากบัตรเครดิตเมื่อผู้ชายสินค้าจัดรายการส่งเสริมการขายให้แก่ผู้ซื้อที่ต้องการผ่อนชำระสินค้า โดยผู้ชายคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0 ทำให้คุณอชิรญาสามารถยืดระยะเวลาการจ่ายชำระเงินออกไปได้

“หัวหน้าคนเดิม เราบัวเขาโอเคเรื่องการใช้จ่ายเงิน เราอาจจะแบบติดเขามาชนิดหนึ่ง เขาจะเหมือนกับว่า ใช้ (บัตรเครดิต) แล้วก็แบบสะสมเป็นยอด เขาบอกให้เอาเงินไปต่อเงิน ก็เป็นเหมือนพอได้ยอดก็ได้ของมา” คุณประสิทธิ์ตา

“เราทำบัตร...(ชื่อห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่ง)...ก่อนอันแรก ที่ทำบัตรนี้ เพราะว่า มันมีส่วนลดค่าน้ำมัน แล้วก็คือทุกเดือนต้องซื้อของเข้าบ้าน คือทุกเดือนจะให้แม่เขียนมาว่า อะไรหมด พวกแชมพู สบู่ ยาล้างจาน แล้วเราต้องไปซื้อที่ (ชื่อห้างสรรพสินค้าแห่งเดียวกัน) อยู่แล้วทุกเดือน เดือนหนึ่งก็พันกว่า ก็เลยคิดว่า ใช้บัตรเขาจะได้ได้ อะไรเยอะ...มันมีเงินจ่าย แล้วก็มันเสียดอกเบี้ย ถ้าเกิดแบบแค้นแค้นจริง ๆ ไม่มีเงินเลย ก็คงต้องจ่ายชำระค่าบัตรเครดิตขั้นต่ำ แต่ว่าในเมื่อเรามี แล้วเราจะไปเสียดอกเบี้ยทำไม” คุณอชิรญา

สำหรับคุณจรรย์ชัย ที่เป็นผู้มีบัตรเครดิตเช่นกัน แต่จะใช้จ่ายผ่านบัตรเมื่อมูลค่าการจ่ายมีมูลค่าสูงพอสมควร ซึ่งมักจะเป็นการจ่ายค่าใช้จ่ายอันเกี่ยวเนื่องกับงานประจำที่ทำอยู่ แต่สำหรับค่าใช้จ่ายส่วนตัวแล้ว คุณจรรย์ชัยจะไม่ค่อยใช้บัตรเครดิตเว้นแต่ต้องการให้ตนเองมีเงินสดในมือมากพอในช่วงก่อนเงินเดือนออกเท่านั้น คุณจรรย์ชัยแสดงความเห็นว่า ที่ไม่ต้องการใช้บัตรเครดิตเพราะคิดว่า การจ่ายชำระค่าสินค้าผ่านบัตรเครดิตหรือจ่ายด้วยเงินสดไม่แตกต่างกัน เพราะอย่างไรเสียก็ต้องจ่ายเงินออกไปอยู่ดี

“ช่วงแรกที่ได้นี้ใช้ทุกอย่างเลยนะ คือแบบทุกอย่างที่ซื้อนี่ก็จะใช้บัตรเครดิต แล้วก็มาจ่ายสิ้นเดือน แต่ช่วงนี้ก็เปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ไปบ้าง เพราะรู้สึกว่าร้ออายุเริ่ม

มาก ก็เริ่มมันไม่ต่างกัน ก็ เออ จ่ายไปเลยละกัน ชี้แจง เป็นความชี้แจงไม่มีอะไรเสียหายเลย แต่รู้สึกว่า ไม่เอาละ จ่ายเงินสดดีกว่า ช่วงหลัง ๆ ตอนทำงานเป็น โคออดิเนเตอร์ พอมีการจัดประชุมหรืออะไรอย่างนี้ เราก็เป็นคนชำระไปก่อน อันนี้ มันก็จะได้ใช้ใน 'case' นั้น อย่างปลาย ๆ เดือนนี้ ถ้าเงินสดเราเหลืออยู่ในตัวซักสองสามพันนี้ ถ้าจะซื้อของห้าหกร้อยหรือพัน เราก็จะเปลี่ยนเป็นรูปบัตรแทนเพื่อเก็บเงินสดนั้นไว้ใช้” คุณจรรย์ชัย

ก) วิเคราะห์และอภิปรายการใช้บัตรเครดิต

ตามแนวคิดการคิดเชิงบัญชี บัตรเครดิตเป็นตัวอย่งที่ดีในเรื่องการเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแบ่งแยกการรับรู้ความรู้สึกสูญเสีย (เสียตาย) ที่เกิดจากการใช้จ่ายได้มากที่สุด (payment decoupling) (Thaler. 1999: 193) เนื่องจาก การใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตช่วยแยกระยะเวลาการจ่ายชำระค่าสินค้ากับระยะเวลาที่ได้บริโภคสินค้าออกจากกันเป็นเวลาประมาณ 2 - 3 สัปดาห์ โดยการจ่ายชำระเกิดขึ้นหลังการบริโภค ดังนั้น บุคคลจึงรู้สึกว่า ได้รับความพึงพอใจจากการบริโภคสินค้าแล้ว ทำให้เมื่อถึงเวลาที่ต้องจ่ายชำระความรู้สึกเสียตายเงินจะน้อยลง นอกจากนี้ ความรู้สึกสูญเสียเมื่อต้องจ่ายเงินซื้อสินค้าที่เกิดจากการตัดสินใจเป็นครั้ง ๆ จะมีมากกว่าความรู้สึกสูญเสียเมื่อการจ่ายค่าสินค้านั้นถูกรวมไปกับค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่ารับประทานอาหารมื้อเย็นหนึ่งมื้อมูลค่า 500 บาท หากจ่ายด้วยเงินสดจะรู้สึกว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่สูง แต่หากใช้บัตรเครดิตในการจ่าย ค่ารับประทานอาหารจำนวนเดียวกันจะถูกนำไปรวมกับรายการอื่น ๆ ในงวดการชำระถัดไป ซึ่งค่าใช้จ่ายนี้จะเพียงเป็นส่วนหนึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งหมดทำให้ความรู้สึกเสียตายเงินที่นำไปใช้ในการรับประทานอาหารเพียงหนึ่งมื้อนี้ลดลงไปได้ ดังนั้น การจ่ายชำระค่าสินค้าด้วยบัตรเครดิตจึงลดความสามารถด้านความทรงจำที่มีต่อราคาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งลงได้

การคิดของคุณสาธิตา คุณประสิตา คุณอชิรญา และคุณธนภักย์เป็นไปตามการคาดการณ์ของแนวคิดการคิดเชิงบัญชีเกี่ยวกับการแบ่งแยกการรับรู้ความรู้สึกสูญเสียจากการจ่ายเงินกับความพึงพอใจจากการได้บริโภคสินค้า เห็นได้จากการที่ผู้ร่วมวิจัยรู้สึกว่าการซื้อสินค้าด้วยบัตรเครดิตทำให้ตนเองตัดสินใจได้เร็วขึ้น มีเพียงคุณจรรย์ชัยเพียงคนเดียวที่รู้สึกในทางตรงข้าม กล่าวคือ ไม่ว่าจะจ่ายซื้อสินค้าด้วยเงินสดหรือด้วยบัตรเครดิตก็ไม่มีผลกระทบต่อจิตใจของตนเอง แต่คุณจรรย์ชัยใช้บัตรเครดิตเพื่อเพิ่มสภาพคล่องในช่วงก่อนรับเงินเดือนงวดถัดไป หากมีเงินสดที่เหลืออยู่ในมือไม่มากนัก

สำหรับผู้ร่วมวิจัย 4 รายข้างต้น แม้จะรู้สึกเสียตายเงินน้อยกว่าเมื่อใช้บัตรเครดิตซื้อสินค้า แต่ผู้ร่วมวิจัยทั้งสี่รายก็ไม่ได้ใช้จ่ายผ่านบัตรอย่างเต็มที่ (อาจหมายถึงเต็มวงเงินที่ผู้ออกบัตรกำหนด) เพราะใช้วิธีการคิดเชิงบัญชีด้านการแบ่งประเภทเงินเพื่อการใช้จ่าย (consumption categorization) กล่าวคือ ทุกคนระบุว่า ตนเองจะกำหนดวงเงินการใช้จ่ายผ่านบัตรของตนเอง

ดังนั้น การใช้จ่ายผ่านบัตรจึงจัดเป็นประเภทหนึ่งของค่าใช้จ่ายที่ผู้ร่วมวิจัยนำเงินรายได้มาจัดสรรไว้เป็นรายเดือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณสาธิตาก็กล่าวว่า เป็นการนำเงินเดือนปัจจุบันไปจ่ายค่าใช้จ่ายเดือนปัจจุบัน ไม่ใช่การนำเงินเดือนอนาคตมาจ่ายค่าใช้จ่ายเดือนปัจจุบัน

จากวิธีการคิดของทั้งสองคน ทำให้ทราบว่า ผู้ร่วมวิจัยมีการแบ่งประเภทบัญชีคิดในใจเงินรายได้ตามระยะเวลาด้วย เป็นการสร้าง “ฉลาก” ให้กับเงิน เช่น เงินของเดือนนี้กับเงินของเดือนหน้าไม่ได้มองว่า เป็นเงินเดียวกัน

ข) บริบทของการคิดเกี่ยวกับการจัดการค่าใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต

การได้รับคำแนะนำจากบุคคลอื่น

คุณประสิทธิ์เป็นผู้ที่ได้รับคำแนะนำจากหัวหน้างานเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต โดยเป็นการใช้เพื่อสะสมมูลค่าการใช้จ่ายผ่านบัตร ซึ่งสามารถนำมาเป็นคะแนนสะสมเพื่อแลกเป็นเครื่องใช้หรือการบริการอื่น ๆ ที่คุณประสิทธิ์เห็นว่าจำเป็นต้องใช้

“หัวหน้าคนเดิม เราว่าเขาโอเคคะ เรื่องการใช้เงิน เรื่องอะไร เราอาจจะแบบติดเขามาชนิดหนึ่ง ก็คือ เหมือนกับว่า เขาจะเหมือนกับว่า ใช้(บัตรเครดิต) แล้วก็แบบสะสมเป็นยอด เขาบอกให้เอาเงินไปต่อเงิน ก็เป็นเหมือนพอได้ยอดก็ได้ของมา แต่ไม่ได้ว่า ให้เป็นคนที่ใช้เกิน” คุณประสิทธิ์

ค) การนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการจัดการค่าใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต

การใช้บัตรเครดิตเป็นสื่อกลางในการชำระค่าสินค้า/บริการในปัจจุบันมีความแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรม ดังจะเห็นได้จากผู้ร่วมวิจัย 5 ใน 6 รายเป็นผู้ที่มีบัตรเครดิตไว้ครอบครอง แม้ว่าแต่ละคนจะมีความเห็นต่อความจำเป็นในการมีบัตรเครดิตเพื่อเป็นสื่อกลางในการชำระราคาแตกต่างกันออกไป ซึ่งการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตเป็นวิธีการที่มีความสะดวกสบายเพราะเป็นการได้รับสิ่งของไปบริโภคก่อนการชำระเงินจริงจะเกิดขึ้น แต่ก็ใช่วิธีการที่สร้างปัญหาให้กับผู้ที่ไม่สามารถควบคุมตนเองให้ใช้จ่ายอยู่ในวงเงินที่ตนเองสามารถชำระค่าสินค้าได้อย่างครบถ้วน ดังนั้น แทนที่การใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตจะเป็นการอำนวยความสะดวกในเรื่องการเก็บเงินไว้ก่อนเพื่อนำไปชำระราคากันภายหลัง แต่กลับกลายเป็นการสร้างภาระหนี้สินไปโดยไม่รู้ตัวสำหรับผู้มีบัตรเครดิตบางราย

แต่จากแนวคิดในการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตของผู้ร่วมวิจัยที่มีบัตรเครดิตทุกราย พบว่า ผู้ร่วมวิจัยคำนึงถึงวงเงินที่ตนเองสามารถชำระได้ภายในรอบการชำระค่าใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตถัดไปมากกว่า วงเงินที่สถาบันการเงินหรือหน่วยงานผู้ออกบัตรกำหนดให้กับผู้ถือบัตร กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ผู้ร่วมวิจัยมีการกำหนดวงเงินให้กับการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตตามรอบการเรียกเก็บเงิน ซึ่ง

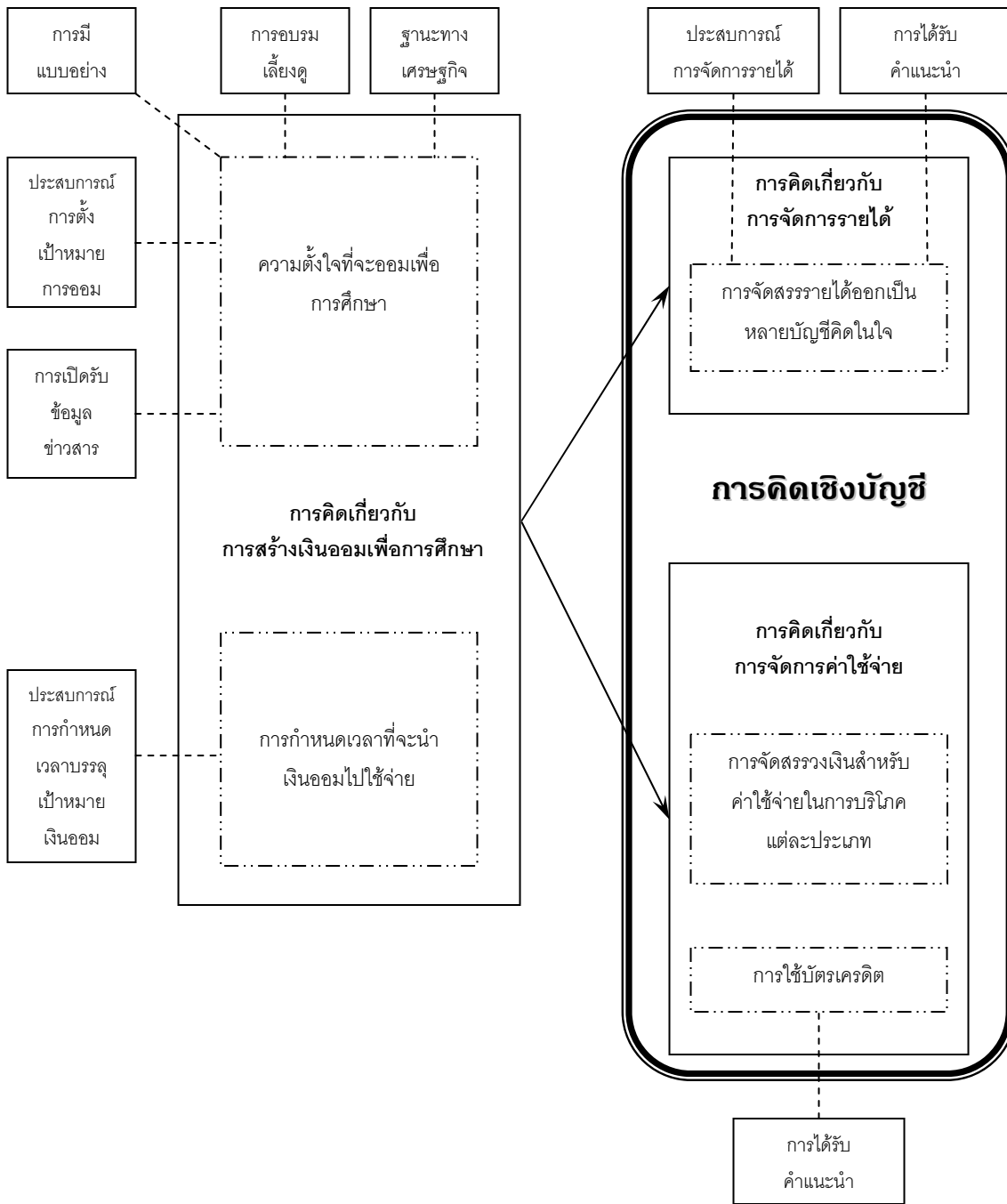
เป็นเช่นเดียวกับการกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายตามประเภทต่าง ๆ ตามหัวข้อ 3.1 ซึ่งให้เห็นว่า การใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตของผู้ร่วมวิจัยยังคงอยู่ในขอบเขตประโยชน์หลักของบัตรเครดิต นั่นคือ การอำนวยความสะดวกในการชำระเงินภายหลังการบริโภคสินค้า

ผู้ร่วมวิจัยทุกรายที่มีบัตรเครดิตเลือกใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตโดยกำหนดวงเงินที่ตนเองสามารถจ่ายได้ เพราะผู้ร่วมวิจัยมีความเข้าใจถึงประโยชน์ที่แท้จริงอันเกิดจากการใช้บัตรเครดิตและทราบเป็นอย่างดีเกี่ยวกับปัญหาที่จะตามมา หากใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตโดยไม่มีการควบคุม เช่น การเสียดอกเบี้ยจากการไม่ชำระค่าใช้จ่ายครบถ้วนในรอบการเรียกเก็บ ความเสียหายอันอาจจะเกิดขึ้นจากการไม่สามารถชำระเงินต้นและดอกเบี้ยจากบัตรเครดิตได้ เป็นอย่างดี ผู้ร่วมวิจัยจึงมีความระมัดระวังในการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตอย่างป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาตามมาได้

ดังนั้น การเรียนรู้เพื่อนำไปใช้สำหรับพฤติกรรมการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตจากผู้ร่วมวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้มีบัตรเครดิตควรฝึกตนเองในการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตโดยกำหนดวงเงินที่ตนเองสามารถชำระได้ภายในหนึ่งรอบระยะเวลาการเรียกเก็บเงินของบัตรเครดิตนั้น ไม่ควรใช้จ่ายอยู่บนฐานวงเงินที่สถาบันการเงินหรือหน่วยงานผู้ออกบัตรเครดิตเป็นผู้กำหนดให้ เพราะวงเงินดังกล่าวมักสูงกว่ารายได้รายเดือนของผู้มีบัตรเครดิต จึงอาจทำให้ผู้มีบัตรเครดิตประสบปัญหาการชำระราคาในภายหลังได้ และผู้มีบัตรเครดิตควรใช้การพิจารณาซื้อสินค้าผ่านบัตรเครดิตด้วยความรู้สึกเกี่ยวกับการใช้จ่ายด้วยเงินสด เพียงแต่เป็นการยืดระยะเวลาการจ่ายออกไปเท่านั้น

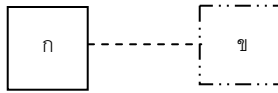
สรุปการคิดที่เกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคลเพื่อให้มีเงินออม

จากข้อมูลการจัดการการเงินส่วนบุคคลเพื่อให้มีเงินออมสำหรับการศึกษาระดับปริญญาโทของผู้ร่วมวิจัยทั้ง 6 ราย ผู้วิจัยนำมาสรุปเป็นภาพประกอบเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจไว้ดังนี้

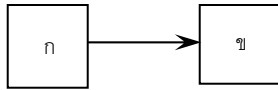

ภาพประกอบ 1 สรุปการคิดที่เกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคลเพื่อให้มีเงินออม

สัญลักษณ์ที่ใช้ในภาพประกอบ

แทน ก เป็นบริบทของ ข

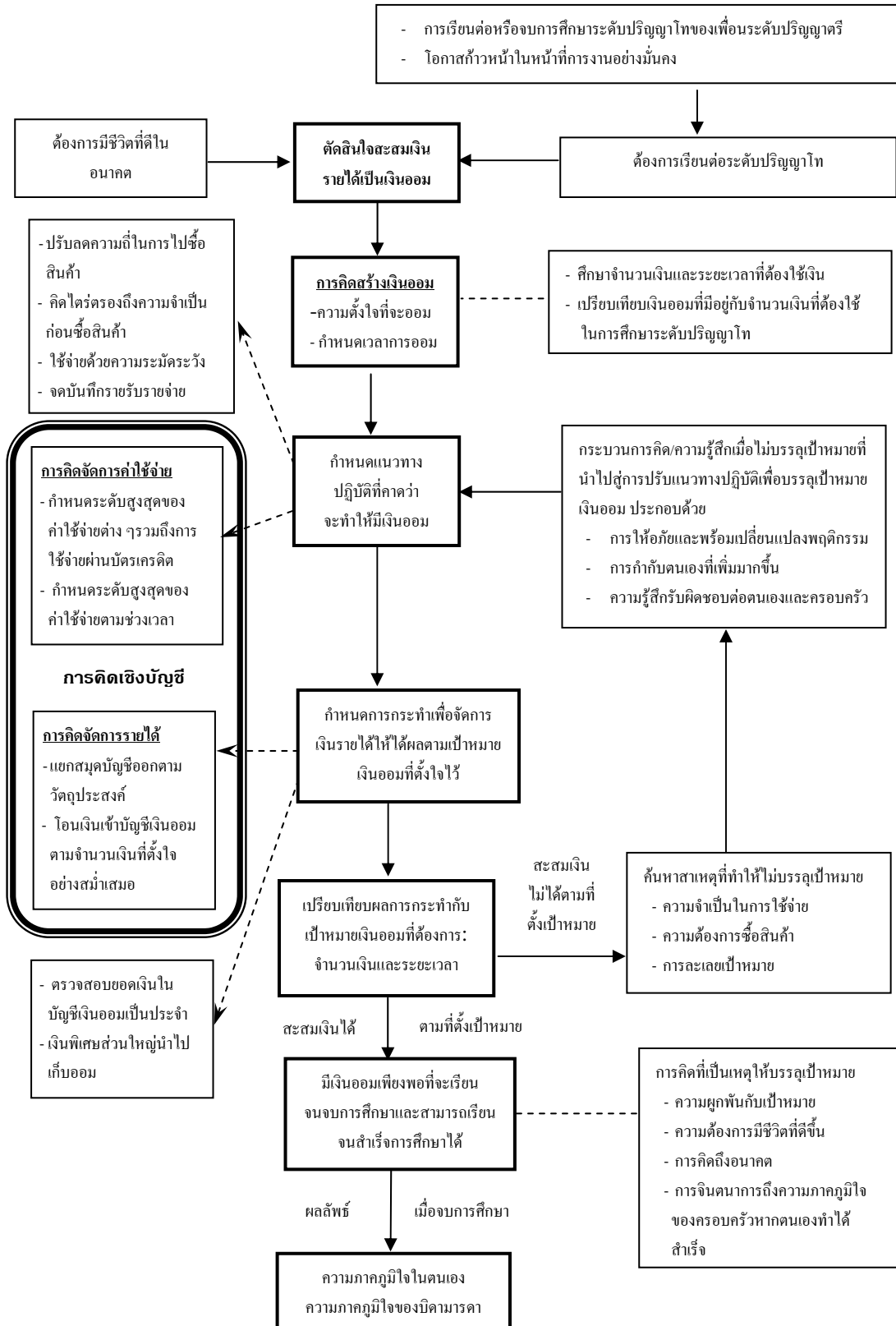

แทน ก นำไปสู่ ข

ตอนที่ 2 การสังเคราะห์การจัดการการเงินส่วนบุคคล

1. กระบวนการจัดการการเงินเพื่อให้มีเงินออมของผู้ร่วมวิจัย

เมื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัยเกี่ยวกับการจัดการรายได้และค่าใช้จ่าย รวมถึงวิธีการสะสมเงินออมมาประมวลร่วมกัน ผู้วิจัยสามารถนำมาสังเคราะห์และสรุปเป็นกระบวนการเพื่ออธิบายการจัดการการเงินส่วนบุคคลเพื่อให้มีเงินออมในภาพรวมของผู้ร่วมวิจัย ดังภาพประกอบ 2

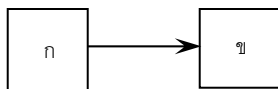

ภาพประกอบ 2 สัจเคราะห์กระบวนการจัดการการเงินส่วนบุคคลที่มีเป้าหมายสะสมออมเงิน

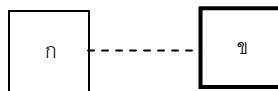
สัญลักษณ์ที่ใช้ในภาพประกอบ

แทน ก เป็นองค์ประกอบของ ข

แทน ก นำไปสู่ ข

แทน ก เป็นบริบทของ ข

จากภาพประกอบ 2 อธิบายได้ดังนี้ ความต้องการมีชีวิตที่ดีขึ้นในอนาคตเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้ร่วมวิจัยทุกรายต้องการเรียนต่อในระดับปริญญาโท ปัจจัยที่ทำให้ผู้ร่วมวิจัยคิดว่า การเรียนต่อปริญญาโทจะทำให้มีชีวิตที่ดีขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าในหน้าที่การงานจะเกิดขึ้นได้เนื่องจากมีการศึกษาที่สูงกว่าระดับปริญญาตรี ร่วมกับสภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เพื่อนที่เรียนระดับปริญญาตรีมาพร้อมกันได้เรียนหรือสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทไปแล้ว ดังนั้น ผู้ร่วมวิจัยจึงตัดสินใจที่จะเรียนต่อ ผู้ร่วมวิจัยบางรายได้ลองพิจารณาวิธีการในการหาเงินมาสนับสนุนการเรียนต่อ เช่น ขอเงินสนับสนุนจากบิดามารดา แต่ก็พบว่า ครอบครัวยังมีภาระรับผิดชอบอยู่จึงเป็นการไม่เหมาะสมที่จะขอความช่วยเหลือ เมื่อผู้ร่วมวิจัยได้พิจารณาอย่างรอบด้านแล้ว ผู้ร่วมวิจัยจึงตัดสินใจที่จะเก็บสะสมเงินรายได้จากการทำงานเพื่อนำมาใช้เป็นแหล่งทุนสำคัญในการศึกษาต่อ

สิ่งแรกที่ผู้ร่วมวิจัยลงมือกระทำเมื่อตัดสินใจสะสมเงินเอง คือการวางแผนการออมเงิน โดยการศึกษาจำนวนเงินโดยประมาณที่ต้องใช้หากสามารถสอบเข้าเรียนได้ ระยะเวลาที่คาดว่าจะสามารถสอบเข้าเรียนได้ จากนั้นจึงทำการเปรียบเทียบจำนวนเงินที่ตนเองมีอยู่กับจำนวนเงินที่ต้องสะสมเพื่อให้เพียงพอสำหรับการเป็นทุนรอนค่าเล่าเรียน แล้วจึงกำหนดจำนวนเงินและระยะเวลาที่จะใช้ในการเก็บออมเงิน

เมื่อทราบจำนวนเงินและระยะเวลาแล้ว ผู้ร่วมวิจัยจึงกำหนดแนวทางการปฏิบัติที่หวังว่าจะทำให้มีเงินเก็บสะสมตามที่ตั้งใจไว้ แนวทางการปฏิบัติแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 การปรับพฤติกรรมการใช้จ่าย ประกอบด้วย การปรับลดความถี่ในการซื้อสินค้า/เดินเล่นในห้างสรรพสินค้า การคิดไตร่ตรองก่อนการซื้อสินค้าถึงความจำเป็นที่ต้องมีสินค้าชิ้นนั้นหรือชนิดนั้น รวมถึงความเหมาะสมของราคาสินค้าหากมีความจำเป็นต้องซื้อ การใช้จ่ายด้วยความระมัดระวัง การจดบันทึกรายรับรายจ่าย

ส่วนที่ 2 การกำหนดขอบเขตการเงิน ประกอบด้วย การกำหนดจำนวนเงินที่จะเก็บสะสมในแต่ละเดือน การกำหนดจำนวนเงินที่จะนำมาใช้จ่ายเป็นรายวัน รายสัปดาห์หรือรายเดือน การกำหนดจำนวนสูงสุดสำหรับค่าใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ รวมถึงการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต

หลังจากกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้มีเงินเก็บสะสมไว้ตามที่ตั้งใจแล้ว ผู้ร่วมวิจัยยังดำเนินการจัดสรรเงินรายได้เข้าเป็นเงินออมอย่างเป็นรูปธรรม โดยการแยกสมุดบัญชีเงินฝากที่ใช้สำหรับเก็บออมเงินออกจากสมุดบัญชีเงินฝากที่มีไว้สำหรับใช้จ่ายประจำวัน การโอนเงินเข้าบัญชีเงินออมอย่างสม่ำเสมอซึ่งส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าฝากด้วยตนเองมากกว่าเป็นการฝากโดยอัตโนมัติ การตรวจสอบยอดเงินในบัญชีเงินออมเป็นประจำ การนำเงินได้พิเศษที่ได้รับเป็นครั้งคราวเช่น เงินโบนัส เงินได้จากการทำงานพิเศษ มาเก็บไว้เป็นเงินออม

การตรวจสอบยอดเงินในบัญชีเงินออมเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้ร่วมวิจัยได้ทราบและทบทวนพฤติกรรมของตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอว่า ผลการเก็บออมเป็นไปตามที่ต้องการหรือไม่ ตลอดช่วงเวลาที่ทำกรออม หากผลการเก็บออมไม่เป็นไปตามที่ตั้งใจ ผู้ร่วมวิจัยจะค้นหาสาเหตุ ผู้ร่วมวิจัยพบว่า ความแตกต่างนั้นเกิดขึ้นจากความจำเป็นในการใช้จ่าย เช่น เกิดจาก “ภาษีสังคม” บ้าง ความต้องการซื้อสินค้ามาตอบสนองความต้องการของตนเองบ้าง หรือการละเลยหรือไม่ยึดมั่นต่อเป้าหมายบ้าง เมื่อพบสาเหตุแล้ว ผู้ร่วมวิจัยจะสร้างกระบวนการคิดพร้อมกับความรู้สึกที่จะทำให้เกิดความมุ่งมั่น ปรับพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุความตั้งใจในการเก็บออมเงินให้ได้ตามเป้าหมาย เช่น ความรู้สึกผิดที่นำเงินที่ต้องการเก็บออมมาใช้จ่าย ความรู้สึกเสียดายที่ทำไม่ได้ตามที่หวัง การสร้างความรู้สึกที่จะมุ่งมั่นรับผิดชอบต่อครอบครัวที่ไม่ทำให้ครอบครัวต้องเดือดร้อนหากตนเองต้องเรียนต่อ ความต้องการรับผิดชอบต่อตนเอง การกระตุ้นตัวเองด้วยการให้กำลังใจตนเอง พร้อมกับให้อภัยและให้ออกาสตัวเองในการแก้ไข ปรับปรุงพฤติกรรม

กระบวนการสร้างความคิดและความรู้สึกข้างต้นจะมีผลทำให้ผู้ร่วมวิจัยกลับไปคิดทบทวนถึงแนวทางการปฏิบัติที่ตนเองได้กำหนดไว้ในตอนแรกว่า มีความเหมาะสมหรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องเปลี่ยนแปลง เช่น การปรับพฤติกรรมการใช้จ่าย การปรับเพิ่มจำนวนเงินที่ต้องนำไปสะสมไว้เป็นเงินออม เป็นต้น

ถ้าหากการตรวจสอบจำนวนเงินออมแล้วพบว่า เป็นไปตามที่ต้องการ ผู้ร่วมวิจัยแสดงทัศนะว่า มักเกิดจากความยึดมั่นผูกพันกับเป้าหมายการออมเงิน ความต้องการชีวิตที่ดีขึ้น การย้ายกับตนเองให้คิดถึงอนาคตเป็นสำคัญ ทำให้มีความอดทนและมีความหนักแน่นต่อความตั้งใจเก็บสะสมออมเงินของตนเอง และยังมีการเงินธนาคารถึงผลลัพธ์แห่งความสำเร็จที่สามารถเรียนจบได้ด้วยเงินออมของตนเองว่า ต้องนำมาซึ่งความภาคภูมิใจแก่ตนเองและครอบครัว

2. บุคลิกลักษณะของผู้ร่วมวิจัยที่สอดคล้องกับการเป็นผู้ที่ใช้วิธีการคิดเชิงบัญชีประกอบการตัดสินใจ

จากข้อมูลการกระทำที่แสดงถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการการเงินของผู้ร่วมวิจัยทั้งหมด เหตุการณ์ที่เป็นประสบการณ์ตรงและเหตุการณ์ที่เป็นเหตุการณ์สมมติ พบว่า ในภาพรวมผู้ร่วมวิจัยมีบุคลิกลักษณะของการเป็นผู้ที่มีการคิดเชิงบัญชี (Mental Accounting Characteristic) ซึ่งสนับสนุนการมีเงินออม (van de Water. 2004: 35) หลายประการ ดังนี้

ก) **หลีกเลี่ยงการก่อหนี้ (Debt aversion)** จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัยทุกราย หลีกเลี่ยงการก่อหนี้ หรือก่อหนี้เท่าที่จำเป็น เช่น กู้ยืมเพื่อการศึกษาตามโครงการของรัฐบาล ช้อบบ้าน ช้อรถยนต์ เป็นต้น แต่จะไม่ก่อหนี้สำหรับสินค้าเพื่อการบริโภค การหลีกเลี่ยงการก่อหนี้ในกลุ่มผู้ร่วมวิจัยนี้ หลายรายเกิดจากการได้รับการอบรมสั่งสอนอย่างเข้มงวดจากบิดามารดา ผู้ร่วมวิจัยทุกรายพยายามควบคุมการใช้จ่ายของตนให้ไม่เกินรายได้ที่ตนเองได้รับ ดังนั้น การที่บุคคลไม่ก่อหนี้จึงเป็นความพยายามของตนเองที่จะสร้างข้อจำกัดการใช้จ่าย ทั้ง ๆ ที่ บุคคลนั้นมีรายได้มากพอที่จะสามารถกู้ยืมจากสถาบันการเงินมาได้ก็ตาม (Thaler. 1990: 202-203)

ข) **ควบคุมค่าใช้จ่ายด้วยการสืบค้นวิธีการโดยตนเอง (Heuristics control spending)** การออมเกิดขึ้นได้ด้วยกระบวนการควบคุมที่ผู้ร่วมวิจัยใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาของตนเองเป็นเครื่องมือประกอบการกระทำ จะเห็นได้จากการที่ผู้ร่วมวิจัยได้เรียนรู้และลองผิดลองถูกกับการกระทำเพื่อทำให้มีเงินออมจากเงินได้ของตนเอง นับตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเรียน หากวิธีการในวัยเด็กทำให้ประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ ก็จะมีบันทึกจดจำวิธีการนั้นได้อย่างแม่นยำ และนำมาใช้ซ้ำอีก แต่ถ้าหากวิธีการที่ใช้ไม่ทำให้บรรลุผลตามที่ตั้งใจ ผู้ร่วมวิจัยบันทึกจดจำและปรับเปลี่ยนวิธีการให้สอดคล้องกับเป้าหมายของตนเอง กระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ แม้ในบางครั้งเกิดขึ้นจากคำแนะนำหรือการเห็นแบบอย่างจากบุคคลอื่น อาทิ คนในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน ผู้ให้คำแนะนำผ่านกระดานสนทนาในอินเทอร์เน็ต แต่ในที่สุดแล้ว ผู้ร่วมวิจัยจะพัฒนาวิธีการควบคุมที่เหมาะสมกับตนเองที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของตนเองมากกว่าการกำหนดระดับการบริโภคอย่างมีเหตุผล (Rationally set spending level) ตามแนวทางของทฤษฎีวิถีจักรชีวิต

ค) **จัดการเงินอย่างแยกส่วน (Separate assets)** การแบ่งแยกทรัพย์สินสมบัติ การแบ่งแยกรายได้ การจำกัดค่าใช้จ่ายด้วยการจัดสรรเงินตามประเภทการใช้จ่าย เป็นรูปแบบที่โดดเด่นที่สุดของกระบวนการคิดเพื่อให้เกิดเงินออมของผู้ร่วมวิจัย ผู้ร่วมวิจัยหลายรายใช้วิธีการเหล่านี้อย่างเข้มงวด โดยมีความมุ่งหวังถึงความเป็นอยู่ที่ดีในอนาคตเป็นหลักชัย ซึ่งกระบวนการนี้ต้องใช้พลังใจ

ที่เข้มแข็งของผู้ร่วมวิจัยเป็นอย่างมาก เพราะทรัพย์สินสมบัติที่ผู้ร่วมวิจัยกำหนดแบ่งแยกชิ้นในใจนั้น ล้วนแล้วแต่อยู่ในอำนาจของผู้ร่วมวิจัยเอง ดังนั้น ความแน่วแน่และมั่นคงต่อการตัดสินใจจำกัดความต้องการตอบสนองตนเองในปัจจุบันจึงต้องมียุ่ตลอดเวลา เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว ผู้ร่วมวิจัยสามารถจะ “ทลายกำแพง” ที่ตนเองสร้างและรับรู้อยู่แต่เพียงผู้เดียวลงได้อย่างง่ายดาย ผู้ร่วมวิจัยจึงต้องเป็นผู้ที่มีมุมมองต่อทรัพย์สินสมบัติอย่างแยกส่วน จึงจะจัดการเงินได้ตามที่ตนเองประสงค์ (internal rules) วิธีการเช่นนี้เป็นไปตามข้อเสนอของสมมติฐานวิภูจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม (Shefrin; & Thaler, 1988: 611–613) ที่กล่าวว่า นักวางแผน (planner) ที่ต้องการควบคุมความปรารถนาจะตอบสนองความต้องการของตนเอง ณ ขณะใดขณะหนึ่งของนักปฏิบัติ (doer) โดยใช้ความมุ่งมั่น (willpower) เป็นเครื่องมือช่วยให้บรรลุเป้าหมายของนักวางแผนและสอดคล้องกับผลการวิจัยของราบินอวิชและเวบลีย์ (Rabinovich; & Webley. 2007) ที่พบว่า ครัวเรือนในประเทศเนเธอร์แลนด์ที่สามารถทำการออมได้สำเร็จตามที่วางแผนไว้ใช้วิธีการนำเงินบางส่วนเข้าฝากในบัญชีเงินฝากธนาคารแบบข้อกำหนดเงื่อนไข (contractual saving) ด้วยการโอนเงินจากบัญชีเงินฝากหนึ่งไปยังบัญชีเงินฝากอีกบัญชีหนึ่งโดยอัตโนมัติ ในขณะที่ครัวเรือนในประเทศเบลารุสใช้วิธีนำเงินที่ต้องการจะเก็บออมไปลงทุนในเงินตราต่างประเทศ (การเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารในเบลารุสมีข้อกำหนดเกี่ยวกับรายได้ของผู้ขอเปิดบัญชี จึงทำให้การเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารเป็นเรื่องยุ่งยากกว่าในเนเธอร์แลนด์ ครัวเรือนในเบลารุสจึงไม่ใช้วิธีเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารเพื่อการออมเงิน)

ง) **วางแผนระยะสั้นและพิจารณาตัดสินใจการจัดการเงินตามสถานการณ์ที่เผชิญอยู่**
ในปัจจุบัน (Short-term, current situation) เป็นคุณลักษณะอีกประการหนึ่งที่พบในผู้ร่วมวิจัยทุกราย การกำหนดวงเงินใช้จ่ายสำหรับระยะเวลาหนึ่ง เช่น เป็นวัน เป็นสัปดาห์ หรือเป็นเดือน ควบคู่ไปกับการพิจารณาความจำเป็นของการดำรงชีพในขณะนั้นตามความรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัวและความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน ทำให้ผู้ร่วมวิจัยมีความยืดหยุ่นต่อวิธีการจัดการเงิน ผู้ร่วมวิจัยจะเลือกวิธีการจัดการเงินให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ณ ขณะใดขณะหนึ่ง การวางแผนการเงินในรูปแบบนี้มีความสะดวกกับผู้ร่วมวิจัยมากกว่าการวางแผนการเงินตามแนวทางของทฤษฎีวิภูจักรชีวิตของการบริโภคและการออม (Sach & Larrain. 1993: 98-103) ที่กล่าวว่า บุคคลจะวางแผนการเงินแบบวางแผนระยะยาวตลอดชีวิต ซึ่งเป็นการวางแผนที่ทำให้บุคคลต้องทำการประมาณการองค์ประกอบเพื่อการวางแผนการเงินไว้หลายประการ เช่น อายุขัย อายุการทำงาน ระยะเวลาการมีชีวิตอยู่ รายได้ที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละช่วงชีวิต เป็นต้น องค์ประกอบเหล่านี้ทำนายหรือคาดการณ์ได้ยาก เช่น จะตายเมื่ออายุเท่าไร จะได้รับรายได้เพิ่มขึ้นเท่าไรในอีกสิบปีข้างหน้า แม้แต่สิ่งที่คาดเดาได้ง่ายที่สุด คือ อายุการทำงาน ก็ยังไม่มีค่านั่นแน่นอนว่าจะเป็นอย่างนั้นแน่ ๆ กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้ที่ใช้การคิดเชิงบัญชีในการจัดการการเงินจะเป็นผู้ที่วางแผนการเงินของตนเองในระยะสั้นโดยให้ความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่ตนเองเผชิญในขณะนั้น

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การคิดเชิงบัญชีเพื่อการจัดการการเงินของนิสิตปริญญาโท สาขาสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจการคิดเกี่ยวกับการจัดสรรรายได้ และการจัดการค่าใช้จ่าย จนกระทั่งมีเงินเก็บออมของตนเองมากเพียงพอที่จะนำมาใช้เป็นแหล่งเงินทุนหลักในการศึกษาของนิสิตกลุ่มดังกล่าว

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาแบบเฉพาะกรณี (Case study) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงประสบการณ์การจัดการการเงินของผู้ร่วมวิจัยและจากเหตุการณ์สมมติ เพื่อเป็นวิธีนำไปสู่การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคลของผู้ร่วมวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกผู้ร่วมวิจัย จากการสอบถามเบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งเงินที่ใช้ สำหรับการลงทะเบียนเรียนระดับปริญญาโทของนิสิตที่เรียนนอกเวลาราชการในหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการและสาขาการตลาด ชั้นปีที่ 2 และหลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ ชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 ซึ่งนิสิตทั้งหมดจำนวนทั้งสิ้น 142 คน มีนิสิตที่ใช้เงินออมที่มาจากการทำงานของตนเองเป็นแหล่งเงินสำคัญที่ใช้ลงทะเบียนเรียน จำนวนทั้งสิ้น 22 คน จากนั้น ผู้วิจัยจึงสอบถามนิสิตกลุ่มดังกล่าวถึงความสนใจในการร่วมเป็นผู้ร่วมวิจัยด้วยการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย ซึ่งนิสิตทุกคนยินดี จากนั้น ผู้วิจัยจึงทำการนัดเวลาเพื่อสัมภาษณ์ แต่มีนิสิตเพียง 10 คนที่สะดวกในการให้สัมภาษณ์และจากนิสิตที่มาสัมภาษณ์มีเพียง 6 คนเท่านั้นที่ให้ข้อมูลที่มีความลึกเพียงพอต่อการนำมาวิเคราะห์เพื่อค้นหาคะบวนการคิดต่อไป

6.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ร่วมวิจัย

ข้อมูลทั่วไป

ผู้ร่วมวิจัยจำนวน 6 คน เป็นเพศหญิง 5 คน เพศชาย 1 คน มีอายุอยู่ระหว่าง 26 – 32 ปี สถานภาพสมรส โสด 5 คน แต่งงานแล้วแต่ยังไม่มีบุตร 1 คน จำนวนพี่น้องในครอบครัวอยู่ระหว่าง 2 – 5 คน ผู้ร่วมวิจัยทุกรายจบการศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐบาล ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาโทด้านบริหารธุรกิจ 5 คน ด้านการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ 1 คน ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตภาคกลาง ผู้ร่วมวิจัยทุกคนปัจจุบันทำงานในบริษัทเอกชน มีอายุงานอยู่ระหว่าง 3 ปีครึ่งถึง 16 ปี

ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคลเพื่อบรรลุเป้าหมายการออมเงิน

ผู้ร่วมวิจัย 5 รายมีวิธีการในการจัดการการเงินส่วนบุคคล อันประกอบด้วยการจัดสรรรายได้ การจัดการค่าใช้จ่าย การสร้างเงินออม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการออมเงินเพื่อนำมาใช้เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับการเล่าเรียนในระดับปริญญาโท

ผู้ร่วมวิจัยทุกรายเคยมีประสบการณ์การเก็บออมเงินในวัยเด็ก เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น ชำระค่าเล่าเรียน/ค่าเรียนพิเศษของตัวเอง ชื้อสิ่งของที่ต้องการ เป็นต้น โดยเงินที่เก็บออมนั้นมาจากแหล่งเงิน 2 ส่วนคือ เงินที่ได้รับจากการทำงานพิเศษหรือได้รับในวาระหรือโอกาสพิเศษ กับเงินเหลือจากการใช้จ่ายประจำวัน ผู้ร่วมวิจัยที่มีประสบการณ์การเก็บออมเงินในวัยเด็กส่วนใหญ่จะเก็บออมเงินเพื่อซื้อสิ่งของจากแหล่งเงินส่วนแรก

หลังจากที่ผู้ร่วมวิจัยมีรายได้เป็นของตนเองแล้ว ผู้ร่วมวิจัยทุกรายจะมีวิธีการในการจัดสรรรายได้เพื่อนำไปใช้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ ผู้ร่วมวิจัย 5 รายมีการจัดสรรรายได้บางส่วนหรือกำหนดจำนวนขั้นต่ำของเงินเหลือจ่ายเพื่อนำไปเก็บออม หลังจากเริ่มทำงานไปได้ ระยะเวลาหนึ่ง

รายละเอียดวิธีการเก็บออมเงินของผู้ร่วมวิจัยแต่ละรายมีความแตกต่างกันไปบ้างดังนี้ คุณสาธิตา นำจำนวนเงินประมาณครึ่งหนึ่งของเงินเดือนไปฝากเข้าบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ที่ตนเองตั้งใจไว้ว่าจะนำไปใช้เป็นเงินทุนค่าเล่าเรียนเป็นประจำ คุณจรรย์ชัยรวบรวมเงินเดือนและเงินโบนัสที่เหลือจากการใช้จ่ายฝากไว้ในบัญชีเงินฝากประจำ และเมื่อพิจารณาว่ามีจำนวนมากพอที่สำหรับเป็นเงินทุนในการเล่าเรียน จึงตัดสินใจกันเงินจำนวนดังกล่าวไม่นำมาใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค คุณประสิตาเปิดบัญชีเงินฝากประจำ 3 เดือน 1 บัญชี เพื่อเป็นการสะสมเงินไว้เพื่อเป็นเงินทุนในการเล่าเรียนของตนเอง คุณอชิรณานำเงินเดือนเข้าฝากในกองทุนรวมตราสารหนี้ที่กำหนดด้วยตนเองว่าจะนำไปใช้เป็นเงินทุนค่าเล่าเรียนเป็นประจำทุกเดือน คุณธนกัลย์ สะสมเงินที่ได้รับจากการทำงานนอกเวลาด้วยการนำฝากในบัญชีเงินฝากประจำมาเป็นเงินทุนเพื่อการเล่าเรียน คุณจิตรีรัตน์ ตอนแรกกำหนดจำนวนเงินเหลือจ่ายขั้นต่ำในแต่ละเดือนและสะสมเงินเหลือจ่ายทุกเดือนไว้ เพื่อนำมาเป็นค่าเล่าเรียน ต่อมาเปลี่ยนเป็นนำเงินฝากเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์แบบกำหนดระยะเวลาการฝากเป็นจำนวนเท่ากันทุกเดือน

พฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้ร่วมวิจัยส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานการใช้จ่ายที่ประหยัดและอดออมมาตั้งแต่ยังเด็ก พื้นฐานการใช้จ่ายเช่นนี้ได้รับการถ่ายทอดผ่านการปลูกฝังและทำให้เห็นเป็นตัวอย่างของบุคคลในครอบครัวที่ใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา คุณยาย พี่น้อง เป็นต้น ยกเว้นผู้ร่วมวิจัยที่เริ่มทำงานประจำตั้งแต่วัยเด็กทำให้มีความจำกัดด้านเงินรายได้ของตนเองทำให้ผู้ร่วมวิจัยสร้างพฤติกรรมการประหยัดและอดออมขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความจำกัดดังกล่าวขึ้นเอง

6.2 การคิดที่ผู้ร่วมวิจัยใช้ในการจัดการการเงิน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่แสดงถึงการคิดซึ่งผู้ร่วมวิจัยใช้ในการจัดการการเงินส่วนบุคคลเพื่อให้มีเงินออมเป็นของตนเอง อันประกอบด้วย การคิดเกี่ยวกับการสร้างเงินออมเพื่อการศึกษา การคิดเกี่ยวกับการจัดการรายได้ และการคิดเกี่ยวกับการจัดการค่าใช้จ่าย ซึ่งการคิดที่สะท้อนผ่านการกระทำดังกล่าวเหล่านั้น มีที่มาจากฐานสาขาของความรู้ที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปการคิดที่ผู้ร่วมวิจัยใช้ในการจัดการการเงินตามแขนงความรู้ทางจิตวิทยา ไว้ดังนี้

การคิดด้วยกระบวนการจิตวิทยาการรู้คิด

การคิดที่ผู้ร่วมวิจัยใช้เพื่อจัดการการเงินรายได้ ค่าใช้จ่ายของตนเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการออมเงินสำหรับใช้เป็นเงินทุนเพื่อการเล่าเรียนปริญญาโทของตนเอง ส่วนใหญ่เป็นกระบวนการคิดที่เป็นไปตามแนวทางจิตวิทยาการรู้คิด ด้านการประเมินค่าทางเลือกและการตัดสินใจ โดยใช้ความทรงจำมาเป็นฐานในการตัดสินใจ (Robinson-Riegler; & Robinson-Riegler. 2004) ทั้งด้านการจัดสรรเงินรายได้ การควบคุมค่าใช้จ่าย ความทรงจำที่ผู้ร่วมวิจัยใช้เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการการเงินของตนเอง ประกอบด้วย ความทรงจำเกี่ยวกับการปลูกฝังและคำสั่งสอนของผู้ปกครองประกอบกับการกระทำของบุคคลในครอบครัว เช่น ความประหยัดมัธยัสถ์ การอดทนต่อความยากลำบาก การอดออมแม้มีรายได้น้อย ความทรงจำเกี่ยวกับวิธีการที่ทำให้ตนเองมีความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายออมเงินในวัยเด็ก นอกจากนี้ยังใช้ความทรงจำในระยะสั้น เช่น การจดจำว่าตนเองใช้จ่ายไปกับค่าใช้จ่ายประเภทใดไปแล้วบ้างภายในเดือนเดียวกัน ใช้จ่ายมากเกินไปกว่าที่ตนเองกำหนดไว้หรือยัง มาประกอบการควบคุมตนเองเพื่อให้ใช้จ่ายอยู่ในขอบเขตที่ตนเองกำหนดไว้

นอกจากความทรงจำแล้ว ผู้ร่วมวิจัยยังให้ความสนใจรับรู้สิ่งใหม่ที่ช่วยเพิ่มความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือและเทคนิคการสร้างเงินออมจากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลในครอบครัว เช่น หัวหน้างาน เพื่อนร่วมงาน คนรัก ลูกค้า หรือแม้แต่ผู้ให้คำแนะนำในกระดานสนทนาตามเว็บไซต์ โดยผู้ร่วมวิจัย ส่วนใหญ่ได้นำความรู้ที่ได้รับใหม่มาผนวกกับความทรงจำที่มีอยู่ มาทดลองใช้กับการวางแผนและจัดการการเงินอย่างมีเป้าหมายออมเงินของตนเองจนสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การคิดเชิงบัญชี

ผู้ร่วมวิจัยมีวิธีการคิดด้วยการคิดเชิงบัญชีทั้ง 3 ส่วนมาประกอบการตัดสินใจเลือกวิธีการจัดการการเงินของตนเอง โดยสรุปดังนี้

ส่วนที่ 1 การตัดสินใจโดยใช้การคิดเชิงบัญชี

ในส่วนนี้ ประเด็นที่มีความชัดเจนว่า ผู้ร่วมวิจัยมีการนำวิธีการคิดเชิงบัญชีไปใช้ในการจัดการการเงินส่วนบุคคลของตนเอง คือ การใช้บัตรเครดิต (Thaler. 1999: 193) กล่าวคือ แม้ว่า ผู้ร่วมวิจัยที่มีบัตรเครดิตส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นที่ตรงกันว่า การใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตทำให้ตัดสินใจซื้อสินค้าได้รวดเร็วขึ้น ซึ่งหมายถึงการแบ่งแยกความรู้สึกเสียดายเงินกับความพึงพอใจที่เกิดจากการบริโภคออกจากกันได้ ตามการคาดการณ์ของแนวคิดการคิดเชิงบัญชี (Thaler. 1999: 192–193) แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ร่วมวิจัยเหล่านั้น ยังพยายามฝืน ‘ธรรมชาติ’ ของการคิดเชิงบัญชีเกี่ยวกับบัตรเครดิตดังกล่าวด้วยการบันทึกที่รับรู้ (ในสมอง) ถึงจำนวนเงินที่ต้องจ่ายเพื่อสินค้าผ่านบัตรเครดิตเสมือนเป็นการจ่ายด้วยเงินสด ซึ่งช่วยให้ผู้ร่วมวิจัยสามารถควบคุมยอดการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตไม่ให้เกินไปกว่าที่ตนเองกำหนดไว้ได้ เป็นกระบวนการคิดที่พยายามจับคู่ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจจากการได้บริโภคสินค้ากับความเสียดายเงินจากการจ่ายซื้อสินค้าเข้าไว้ด้วยกัน นอกจากนี้ ยังมีผู้ร่วมวิจัยที่ใช้กระบวนการคิดว่าการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตเป็นเสมือนการสร้างรายได้ทางอ้อมด้วยการสะสมยอดการใช้จ่ายเพื่อนำไปแลกซื้อสินค้าและบริการในอนาคตอีกด้วย จัดเป็นการนำค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นไปสร้างบัญชีคิดในใจอีกประเภทหนึ่งคือ รายได้ปัจจุบัน (current income) เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการลดภาระค่าครองชีพจากความจำเป็นในการซื้อสิ่งของ/บริการมาเพื่อการบริโภคของตนเองได้อีกด้วย

ส่วนที่ 2 การนำบัญชีคิดในใจมาจัดแบ่งประเภททรัพย์สินสมบัติหรือการจัดทำงบประมาณ

ผู้ร่วมวิจัยแสดงถึงการนำการคิดเชิงบัญชีในส่วนนี้มาใช้เพื่อการจัดการการเงินอย่างเด่นชัดในทุกๆ ประเด็น เป็นไปตามแนวคิดสมมติฐานวิภูจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม (Shefrin; & Thaler. 1988) การแบ่งประเภทค่าใช้จ่ายออกตามหมวดหมู่ (Thaler. 1999: 193–194) เป็นวิธีการสำคัญที่ทำให้ผู้ร่วมวิจัยสามารถควบคุมค่าใช้จ่ายในแต่ละหมวดหมู่ให้ไม่เกินกว่าที่ตนเองวางแผนไว้ หมวดหมู่ของค่าใช้จ่ายที่ผู้ร่วมวิจัยทุกรายทำการแบ่งสรรตรงกัน คือ เงินที่มอบให้แก่บิดามารดา และค่าใช้จ่ายสำหรับการใช้จ่ายสำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ค่าใช้จ่าย 2 ประเภทนี้แล้ว ผู้ร่วมวิจัยแต่ละรายมีหมวดหมู่ของค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกัน เช่น ค่าผ่อนบ้าน ค่าผ่อนรถ เงินจัดสรรให้กับเงินกองกลางของครอบครัว เป็นต้น การแบ่งสรรค่าใช้จ่ายนี้ ผู้ร่วมวิจัยจะกำหนดกรอบไว้เป็นรายเดือน และมีผู้ร่วมวิจัยบางรายมีการกำหนดกรอบย่อยออกเป็นรายสัปดาห์และรายวันอีกด้วย

การกำหนดกรอบวงเงินค่าใช้จ่ายยังรวมไปถึงการกำหนดกรอบวงเงินการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตด้วย แม้ว่า ตามปกติแล้ว สถาบันผู้ออกบัตรเครดิตจะมีการกำหนดกรอบวงเงินการใช้จ่ายให้กับผู้ถือบัตรแต่ละราย แต่กรอบวงเงินนั้นก็ยังเป็นกรอบวงเงินที่มักจะมีมูลค่าสูงกว่าเงินได้รายเดือนของผู้ถือบัตร ดังนั้น หากผู้ถือบัตรใช้จ่ายผ่านบัตรเต็มวงเงินก็หมายความว่า ผู้ถือบัตรนั้นมีแนวโน้มที่จะใช้จ่ายเกินกว่าเงินรายได้รายเดือน ซึ่งอาจทำให้ผู้ถือบัตรเริ่มก่อหนี้สินได้ แต่สำหรับผู้

ร่วมวิจัยที่มีบัตรเครดิตทุกคนมีลักษณะการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตโดยกำหนดวงเงินของตนเอง ขึ้นมาต่างหาก โดยที่วงเงินดังกล่าวจะไม่เกินกว่าจำนวนเงินที่จะนำเงินรายได้ในแต่ละเดือนไปจ่าย ได้ จึงทำให้ผู้ร่วมวิจัยทุกรายจึงไม่เคยมียอดวงเงินค้างจ่ายข้ามงวดการจ่ายชำระค่าบัตรเครดิตเลย

การแบ่งทรัพย์สินสมบัติออกเป็นประเภทต่าง ๆ (Thaler. 1990: 194) เป็นวิธีการสำคัญ อีกวิธีหนึ่งตามแนวคิดการคิดเชิงบัญชีที่ผู้ร่วมวิจัยเกือบทุกรายใช้ในการจัดสรรรายได้ของตนเอง โดยผู้ร่วมวิจัยจะมีการจัดแบ่งเงินรายได้นำไปฝากหรือลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงินต่าง ๆ และผู้ร่วมวิจัยจะกำหนดวัตถุประสงค์การฝากหรือลงทุนในสินทรัพย์เหล่านั้นขึ้นในใจของตนเอง เช่น เพื่อการใช้จ่ายประจำวัน เพื่อรองรับการเกษียณ เพื่อการศึกษา เพื่อรองรับแผนการสร้างธุรกิจในอนาคต เพื่อเป็นเงินสำรองยามฉุกเฉิน เป็นต้น เป็นเหตุให้สินทรัพย์เหล่านั้นแม้โดยคุณสมบัติแล้วมีความเหมือนกันทุกประการ เช่น เป็นบัญชีเงินฝากออมทรัพย์เหมือนกัน เป็นการลงทุนในกองทุนรวมเหมือนกัน แต่เมื่อถูกกำหนดวัตถุประสงค์ไว้แตกต่างกัน จึงถูกนำมาใช้จ่ายในปริมาณที่แตกต่างกัน เช่น ผู้ร่วมวิจัยมีสมุดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ 2 เล่ม แต่เล่มหนึ่งมีไว้สำหรับการใช้จ่ายประจำวัน อีกเล่มหนึ่งมีไว้สำหรับเป็นเงินสำรองยามฉุกเฉิน ดังนั้น เมื่อผู้ร่วมวิจัยต้องการเงินเพื่อนำมาซื้ออาหาร ผู้ร่วมวิจัยก็จะถอนเงินจากสมุดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์เล่มแรกเท่านั้น ลักษณะเช่นนี้หมายความว่า ผู้ร่วมวิจัยสร้างการรับรู้และจดจำว่า สมุดบัญชีเงินฝากเล่มนี้จัดเป็นบัญชีคิดในใจประเภทรายได้ปัจจุบัน (current income) จึงเป็นทรัพย์สินสมบัติที่มีค่าความโน้มเอียงในการบริโภค (marginal propensity to consume) สูง ส่วนสมุดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์อีกเล่มหนึ่ง จะถูกถอนเงินออกมาใช้เมื่อยามจำเป็นเท่านั้น ก็จัดเป็นบัญชีคิดในใจประเภทสินทรัพย์ปัจจุบัน (current asset) ซึ่งเป็นทรัพย์สินสมบัติที่มีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคน้อยกว่าบัญชีคิดในใจประเภทรายได้ปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีผู้ร่วมวิจัยบางรายได้นำเงินรายได้บางส่วนไปเก็บออมไว้เพื่อการเกษียณ โดยเขาวางแผนไว้ว่าจะนำมาใช้เมื่อเกษียณแล้ว (ผู้ร่วมวิจัยรายนี้อายุยังไม่ถึง 30 ปี) หรือหากมีช่วงใดว่างงานไม่มีรายได้ก็อาจจะนำเงินส่วนนี้มาใช้จ่าย สินทรัพย์ประเภทนี้จึงเข้าข่ายที่จะถูกจัดเป็นบัญชีคิดในใจประเภทรายได้ในอนาคต (future income) ซึ่งเป็นทรัพย์สินสมบัติที่มีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคน้อยกว่าสินทรัพย์ปัจจุบัน (Shefrin; & Thaler. 1988: 616–617) สินทรัพย์ที่ถูกจัดเป็นบัญชีคิดในใจประเภทนี้จึงถูกนำไปใช้จ่ายน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับบัญชีคิดในใจอีกสองบัญชีข้างต้น

ส่วนที่ 3 ความคิดต่อขอบเขตของปัญหาและการใช้การคิดเชิงบัญชีอย่างยืดหยุ่น

ประเด็นสำคัญของการคิดเชิงบัญชีในส่วนที่ 3 ที่ผู้ร่วมวิจัยนำไปใช้เพื่อจัดการเงินรายได้และค่าใช้จ่ายของตน คือ การกำหนดกรอบเวลาในการประเมินผลปัญหา (Thaler. 1999: 197) ด้วยการกำหนดจำนวนเงินที่ตนเองจะใช้จ่ายโดยมีเงื่อนไขเวลาเข้ามาประกอบ ได้แก่ การกำหนดงบประมาณเป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือน ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ร่วมวิจัยจะกำหนดกรอบเวลาเป็นรายเดือน

เพื่อให้สอดคล้องกับรอบระยะเวลาการได้รับเงินรายได้ส่วนใหญ่ของตนเอง ยกเว้นผู้ร่วมวิจัยบางรายที่กำหนดเป็นรายวันและรายสัปดาห์

การที่ผู้ร่วมวิจัยมีการกำหนดกรอบเวลาเช่นไรนั้น จะมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการประเมินผลการใช้จ่ายเงินของตนเอง ยิ่งผู้ร่วมวิจัยมีการกำหนดกรอบเวลาสั้นเท่าไร ผู้ร่วมวิจัยก็จะยิ่งประเมินผลตนเองบ่อยขึ้นเท่านั้น การประเมินผลการใช้จ่ายที่มีความถี่มาก จะทำให้ผู้ร่วมวิจัยรับรู้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการวางแผนการจัดการการเงินได้มาก

ยิ่งถ้าหากผู้ร่วมวิจัยใช้วิธีการคิดเชิงบัญชีแบบการกำหนดกรอบเพื่อบรรลุความพอใจ (Hedonic framing) การรับรู้ความล้มเหลวบ่อย ๆ จะทำให้ผู้ร่วมวิจัยมีการปรับเปลี่ยนแผนการใช้จ่ายเร็วกว่าการที่นาน ๆ จะได้รับรู้ถึงความล้มเหลวในการจัดการการเงินของตนเอง ด้วยการคิดเช่นนี้ จะช่วยให้ผู้ร่วมวิจัยสามารถบรรลุเป้าหมายการเก็บออมเงินได้ดีขึ้น และยังช่วยลดภาระในการจดจำรายการค่าใช้จ่ายได้ในกรณีที่ผู้ร่วมวิจัยมีการแบ่งหมวดหมู่ค่าใช้จ่ายออกเป็นประเภทต่าง ๆ อีกด้วย

จากข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้เกี่ยวกับการคิดเชิงบัญชีที่มีอยู่ในการกระทำเพื่อการจัดการการเงินส่วนบุคคลเพื่อให้มีเงินออมสำหรับค่าเล่าเรียนระดับปริญญาโทของผู้ร่วมวิจัยสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 3 สรุปข้อค้นพบการกระทำที่แสดงถึงการนำการคิดเชิงบัญชีไปใช้เพื่อการจัดการการเงินให้มีเงินออม

ส่วนประกอบของการคิดเชิงบัญชี	ข้อค้นพบการกระทำที่แสดงถึงการนำการคิดเชิงบัญชีไปใช้เพื่อการจัดการการเงินให้มีเงินออม
ส่วนประกอบที่ 1 การตัดสินใจโดยใช้การคิดเชิงบัญชี	- การจ่ายค่าสินค้าผ่านบัตรเครดิตแต่บันทึกการรับรู้ของตนเองเสมือนเป็นการจ่ายด้วยเงินสด
ส่วนประกอบที่ 2 การนำบัญชีคิดในใจมาจัดแบ่งประเภททรัพย์สินสมบัติหรือการวางแผนงบประมาณรายจ่ายแบ่งแยกตามประเภทค่าใช้จ่าย	- การควบคุมค่าใช้จ่ายด้วยการกำหนดวงเงินสำหรับค่าใช้จ่ายแต่ละประเภทภายในกรอบระยะเวลาหนึ่ง รวมถึงการกำหนดกรอบวงเงินการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตเป็นรายเดือน - การนำเงินรายได้ไปฝากหรือลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงินประเภทต่าง ๆ พร้อมกับกำหนดวัตถุประสงค์การฝากหรือลงทุนขึ้นในใจ เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจนำเงินฝาก/ลงทุนไปใช้จ่ายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดนั้น
ส่วนประกอบที่ 3 ความคิดต่อขอบเขตของปัญหาและการใช้การคิดเชิงบัญชีอย่างยืดหยุ่น	- การกำหนดกรอบจำนวนเงินที่จะใช้จ่ายโดยมีเงื่อนไขเกี่ยวกับเวลาเข้ามาเป็นส่วนประกอบ เช่น รายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือน ซึ่งส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนแผนการใช้จ่ายตามผลการประเมินการควบคุมตนให้เป็นไปตามกรอบวงเงิน

แม้ว่า ผู้ร่วมวิจัยเกือบทั้งหมดจะแสดงว่าตนเองมีการกระทำที่สอดคล้องกับการกระทำที่แสดงว่า มีการใช้การคิดเชิงบัญชีเพื่อการจัดการการเงิน ตามแนวทางของสมมติฐานวิฎจักรชีวิตเชิงพฤติกรรมในการจัดการเงินรายได้และค่าใช้จ่ายของตน แต่อย่างไรก็ตาม ในบรรดาผู้ร่วมวิจัยเหล่านั้นก็ยังไม่ได้ใช้การคิดคล้ายตามการคิดเชิงบัญชีทุกส่วนประกอบ เมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การที่บุคคลจะจัดการการเงินส่วนบุคคลได้ดีไม่จำเป็นต้องใช้การคิดแบบการคิดเชิงบัญชีอย่างครบทุกองค์ประกอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต

นอกจากนี้ ยังมีผู้ร่วมวิจัยหนึ่งราย (คุณจรรย์ชัย) ที่แสดงการคิดต่อการจัดการเงินรายได้ที่มีแนวโน้มสอดคล้องกับทฤษฎีวิฎจักรชีวิตของการบริโภคและการออม มากกว่าสมมติฐานวิฎจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม เนื่องจากคุณจรรย์ชัยแสดงความเห็นว่า ตนเองมีการจัดการเงินรายได้ประจำและเงินรายได้โบนัสในลักษณะเดียวกัน คือ นำมาใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคในปัจจุบัน ไม่ได้มีการวางแผนแบ่งเงินรายได้ออกเป็น ส่วน ๆ เพียงแต่ตนเองมีระดับการใช้จ่ายอย่างเต็มที่ที่คงเส้นคงวา ไม่ปรับเปลี่ยนไปตามรายได้ที่เปลี่ยนไปในทางที่เพิ่มขึ้น จึงทำให้ตนเองมีเงินเหลือจากการใช้จ่าย จนมากพอที่จะนำมาใช้เป็นค่าเล่าเรียน แต่อย่างไรก็ตาม คุณจรรย์ชัยก็ได้กล่าวว่า ตนเองใช้จ่ายอย่างเต็มที่ที่ต่อเมื่อตนเองได้นำเงินรายได้ที่ได้รับไปจ่ายค่าใช้จ่ายที่จำเป็นจนครบถ้วนแล้ว จึงจะทำได้ เช่นนั้นได้ ดังนั้น ในกรณีนี้ จึงเป็นการสนับสนุนคำกล่าวของเซฟรินและทาลเลอร์ (Shefrin; & Thaler. 1988: 613) ที่กล่าวว่า ทฤษฎีวิฎจักรชีวิตของการบริโภคและการออมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสมมติฐานวิฎจักรชีวิตเชิงพฤติกรรม ในกรณีที่การจัดการการเงินนั้นไม่มีต้นทุนทางจิต คือ ไม่ต้องใช้ความพยายามในการระงับยับยั้งการใช้จ่าย จากผลการวิจัยในครั้งนี้จึงทำให้พบว่า มีผู้ร่วมวิจัยอย่างน้อยหนึ่งคน ที่แม้เขาจะไม่ได้ใช้การคิดเชิงบัญชีในการจัดการรายได้ แต่ก็สามารถเก็บออมเงินได้ ด้วยการรักษาระดับการบริโภคอย่างคงเส้นคงวา

การคิดเชิงจิตวิทยาลักษณะอื่นที่สนับสนุนการจัดการการเงินส่วนบุคคลที่มีเป้าหมายออมเงิน

นอกจากระบบการคิดตามแนวทางจิตวิทยาการรู้คิดและการคิดเชิงบัญชีแล้ว การที่ผู้ร่วมวิจัยบรรลุเป้าหมายออมเงินได้ยังต้องใช้กระบวนการคิดที่สร้างความรู้สึกระตุนและส่งเสริมตนเองให้ยังคงยึดมั่นอยู่กับเป้าหมายการออมที่มักใช้เวลานานกว่าที่จะบรรลุผลสำเร็จได้ กระบวนการคิดด้านความรู้สึกดังกล่าวประกอบด้วย

ความตั้งใจ เป็นความรู้สึกแรกหลังจากที่ผู้ร่วมวิจัยมีการกำหนดเป้าหมายออมเงิน ผู้ร่วมวิจัยจะบอกตัวเองว่า ต้องทำให้สำเร็จให้ได้ ความตั้งใจเป็นความรู้สึกที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยเตรียมพร้อมกับความยากลำบากที่จะต้องเผชิญต่อไปหลังจากเข้าช่วงที่ต้องอดออมเพื่อสะสมเงินให้ได้ตามที่ต้องการ

การกำกับตนเองอย่างเข้มงวดที่จะไม่ละเมิดกฎที่ตนเองสร้างขึ้น ทั้งในเรื่องการจัดสรร รายได้ไปเก็บไว้ในสินทรัพย์ประเภทต่าง ๆ อย่างมีวัตถุประสงค์ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมค่าใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายได้ที่เหลืออยู่หลังจากหักเงินออมแล้ว

ความรู้สึกที่รับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัวมีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้ผู้ร่วมวิจัยใช้ความพยายามที่จะกระทำการกำกับตนเองได้อย่างเข้มงวดมากยิ่งขึ้น

การจินตนาการถึงความสำเร็จที่นำมาสู่ความภาคภูมิใจของตนเองและครอบครัวเป็นสิ่งที่ยุ่ร่วมวิจัยใช้เป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจให้มีความเข้มแข็งอดทนต่อสิ่งยั่วยุให้ซื้อสินค้าทั้งสิ่งยั่วยุที่เกิดจากตนเองคือความอยากได้สินค้า และสิ่งยั่วยุจากภายนอกคือการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าต่าง ๆ รวมถึงบรรยากาศทางสังคมของตนเองที่อาจสร้างสิ่งยั่วยุให้เกิดการใช้จ่ายมากกว่าระดับที่ตนเองตั้งใจไว้ขึ้นมาได้

การให้อภัยตนเองและการพร้อมให้โอกาสตนเองในการแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมให้สามารถกลับมาสะสมเงินได้ตามแผนอีกครั้งหนึ่ง เป็นกระบวนการคิดด้านความรู้สึกสุดท้ายที่ผู้ร่วมวิจัยใช้เพื่อปลอบประโลมตนเองเมื่อใดก็ตามที่มีผลการออมไม่เป็นไปตามที่ต้องการ ด้วยการให้อภัยและให้โอกาสแก่ตนเองนี้เอง ที่ทำให้ผู้ร่วมวิจัยไม่เกิดความท้อแท้จนกระทั่งละทิ้งเป้าหมายการจัดการการเงินเพื่อให้มีเงินออมไป

ในที่สุดด้วยวิธีการคิดทางจิตวิทยาประเภทต่าง ๆ ทั้งมวลที่กล่าวไปแล้ว อันประกอบด้วย การคิดตามกระบวนการจิตวิทยาการรู้คิด การคิดเชิงบัญชี และการคิดลักษณะด้านการสร้างความรู้สึก จึงทำให้ผู้ร่วมวิจัยประสบความสำเร็จในการเก็บสะสมเงินรายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายเป็นเงินทุนค่าเล่าเรียนในระดับปริญญาโทของตนเองได้อย่างดีเป็นที่ภาคภูมิใจของตนเองและครอบครัวดังที่หวังไว้

6.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. สำหรับการออมโดยมีวัตถุประสงค์อย่างจำเพาะเจาะจง เช่น การออมเพื่อการศึกษา ผู้ที่ต้องการบรรลุวัตถุประสงค์ ควรมีการกำหนดจำนวนเงินและระยะเวลาที่ต้องการบรรลุเป้าหมายเป็นขั้นตอนแรก จากนั้นจึงดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการรายได้และค่าใช้จ่ายของตนเอง ด้วยการจัดสรรรายได้บางส่วนเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนสำหรับช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เช่น หนึ่งเดือน (ควรเป็นระยะเวลาที่มีความสอดคล้องกับช่วงเวลาการได้รับรายได้) ไปเก็บไว้ในรูปของสินทรัพย์ที่แยกต่างหากจากสินทรัพย์ที่จะนำมาใช้จ่ายในการบริโภคประจำวัน นอกจากนี้แล้ว ผู้ต้องการออมเงินควรกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายให้กับค่าใช้จ่ายแต่ละประเภท เช่น ค่าอาหาร ค่าเดินทาง ค่าเสื้อผ้า เป็นต้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมตนเองให้ไม่ใช้จ่ายเกินกว่าที่วางแผนไว้ และเพื่อให้การเก็บออมเงินบรรลุตามแผนที่ตนเองตั้งใจไว้ ควรหมั่นตรวจสอบจำนวนเงินที่ตนเองเก็บออมไว้เป็นระยะ ๆ เพื่อตอนที่ยอดเงินที่สะสมได้ไม่เป็นไปตามที่วางแผน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีน้อยกว่าที่วางแผนไว้)

จะได้ปรับเปลี่ยนยอดจำนวนเงินรายได้ที่จัดสรรเข้าสู่สินทรัพย์เพื่อการออมพร้อมทั้งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริหารให้เหมาะสมได้ สิ่งที่สำคัญสำหรับการออมโดยมีเป้าหมายคือการตระหนักถึงผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำเงินที่เก็บออมไปดำเนินการได้ตามที่ต้องการอยู่เสมอ เช่น นำไปจ่ายค่าเล่าเรียนจนจบการศึกษาได้ จะทำให้ผู้เก็บออมมีความอดทนในการควบคุมตนเองตลอดระยะเวลาการเก็บออมอันยาวนานได้

2. การอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง ด้วยคำสั่งสอนหรือทำให้ดูเป็นตัวอย่างเป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อบุคคลในด้านความสามารถในการจัดการการเงินเมื่อมีรายได้จากการทำงานประจำ เป็นของตนเอง ดังนั้น ความตระหนักต่อบทบาทดังกล่าวของผู้ปกครองหรือผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กและเยาวชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หรือให้การอบรมแก่บิดามารดาหรือผู้ที่มีส่วนในการเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนให้มีความสำคัญกับการปฏิบัติหรือการอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการจัดการการเงินอย่างเป็นระบบและมีวินัย

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า วิธีการจัดการการเงินที่มีการคิดเชิงบัญชีเป็นพื้นฐานช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่บรรลุเป้าหมายการออมเงินของตนเองทั้งในด้านการจัดสรรรายได้ การจัดการค่าใช้จ่ายและการสร้างเงินออมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การแยกเก็บเงินในทรัพย์สินชนิดต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำไปใช้ เป็นต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการโดยมุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการสร้างเงินออมของตนเอง เช่น การแบ่งแยกเงินที่ต้องการเก็บออมไว้ต่างหากจากเงินที่นำมาใช้จ่ายตามปกติ การตั้งเป้าหมายออมเงินเพื่อซื้อสิ่งของที่ต้องการ เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีการที่มีผลสัมฤทธิ์สูงแก่เด็กและเยาวชน เพื่อเป็นการปลูกฝังความรู้เชิงเทคนิคปฏิบัติซึ่งเด็กและเยาวชนสามารถรับรู้ จดจำและนำไปใช้เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีรายได้จากการทำงานเป็นของตนเอง

4. การส่งเสริมให้มีสื่อสาธารณะ เช่น หนังสือ รายการวิทยุโทรทัศน์ คอลัมน์หนังสือพิมพ์ หรือเว็บไซต์ที่ให้ความรู้แก่ประชาชนเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการจัดการรายได้และค่าใช้จ่ายให้มีความเหมาะสมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มบุคคลที่มีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารในวงกว้าง

6.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการวิจัยด้วยวิธีศึกษาเฉพาะกรณี (case study) ในครั้งนี้ พบว่า ผู้ร่วมวิจัยส่วนใหญ่ใช้วิธีการในการจัดการการเงินที่มีความสอดคล้องกับแนวทางที่สมมติฐานวิจัยชีวิตเชิงพฤติกรรมได้กล่าวไว้จนประสบความสำเร็จในการเก็บออมเงินจนบรรลุเป้าหมายก็จริง แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้ร่วมวิจัยรายหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะทางชีวสังคมแตกต่างจากผู้ร่วมวิจัยรายอื่นหลายประการ ได้แก่ เพศแตกต่างกัน (เป็นเพศชาย ส่วนผู้ร่วมวิจัยรายอื่นเป็นเพศหญิงทั้งหมด) ทำงานหารายได้เลี้ยงชีพตนเองตั้งแต่ยังเป็นเยาวชน สมรสแล้ว อายุมากกว่าผู้ร่วมวิจัยรายอื่น เขาเป็นผู้ที่มีการกระทำที่มี

ความสอดคล้องกับแนวทางของทฤษฎีวิถีชีวิตของการบริโภคและการออมมากกว่าสมมติฐาน
วิถีชีวิตเชิงพฤติกรรม และสามารถประสบความสำเร็จในการนำเงินได้ที่ตนเองสะสมมาเป็น
แหล่งเงินทุนเพื่อการศึกษาได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดถึงสาเหตุที่ทำให้เกิด
กระบวนการคิดที่มีความแตกต่างกันดังกล่าว จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในกลุ่มบุคคลที่มีคุณ
ลักษณะและพื้นฐานชีวิตที่หลากหลายกว่างานวิจัยนี้ เพื่อจะได้นำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่
กำหนดการตัดสินใจเลือกกระบวนการคิดเกี่ยวกับการจัดการการเงินส่วนบุคคลที่มีความแตกต่างกัน
ของแนวคิดทฤษฎีทั้งสองได้

2. จากข้อสรุปบุคลิกลักษณะของผู้ที่ใช้การคิดเชิงบัญชีประกอบการตัดสินใจที่เป็นข้อเสนอ
ของฟาน เดอ วอเตอร์ (van de Water. 2004: 35) และผลการวิจัยนี้ก็พบว่า ผู้ร่วมวิจัยหลายคนมี
บุคลิกลักษณะดังกล่าวเช่นเดียวกัน ควรมีการนำไปศึกษาเพิ่มเติม ซึ่งอาจพัฒนาไปสู่การสร้างดัชนี
ชีวิตการเป็นผู้ที่มีการคิดเชิงบัญชี เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ และทำนายพฤติกรรมจัดการ
การเงินและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจอื่นที่เกี่ยวข้องได้ต่อไป

บรรณานุกรม

- กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. (2546). การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม: แนวคิดและวิธีวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิยดา สมบัติวัฒนา. (2550). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการออมของนิสิตปริญญาตรี โครงการบริหารธุรกิจภาคสมทบ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. งานวิจัย 1 วิทยาศาสตร์สุขภาพบัณฑิต (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ผจงจิต อินทสุวรรณ; และคณะ. (2547). การวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาของเยาวชน. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 99. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. (2547). การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัลนิกา ฉลากบาง. (2548). การพัฒนาความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการและการบริโภคด้วยปัญญาของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสกลนคร. ปริญญาโท วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุขุมล เกษมสุข. (2549). ผลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม). รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2551). ตัวชี้วัดเศรษฐกิจที่สำคัญ: ตารางที่ 13 รายได้และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนและหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน พ.ศ. 2541 – 2549. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2551 จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/service/indi_files/tab31_50.pdf.

อัจฉรา ผ่องอุดม. (2546). พฤติกรรมการออมของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. รายงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร

Augier, Mie; & March, James G. (2003). The Economic Psychology of Herbert A. Simon: Introduction to a Special Issue. *Journal of Economic Psychology*. 24(2): 135–141.

Bandura, Albert. (2000). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. 4th ed. New York: W.H. Freeman & Co.

Banks, James; Blundell, Richard; & Tanner, Sarah. (1998). Is There a Retirement-savings Puzzle?. *American Economic Review*. 88(4): 769-788. Retrieved from <http://www.ud.ac.uk/~uctp39a/Banks-Blundell-Tanner-1998.pdf>

Bonini, Nicolao; & Rumiati, Rino. (1996). Mental Accounting and Acceptance of a Price Discount. *Acta Psychologica*. 93: 149-160.

Davies, Simon; Easaw, Joshy; & Ghoshray, Atanu. (2009). Mental Accounting and Remittances: A Study of Rural Malawian Households. *Journal of Economic Psychology*. 30: 321–334.

Deaton, Angus. (2005). *Franco Modigliani and the Life Cycle Theory of Consumption*. Paper presented at the Convegno Internazionale Franco Modigliani, Accademia Nazionale dei Lincei, Rome, February 17th-18th, 2005. Retrieved from http://www.sais-jhu.edu/bin/y/l/R_Deaton_Consumption_theory_2005.pdf

Desimone, Laura M.; & Carlson Le Floch, Kerstin. (2004). Are We Asking the Right Questions? Using Cognitive Interviews to Improve Surveys in Education Research. *Educational Evaluation and Policy Analysis*. 26(1): 1–22. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3699501>.

- Duxbury, Darren; et al. (2005). Mental Accounting and Decision Making: Evidence under Reverse Conditions where Money is Spent for Time Saved. *Journal of Economic Psychology*. 26: 567–580.
- Gerber, Eleanor R. (1999). The View from Anthropology: Ethnography and the Cognitive Interview. In *Cognition and survey research*. Monroe G. Sirken; et al. pp. 217-234. New York: John Wiley & sons, Inc.
- Graham, Fred; & Isaac, A. G. (2002). The Behavioral Life-cycle Theory of Consumer Behavior: Survey Evidence. *Journal of Economic Behavior & Organization*. 48: 391-401.
- Green, Francis. (1981). The Effect of Occupational Pension Schemes on Saving in the United Kingdom: A Test of the Life Cycle Hypothesis. *The Economic Journal*. 91: 136-144.
- Heath, Chip. (1995). Escalation and De-escalation of Commitment in Response to Sunk Costs: The Role of Budgeting in Mental Accounting. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. 62(1): 38-54.
- Heath, Chip; & Soll, Jack B. (1996, June). Mental Budgeting and Consumer Decisions. *Journal of Consumer Research*. 23: 40-52.
- Hirst, D. Eric; Joyce, Edward J.; & Schadeewald, Michael S. (1994). Mental Accounting and Outcome Contiguity in Consumer-Borrowing Decisions. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. 58: 136-152.
- Hosseini, Hamid. (2003). The Arrival of Behavioral Economics: From Michigan, or the Carnegie School in the 1950s and the Early 1960s?. *Journal of Socio-Economics*. 32: 391-409.

Hurd, Michael; & Rohwedder, Susann. (2004). *The Retirement-Consumption Puzzle: Anticipated and Actual Declines in Spending at Retirement*. Working paper: wp 2004-069 Michigan Retirement Research Center, University of Michigan. Retrieved from http://www.nber.org/papers/w9586.pdf?new_window=1

Kahneman, Daniel; & Tversky, Amos. (1979, March). Prospect Theory: An Analysis of Decision Under Risk. *Econometrica*. 47(2): 263–291.

----- (1984). Choices, Values, and Frames. *American Psychologist*. 39(4): 341–350.

Kalayci, Erkan; & Basdas, Ulkem. (2010). Does the Prospect Theory also Hold for Power Traders? Empirical Evidence from a Swiss Energy Company. *Review of Financial Economics*. 19: 38–45.

Levin, Laurence. (1998). Are Assets Fungible? Testing the Behavioral Theory of Life-cycle Savings. *Journal of Economic Behavior & Organization*. 36: 59-83.

Merriam, Sharan B. (2009). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. 2nd ed. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Moon, Philip; Keasey, Kevin; & Duxbury, Darren. (1999). Mental Accounting and Decision Making: The Relationship between Relative and Absolute Savings. *Journal of Economic Behavior & Organization*. 38: 145–153.

Mullainathan, Sendhil; & Thaler, Richard H. (2000). *Behavioral Economics*. Working paper 00-27. Retrieved from http://papers.ssrn.com/paper.taf?abstract_id=245828

Prelec, Drazen; & Loewenstein, George. (1998, Winter). The Red and the Black: Mental Accounting of Savings and Debt. *Marketing Science*. 17(1): 4–28.

Rabinovich, Anna; & Webley, Paul. (2007). Filling the Gap between Planning and Doing: Psychological Factors involved in the Successful Implementation of Saving Intention. *Journal of Economic Psychology*. 28: 444-461.

Ranyard, Rob; et al. (2006). The Role of Mental Accounting in Consumer Credit Decision Processes. *Journal of Economic Psychology*. 27: 571-588.

Robinson-Riegler, Gregory; & Robinson-Riegler, Bridget. (2004). *Cognitive Psychology: Applying the Science of the Mind*. MA: Pearson.

Sachs, Jeffrey D.; & Larrain, Felipe B. (1993). *Macroeconomics in the Global Economy*. New Jersey: Prentice Hall.

Shefrin, H. M.; & Thaler, R. H. (1988). The Behavioral Life-cycle Hypothesis. *Economic Inquiry*. 26: 609-643.

Stake, Robert E. (1995). *The Art of Case Study Research*. California: Sage publications, Inc.

----- (2005). Qualitative Case Studies. In *The Sage Handbook of Qualitative research*. Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln. pp.443-466. 3rd ed. California: Sage publications, Inc.

----- (2006). *Multiple Case Study Analysis*. New York: The Guilford Press.

Thaler, R. H. (1980). Toward a Positive Theory of Consumer Choice. *Journal of Economic Behavior and Organization*. 1: 36-60.

----- (1985). Mental Accounting and Consumer Choice. *Marketing Science*. 4(3): 199-214.

- (1990). Anomalies: Saving, Fungibility, and Mental Accounts. *Journal of Economic Perspectives*. 4(1): 193-205.
- (1999). Mental Accounting Matters. *Journal of Behavioral Decision Making*. 12: 183-206.
- Van de Water IV, Thomas J. (2004). *Mental Accounting Psychology and Life Cycle Economics: Who Saves, Who doesn't and How to Tell the Difference*. Dissertation (Ph.D. in Psychology). New Hampshire: University of New Hampshire.
- Watson, John J. (2003). The Relationship of Materialism to Spending Tendencies, Saving, and Debt. *Journal of Economic Psychology*. 24: 723–739.
- Wells, Cassandra. (2000). *An Integrative Model of Psychological and Economic Factors to Better Predict Consumer Saving Behavior: Theoretical Foundations and an Empirical Investigation*. Dissertation (Ph.D. in Management). Georgia: Georgia Institute of Technology.
- Winnett, Adrian; & Lewis, Alan. (1995). Household Accounts, Mental Accounts, and Savings Behaviour: Some Old Economics Rediscovered?. *Journal of Economic Psychology*. 16: 431–448.
- Yin, Robert K. (2003). *Case Study Research: Design and Methods*. 3rd ed. California: Sage publication, Inc.

ภาคผนวก

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

หมวดการคิดเกี่ยวกับการสร้างเงินออม

- การออมในความเข้าใจของคุณหมายถึงอะไร
- เงินออมครั้งแรกของคุณมาจากไหน
- คุณมีการตั้งเป้าหมายการออมเพื่อการศึกษาหรือไม่
- เมื่อคิดว่า จะออมเงินรายได้ของตนเองเพื่อการศึกษา คุณเริ่มต้นอย่างไร
- เมื่อตั้งใจว่า จะนำเงินจำนวนหนึ่งไปเก็บออมอย่างสม่ำเสมอแล้ว เคยมีบ้างไหมที่ทำไม่ได้ตามที่ตั้งใจ ถ้ามีแล้วรู้สึกอย่างไร และมีการแก้ไขหรือไม่ อย่างไร
- ตอนที่ยังเป็นเด็กเคยมีการตั้งเป้าหมายออมเงินหรือไม่ ถ้ามี เคยตั้งเป้าหมายเพื่อจะนำไปทำอะไร เมื่อตั้งเป้าหมายแล้วมีวิธีการเก็บออมอย่างไร ทำไมถึงทำอย่างนั้น
- คุณได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการเก็บออมจากใคร
- ทำไมคุณจึงเลือกที่จะนำเงินที่ต้องการเก็บออมไปเก็บไว้ในรูปแบบสินทรัพย์ดังกล่าว
- ปัจจุบันคุณมีทรัพย์สินอะไรบ้าง

หมวดการคิดเกี่ยวกับการจัดการรายได้

- เมื่อได้รับรายได้แล้ว มีการจัดการกับรายได้ได้อย่างไร
- คุณมีการหารายได้พิเศษหรือไม่ หากได้รับรายได้พิเศษจัดการกับรายได้พิเศษนั้นอย่างไร
- ที่ทำงานของคุณมีการจ่ายโบนัสหรือไม่
- หากคุณได้รับโบนัส คุณจัดการกับโบนัสอย่างไร
- คุณมีรายได้ครั้งแรกเมื่อไร ได้รายได้นั้นมาอย่างไร คุณจัดการกับรายได้นั้นอย่างไร ใครเป็นผู้สอนหรือแนะนำการจัดการรายได้นั้น
- เมื่อแบ่งรายได้ไปเก็บไว้ในบัญชีต่าง ๆ แล้ว มีการนำไปใช้ที่ไม่เป็นไปตามที่ตั้งใจไว้หรือไม่
- เพราะอะไรจึงต้องนำเงินไปเก็บออมไว้ในบัญชีต่าง ๆ ที่แยกออกตามวัตถุประสงค์
- สมมติว่า ท่านถูกลอตเตอรี่ได้รับเงิน 10,000 บาท ท่านคิดว่า ท่านจะอย่างไรกับเงินจำนวนนี้
- ถ้าที่ทำงานให้เลือกรับเงินรายได้ได้ 2 แบบ ท่านคิดว่า จะเลือกรับเงินรายได้แบบใด ระหว่าง “ได้รับเงินก่อนแล้วจึงทำงาน” กับ “ทำงานเสร็จแล้วจึงได้รับเงิน”

หมวดการคิดเกี่ยวกับการจัดการค่าใช้จ่าย

- คุณมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างไร
- คุณมีการประเมินการใช้จ่ายของคุณหรือไม่
- คุณควบคุมการใช้จ่ายของคุณอย่างไร
- ใครเป็นแบบอย่างของคุณในการจัดการค่าใช้จ่าย
- หากมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายจำนวนมาก คุณจัดการกับค่าใช้จ่ายเหล่านั้นอย่างไร
- คุณมีบัตรเครดิตหรือไม่ ถ้ามี มีการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตอย่างไร
- คุณเคยผ่อนค่าสินค้าผ่านบัตรเครดิตหรือไม่
- คุณคิดว่า คุณเป็นคนที่ชอบของง่ายหรือยาก ทำไมจึงคิดเช่นนั้น
- ก่อนซื้อสินค้ามีการหาข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบราคาหรือคุณภาพสินค้าหรือไม่
- คุณเคยกู้ยืมเพื่อซื้อสินค้าหรือไม่ ทำไมถึงต้องกู้ยืม
- วันนี้เป็นวันหยุด ท่านตั้งใจไปดูหนังเรื่องหนึ่ง หลังจากซื้อตั๋วหนังแล้ว ท่านหิวจึงไปทานอาหารก่อนแล้วค่อยกลับมาดูหนัง แต่เมื่อมาถึงหน้าประตูโรงหนัง ท่านกลับพบว่า ตั๋วหนังที่ซื้อไว้หายไปเสียแล้ว อยากทราบว่า ท่านจะซื้อตั๋วหนังใบใหม่หรือไม่
- สมมติว่า คุณกำลังวางแผนไปท่องเที่ยวเป็นเวลา 1 อาทิตย์ที่เกาะสมุยในอีก 6 เดือนข้างหน้า คาดว่าจะมีค่าใช้จ่ายรวมทั้งสิ้น 18,000 บาท คุณมีทางเลือก 2 ทางในการจ่ายค่าใช้จ่ายดังกล่าว
 1. ทอยจ่ายเดือนละ 3,000 บาท ตั้งแต่บัดนี้จนถึงวันเดินทาง เป็นเวลา 6 เดือน
 2. ทอยจ่ายเดือนละ 3,000 บาท หลังกลับจากไปเที่ยวเกาะสมุยมาแล้ว เป็นเวลา 6 เดือน

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อสกุล	ปิยดา สมบัติวัฒนา
วันเดือนปีเกิด	10 กรกฎาคม 2511
สถานที่เกิด	จังหวัดพิษณุโลก
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	109/21 หมู่ 16 ถนนคูขนานมอเตอร์เวย์ แขวงสะพานสูง เขตสะพานสูง กทม. 10250
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2529	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี จังหวัดพิษณุโลก
พ.ศ. 2533	บัญชีบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พ.ศ. 2535	พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารธุรกิจ) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
พ.ศ. 2535	เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2545	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การเงิน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย